IACOBI TRVNCONII PHILOSOPHI AC MEDICI

De custodienda Puerorum Sanitate.

Ante Partum, in Partu, & post Partum

De curandis eorumdem morbis ex Hippocrate, quousque Caninos Dentes emiserint.

ACCESSIT

Tractatus de Variolis, & Morbillis, &

Epistola eiusdem Auct. de Prauis Febribus cum peticulis, quæ anno MDXC. & XCI. per Italiam vagarunt.

AD SERENISSIMAM D. CHRISTIANAM LOTHARINGIAM MAGNAM ETRVRIÆ DVCISSAM.

FLORENTIAE,
APVD PHILIPPVM IVNCTAM. MDXCIII.
Cum Licentia Superiorum, & Priuilegio.

SERENISSIMAE
CHRISTIANAE
LOTHARINGIAE
Magnæ Ducissæ Hetruriæ.

IACOBVS TRVNCONIVS
SVMMAM FELICITATEM D.

VM tuæ Serenissimæ celsitudini iam notū foret, nullam in vrbe hac Florētissima inueniri mulierem, quæ obstetricalem artem alioquin vtilem, & maxime omnium necessariam, ita didicerit, vt difficultatibus in partu contingentibus, oportune tutoque pariēti opem afferre sciat, sed imperitarum obstetricum culpa sæpius contingere, vt infantes periculose agant. Idcirco tua Celsitudo, tamquam princeps humanissima, erga omnes vrbis mulieres pietate adducta, communi-

ni carum ſaluti conſulendum eſſe decreuit. Quamobrem obſtetrices edocere medicorum eſſe partes, cum recte dixiſſet, iuſſit pariter, vt ex ipſis obſtetricibus, quæ magis apta comperiretur, ita inſtrueretur, vt in quolibet laborioſo partu ingenio, & arte ſuccurrere valeret. Ita namque, & Moſchio ille Grecorum medicus celebratiſſimus conſulebat inquiens; Sic namque obſtetrix eſſe debet vt muliebrium cauſarum ſit edocta, & medicinali exercitatione perita. Ego autē, qui tuæ Celſitudini pro viribus inſeruire perpetuo addictus fuero, tunc eius præceptū pro ſingulari gratia dum acceperim; vt pium ſanctumque eius deſiderium exſequeret, quā primum inter cæteras obſtetrices, aliquas ſelegi aptiores docibilioreſque compertas, & eas qua valui arte inſtruxi: Vt inſuper ſingulæ, quæ ad hanc artem ſe dicari velint, præcepta artis addiſcere poſſint, opuſculum edidi, in quo de obſtetricali arte agitur, quod vt ſingulæ documenta ex eo recipere queant, vernacula lingua à me tranſcribendum curabitur. Verum quoniam antequam ad ſui ortum ducatur puer, per nouem menſes, & vl-

tra

Pandis iter dias ipſis in luminis oras,
Irrumpant facile, vt thalamos, & vincula ſoluant,
Et nati vegetam attingant longamque ſenectam
Omnibus erepti, qui membra tenella laceſſunt
Atroces morbi, macies ſeniumque Philippi
Atque υδρωκεφαλὸσ *vaſtus capitis tumor, & qui*
Per totum informes erumpunt corpus achores,
Et papulæ turpi ſanie crebroque fluentes
Et terræ ſubitò allidens επυληφὶα *corpus*
Motibus ac tremulis quatiens conuulſio membra,
Et teneris ſanioſæ herentes faucibus Aphtæ
Quique graui laniant, lumbrici viſcera morſu.
Tonſillæ βατράχοσ*, ſingultus, nauſea; Tuſſis*
Strumæ Intertrigo, veſicæ calculus, Alui
Profluuium, & geminos circum fœda hernia teſtes,
Σιριασισ*, Vomitus alia, & ſexcenta malorum*
Portenta heu nimium teneris infeſta puellis,
Quæ tua Trunconi hæc cunctos monumenta per annos
Victura oſtendunt tuto remouere, parata
Unde tibi æternùm tanta eſt iam gloria, nullis
Terrarum trifidiue coercita finibus orbis.

DOMINI

IOHANNIS BAPTISTAE

ADIVNCTII

BVRG.

AD LIBRVM.

ANNVA temperies ſub verni temporis horā
Arboribus præeſt, aliſque orientibus herbis.
Aſt hominum generi, dū cœpit ducere vitā:
Ne cita mors rapiat cunctantem in limine fœtum;
Aut infantibus egregiam qui nouerit opem
Ferre, piamq́ue puſillis demum extendere manum;
Te citra ſolum, omnium ô doctiſſime Liber,
Quis melior legitur? Sed ante vtinam editus eſſes.
Olim præſes diua puerperis habita Iuno
Te venientem fugiſſet; quin illico cedens
Sponte locum, & tibi (nunc quod fit) ius omne dediſſet
Incolumem ſeruandi natum, vteroq́ue gerentem.
Eia age, rumpe moras, nil tandem veritus: Ecce
Parentum omne genus gaudens, proleſq; futura,
Præſidijs munita tuis; tum ſtirpe ſuperbi,
Seu quos maior alendi natos cura remordet,
Legibus, & ditione ampla, imperioq́ue potentes;
Inuidorum compeſcent morſus, ac tibi vinctos
Compedibus ſeruari hoſtes; laceſſere demum
Ni deſinant, viuas vt lætus; properè dicent.

Errata maioris momenti ita corriges.

P.	L.	Err. Corr.
3	1	ſua lege ſuam
6	16	lege chotilodines
7	16	exercitium adde paucum
9	12	mouere lege habere
26	24	perq́; l. vel & adde vices
32	18	ſeruandi lege ſeruandum
41	7	abluant lege abluantur
41	17	dextero adde fiet vſu
41	18	lege ex quo in principio linee.
51	20	ſit lege, ſic quælibet
52	19	occluſus lege occluſum
52	23	24. & 25. numeros poſitos ſub nominatiuo ablatiuo legātur vt 15.7. & 6
54	18	comercia lege comercio
58	21	22. lege 21
80	10	vterum lege utero
91	2	ignorare lege ignores
109	4	lege exardeſceret ni
115	5	lege ſed cum
116	23	infantem lege infantis
122	10	Exrepente leg. expetente
123	25	quoniam lege quando
126	12	autem lege item
127	10	reſūmant l. reſūmantur
123	27	ſimiliter lege ſimilem
134	19	lege meliusq́ue degere
141	14	habent lege habet
142	21	tepefacta adde ſūmantur
150	13	extepente lege expetēte
161	17	ad nares lege ad aures
164	24	quam lege quæ
175	9	proximo lege paroxiſmo
184	4	analogiam l analogiſmū
185	17	lege imitator curet
188	29	primo lege proprio
202	13	infans caninos lege infanti canini
203	8	ſi reuiſcet lege reuireſcet
205	17	compoſiti lege conſopiti
208	7	excretricibus l. excretis
220	14	comitiali l. in cōpoſitione
225	4	in lege ni
238	3	humectandi lege exiccādi

AD CANDIDOS LECTORES

IACOBVS TRVNCONIVS Auctor.

NON me latet candidißime lector, quod fortasse non deerunt, qui meam libelli huius editionem, tamquam vtile ac necessarium opus probent; sicuti alij, qui prima facie legentes, eamdem improbent, ex eo quod non noua proferam, sed quæ à plurimis huc vsque prodita fuerint, & ita ipsi superflui vitium mihi impingant. Nec alij insuper deerunt, vt deesse non solent, vbi recentiores de aliqua re pertractant, qui me hoc crimine culpent, quod operis huius lucubrationes meæ non sint, sed aliorum easq; suffurauerim. Duplici sic crimine accusatus si fuerim, à quolibet me excusatum impunemq; fore ostendere licet. Ad primum dicendum sane

videtur

videtur quod nihil dici possit, quod prius non dictum fuerit, vt apud omnes in confesso habetur. Scio etenim quod inter recentiores non desunt, quemadmodum, & non deerant ante illos, qui de regimine vtero gerentium, & qui de officio obstetricis, & partu, & qui de Infantium sanitate tuenda suis scriptis prodiderunt, sed illis sic responderi velim, quod quo magis à pluribus calcatur via, eò magis plana atque facilior redditur, & idcirco quã uis alij hæc ipsa pertractauerint, nihilominus opera hæc se inuicem consequentia nemo vnquam, quod sciam hac serie methodoq;, & breuitate huc vsque ni fallor, in albo posuit. Ad secundum autem quod hæc ex alieno agro suffurauerim, negare non possum, fateri debeo. Ex amplo namque ac fertilissimo antiquorum, atque maiorum agrò, vt Arist. Hippocratis, Galeni, Pauli, Aetij, Auicennæ, Haly abb. Celsi, Celij Aureliani, Oribasii, & cæterorum antiquorum præcepta suffuraui, à quibus omnis nostra scientia manare vnusquisque fatebitur. O vtinam, & ipsi sic suffurari didicerint, qui me hoc crimine impingunt, non aliam siquidem mærerentur penam quam à singulis laudari hominibus, sic namque medicam artem non ignorarent, sed antiquorum præceptis non obliti sed eis magnopere

pere addicti artem ipsam callerent. A maioribus namque fontibus haurire præcepta, scientiæ perfectionem fore perpetuo ratus fui neque id ambigendum puto. Legere igitur non dedignentur non mea sed ipsorum antiquorum asserta à me verò recta serie, & methodo ac qua fieri potuit breuitate redacta. Nam quicunque vtero gerentis, vel nutricis regimen siue obstetricis officium exoptat, pro pueri conseruanda sanitate, præsenti hoc opere addiscere valebit, præterea quisquis presidia desiderabit, quibus grauidarum simptomatibus opem ferat, ac quibus pueriles morbi sanentur singula libellum hunc legendo venari plane valebit. Interim valete Lectores candidissimi nostri non immemores.

D. PETRI

DOMINI

PETRI ASIRELLII CARMEN.

Ad Lectorem.

PARTVS ante graues, in partu quæq; tueri
Post partum pueros discat honesta nurus.
Ex Trunco viridi medica quin arbore letos
Nunc mulier fructus colligat alma suos.

AD AVCTOREM

D. MICHAEL COLVMBVS.

EXCELSOS tibi lucinæ Iunonis honores
Mandanti nitidis, Trunconi doctæ, papyris,
Assurgunt patres queis dulcia pignora curæ
Atque amor est chare sobolis studiumque nepotum.
Assurgunt itidem dulces experte hymenæos
Matronæ fætum, & partus quòd ferre labores
Perdiscant, cuncti per quos discerpier artus
Dura, & creduntur late ossa dehiscere hiatu.
Sed mage nascentum deuincta est turba, quod amplum

Pandis

tra imperfectus, & viribus inualidus in matris vtero, tamquam in angustissimo cecoq; carcere, in se totus conglobatus vinculis detinetur; & tunc temporis tum externarum, tum etiam internarum rerum, varijs iniurijs subiciatur, quibus infantes ipsi ante maturum partum quādoque extinguuntur, & abortus sequitur. Qua de re vt ab ijs illesus præseruetur puer, & incolumis cum matre gerente ad partum ducatur, opusculum aliud primum in ordine edidi; in quo grauidarum regimen continetur, & etiam singulorum accidentium, quibus grauidæ ipsæ mulieres infestari solent, tum præseruatio tum curatio in eo traditur, vt ante partum etiam infans conseruetur, & ad partum feliciter accedat. Deinceps in ordine secundus tractatus iam dictus de obstetricali arte sequitur, in quo docetur quæ & qualis debeat esse obstetrix, & de eius officio recte administrando, vt à partu mulier illesa extricetur, & ex eo puer tutus emergat. Et quoniam postquam in lucem editus est puer, ex obstetricis manu in nutricis manibus delegatur, vbi vel lactis defectu, vel eius vitio, vel ob ipsarum inscitiam, vel

+ 3 quia

quia negligentes fuerint, non raro infantes periclitari solent; idcirco vt post partum etiam sanus præseruetur puer, tertium addidi tractatum, in quo de eiusdem preseruatione agere, per regimẽ nutricis, operęprecium esse duxi. Et tandem cum multis tentari morbis puerum post partum contingat, quorum non pauci ob ipsorum naturam, quę humido mersa censetur, vt mari salga originẽ ducunt, vt summus Hippocrates peruulgauit, alij verò ipsorum morbi à sanguine, quo in matris vtero alti fuere, ortum trahant, & à vitioso lacte pariter à nutricis vbere sumpto; alij verò ineuitabili naturæ præscripto à dentitione promoueantur, vt in gingiuarum perforatione ab ijs præcipue dentibus, qui canini dicũtur, ob id cum preseruationem puerorum docuerimus dum sani existunt, deinceps de quorundam morborum curatione ex Hippocrate cum ipsi ęgrotauerint, tractatum quartum in ordine adiungere, consilium mihi fuit, vt non modo in partu, sed ante partum quoque, necnon post partum donec caninos dentes emiserint, eorum sanitas absque vitio preseruetur, vel si forte morbo aliquo interim vt sępe

pe contingit ægrotauerint, artis præsidio, & Deo Opt. Max. fauente curari valeant. Accipe igitur Princeps Serenissima atque omniũ humanissima, opus tuæ Celsitudini dicatum, ex quo singuli ipsum legentes, in tui gratiam fructus carpere valeant. Tibi verò æque ac Serenissimo Magno Duci Serenissimoque Principi, & cæteris ex regia tui familia ipsemet auctor natura iam, & spõte totus se dicauit. Tuus igitur est Trunconius, tuique ex eo veluti ex trũco editi sunt fructus, qui si benigne abs te ex vsu colligẽtur, reuirescet quidem ille iam senescens, & in dies magis gratos tibi fructus edere, pro viribus conabitur. Et quamuis libelli munusculum paruum ex se sit, magnum profecto fiet si abs te fuerit hilari fronte receptum, & insigni tuo splendore illustratum.

IACOBI TRVNCONII
MEDICI AC PHILOSOPHI
Tractatus Primus.

De conseruanda sanitate grauidarum, ipsarumq́; gestati fœtus, ac de præseruatione aborsus.

Quæ & qualis materia sit pro conseruanda sanitate seligenda, & vbi vsurpanda.

CAPVT PRIMVM.

TERO gerentibus tum ipsarum sanitatis, tum fœtus quẽ in vtero gerunt conseruatio nec nõ ab earum aborsu, præseruatio debetur. Et quoniam dum vtero gerunt accidentia quædam ipsis velut familiaria haud raro contingunt, eorundem correctio pariter exigitur; vt amborum sanitas vsque in parturitionis tempus incolumis seruetur, quæ partes conseruandi videlicet, atque corrigẽdi sub ipsamet custodiendi arte iure merito contineri debent Gal. auctore lib. 6. de sanitate tuẽda. Supposito igitur qđ sanitas quæ cõseruari debet, simmetria quędam sit ex quatuor qualitatibus emanãs subiecto corpori cõueniẽs circa similares partes: in instrumẽtalibus uero simmetria ex ipsarũ similariũ cõpositio-

ne, numero, magnitudine, & figura cõsistat Gal. auct. 1. de sanitate tuẽda ca. 1. & quisquis hæc cõmode tueri valeat, is optimus sanitatis custos erit: Galenus subdit citato loco. Et qm̃ custodiẽdæ cuiuslibet sanitatis studiũ circa tria hęc prima genera versari debet, atq; medẽdi methodus, corporibus videlicet, causis, & signis, vt Galenus inquit citato lib. cap. 15. corporibus quidem, vt ipse inquit, ijsque & sana iam sunt, & eo statu seruari debent. Signis vero quæ ipsis accidunt, ex quibus corpora ipsa dignoscuntur. Causis autem, ex quibus custodia sanitatis perficitur. Supponamus igitur vtero gerentis corpus cuius conseruationem intendimus sanum esse ex eius actionibus dignosci, & idcirco eius sanitatẽ, & gestati pariter in vtero fœtus conseruandam esse, vt est pręsentis negocij institutum. Reliquum itaque est, vt causarum salubrium, atque sanitatem conseruantium materia seligẽda sit, vbi autem materia hæc salubris pro conseruanda sanitate vsurpanda sit, Galenus docuit in suo libello ad Trasibulum cap. 18. vbi inquit; conseruans sanitatem continetur in illis quibus velimus nolimus corpus nostrum vtitur, & eorum illis quæ iuuare, & officere valeant: in ijs & circa hæc tuendæ sanitatis artem versari arbitramur. Ipsæ autem sunt res non naturales dictæ, vt Galenus asseuerauit in arte medica cap. 85. & idcirco à sex fontibus qui eas scaturiunt petendæ fuerint. Verum quoniam iam dicta genera, materia quædam sunt insalubrium causarum, at vsu opportuno adhibito causæ fiunt conseruatrices, atque

salubres, idcirco ab vnoquoque fonte sua causarum materia qualis, quantũ, quando, & quo modo oportet seligere licebit: nam si à modo deliquerint, in salubres redduntur. Galenus inquit in suo de arte medica cap. 85. Fontes igitur adire, & ad causarum idoneam materiam seligendam, & reliquas respuendas, iam nos accingi tempestiuum videtur.

FONS PRIMVS.

RIMVM fontem iam aggressi, qui aerem spirat ab ipso aerem seligemus ad temperatum, & qui non admodum frigidus, vel calidus, immunisq; ab imbribus & ventis existat; vitandus quoque erit austrinus, vt monuit Hippocrates lib. suo 3. aph. 12. in ipsa constitutione siquidem ex leui occasione grauidæ mulieres abortiunt. Vitandus quoque est Septentrionalis ventus, vt qui destillationes promouere valeat exprimendo, & subinde tusses quæ molestæ admodum grauidis mulieribus esse solẽt & abortum promouere, vt monet princeps ille Auicenn. lib. 3. fęn. 21. tr. 2. c. 2. Aer quoque vitandus est prauum tetrumq; odorẽ spirans, huiusmodi nanq; praui odores cum aere per inspirationem attracti, abortiẽdi occasionem non raro afferunt, & cæterorum prauorũ morborum authores sæpius fuere, quemadmodum vbi lucernæ extinctæ fuerint 8. de hist. animaliũ cap. 24. Vitabitur igitur externus noxiusq; aer, & prout decet ad libitumq; parabitur ab vtero gerentibus, in

ædibus se continendo,& iucundis,suauibusq; odoribus eiusdem aeris prauitatem emendando, & quoad poterunt prauitatis causas abijciendo:& hæc de aere.

FONS SECVNDVS.

SECVNDVS fons deinceps petendus erit,qui ea scaturit,& fundit,quæ per os in cibo,& potu sumuntur, & ab ipso ea haurienda sunt, quæ coctu faciliora sint,boniq; succi sint, & elegãter alant. Sint quoque in primis suis qualitatibus contemperata qualitate prædita,& in passiuis ad siccum moderatè,ac modicè vergant. Vitanda itaque erunt alimenta immoderatè calida,vel frigida, ac immodicè humectantia, ipsorumq; vitandus erit immoderatus,atque intempestiuus vsus: & præcipue in primis mensibus,vbi non repurgata menstrua à fœtu adhuc non vincuntur; & idcirco redundant in venis, & picam pariunt. Panis igitur sit ex nitido puroq; frumẽto, & optima farina, probeq; fermentatus,& decẽter coctus, carnes sint ex laudabilioribus, vt pulli, vel capi, columborum paruorum, turturum, fasianorũ, & auicularum mõtanarum, & inter quadrupedes caro ædi, veruecis, paruorum vitulorum, & similium. Comedat etiam oua recentia tremula, & fercula ex ipsis cum pane cõfecta, & cum succo agrestæ, vel limonum,vel aranciorum condita. Inter legumina conceduntur lentes abiecta prima aqua in ipsis incoquẽdis, oriza, & ordei farina. Inter olera,& pro acetarijs

conce-

conceduntur lactuca, endiuia, borrago,& oxallida. Inter pomaceos fructus conceduntur pira,citonia,& granata; abstineat autem ab amaris omnibus,& acutis edullijs in quorum numero Auic. enumerauit capares, lupinos, & acerbas oliuas; Vitare quoque debent edullium quodlibet menses prouocare valens, in quorum numero ab Auic. recensentur fasioli,cicer, & sisamum,cum quibus adnumerari quoque debent singula diuretica, & quæ aperiendi venas, vel quæ ciendi aluum vim aliquam habeãt, cibaria quoque flatuosa summopere cauenda erunt. Et si inter ea quæ minus conceduntur aliquod grauida inspexerit,& inspiciendo flaganter exoptaret(vt illis contingere solet)ne ipsius ita vehemẽter exoptati edullij caracter imprimatur in infante,ob cuius maculam deturpari valeat, modica eius quãtitate grauidæ desiderium expleri poterit. Potus vero in prandio & cena & hora qua aliquid pro cibo sumpserit vinum sit gustui gratum,& odorum,& colore rubrum. Eiusmodi vina namque magis à me probantur pro grauidarum vsu, quàm vina alba cum ob ipsorũ sub adstringentẽ facultatem, qua prędita sunt ventriculum,& cęteras inde naturales partes magis roborent,alba vero potius laxẽt, nam si paucifera ea fuerint,diuretica nimium erunt, & flatus progignentia;si verò ex generosis fuerint caput magis tentant, ac replent. Hãc fuisse Hippocratis sententiam Auic.ostendit lib.3. fen. 21. tract.2.cap.2.per hæc verba inquiens. Et Hip. quidẽ dixit sumat in potu vinum nigrum & quæ sequuntur.

tur.

tur. At in locis vbi rubra vel nigra hæc non sunt in vsu, vino albo vel fuluo vti poterunt, vt extabit consuetudo modo sit decenter linfatum & eius sit moderatus vsus.

FONS TERTIVS.

SOMNVS ab hoc fonte, nec nõ vigilia, & vtrumque tanquam salubris causa eo quo decet moderamine capiẽdum erit. In nocte tantum igitur atque in mane prout earum cõsuetudo extabit grauidæ mulieres somnum conciliare debent: Somnum vitent meridianum & ab assumpto cibo! Vigilia vero eis procuranda est in meridie, atque in mane secundum consuetudinem & id magis in primis mensibus vbi corpus à nimia humectatione præseruari expedit; alioquin præ nimia humiditate vteri ligaméta laxantur, & pro pondere cothirodines disrũpuntur, & abortus inducitur, quemmadmodũ Hipp. 5. aph. 45. attestatur.

FONS QVARTVS.

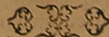

MOTVS & quietis tum quantitas, tum qualitas nec non congruum vtriusque vsus pro sanitate seruanda tum fœtus; tum vtero gerentis inter salubres causas seligenda sunt. Motus igitur vel exercitium debet esse moderatum, immoderatum siquidem

quidem vteri acetabula dissoluit per quæ fœtus alimentum recipit. Vnde princeps Auicennas hoc monens inquit; Occupentur exercitijs temperatis, & deambulatione tenui absque superfluo, superflua enim abortiri facit; deinceps causam reddit inquiens, & illud ideo quoniam ipsæ replentur propter illud, quod accidit eis de retentione menstruorum. Hoc similiter expressit Rasis continente 22. nec non Aetius sermone suo 16. ca. 12. inquiens, prohibendæ etiam gestationes in curribus & violenta exercitia. Immoderata ea exercitia cauenda præcipue sunt in primis tribus mensibus, nam sicuti ex arboribus iam efflorescentibus ex leui quocunque motu flores decidũt, ita fœtui ab acetabulis & cothilodinibus primis mésibus dissolui ob immoderatos motus contingit. Primis igitur mensibus grauidarum exercitium esse debet; & hæc de quantitate. Exercitij qualitas primis dictis mensibus cum leui motu, & non absque ingéti cautela esse debet. Si verò ex ijs vtero gerentes sint quæ sublimioris sunt fortunæ, & ex magnatibus extiterint, exercitiũ sit in sella à peritis hominibus, & omni cum dexteritate transportata, vt alias Serenissima Magna Ducissa consueuit. Cæteræ vero leui deambulatione vtantur & breue sit ipsarum iter, & si pedibus extra domum progredi non valeant lecticarum vehiculo vtantur. Tempus vero exercitij tunc esse debet cum ipsarum stomacus ieiunus fuerit ante prandium, vel ante cœnam. Quies autem an primis mensibus potius imperanda sit vtero gerentibus quã

exercitium, videtur quod ſic, ſi præſertim conſideremus quòd tunc temporis acetabula humido excremento magis repleri ſolent, quo ſubinde repleta per motum laxari, nec non diſrũpi poſſunt, quod in quiete minus contingere ſolet. Reſpõderi ſic debet, quòd vteri acetabula humido excremẽtitio tunc temporis plena magis ſunt, quã in reliquis geſtationis temporibus, & idcirco moderatum magis leueq; exercitium eis inſtituitur, vt aborſus præcaueatur: & hoc nõ abſque ratione, quandoquidem quæ grauidæ ocioſam, ſedentariamq; vitam degunt ijs calor imbecillior redditur, & cruda excrementa magis aceruant, quæ deinceps recrementa ab vniuerſo corpore in publicã vteri ſentinam delapſa, vt ſingulo menſe conſueuerant acetabula replent, quæ poſtea præ pondere diſrumpuntur, & aborſum pariunt, vt Hipp. monuit in ſuo 5. apho. 45. & ſic per intempeſtiuam quietem abortiendi adaugetur cauſa, & id illis præcipue grauidis cõtingit, quæ exercitio aſſuetæ prius fuerint. Vnde hoc rimatus philoſophorum Princeps in ſuo 2. politicorum cap. 16. ſic monens inquit; prægnantes quoque mulieres curam habere corporum oportet nõ pigreſcentes, & iter quoddam facere debere ad Deorum ſacra, vt quæ ſortitæ ſint concipiendi honorẽ. Quies igitur adſit in nocte, & in mane vſque in aſſuetã horam, & præcipue ab aſſumpto cibo, & quoties grauida ipſa eius corpus labore fatigari ſenſerit. Quarto vero, & quinto, nec non ſexto menſe quemmadmodum fructus iam editi, ſed acerbiores adhuc exiſtẽtes

tenaciter in arbore continentur, ita & fœtus tunc tẽporis iã efformatus, & firmior effectus, & fortiora ſui ligamenta euaſerint, tutius tunc temporis exercitium fuerit. Septimo autem, & octauo menſe quemmadmodum poma matura cum fuerint ex leui quocunque motu ex arbore decidunt, & ſic infantes iam grandiores effecti vterum magis grauant, acetabulaq; ſimul, ac ligamenta ſuo pondere fatigant ac laxant, vt ex quopiam inde motu moderamen excedente, acetabula ipſa diſſolui valeant, & aborſum excitare: nam fœtus ad vterum connexum, & eãdem mouere proportionem quam fructuum cõnexus habent ad plãtas Gal. voluit lib. 4. aph. comm. 1. & Auicen. lib. 3. fen. 21. tract. 2. cap. 10. Hoc tempore igitur leuiori motu, & exercitio eſt vtẽdum, & caute magis, ab immoderatis vero ſummopere cauẽdum erit; quies enim dictis mẽſibus exercitio præualere debet. Nonum autem cum iam attigerit menſem tutius ſe exercere paulatim poterit, ac ſuauiter ſe balneare ſi balneo aſſueta fuerit. Cum vero parturitionis tempus iam proximum fuerit, frequentius, & libere magis ſe exercere poterit, modò motus ſingulos, quibus in vtero infans diſtorqueri poſſet magnopere caueãt. Coitus autem in primis quatuor mẽſibus euitari debet, necnon in ſeptimo, & octauo, in nono vero ſicut in ſexto cum moderamine, & non abſque cautela vti poterit.

FONS QVINTVS.

B hoc fonte ea quæ euacuanda sunt, necnon quæ retinenda elicimus. Aluus quotidie exoneranda erit, & si sua sponte non egerat ea quæ ventrem lubricant, vel quæ ciunt seligenda fuerint, vti sunt pruna damascena iusculo galinaceo incocta, & zaccaro condita ante alium cibum sumpta posteaq; iusculi illius haustulum superpotabit, & hoc in principio prandij vel cenæ vti debet, vel simili modo coryntiadis passulis vtatur, & si hæc non sufficiat leui balano vti poterunt, vt ex Zaccharo cocto, ex sapone, ex melle & sale, vel speciebus ieræ simplicis paratis, & cæteris eiusmodi; quòd si hæc etiam minime sufficiant leui aliquo enemate vti poterunt, vt ex iure Veruecis fœniculo, vel anisis in ipso incoctis, & cum oleo violaceo, ac etiam cherini portiuncula, & Zaccaro saleq; simul mixtis enema infundi poterit, cum cautela tamẽ, ne in administrãdo ipsum flatuositatem ventumq; recipiat. Retinenda sunt quæ ex aluo nimium fluerent, vtero gerenti namque si aluus plurimum fluat periculum est ne abortiat Hip. inquit 5. apho. 34. Quo pacto vero si plurimum aluus fluat reprimendus sit suo loco dicetur: Præterea cum retinendi sint menses in toto gestationis tempore cauẽdum vnicè est ab ijs, quę ipsos ciere vel prouocare valent. Si namque vtero gerenti purgationes eant impossibile

possibile

possibile est fœtum esse sanum, vt magnus Hipp. peruulgauit in suo 5. aph. 60. Cibus quoq; iã sumptus retinẽdus est, & si vomitibus (vt grauidis contingit) reijciatur, quo pacto retineri debeat suo loco dicetur.

FONS SEXTVS.

EBET grauida præsertim mulier ab hoc fonte trahere quę animo suo hilaritatem afferant, respuere vero quę mẽtem ipsam returbare valeat, & ab eius tranquillitate arcere animum, quemmadmodum Arist. monuit in suo 7. polith. cap. 16. inquiens mens tamen contra quam corpus est in trãquillitate traducenda. Aetius similiter hoc monuit sermone 16. cap. 12. inquiens. Prægnantes quæ recens cõcœperunt à timore tristitia, ac omni forti mẽtis perturbatione asseruandæ sunt. Auic. etiam lib. 3. fen. 21. & non superfluat eis quod faciat tristari, & timere. Euitare debent igitur animi curas, & quæ molestiam eis afferre valeant, & hilares existentes de bono fœliciq; suæ gestationis euentu continuo sperent, & prouidæ sagacisq; naturæ beneficio, Deo summo opifice fauente donec suum ediderint partum confidere nunquam desistat.

Præseruatio

eſt quod ſi affectus alius non complicetur ab eiuſmo
di picaceo affectu liberabitur mulier, de tempore ubi
quartum menſem grauidationis attigerit prędici po-
terit: de modo autem, ipſa fœtus nutritione, naturæ
opere, & artis præſidio. In curatione in primis pro-
uidendum eſt, ne praua amplius recrementa progi-
gnantur, & erit potius præſeruatio, quæ fiet ſic, ſi gra-
uida mulier probe alatur, & eſt primum opus, cuius
gratia cætera perfici debent, alimenti ſiquidem du-
plex eſt ratio Ariſtotele auctore lib. 2. de generatione
animalium, altera videlicet nutriendi, augendi alia.
Sed vt eiuſmodi opus facilius pręſtari valeat, quę mo-
do vitiata eſt appetentia ad naturam ſuam, & abſque
vitio omni ingenio interim eſt reſtituēda, reſtituetur
vero naturalis ciborum boni ſucci appetentia, ſi quæ
in ventriculo & eius ore vitioſa redundant excremen
ta ab ipſo & eius ore remoueantur, & iam affluxa, &
effluxura inhibeantur, ne ad ipſum amplius tendant.
Inhibebitur autem effluxus in vētriculum, dum puer
increſcens ſanguinis ipſius partem pro nutrimento
abſumet, partem vero aliam in membranis amnion
videlicet, & allanthoidem dictis natura recondet. In-
terim igitur cogenda eſt vtero gerens, vt alendi ſcopū
perficiat cibis boni ſucci, & qui leui negotio conco-
quantur ſic namque augebitur infans, & eius robur,
& iam vitioſum genitum ſanguinem citius euincet.
Dum primum iam dictum ſcopum perficere ſtude-
bimus, ſecundus pariter reſpiciendus erit, vt videlicet
quæ redundabit vitioſa materia à ventriculo euacue-
tur.

tur. Euacuatio autem vniuerſalis cum per pharma-
ca ab vtero gerentibus non tolleretur, ea omittenda
& particularis eſt ſeligenda, quæ videlicet à ventricu-
lo fit per uomitum qui ſic (vt grauidis contingere ſo
let) ſponte fiat, leniter potius proſequendus, quam ſi-
ſtendos erit, vt Aetius ſermone 16. cap. 10. de pica
ſcriptum reliquit. Si ſponte igitur adſit vomitus vi-
tioſorum humorum ſinendus eſt, ſin minus aqua te-
pēte vel melicrato pauci aceti addito, ſi humores fue
rint craſſiores, vel aqua ipſa tepēte cum oximelite vo
mitus proritari poterit, modò nimia ventriculi & in-
ferioris ventris agitatio, & concuſſio vitetur, ſic nam-
que euacuandi ſcopo ſatisfacere ualebimus. Vt ue-
rò uentriculi facultates, coctrix uidelicet exactius cō-
coquat, & contentrix quod continendum eſt cōple-
ctatur, atque retineat, excretrix uero quod noxium
eſt facilius expellat, & appetitrix probe appetat, hoc
duplici fieri poterit inſtrumento. Primum aſſumen-
dorum fonte ſcelectum, & erit condecēs affectui ali-
mentorum uſus. Secundum uero ab his quæ extrin-
ſecus fiunt, uel adminiſtrantur, uel erit uentriculi illi-
nitio, uel ceratum ipſi uentriculo applicandum, nec-
non cum aliquibus per os ſumptis. Quæ alimenta
uel cibi ſeligendi ſint iam dictum eſt, quod boni ſuc-
ci, coctuq; faciles eſſe debeant. Sed cum grauidæ ci-
bos auerſentur, & abſurda potius appetant, obſonio-
rum uarietate, & iucunditate ſunt alliciendæ. Con-
ferunt igitur ad appetitum bonorum ciborum exci-
tādum oliuæ muria conditę, & pira, uel mala citonia
malaq;

malaq; pumica, ac pira singula quæ gustui carum iucunditatem afferant, sed assata magis, quàm cruda poma hæc erunt eis concedenda, uel quocunque alio modo cum cæteris edullijs parata, pro condimendo concedi poterunt. Carnes animalium sint non pingues: laudabiliores erunt montanarum auium assatę magis, quam elixæ, & aranciorum, uel limonum succo, uel agresta, uel aceto conditæ. Laudantur quoque pisciculi saxatiles assati, & aceto, uel iam dictis alijs succis conspersi. Et si appeterent caseum, laudat ipsum Auic. in proprio capite de appetitu prægnantium si assetur super prunas, donec exsiccetur quod humidum in ipso reperitur, quoniam excitat appetitum. Inter cætera edullia, quæ appetitum excitant Auic. amilum cum sale laudat, de quo Paulus Aegineta inquit in suo 1. lib. cap. 1. quod præ cæteris amilum siccum ualet ijs quæ terram, & lutum appetunt; Aetius uero inquit quod amilum recens iuuat eis, uice terrę appetitę oblatum: Et Oribasius idem siccum similiter celebrauit. Auicennas nec non laudauit citato loco sinapin, de quo inquit: Ipsum enim abscindit humorem malum, & excitat appetitum, & est ultimum in reducendo ipsum: Paulus quoque Aegineta sinapim laudauit citato nuper loco, & etiam Oribasius lib. 5. cap. proprio. Poterit quoque uti cum musto, uel sapa prout consuetudo extat. Inter olera cicoreum, & portulaca ab autoribus celebrantur: inter species aromaticas piper, & gariofilli; inter cætera iuuantia sunt eis moderato usu concedenda & hæc de

esca, quæ grauidis concedi poterit ut appetentia excitetur, & cæteros boni succi simul grauidæ ipsę uescātur. Potus autem uinum esse subrubrum debet limpidum, & odorum pro consuetudineq; linfatum: si uero rubrum respuant, & album appetant eis concedatur modo sit subadstringenti qualitate præditum. Potus sit moderatus & cibi quãtitatem non excedat ne fluctuet in uentriculo, & si qua est exundatio iam facta sedetur. Si quis autem plura ad id conferentia edullia uenari exoptat, clarissimum Celium Aurelianum inspiciat in suo lib. 3. tardarum passionum cap. 2. & hæc de primo instrumento. Aliud roborandi instrumentum à fonte eorum quæ per os sumuntur, ut hoc uidelicet.

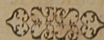
Rec. amili purissimi dr. 1.
Synapis scr. s.
Gariofilorum scr. 1.
Zaccari dissoluti in aqua rosarum & mẽtæ unc. 1.
Misce fiant tabellę de quibus utatur in mane, & haustulum uini superbibat.

Vti quoque hoc pręsidio ualebunt quoties comedẽdi lutum, uel terram eis desiderium aderit. Ab eo fonte uero qui fundit ea quæ extrinsecus occurrunt uel admouentur cataplasma seligerem quale est quod ab Aetio, & Paulo, nec non ab Oribasio celebratur uidelicet ex Enante, balaustio, rosis, galla, cumino, cythisi, ex smirnij coma, fœniculi semine, uel etiá palmulis uino incoctis, & simul admistis. Et si fortasse suspectum habeatur smirnium de quo Dioscorides in-

quit, quod si smirnium incoquatur, & mulieri puden do approximetur abortum inducit: licet ventriculo sit applicandũ, minime pudendo: nihilominus omit ti poterit. Non minus laudarem ad hunc usum ceratum ab eodem Aetio pręscriptũ ex malis cotoneis cum posca tritis, & leuigatis addito croco & nardino cerato excepta. poterit quoque hoc linimento ventriculus illiniri, & loco emplastri uel cerati, ipso uti uidelicet.

Rec. olei nardini
olei citoniorum } an. unc. s.
pulueris gariofillorum
masticis } an. scr. s.
croci gr. iiij.
cerę & aceti parum.

Misce fiat unguentum mediocris cõsistentię, cum quo stomacus illinatur semel in die, & antequam denuo illinatur inunctum quod fuerit, uino maluatico, uel aqua uitis cotone prius intincto, eoq; tepente detergatur, quo deterso denuo inũgatur, & sic prosequẽdo singulo mane, uel ut usus exposcet roborandi scopo satisfacere ualebimus; & Deo fauente picaceus curabitur affectus, & inapetentię, & uomitus crebręq; expuitiones, & uentriculi fluctuatio, uel demorsus sedabuntur, & post tertium mensem plenè curabuntur.

De

De pedum tumore grauidarum.

CAPVT TERTIVM.

NON raro solet tumor ędematosus grauidarum pedes exercere. Istius affectus causam peruestigare in pręgnantibus haud difficile fuerit, quandoquidẽ proxima causa crura, & pedes in tumorem attollens ex tumoris qualitate, & differentia uisu tactuq; pręcipue discernitur, si namque ad tactum cedat, & indolẽs sit iam ędema esse, & pituitam subesse uel crassum uaporem in tumescentibus partibus decumbentem planè constabit. Humor hic uel crassus uapor à superioribus robustioribusq; partibus tãquam inutile, ac noxiũ ad infimas atque imbecilliores facile propellitur, & eò facilius cum crasso ipsi humori suapte natura facilis sit, proprio grauium motu inferius descensus. Humor hic uel uapor à praua illa crudioriq; colluuie mẽstrui sanguinis secernitur, qui ab ipso cõceptu ne destruatur fœtus à natura retinetur, & idcirco cum per uteri cloacam ab eo se exonerari natura amplius non ualeat, sed ab utero ad hepar, atque in uentriculum ex uniuerso corpore redũdet in dies quoque, tum à prauo hoc sanguine, tum etiam ab insuetis atque absurdis pro cibo, à grauida muliere ingestis, uel paucitate nutrimenti ob earum imminutam appetentiam fit, ut in grauidis ipsis mu-

 lieribus,

lieribus, tum uentriculi, tum etiam hepatis calor atteratur, & utriuſque membri temperamenti ſimmetria aliqualiter perfringatur, & ſic utriuſque coctio imminuatur, & plura in dies crudiora recrementa gignantur, quæ ſubinde tanquam ſuperuacanea, & naturæ ipſi grauia ad ipſas partes propulſentur: & iam antecedentem cauſam attigimus. Proximę illius quę ſubiacet cauſæ ex tumoris qualitate, & differentia indicium ſe præbet. Proïnde ſi ſero, & mane idem fere perſtiterit tumor qui ad tactum cedat, & preſſa cute lente redeat, pituitoſi humoris materiam ſubeſſe indicabitur. Verum ſi in ſero auctus, & in mane magna ex parte tumor delituerit, & quod digito cõprimitur citius redeat, uaporis craſsioris partem attollẽtis indicium fuerit. In curatione ſanè tollenda cauſa eſt, quæ partes in tumorem attollit: at cum proxima hæc cauſa diſcuti, uel ad unguem amoueri nõ ualeat niſi antecedentis effluxus inhibeatur, inhiberi autem minime ualeat ni quod in uẽtriculo, & hepate, atque in uniuerſo corpore redundat excrementum ab ipſis partibus dematur, id autem uſque in quartum menſem aſſequi minime ualeat auctore Gal. 1. de ſimp. cauſis cap. 7. & Aetius ſerm. 16. cap. 10. & Auicen. lib. 3. fen. 13. tract. 2. cap. 10. idcirco ſi dolor aliquis non urgeat, uel ſi deambulatio, & progreſſiuus motus nõ multum impediatur, nec de aliquo ulcere ſuſpicetur, aliud negotium faceſſere medico non licebit præter inſtitutam probam uictus rationem quandoquidem hac ſeruata, quemadmodum de picaceo affectu eſt di

ctum quarto menſe hic ut ille perſanabitur affectus; & ſi nihilominus in aliquibus contingere poteſt, ut uſque in partum ob uitam ſedentariam, & ob geſtati pueri degrauationem, ut tumor eas partes occupet, & idcirco ſi tumor nimiũ mulierem grauaret, nimiũq; occuparetur uel ab humore, uel craſſo uapore ſubſiſtente in utroque caſu opem ferre medicus debet, & ratione urgentis extra methodum illegitima curatione uti ei licebit. Quid pro curatione agendũ ſit Paulus Aegineta, Aetius, Capadocius, Oribaſius, nec nõ Auic. citatis locis unanimiter oſtendunt. Paulus ſic inquit.

Rec. Antillidis q. s. aceto leuigetur, & tumeſcentibus partibus applicetur.

Item folia braſſicæ q. ſuf. in latum extendantur, & deſuper ligentur.

Item ſic terræ cimoleæ ex aceto roſaceo miſtæ q. ſuf. & partes affectæ illinantur. Vel ſic

Rec. aceti opt. unc. iiij.
alluminis dr. ij. ſimul calentibus crura illinantur, & leuiter perfricentur. Vel ſic

Rec. mala citria q. ſuf. decoquãtur in aqua ſimplici, vel quod magis mihi arrideret in aqua Tetuciana, vel balneoli vbi Termales ipſæ aquæ aderunt, & cum hoc decocto crura, & pedes abluantur: ſingula hæc ſunt à prædictis authoribus cõprobata. Poterit quoque ad eundem vſum hac alia lotione vti.

Rec. florum vel foliorum ſaluiæ m. ij.
Roſarum m. iij.

Lauandulæ m. j.

Citini flores unc.ij.

Lixiuij dulcis ex cinere sarmentorum vitis lib. xij. Addito aceti parum ferueant simul ad tertias cõsumptionem, demum percoletur, & cũ eiusmodi lixiuio crura, & pedes singulo mane ante prãdium, vel in sero ante cœnam abluantur, & calido linteamine exsiccentur, & quousque opus fuerit prosequantur præmisso interim debito victus regimine, vt de picaceo affectu fuit dictum.

De Vomitu.

CAPVT QVARTVM.

VOMITVS est excretricis facultatis ventriculi naturalis motus, quo ipsum cõtristans sursum impetu reijcitur. Quod autem naturæ eiusmodi opus sit Gal. ostẽdit lib. 2. de simpt. causis cap. 3. vbi inter cætera id attestãtia inquit. Etenim vomitu quidem sic mouetur vẽtriculus sicut in partu vterus, & paulo infra inquit. Nẽpe quod eius modi motus naturę quidem opera sunt, sed tamẽ propter causas, quæ naturã moueri sic cogũt simptomatis quæ præter naturã sunt adnumerantur. Comparatum namque à natura est, vt ventriculus post assumptos cibos os suum inferius claudat, nec nihil abire sinat prius quam planè sit concoctus videlicet cibus, non

non secus ac grauidarum mulierum uteris contingit, qui tum fœtus grauitatem, tum sui distensionem nouem mensibus pertulerũt, atque hoc tempore ad vnguem ita toto conniuente ore fuerunt, vt ne stili quidem mucronẽ reciperet, donec in ipsis fœtus absoluatur: tunc namque ad eius expulsionem præparat se, & collum quod prius se cõstrinxerat tantum aperitur, quantũ fœtui facilis præstetur exitus; sic namq; grauidarum vtero ventriculum cibum continentem comparauit in suo lib. 2. de simp. causis ca. 3. vt in sequentibus etiam liquido constat. Veruntamen si interim actionem hanc continẽdi aliquid intermittere ventriculum cogat, quemmadmodum vbi fœtus corruptela vterum cogit, vbi totis viribus adnexus arctissime se cõtrahit, quo corruptum fœtum excludat, ita ventriculus à re infestante lacessitus eius retracto, compressoq; fundo quicquid ei ad noxium est excutiens sursum vomitione reijcit Gal. inquiebat citato loco. Quæ modo sit causa, vt grauida mulier cibum non contineat, sed vomitu ipsum reijciat, vtiquẽ vel cibi, vel instrumenti, vel facultatis vsusq; vitio id cõtingere est dubio procul asserendum. Ciborum vitio cõtinget, si ipsi praui sint succi, vel vitiosa aliqua qualitate præditi, vel si sumenti ingrati fuerint, eosq; idcirco mulier aborreat, vel si praui non fuerint, immoderate tamen sumpti virtutem ipsam sint sua mole grauantes. Instrumenti autem si ventriculus intẽperantior fuerit redditus, vel si vitioso humore menstruo retento sanguine, vel prauis eius vaporibus vẽ-

 triculus,

triculus, & eius os scatuerit quibus permixtus iam sumptus cibus eandem prauam, corruptamq; qualitatem acquirat. Vsus viriosus erit, si cibi quantitatem nimius potus excedat, ita vt cibus in capacitate fluctuet, neque complectatur, vti deberet à cōtentrice contineri non valens. Facultatis vero vitium est virium dissolutionis vitium, ex quo neque amplexari, neque cōtineri cibum valeat, quod dignoscitur si cibus purus, & nullo vitioso humore permixtus reijcia tur. Imbecillitas hæc, uel ab intemperie plerunque humida, uel alia, uel quocunque modo exsolui contentricis robur accidat; sed cæteris alijs omissis causis eas tantummodo attingemus, quæ cibum euomendi grauidis occasionem præbent. Sunt autem, uel praua, quæ ingeruntur edullia ob deprauatum appetitū, vel ventriculi vitiū, vbi à sanguine menstruo, vel eius vaporibus os male afficitur: nam licet boni succi sint alimenta, nihilominus, vel quia à praua intemperie prauam acquirunt qualitatem, vel quia prauis ipsis humoribus permiscentur, hac de causa praua eorum adepta qualitate sensitiua facultas, quæ in ventriculi ore eximij est sensus tūc noxam percipiens expultricem excitat, quæ sic excitata illico ad vomitum adnititur, neque ab eius conatu, impetuq; expellēdi cessat, quousque eius quod infestat ab ea sursum expleta reiectio fuerit. Potest quoque ratione cibi contingere quando fuerit mulieri ingratus, vel ratione deprauatæ appetentiæ ipsum aborreat, uel si quamuis laudabilis esca sit, nihilominus ob imminutam appe tentiam

tentiam fastidiuerit, & hæc de causis. Signa ex reiectis, & excretis sumi poterunt ex ipso uisu. Ante curationem prædicendum profecto fuerit, quòd si male affectus uentriculus ob retentos menses in causa fuerit, usque in tertium mensem, uel prope quartum perfecte sanari minime poterit, ut de picaceo affectu dictum fuit; uerum si prauorum ingestorum uitium in causa fuerit, utique si Medico obediens sit uomitione sedabitur. Curatio igitur tum in ciborum offerendorum, tum etiam in medicamentis sumendis, & in extrinsecus faciendis vētriculi curatio consistit. Si igitur deprauata sit ciborū appetentia regatur mulier, vt supra de picaceo affectu est dictū, si vero imminuta tantum fuerit omni ingenio conetur mulier cibos boni succi, coctuq; faciles sumere, vt est panis ex optima farina triticea decenter fermentatus, & coctus qui sit sale aliquantisper, & anisis confectus: carnes sint laudabiliores, vt pullorum, paruorum colūborum, auicularumq; montanarum assatæ potius, & succo, vel pumici mali, vel aranciorum, aut agrestæ conditæ, & inter quadrupedes, vt sunt ędinæ, vitulorū iuuēculorū, & ex his quas minus fastidiuerint; Ex obsonijs uero vt cappares, citonia mala vino generoso incocta, vel assata cū zaccaro, in fine mēsæ nec nō pira similiter cocta, mala appia, nec non mala pumica, vua pensilis, & oliuæ muria conditæ. Pro potu vtatur vino rubro, vel albo si mulieri iucundius fuerit; linfetur aqua limpidissima prout mulieri ex vsu fuerit, & hæc de alendi scopo cui in affectu eiusmodi, est

est prę cæteris incumbendum, cum & vtero gerentis, ac pariter fœtus respiciat vires. Interim molienda esset euacuatio eorum, quę in ventriculo superfluũt, eiusq; intemperiem fouet, & fortasse eorum prauam qualitatem ijs qui in dies ingeruntur cibis impertiũtur. Verum cum eiusmodi per pharmacum euacuatio à grauidis non tolleretur, & præcipue ante quartũ Hip. monente; idcirco opus hoc naturæ est permittendum, atque sperandum est, quod natura ipsa vomitu, & coctione in dies augescente fœtu ventriculũ vsque in quartum mensem repurgabit, & ipse ventriculus paulatim ad sui temperamenti simmetriam tãdem redibit. At quoniam frustra vixq; euacuari possent recremẽta ipsa nedum à natura, neque etiam ab arte si noua alia iugiter, & in dies progignerẽtur, prę cauendum idcirco est, ne alia loco eius quę euacuabitur denuo succedat. Hoc fiet autem si præter congruam uictus præscriptam rationem ventriculus roboretur. In primis ut adiuuetur natura ad præparandum, atque concoquẽdum, nec non ad detersionem prauorum humorum in ventriculo existẽtium iusculum hoc pararem, & summo mane exhiberem, & si eis fortasse ingratum foret, ipsumq; fastidirent; exhiberem per duas perq; tres tantum, vt abluatur, & detergatur uentriculus; si eo sumpto ad uomitum proritetur, sin minus per aliquot dies exhibitionẽ prosequerer, ut sic.

Rec. mellis rosacei colati
Syr. de corticibus citri } an. onc. s.

iusculi

iusculi galinacei in quo efferbuerint cicoreæ, mẽtæ, an. dr.iij.

Mali citonei frustulũ; de quo iure accipe unc.iij.s.

Misce cum dictis syruppis capiat in aurora

Si verò iusculum aborreret, mel rosaceum, atque syrup. dictum absque decocto sumere valebit cum cocleare per quatuor, vel quinque dies: & si rosaceum mel, atque syr. aborreat tantundem Hispani mellis eius vice sumere poterit. Interim ventriculus roboretur sic

Rec. panis crustam assatam: maceretur in vino rubro atque contundatur eique addatur.

Rec. pulueris gariofolorum
Masticis
Mentæ siccæ
Rosarum rubearum an dr.j.s.
Aceti acerrimi. unc.iij.

Misce fiat emplastrum quod tepide vẽtriculo applicetur parum ante cibum, tepidumq; seruetur per aliquod spatium ab assumpto cibo, vel sic

Rec. mentæ romanæ
Absinthij an. m.j.
Masticis dr. ij.
Gariofilorum dr.iij.
Rosarum m. j.
Mellis, vel piri cotonei frustula
Citini, vel flores mali granati m.s.

Ferueant in vino nigro cum dimidia parte vini falerni,

ni, vel alterius generosi ad tertias, deinde coletur, & cum spongia ventriculo applicanda fiat fomentatio singulo mane ante cibum, & pluries reiterato, hoc linimento vngatur post exsuccationem.

Rec. olei de spico }
Olei citoniorum } an. vnc. s.
Gariofilorum scr. j.
Masticis scr. s.
Corallorum rubeorum scr. j.
Ceræ, & aceti parum. misce fiat vnguentum vngatur stomachus post fomentum, & antequam reiteretur inũctio, cum elixeruite stomachus ante illinatur:

Poterit quoque hoc vti electuario si oportuerit, vt
Rec. pulpæ malorum citoniorum assatorũ unc. iij.
Pulpæ cerasorum, quæ amarina dicuntur. unc. j. s.
Diasorbiton. unc. s.
Sinapis cum sapa conditæ. unc. j. s.
Misce, de quo singulo mane cocleare unũ sumat.

De dolore ventris grauidarum.

CAPVT QVINTVM.

GRAVIDIS mulieribus crebro contingit, ut uentris dolor eas exerceat, ac nõ leuiter exacerbare soleat, ita vt aborsus periculum immineat, vel eius non leuis timor mulieres grauidas ipsas incutiat. Oritur hic quidem

quidem

quidem à crassis flatibus in locis subcalidis hepatis à cruditatibus sublatis, & humorum prauitate ex prauoq; ingesto ab eis alimento, & in ipsum vẽtrem depulsis. Intus siquidem inclusi, & per anfractus discurrentes extensiuum dolorem illum proritant. Tota igitur curatio in hoc versari debet, vt sedetur dolor, flatusq; pariter discutiantur. In primis igitur præmissa debita victus ratione, vt supra hoc præsidio tanquã familiarissimo tuto vti licebit.

Rec. ouorum lutea nu. iiij.
Olei cherini vnc. j.
Olei anisorum vnc. s.
Croci parum.
Misce fiat frictatum, & vbi est dolor applicetur.

Poterit quoque hoc alio præsidio vti si illud non sufficiat, vt

Rec. Hip. sacculum ex millio, furfure, & sale, addãtur cineres, & super tegula simul calefiant, & immisceantur, & vino maluatico, vel alio generoso cõspergantur, & sacculo immissa supra ventrem extendantur, vel sic

Rec. matricariæ
Camomillæ
Anethi
Baccarum lauri
Anisorum
Fœniculi an. q. suff.
Ferueant in vino græco, vel alio generoso, in quo decocto decenter calente mollis spõgia immergatur,

quæ

quæ ſatis expreſſa, & adhuc calens linea petia obuoluta dolenti parti admoueatur, ac ſæpius reiteretur. Interim quoque poterit eiuſmodi tabellarum cõferre vſus, videlicet

Rec. nucis muſcatæ
Spetier. diacimini } an. dr.s.
Spetier: diatrion pipereonis ſcr. s.
Zaccari diſſoluti cum ſtillatitia aqua cinamomi, & pauco oleo aniſorum, ſi oleũ ipſum non reſpuat mulier confice tabellas, de quibus accipiat mulier ieiuno ſtomaco, & hauſtulum vini ſuperbibat; vel ſi hæc nõ contulerint, enema hoc inijcere non fuerit alienum.

Rec. aniſorum
Fœniculi
Camomillæ an. m. s.
Ferueant in iure pulli de quo accipe lib.j.
Olei cherini
Camomellini } an. unc.ij.
Zaccari rubri vnc. j.s.
Butiri recentis vnc.j.
Luteum oui nu.j.
Salis quòd ſatis eſt miſce, & infundatur.

De renum, & lumborum dolore.

CAPVT SEXTVM.

SI renum, & lumborum dolor grauidas mulieres exerceat ob conſortium, quod ipſæ partes cum

vtero

vtero ducunt mediantibus vaſis, & ligamentis, quæ partibus ipſis inherent, & vteri membranis inſeruntur, aborſus periculum non leue impendet, vt Hip. monet lib. 1. de morbis mulierum nume. 42. idcirco quamprimum ipſi dolori, & eius cauſis ſuccurrendũ erit. Si dolor conſenſum feriens in conſpectum nimium ſe proferat, vt eius cauſa tantum perueſtigetur, atque comperta tollatur præcipue expoſcit (ipſo interim minime neglecto) vt aliqua ex parte ſedetur. Doloris cauſa dubio procul eſt vteri onus ipſis partibus impertitum, tum ob conſortium, tum ratione ligamentorum quibus vteri membranæ, quæ ſecundę dicuntur arctiſſime lumbis colligantur, tum etiam ratione excretricis vteri ad lumbos tanquam ad ſui vicinia deponentis, quemmadmodum & ad alias corporis partes deponere ſolet, vt ex Hippocrate citato loco elicitur, nec non à Gal. aſſeritur lib. 5: apho. com. 53. Noxia vero ſunt retenta menſium recrementa.

Vt igitur ab vtero deriuentur, quæ noxia grauant, nec non reuellantur, ea tum quæ iam lumbos occupant, tum etiam quæ in ipſum tendunt recrementa; idque nec per venæ ſectionem, neque per ſoluentia medicamenta à grauidis mulieribus tolleretur, cliſtere vtẽdum erit iuxta monitum Hipp. lib. de nat. mulierum nu. 12. hoc ſiquidem præſidio ab vtero deriuabimus, ac pariter à lumbis, & renibus, & ſi quid in fluxu eſt ab vna ad aliã partẽ iuxta fiet diuerſio, ſenſibilisq; euacuatio, & fœcũ, & noxij cuiuſq; humoris, ac ẽt flatuũ ſi illis ĩ partibꝰ fuerint ĩcluſi. Enema igit̃ ſic inſtituerẽ.

Rec.

Rec. Iuris pulli galinacei in quo efferbuerint.
Camomillæ flores, & anisi quantũ sufficerit lib.j.
Olei violacei unc.iij.
Olei cherini vnc.ij.
Zaccari rubri unc.j. s.
Luteum oui nu.j.
Salis quantnm suff. misce, & tepenter infundatur cum cautela, ne flatus in inijciendo recipiat.

Verum si conceptus nõ attingeret adhuc tertium mensem à clistere abstinerem, si præcipue sua sponte aluus egerat, & in primis ad leuiora me conuerterem, vt ad inunctiones sicuti etiam vbi enema fuerit celebratum. Interstinguerem igitur an dolor ipse à calida, vel frigida materia fieret, & quæ esset partium intemperies. Quod si intemperies frigida fuerit, & ab humidis recrementis foueatur retentorum mensium: tunc ob partium contemperamentũ, nec non ad preseruandi fœtum, & præcauendum aborsum, & ad eas partes roborandas sic dolentes partes illinirem.

Rec. olei masticini vnc. j.
Corallorum rubeorum
Boli armenici an. scr. s.
Croci grana vij.
Ceræ q. suff. fiat vnguentum molle cum quo fiat partium illinitio, vel sic
Rec. olei anetini
Olei costini an. unc.s.
Vnguenti de comitissa unc. j. Misce vngantur doletes partes. Et si calida esset inteperies tũc sic pararẽ.

Rec.

Rec. olei mirtini
Olei mellini } an.unc.s.
Pulueris corallorum rub.
Boli armenici } an.scr.s.
Cære quantum sufficit fiat vnctio cum qua partes illinantur vel sic.
Rec. infrigidantis gal.
Vng. de comitissa } an.unc.s.
Succi aranciorum parum; misce vngantur affectæ partes; & si fortasse contingeret (vt solet) quòd mensium alborum, vel rubrorum aliquid appareret, & de aborsu idcirco timeatur: tunc sic.
Rec. granorum tintorum subtiliter puluerizatorum dr. s.
Corallorum rubeorum
Margaritarum non perforatarum an. gran.vj.
Misce exhibeatur cum sorbili ouo. Vel sic
Rec. masticis finissime puluerizatæ. dr. s.
Setæ sericeæ finissime trituratæ gran. iiij.
Capiat cum sorbili ouo, vt est dictum. Vel sic
Rec. electuar. diamargariton dr.j. capiat in mane, & haustulum vini rubri stiprici superbibat, quod electuarium laudatur à doctissimo Serapione, nec non idem præsidiũ laudauit Ianus Damascenus. Interim dum hæc fiunt, & quam primum premittenda est illa ciborum, & potus ratio, ac etiam ceterarũ, quæ ex vsu sunt non naturalium rerũ, prout supra in cæteris capitibus institutum fuit.

C De

De ventris stipticitate in grauidis.

CAPVT SEPTIMVM.

TARDA pigraq; fit alui deiectio grauidis mulieribus, quod quidem symptoma, quod alios morbos excitare solet cum excrementorum prouectus, & eorundem retentio vltra debitum, & naturæ consuetum tempus inter morbificas causas merito reccẽsuerit Gal. in suo 1. de sanitate tuẽda primo, secundo, & tertio capite. Vt grauidis mulieribus egerendi sit difficultas binæ statuuntur causæ, vna videlicet intestinorum adstrictio ob vteri dilatationẽ, alia vero est fœcum durities quæ ab esculentis, acerbis, sicioribusq;, & adstringẽtibus oritur, vt cap. de pica vidimus. Adstrictioni intestinorum sane occurri non potest, cùm vteri dilatationem impedire nõ liceat ob fœtus incrementum. Alteri vero causæ videlicet fœcum duritiei, sic occurrendum fuerit. Quæ duriores sicciores q; sunt fœces, erunt emolliendæ, vt facilius natura eas excernere valeat, vel erunt arte euacuãdæ. Ad fœces, & aluum emolliendã pruna damascena in iure pulli, vel veruecis incoqui poterunt, & in prima mensa, & ante alium cibum cum zaccaro exhiberi poterunt, & post earum commestionem parum iusculi illius in quo fuerint incoctæ cum pauco zaccaro superbibant. Quantum ad hunc vsum conferant

Quintus

Quintus Scribonius eleganti carmine ostẽdit, vbi inquit. Prunaq; conueniũt quæ mittit clara Damascus. Si hæc nihilominus non conferant, arte enema parãdum erit sic

Rec. decocti maluarum, & camomillę in iure pulli, vel veruecis decocti lib. j.

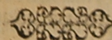
Olei violacei vnc. iij.

Olei cherini vnc. j.

Butiri recentis vnc. j. s.

Luteum oui nu. 1.

Salis quod sufficiat: misce infundatur enema, cauẽdo tamen ne flatus mulier cum enemate recipiat. A duris fœcibus intestinis repurgatis, atque ablutis, præseruanda tunc erunt ne similes aliæ descendant, ibiq; morando siccescant, ac sic nimium durescãt: minime vero siccæ adeo fœces denuo intestina occupabunt, si non amplius progignantur non progignentur autem si acerbis, siccisq;, ac adstringentibus esculentis mulier se continendo, cibis vtatur boni succi, & qui concoctu faciles, & emolliẽtis facultatis minime expertes, quales sunt, pinguiora iuscula capi, Veruecis, lactentium vitulorum, & eorundem animalium elixæ carnes, oua recentia tremula, caricæ pingues, & pira cocta, & post omnem cibum commansa. Pro ciborum condimentis perbelle præstabunt passulæ corinthiades, damascena pruna, butirum recens, mel & zaccarum.

De cita alui deiectione.

CAPVT OCTAVVM.

ITA fit, & intempestiua grauidis mulieribus alui deiectio, tum prauorum esculentorum vitio, tum etiam contētricis ventriculi imbecillitate. Cum nanque ob deprauatam appetentiam, vel acerba, aut acria, vel inconsueta, & absurda appetentes, & terram cimoliam, extinctos carbones, cineres, & calcem ingerunt, contentrix tunc ab eorum prauitate, & onere adeo degrauatur, vt non arctè ipsa amplecti valeat, & continere quousque concoquantur, sed semicocta, & sumptis finitima deijciantur. Quandoque etiam vitio potius coctricis id cōtingit, facultatis eiusdem dissoluto robore, tum ob acquisitā in ventriculo intemperiem, tum ob praua quæ in eo redundant recrementa, nec non ob aliena, & praua, quæ in ipsum ingeruntur edullia. Fluxus & causarū eius inditia deiectiones ipsæ excretæ ostendent. De prædictione autem si ingestorum ciborum vitio id contingat leui negotio sanè curabitur, si ab insuetis prauisq; edullijs se mulier continebit, simulac boni succi vtatur cibis, qui ventriculi contentricem, neque praua qualitate, neque onere grauent. Pro curatione igitur cibi accipiantur boni chimi, vt panis ex optima farina probeq; fermentatus, atque decēter coctus: carnes

carnes vero auicularum mōtanarum sint, vel paruorum columborum assatæ potius, quam elixæ. Caueat à iusculorum nimio vsu, & præcipue pinguium, & si panem iusculo infusum appetat ipsum comedere poterit, sed à iusculo aliqualiter expresso. Poterunt condiri edullia ipsa, vel granatorum succo, vel citoniorū nec non succo agrestæ, & aranciorum, pipere, gariofillis, & cinamomo prout ipsi gratum magis fuerit. Oua quoque concedi poterunt recentia aceto prius cum testa infusa, & decenter cocta quorum lutea comedere poterunt in principio mensæ. Proderit quoque ante alium cibum, vt sumat mulier per aliquot temporis spatium vnum, vel duo coclearia miuæ citoniorum, vel frustulū mali citonij assi, vel vino rubro cocti: potus sit vinum subrubrum, limpidum, & odorum, & ex vsu linfatum: ventriculo autem, & pro eo roborando hæc administranda erunt.

Rec. olei de spico
Olei masticini } an. vnc. s.
Masticis
Galangæ } an. gran. vj.
Ceræ, & aceti parum, fiat vnctio cum qua liniatur ventriculus, vel sic

Rec. olei de absinthio
Olei mellini } an. vnc. s.
Masticis
Gariofillorum
Corallorum alb. & rub. an. gran. vj.
Ceræ q. suf. fiat unctio cum qua ungatur uētriculi

 regio,

regio, & antequam inungatur accipiatur elisiruitæ, vel aquę vitis parum, & coto detergatur quod inunctum antea fuerit, & postea denuo vngatur ventriculus, & sic prosequatur mane, & sero ante cibum, vel saltin semel in die. Poterit quoque si hæc non contulerint pro maiori robore, accipi sic,

Rec. rosarum rubearum,
Absinthij,
Mentæ siccæ,
Masticis, an. q. suff.
Gariofillorum,
Galangæ,

Ferueant in aqua mentæ cum tertia parte vini rubri generosi, cum quo foueatur ventriculus antequã denuo inungatur. Vel sic

Rec. vini falerni, vel alterius ex generosis lib. j. s.
Specierum aromatici rosati vnc.s. Misce tepefiant simul, & cum spongia finissima fiat fomentatio ante inunctionem. Proderit quoque, vt ventriculo robur restituatur hac confectione, vti

Rec. masticis,
Zedoariæ,
Corall. rubeorum, an. scr. j.
Terræ sigillatæ,

Finissime pulucrizentur, & adde zacchari albi vnc. ij.s.zaccarum, & alia dissoluãtur in aqua mentę, atque rosarum, an. parum; fiant arte tabellæ, ex quibus sumat mulier dr. s.vel circiter, singulo mane ante alium cibum, & vini generosi haustulum superbibat.

Si

Si verò à coctricis imbecillitate lientericus fluxus oriatur, minime autem contentricis vitio, eius facultatis videlicet diminuto robore, imminuti verò roboris vtriusque facultatis facile coniectari potest, quod sit retentorum mensium vitium ab vtero in ventriculum impertitum, nec non insuetorum, alienorumq; ciborum à grauidis ingestorum praua qualitas, quæ singula cùm ventriculi temperamentum, eiusq; simmetriam perfringant, & idcirco cuiuslibet facultatis, & coctricis præcipuè in eo vim atterant; ipsa procul dubio vitia corrigenda erunt, atque penitus delenda. Mensium vitium optimo mulieris regimine moderari poterit, & cibis boni succi aboleri. Infantis ope prę sertim, vbi quartum attigerit mensem suæ in vtero gestationis. Curatio igitur tota in hoc consistit, vt ventriculi robur resarciatur: id vero fiet, vt aliàs est dictum, si grauida mulier à prauis se abstineat, & boni succi cibis vtatur, coctuq; facilioribus, atque in se alendo, in cibo, & potu moderate se gerat. Extrinsecus præterea fomenta, vnctiones, & cætera erunt administranda, prout supra præscriptum fuit, & hoc præcipue præsidio vti pro roborando ventriculo accommodum erit:

Rec. corcitis citri conditi vnc. iiij.
Mellis hispani vnc.iij.
Spetierum diatrion pipereonis scr.iiij.

Contundatur cortex, postea ex ijs mistura fiat, de qua mane, & sero per duas, vel tres horas ante cibum cocleare vnum accipiat, & vini generosi haustulum

 super-

superbibat, Vel in forma tassellarum sic; vti poterit.

Rec. spetierum diatrion pipereonis scr. ij.

Masticis.

Corall. rubeo, & alborum, an. gran. iiij.

Zaccari finissimi dissoluti in aqua mentæ, simul ac stillatitij liquoris cinamomi tertia parte vnc. j. s. fiant tassellæ pōdere dr. j. de quibus capiat vnam pro qualibet vice mane, & sero ante cibum per duas horas, & vini haustulum superbibat. Verum si alui fluxus ab acredine diuersorum humorum expulsiuam irritante excitetur, cùm eo perseuerante non leue abortus periculum impendeat, vt Hip. monet lib. 5. aph. 34. idcirco quamprimum prouidendum, sed cum præmeditatione, atque caute agendum erit: quandoquidem medicamenta quæ collagoga dicuntur, sicuti & alia soluentia non ferāt vtero gerentes, absque fœtus perditione, neque intus retinenda bilis, vel cohibenda sit, ne sua acredine in dies expulsiuā magis proritet, & fluxum non modo foueat, sed magis augeat, vel etiam intestina abradat, & exulceret, vt inde periculū ingeminetur, iuxta Hip. monitum lib. 7. apho. 27. inquiens: Mulieri vtero gerenti si tensio superuenerit facit abortum. In hoc morbo siquidem totum corpus defatigatur, & præ ceteris matrix, quæ cognata est recto intestino, vt Gal. inquit citato loco, nihil mirum inquit ipse, si propter vehementes, atque frequētes exsurrectiones, conceptus abortitur. Quid igitur agendum, vt pericula vndique impendētia uitemus, & ab eiusmodi naufragio, fœtus vna cum matre tutus emerga-

emergatur, si infestantem humorem euacuare, neque ipsum intus cohibere nobis absque fœtus dispendio non liceat. Bini extant prosequendi scopi, ut ab eiusmodi iniuriarum incursionibus, undique fœtum lacessire ualentibus, tutus euadat. Primus est, ut quæ in intestinis continetur bilis, ut ab eis leniter extraducatur, & ipsa abluant, ne ab ipsa bile abradantur. At quoniam si continuò alia noua descendat, nunquam rectè ab ea repurgari ualebūt, idcirco cum hoc curādi scopo, etiam præseruandum erit, ac pręcauendum, nè iugiter alia descendat, quod quidem fiet, si bilis acrimonia, & feruor retundatur, ac refrenetur, ne amplius stimulet, atque facultates proritet, alteriq; huic scopo satisfacere ad unguem minime ualebimus, si, nè noua denuo progignatur, inhibeamus; hoc autem alimentorum boni succi quæ bilem minime procreare ualeant, & cæterorum non naturaliū dextero usu, rationabiliter tertio huic scopo, tanquam ultimo inuento in resoluendi methodo præcipue, & in primis magnopere prospiciendum erit. De cibo, & potu tātummodo dicere expedit, nam de cæteris non naturalibus rebus ita se gerere, ac regere debet grauida mulier, ut suo loco præscripsimus. Cibi igitur sint boni succi, quales sunt superioribus capitibus instituti, sed cum decocto carnium, quę ab eis uescuntur contemperandæ caliditatis gratia hæc feruecant, uidelicet endiuia, lactuca, borrago, acetosa: Præterea cum dictis carnibus cucurbita uti poterunt, seminibus comunibus, orizza, ordei farina, & in die qua caro eis interdicetur,

dicetur, poterunt sumere oua sorbilia si oportuerit in aceto, nec non fercula cum ipsis, & farina, & succo limonum, uel aranciorum, uel agresta condita. Elixis potius quam assis utatur cibis, præterea ipsorum edulliorum singula uitabuntur, quæ calidum, biliosumq; succum procreare ualeant. Vitentur quoque aromaticæ species. Potus sit uinum pauciferum, moderateq; dilutum, & si nimium infestaret fluxus, aqua calibeata linfari poterit. Post meridiem uero per horas quatuor ad minus ante cœnam sumat ptisanam ordeaceam sic;

Rec. ordei parumper torrefacti, & elixati q.suff. cũ seminibus comunibus, & zaccaro q.satis sit ad dulcorandum ptisana fiat, quæ limonum, uel aranciorum succo condiatur, ipsamq; pro secundo cibo sumat mulier. Instituto cibo, & potu, quamprimum expediet bilem ipsam ab intestinis educere ab eaque intestina ipsa abluere, quod hoc enemate fiet, uidelicet,

Rec. ordei,
Camomillæ, } an. m. s.
Anisorum,

Ferueant simul in iure pulli galinacei, de quo accipe lib.j.

Olei rosacei unc.iij. cum dimidia,
Ouorum lutea numc. ij.
Zaccari rubri unc.j.s. Misce; fiat enema: si uero abrasio aliqua in intestino recto effecta fortasse fuerit, quod ab inani cupiditate desidendi, atque conatu dignosci poterit, tunc enema fiet sic:

Rec.

Rec. anisorum,
Ordei,
Camomillæ, an. m.j.
Plantaginis,
Bursæ pastoris,
Arnoglossæ,

Ferueant in aqua borracea: de quo decocto accipe lib. j.

Olei rosacei onfacini vnc.iiij.
Sæpi renum hirci, vel veruecis vnc.j.s.vel vnc. ij.
Luteum oui cum albumine nu.j.
Zaccari rubri vnc.j.

Misce fiat enema. Et si fortasse indicia effecti iam vlceris, Tenasmonisq; prosequerentur, sub alia forma enema sic parari poterit.

Rec. lactis caprilli in quo extincti fuerint lapides fluuiales igniti lib.s.

Olei rosati vnc.iij.
Zaccari rubri vnc. j.s.

Luteum oui cum albumine nu.j. Misce fiat enema, quæ enemata secundum indigentiam prosequantur, nihilominus cum cautela, & si oportuerit pro refrenanda bilis acuitate, & acredine ordinari poterit syruppus sic, vrgente vsu.

Rec. syr. rosati sicci,
Syr. de ribes an. vnc.s.
Iusculi galinacei non saliti, & pinguedine abiecta vnc. iij. s.

Stillatitij cinamomi ob flatus dr. j. Misce capiat in

aurora:

aurora: & si dolor in pectine, vel circa os sacrum mulierem infestaret, poterit sic leniri;

Rec. ouorum lutea nu.iiij.
Olei mirtini,
Masticini, an. q. suff.
Croci parum, misce fiat frictatum, quod pectini, & vbi dolor aderit calens admoueatur.

Verum si effecti tenasmonis accidentia sæuiant, & ob irritamenta mulier frequenter nimis ad desidendum cogeretur, quia in hoc maxime abortus periculum impendet, ob frequentes exsurrectiones, vt Hip. & cum eo Gal. monent, vt mulierem Medicus curet, & fœtum inquantũ arte valebit reseruet, ad validiora præsidia audacter confugiẽdum erit. Ad pectinis dolorem præcipue, recipi sic poterit:

Rec. Veruecis zirbum, & cum vino rubro, odoriferoq; in sertagine leuiter suffrigatur, eiq; rosarum rubearum puluere, & mirtillorum super inspersa, pectini moderate calidum admoueatur, & ad libitum permutetur, si eius odorem grauida nõ respuat. Et si dolor, & cætera simptomata nihilominus exacerbarent, tunc ratione vrgentis insessio parari poterit, in qua non leuiter confido, cùm optimo successu eã pluries expertus fuerim in nobili muliere, pręcipue vtero gerente, ex familia de Anselmis in hac vrbe, quo præsidio inter cætera maxime sedata fuere simptomata, & vna cũ fœtu Deo Opt. Max. fauente incolumis euasit:

Rec. Verbasci,
Plantaginis,

Bursæ

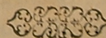
Bursæ pastoris,
Anaglossæ,
Ros. rubearum,
Citini flores, malorum scilicet granatorum an. q. suff.

Aquæ Burræ si adsit, & si eius facultas non adsit, aquæ calibeatæ, uini rubri an. partes equales. Incoquantur simul, & fiat insessio tepente balneo, & ibi per aliquam horam maneat, neque ex ea molestiam recipiat, neque defatigetur, postea lineis pannis calẽtibus leuiter exsiccetur, & subinde pecten linimento apposito illinatur, videlicet:

Rec. olei masticini,
Mellini, an. unc. s.
Sæpi ueruecis dr. ij.
Pulueris ros. rubearum,
Pulueris verbasci,
Terræ sigillatæ,
Corall. rubeorum, an. scr. j.

Ceræ quod satis sit, fiat unguentum molle, cum quo pectinis regio illinatur ubi dolor percipitur, & hæc de eiusmodi fluxus curatione.

Finis primi Tractatus.

IACOBI

IACOBI TRVNCONII MEDICI AC PHILOSOPHI.

De Obstetricali arte, atque Obstetricis officio.

Tractatus Secundus.

De admirando naturæ opere in cuiusque animantis, & præcipue mulieris partu.

CAPVT PRIMVM.

NTER cętera naturę admirãda opera, tum in progignẽdo, tum etiam in efformando hominem, eundemq; alendo, augendo, & conseruãdo hoc pręcæteris arduum, & admiratione dignum profectò uidetur, quòd in parturitionis tempore sagacissime natura molitur. In ipso partu namque duo spectantur pręcipuè, quibus omnes homines admirari non immerito licet. Primum est, quòd infans ubi suæ speciei conuenienti forma perpulchre adornatus, incuruus, totusq; ueluti in carcere, & perangusto satis loco contractus, ad nates conuersis talis, genuaq; suis manibus ueluti apprehensis, ibiq; demissa

facie,

facie, utrique pollici oculis, & intra genua naso decũbentibus, in hoc situ persistat usque in præscriptum sui ortus tempus, nec antea ad exitum se properare accingat. Præscripto uerò sui ortus tempore, à uinculis, ac tenebroso carcere, ut se extricet sponte accinctus calcitrare incipit, & manibus, pedibusq; se adnitens, amnion membranam in primis disrumpit, indeq; acetabula dissoluit, & tunc matri dolores afferre incipit. Proinde se commouere, nixuq; agitari non desinit, quousque secundæ auellantur, singulæq; mẽbranæ discerptæ fuerint, & tanquam pomum iã maturum soluto sponte pediculo à uinculorum connexu excidit: à uinculis subinde absolutus, & è cęco carcere exire contendens in caput deorsum pudendum uersus reuolutus, sursumq; elatis cruribus, brachijsq; per illia, & coxas protensis (nullo edocẽte) ad exitum se recte accõmodat, atque ab uteri excretrice strenuè compulsus, capite sibi uiam parans, matreq; pariente spiritus detentione coadiuuante, in lucem denique illesum, & incolumem se profert; & hoc est primum admiratione dignum opus in infantis ortu à natura emanans. Aliud & non minus admiratione dignum est uteri functio, qui cum per nouem menses suæ gestationis eius ceruicis os, uel foramen per quod menses prius repurgare solebat, & maris semen excipere, occlusum, & angustum toto eo tempore fuerit, ita ut specilli acumen uix admitteret; quemadmodum Gal. attestatur lib. de dissectione uuluæ cap. 7. & 3. de naturalibus facultatibus cap. 3. & 2. de simp. causis cap. 5.

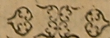
Instante autem parturitionis ho ra, os, siue id foramen adeo dilatatur, vt quod mirum auditu sit, vt per ipsũ animal totum exeat, & condecens ei tunc temporis præstetur ore vteri se dilatante aditus; vt Gal. inter cæteros valde admiratus inquit citato superius loco; Et hæc de admirandis operibus à natura fætus, & mulieris vteri in partu editis.

Quod in grauidarum parturitione unà cum parturiente, & oriundo infante perita obstetrix necessariò requiratur.

CAPVT SECVNDVM.

VM natura in tam eximio opere, in quo homo in mundo paritur inter cætera animantia prestantissimus, vt qui solus incorruptibili, & æterno animo sit præditus, non sufficientibus eius intimis facultatibus, quemmadmodum brutis singulis, quæ per siluas, & nemora belluæ ipsæ per se solæ nemine coadiuuante incolumiter suos partus edunt, sed ob eximiam corporis structurã auxilio ad extra, & opere indigent obstetricis, quæ, tùm administra, tùm etiam opifex exeuntem in lucem infantem suscipiat, & susceptum à vinculis dissoluat, & pariter infantis, simulac matris vitam eius opere custodiat.

Quæ & qualis debeat esse obstetrix.

CAPVT TERTIVM.

OBSTETRIX, vt græcus ille Moschio inquit, mulier est causarum muliebriũ edocta, & medicinali exercitatione perita; & rursus lib. de armonia gynececorum inquit; aptissima obstetrix est quæ litteras nouit, & habet ingenium, præsentem memoriam, & est studiosa, munda, vniuerso etiam corpore integra, fortis, laboriosa, non iracunda, non turbulenta, compatiens, sobria, pudica, arguta, quieta, prudens, non auara. Aristoteles vero in suo 8. de hist. animalium cap. 9. inquit. Iam vero & obstetricis officium pars ingenij, perspicacisq; intelligentiæ est. Mirum igitur meritò videri debet quod nostris temporibus nulla reperiatur mulier, quæ in obstetricali hac arte perita sit, & ab aliquibus ex peritis edocta. At potius, quæ ad eiusmodi artem se dicarunt, mulierculæ sint ex vilioribus, & in quolibet vrgente casu penitus ignaræ. Experitur hoc ciuitas hæc florentissima cùm nulla reperiatur, quæ circa parientes mulieres, officium, quod tam magni momenti extat, tuto exercere ualeat, sæpius namque vt ignaræ, & quæ partus tempora distinguere nesciunt, infantem putãt iam in caput reuolutum esse, ad exitumq; paratum, cum adhuc minime sic fuerit, neque adhuc caput ap-

parere

parere minime percipiatur, & ita se decipientes mulierem intempestiuè, ac temerè in sella locant, cum non leui dispendio vitæ infantis, tùm etiam matris, quandoquidem muliere ante tempus in sella locata, impeditur infantis naturalis in caput volutatio, & periculum ex hoc imminet, vt interim ad latera distorqueatur, & ex naturali, non naturalis inde sequatur partus; frustraq; fatigetur mulier, cuius vires in opportunum tempus, tùm ad adiuuandum infantis exitum, tùm etiam ad secundas propulsandas asseruandæ essent. Vt igitur quæ ad eiusmodi artem se dicari velint, & quæ iam hucusque se dicarunt rectè, tutoq; artem exercere valeant, neque in perniciem, tùm parientium mulierum, tùm etiam oriendorum infantiũ amplius ob earum imperitiam errores contingant; in præsenti tractatu quid in quolibet parturitionis tempore ab obstetrice sit agendum, & quo pacto in quolibet vrgente casu parienti mulieri, tùm etiam orienti infanti succurrendum sit, omni cum facilitate ostendetur; (vt sit edocta ea peritia qua debetur) officiũq; quod maximi momenti extat in singularum salutem exercere vbicumque valeant.

Quid ab Obstetrice sit supponendum, & mente tenendum.

DOCVMENTVM PRIMVM.

IN primis non ignoret perita obstetrix, quod illustris ea, eximiaq; rerum natura quam Deus sum-

 mus ille

mus ille opifex vnà cum mundo condidit (vt inquit Plato) & certa lege cunctis rebus indidit tanquam solertissima cuncta progignit, auget, tuetur, ac regit, vt Gal. est autor primo de naturalibus facul: ipsa enim est, quæ summum ostendit artificium, tùm in formãdo animali, tùm in eius incremento, tùm in perficiẽdo ipsum, nec non in eius partu, vt Galenus lib. 2. de diebus decretorijs ca. 2. attestatur. Ipsa enim prior tẽpore est, & in operibus sapiens magis, quàm ars vel obstetricis, vel alterius artificis, vt Gal. opinatus est lib. suo 7. de vsu part. ipsa nãque est, quæ infantis ortum, & mulieri pariendi tempus præfigit, vt Galenus citato nuper loco apertissime testatur, quotiescunq; à materię vitio natura ipsa non impediatur, vt Gal. 3. de naturalibus facultatibus asseuerauit. Ipsa est, quæ inter miranda alia opera instãte partus hora, hoc præ cæteris admirandum efficit, quod vt infanti facilior, atque tutior præstetur exitus, cũ matricis collum toto eo tẽpore, quo mulier vtero gerit adeo occlusus maneat, vt ne specilli quidem cuspidem queas immittere; in partus tempore adeò distenditur, & dilatatur, vt integrum animal illæsum illinc egrediatur: id quidẽ videmus Galenus inquit citato lib. decimusquintus de vsu partium cap. septimus, & sextus de loc. aff. cap. sextus sed quo pacto id accidat mirari possumus, intelligere non possumus. At natura tùm hæc, tùm alia omnia in animalis partu admiranda machinatur commenta. Etenim diligenter prouidit, quo pacto fœtus qua cõueniebat figura ad col-

lum matricis perueniret, nec minus quo pacto dum ipsum peruaderet nullam partẽ sauciaret, neuè colon laxaret. Caput enim fœtus collo matricis primum indidit, tum per id alijs ipsius partibus viã muniuit: neque hucusque prouidens natura admirando opere destitit, sed cum iam infantis caput appareat, & propè ad sui ortum iam sit, vt incolumis edatur in lucẽ, adnititur puer motrici eius facultate, nec non adnititur vterus, ac etiam pariter mulier naturali eius excretice facultate. Infans motrice inquam eius facultate, vterus excretice naturali, mulier, tum animali, tum etiam naturali se adiuuat spiritu cohibito, inferiusq; expulso, quousque infantem pepererit. Constat igitur, & apud omnes in cõfesso esse debet, quòd natura sagax, cum sit tempore prior, & sapiẽs magis quam ars, ex se ipsa magna cũ solertia mirificeq; operatur; At sicut vnusquisque fateri debet, quòd hæc à natura opera oriuntur, fatebitur quoque, quòd pulchrum omne, atque ordinatum, & artificiosum ex supernis innascitur, quemmadmodum fassus est Gal. lib. 2. de dieb. decret. cap. 2. Miranda hæc naturæ opera quis in animalium brutorum ortu non cõtemplauit? in quibus nulla adest ratio, nullumq; in ijs consilium, nec alia, quàm naturæ prouidentia, nihilominus progignuntur, & conuenienti illorum speciei forma efformantur, augentur, & in aluo tutantur, & ipsorum brutorum prægnantes belluæ per siluas, & nemora degentes statuto à natura tempore per se solæ, nullo alio opẽ ferente, ipsis illæsis, illæsum aĩal edũt,

& suismet dentibus vmbilici vinculum, si eius exiguitate per se ipsa natura non separat, rescindunt. Prouida autem, vt in cæteris natura fuit, cũ bruta ipsa illud non subeat periculum, vt homini subest, quòd si vmbilicus non deligetur, vel si deligato soluatur copula fœtus sanguine effuso moritur: Arist. inquit lib. 8. de hist. animalium cap. 10. in brutis verò cum obstetricali arte, & quolibet alieno auxilio destituta forent, natura sagacissima, quæ in necessarijs nunquam deficit Gal. asserente lib. 9. de vsu partium, prouidẽs fuit, vt exili, & arefacto fere vmbilico animal pariatur. Præterea separato vmbilico abluitionis vice, bellua ipsa lingua vtitur, cum qua iá ortum, sordidumq; animal lingendo abluit, detergit, & à sorditie mundat. Non minus conspicitur sagacissimæ naturæ opus in grauida muliere, quæ in siluestribus locis habitans, à rure, & cæteris domibus distans, cœterarumq; mulierum comertia nõ solum obstetrice destituta, nihilominus aduentante partu, tria tantummodo concurrunt, mulier pariens, eius vterus, & oriundus infans, infans quidem vt antea est dictum motrice facultate calcitrãdo, & cothilodines disrumpendo, & disruptis ad exitum se adnitens, & viam capite sibi parans: vterus se dilatans, & eius vi expultrice infantem ipsum ad maturum partum propellens: Mulier cohibito spiritu, eundemq; in pudendum conatu propellens, quousq; in lucem infans editus fuerit. Quò vero pacto tria hæc tantum simul partum perfecerint, vtique docente natura respondendum erit, & firmiter ab omnibus

sic authumandum fuerit. Orto infante subinde quicunque adfuerit (quamuis imperitus) vmbilicum rescindet, & rescissum alligabit, quamuis id facere nõ didicerit, natura videlicet tanquam erudita id facere docente, vt Gal. asserit lib. 8. de decretis Hip. & Platonis, ex eiusdemmet Hip. decreto. Natura igitur sic per se sola sufficiet? omnino natura in suis operibus sufficit, vt Hip. inquit primo de diebus decret. & à natura ipsa nihil minus, neque superfluũ inquiebat Gal. lib. 9. de vsu part. Veruntamen ratione materiæ, circa quam naturæ opus versatur, cum aliquando contingat inordinatum, erraticumq; naturæ opus subsequi, vt Gal. expressit lib. 2. de dieb. decret. cap. 2. quo loco inferius inquit. Expedit igitur Medicum qui Hip. arte dignus futurus est, si quid aliud hoc certe persuasum habere experientiam iudicare, naturam rem quãdam esse ordinatam, & cum materiam superauerit proportionibus quibusdam definitis, & periodis ordinatis motiones ipsius fieri. At quæ præter rationem incidunt aliquando, ordinemq; peruertunt tunc ipsi obueniunt, cum materiam planè non vicerit, sed impeditur ab ea, prohibeturq; suis proportionibus moueri. Hac ratione igitur ad eximium hoc opus, in quo homo paritur in mundo animantium omnium perfectissimus, & æterno animo præditus, iure meritò antiquiores celebratissimi viri (vt Arist. inter naturales, simul ac vniuersa Medicorum scola) obstetrices peritas dicarunt, quæ tanquam famulatrices, administræq; assisterent, nec non tanquam opifices

in recoligendo infantem in lucem iam editum, ac in scindendo, atque ligando vmbilicum, & in cæteris præterea vbi forte contingat, quòd natura ipsa per se sola materiam euincere, superareq; casu aliquo non valeret.

Officij Obstetricis per tria tempora diuisio.

DOCVMENTVM SECVNDVM.

VAELIBET obstetrix scire debet, quòd eius officium varia requirit opera secundum varia parturitionis tempora. Primum namque tempus id est, quo paritura iam doloribus vexari cæperit, vbi puer calcitrare incipit, & tandiu dolores ipsi per interualla repetunt, ac seuiunt, quousque cothilodines disrumpuntur & vltra, vt ostendetur; & hic est primus parturitionis status. Ipsius status tempus ex hoc dignoscitur, quia vbi dolores prægnãtem apprenderint, tunc parturitionis initium aderit, & hic status eo vsque perdurabit, donec perseuerantibus doloribus à calcitrãte puero contigẽtibus membranæ, quibus inuolutus erat, disruptæ fuerint, & vincula dissoluta, & à cæco, angustoq; carcere se extricauerit, neque amplius à facultate contentrice continebitur, & tunc primus hic status desinit, & secundus instat, de quo agemus cum prius istius primi status indicia perscripserimus. Signa sunt primi status, dolo-

dolorum perseuerantia superioris partis, ventris corrugatio, & concidentia, & inferioris partis dilatatio, vteriq; ostioli aliqua ampliatio, vel leuis apertio, & lenti humoris effusio ab obstetrice immisso in vteri ostium digito percepta; cum hæc indicia singula ad fuerint desinet primus, & iam secundus parturitionis status accedit; cum infans videlicet in caput pudendum versus reuolutus fuerit, ac perdurabit quousque in lucem editus fuerit infans, & in obstetricis gremio receptus. Indicia quibus in caput obuolutum infantem esse peruestigari poterit, erunt, vt si venter obuallatus fuerit, si tormina ad lumbos & ilia perseuerauerint, & tandem (vt obstetrix certior reddatur) manu oleo amigdalino, vel sesamino peruncta, & in pudendum immissa digitis vteri ostium attingat, & si nõ modo vteri ostium satis patens reperiat, sed etiam infantis caput, simulac aquæ perfusionem apparuisse persenserit, tunc secundi status tempus aderit, & prope esse infantis ortum alia non erunt indicia perquirenda. Tertium vero parturitionis tempus, & status aderit illico orto infante, & in obstetricis gremio recepto, quod quidem cum sensibus id notum fuerit, alia peruestigatione non egebit. Quæ quidem hoc tertio statu opera peragẽda sint ab obstetrice, quemmadmodum etiam quid in primo, & secundo sit ab ipsa agendum, suis locis inferius distincte ostendetur.

Quid

Quid in primo parturitionis statu obseruandum sit, & quid agendum.

DOCVMENTVM TERTIVM.

PArtvritionis tempus tunc initiabitur completo tẽpore nouem mẽsium, vel vltra si Arist. credendum sit, cum videlicet puer magnitudinem, & robur fuerit adeo consequutus, vt ore suo lac è mammis sugere valeat, ipsumq; conficere, cum nutrimentum illud, quod à matre in vtero ei suppeditatur nõ amplius sufficiat, vberioremq; cibum expostulans, & aerem ampliorem, calcitrare incipit, & cothilodines disrumpere, membranasq;, ac ligamenta dissoluere, vt ex arctissimo, angustissimoq; loco vbi totus conglobatus ita extet, vt nasum inter genua, oculos supra genua, aures extra genua habeat; vt Arist. inquit lib. 7. de hist. animalium cap. 8. Hip. vero de situ pueri in vtero matris, in suo de natura pueri nu. 35. ita sentiens inquit. Cæterum puer in vteris existens, manus apud genas habet, caput autem prope pedes: & non datur exquisitè ac certò cognoscere etiam si puerum in vtero videas, vtrum caput sursum habeat, vel deorsum. Auicen. autem lib. 3. fen. 22. trac. primo cap. 2. de situ pueri sic inquit. Et fætus quidem ante motum suum ad exitum est substentatus cum facie sua super pedes suos, & cum plan-

tis, seu volis manuum superpositis super genua sua, & naso ipsius inter ambo genua, & oculis super ea ambo, & colligit ea ad anteriorem sui, & est inclinatum collũ eius, & facies eius declinat ad dorsum matris eius defendendo cor. Sic de infanti situ in utero antiquiores tradidere. Recentiores uero apud quos experimentum in dies plurimum inualuit, nec non obstetrices id attestantęs de infantis situ in utero ita asseuerarunt, uidelicet; quòd utero gestatus puer incuruus totus, atque contractus talos ad nates applicat, manibus genua apprendit, in quæ caput sic demittit, ut uterque oculus suo cuique manus pollici fixus adhereat, & nasus intra genua procumbat. Ita conglobatus, & in se totus contractus puer in angusto satis vteri loco, miram naturæ prouidentiam, vt in cæteris suis operibus ostendit: nam si nõ ita se cõtraheret matris aluum, superioresque partes nimium occuparet, nec non eas eximio sensu præditas, quoquo versum extẽdendo dolore premeret, & suis motibus nimium dilaniaret. Mirum insuper naturæ artificium uidetur, quod ita se accommodat puer paulatim caput inferius declinando, donec instante partus tempore à membranis, & uinculis extricatus puer, leuiori tunc negotio, faciliusque in caput se obuoluat, & ad exitum uiam sibi paret; quod patefecit Arist. citato superius loco, inquiens omnibus æque animalibus caput primum superius est, sed cum creuerit, & iam exitum appetat deorsum deducitur; ita igitur situatus puer, ubi copiosius alimẽtum exopta-

uerit, eique non amplius ſufficiat id quod per vmbilicalem venam à matre ſuppeditatur, tunc calcitrando, pelliculaſq; diſrumpens partus initium matri affert, Hip.inquit citato loco; & eò vſque primum partus ſtatum perdurare obſtetrix intelligat, quouſque calcitratione, & agitatione pueri membranæ diſruptę fuerint, & vincula diſſoluta præter illud quod à ſecũdis pendet. Cum igitur perita obſtetrix à prægnante muliere doloribus apprehenſa vocata fuerit, & cum ad ipſam acceſſerit in primis interrogare debet de tẽpore, quo ipſa concepiſſe putauerit; & inde computationem mẽſium facere totius temporis, quo ab eius conceptu fœtum geſtauerit: ſubinde tangat ventrem ipſumq; inſpiciat, & ſi eius ſuperiores partes obuallari ceperint, & inferiores dilatari, doloreſq; perſeuerent; & ſi venter ſua mole adhuc configuratus perſiſtat, doloreſq; per interualla repetant; quoniam homini non ſicut cęteris animalibus prępfinitum, ac determinatum eſt pariendi tempus, vt Ariſt. nec non Hip.placuit, cũ aliquando nono menſe, quandoque etiam decimo prægnãtem parere contingat; idcirco interrogabit de qualitate dolorum, vt ſi circa vmbilicum, & inguina inualeſcant, & ad lumborum vertebras pertingant, tunc partus initium iã adeſſe recte putabit; ſed vt certior reddatur, nec vllo pacto decipiatur obſtetrix, ſua peruncta manu oleo ſeſamino, vel amigdalino intromiſſis digitis dextere oſtiolum vteri pertingat, & ſi iã ita apertum ipſum os perſentiat, vt digitum intromitti valeat, vel amplius, mulierem de proximo pariturã

pronunciare poterit, & ad ſui officium illico ſe accingat. Prægnantem mulierem hortetur, vt in lecto decumbat, vt vires ſeruẽtur ad opportunum tempus, neque (vt nonnullæ imperitæ faciunt) parientem ipſam fruſtra fatigent, ſed ad opportunum tempus ſeruẽtur vires, vt mox dicetur, nam ſi temere parientem fatigauerint, antequam fuerit puer in caput reuolutus defeſſa tunc mulier erit, quando totis viribus adniti opus fuerit, & id periculi ſubibit, vt progreſſiuis illis motibus eundo impediatur puer in reuolutione ſua in caput, & membrum aliquod ad latera flectatur, & non naturalis partus occaſio detur, quod ſummopere cauendum erit. Sic igitur locata muliere in ſtrato, vel cubile iuxta ſedile, vel ſellam, ita ut nec ſupina protinus, neque ſedens extet, ſed erecto, & aliqualiter ſublimi dorſo, perita tunc obſtetrix denuo peruncta manu digito leniter, & dextere perſentiat, an vteri os adapertum magis cõperiat, & ſi cum hoc etiam craſſam humiditatem perfundi ſentiat, tunc iam membranas diſruptas eſſe, & cothilodines diſſolutos, & puerum adeo ſolutum, & liberum eſſe, vt ab vteri contentrice non amplius contineatur, ſed expultrix ad expellendum, infans ad exitum, mater ad opus adiuuandum inuicem ſe adnitantur, obſtetrix tunc uigilantiſſima eſſe debet, & primo pueri in caput uolutationem expectet, ut ad naturalem partum ſe accingat, aliud eſt ab ipſa expectandum, atque ſimul adiuuandum, ut uidelicet uteri os adeo deiſcat, & pateſiat, ut infanti innoxius præſtetur in lucem exitus. Pueri in caput uoluta-

tio ex suis inditijs, & tactu etiam obstetrix dignoscere ualebit. Inditia aderunt quòd uentris superiores partes contrahuntur, & concidunt, inferiores uero magis dilatantur, atque tenduntur; tactu uero certior tandē reddetur, si oleo sesamino, uel liliorum alborum perūcta manu iterum cautè, dextereq; persentiat, an caput cum aquæ illius perfusione persentiat, quod si persenserit, iam puerum in caput uolutū sensata fide cognoscet. Causam autem ob quam puer in caput se obuoluat, & sic ad naturalem partum se accomodet Arist. eximius naturæ rimator perpulchrè explicauit in suo lib. 5. de gener. animalium cap. 9. ubi sic inquit. Partus autem pronis in caput conuersus fit per naturam animalibus omnibus, propterea quòd partem ab umbilico maiorem habeant, quam inferiorem, maiora autem plus ponderis continent. Itaque uelut in statera dependentes eò uergunt, quò trahuntur. Hip. nec non in suo de nat. pueri 37. inquit; recedit autem in caput, si secundum naturam prodierit, grauissimæ enim sunt ipsi supernæ partes, si ex umbilico propendantur; & Auic. hanc sentētiam sequutus suo lib. 3. fen. 21. tract. 1. cap. 2. inquit. Adiuuant ad conuersionem grauitas superiorum fœtus, & magnitudo capitis eius propria. Vbi autem obstetrix caput iam apparere persenserit, sciat quoque, quòd in naturali partu caput anterius apparet, manusq;, & brachia ad ilia extēsa sunt, ut facilior sic egressus (edocente natura) quod inter cæteros Paulus Aegineta figurans in suo lib. 3. cap. 26. inquit. Primum quidem, & præcipuū embrij schema in

in caput, manibus in femora dispositis, & ne paululū quidem perperam declinās recta os uersum caput porrigens. Secunda uero fœtus figura recta in pedes, ne tantillum quidem ab eo tramite declinans probatur: hæc Paulus. Iam igitur apparente capite infantis, vteriq; ore deiscente, tunc obstetrix ad secundum parturitionis statum quamprimum, seduloq; se accingat, & ad ministerium suum perficiendum summopere inuigilet, ut sequenti cap. traditur.

Quid ab obstetrice seruandum sit in secundo partus tempore, & quid ab ea administrandum.

DOCVMENTVM QVARTVM.

NFANTIS capite ad os uteri apparente, & dilatato ipsius vteri ore, quamprimum obstetrix parientem in sella locabit omni cum cautela, & dexteritate, ne caput comprimatur, uel infantis mēbra distorqueantur in ipso motu. Summopere cauebit, nè (ut imperitæ solent) parientem ipsam in sella collocet, priusquam puer uersus pudendum in caput reuolutus fuerit, quod tùm ex indicijs iam dictis, tùm etiam sensu tactus obstetrix ipsa dignoscere ualebit. Quæ namque obstetrices secus faciunt, & ob imperitiam intempestiuè, ac temerè parientem in sella locant, ipsam fatigant, quæ ad opportunum tempus uiribus indiget, & quod magis refert, hoc discrimen inde-

de pendet, quòd infantis volutatio impeditur, vel quod ad non naturalem partum promoueatur. Perita igitur obstetrix opportuno tempore in sella sic locabit, vt vtrunque pudendum in cauum exeat, ita vt nō impediatur, sed libera sit oris vteri, & ossis pubis, nec non partis illius posterioris, quæ ad caudam sacri ossis attinet dilatatio. Directa quoque sit parientis locatio, neque ad latera deflectat, sed directo ventre, & vtero, facilius infans viam sibi parare valeat, nec in obliquum, & ad latera infantis membra deuientur, vel distorqueantur, ex quo non leuia, tùm infantis, tū matris pericula subsequuntur. A sedilis tergo validam habeat mulierem, quæ fortiter suis vlnis parientem sustineat, renesque, & dorsum adeo enixe contineat, vt in alterutrum latus non declinet. Sic locata pariente, obstetrix tunc coram ipsam in decliuiori loco sedeat, & adeò se accōmodet, vt facile circa pudendum parientis manus suas exercere valeat, & ex superiori ea parte infantem incolumiter adducere. In sedile sic locata pariente, & obstetrice decenter ad ministerium se accommodata, probeq; accincta, mirandū illud aliud naturæ opus expectare debet, vt videlicet vteri os, & matricis collum adapertum adeò sit, atque dehiscat, vt illæsus infans sufficientis alimenti, & aeris cupidus in lucem exire valeat. Quo pacto autem opus id efficere natura possit, vt videlicet vteri os, quòd toto grauidationis tempore adeò occlusum perstitit, vt specilli acumen non admitteret, vt autores omnes attestantur; Adueniente partus hora in tantum aperia-

tur, atque dehiscat, vt totus infans absque læsione aliqua per id foramen, & eius collum egrediatur: mirari possumus, intelligere non valemus, inquiebat Gal. lib. 15. de vsu part. cap. 7. Auicen. verò lib. 3. fen. 21. tract. 1. cap. 2. inquit. Et necessarium est, vt separentur quædam iuncturæ, & sustententur adiutorio Dei excelsi præparante, vel disponente eas ad illud: deinde reuertente eas ex proximo ad continuationem naturalem, & paulo infra subdit: Quæ virtus non comprehenditur, & est hoc de secretis Dei; Sit ergo Deus exaltatus, qui est rex verax, laudabilis, & benedictus, & melior omnium factorum: hæc Auicēnas. Interim non desistat diligens obstetrix perunctam manum in pudendum admouere, denuoq; blande obseruet, quādo pueri caput ad vteri collum iam descendisse appareat: tunc temporis motrice infantis se ad exitū adnitente, vteriq; excretrice expellente, parientem hortari non desinat, vt aere intus cohibito inferius pellendo ad exitum adiuuet, & continuò adnitatur detentum aerem versus vterum propellere, quod quidem validius operabitur, si alterius circunstantis mulieris humerum, vel manum valide apprehenderit, atque constringens, cōtentum intus spiritum ad inferiores partes propulsare tunc adnitatur, cùm dolores ipsam apprehendent, & sęuius exacerbabunt. Verum si ratione pueri grandiusculum habentis caput, vel totius corporis molem, aut ratione parientis cui sit primus partus retardaret infantis exitum, & laboriosus esset partus, vel quia obesa nimis esset mulier pariens tunc

animosa sit obstetrix, & parientem verbis consoletur, & quod ore, & naribus occlusis aerem intus detentũ ad vterum propulsare pro viribus adnitatur hortari non desinat, neque vereatur obstetrix, nec timeat, si præcipue infantis caput primo obductum, & uiam ad sui exitum cepisse iam immissa manu tactu persenserit. At obstetrix tunc ad laxandas, emolliendas, & dilatandas partes, vteri ceruicem, atque os sacrum dictum, eiusque caudæ totam regionem hoc linimento perungat.

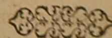
Rec. olei amigd. dulcium
Olei liliorum alborum } an. unc. j.
Butiri recentis
Pinguedinis gallinacei } an. unc. s.
Muscillaginis althæ
Muscillaginis fænu græci } an. dr. vj.

Misce illinantur dictæ partes tepente hoc linimento; & si nihilominus prorogetur infantis exitus ob colli uteri angustiam, poterit quoque hoc fomẽto uti.

Rec. florum camomillæ
Meliloti
Maluarum } an. m. ij.
Seminis lini
Fenugreci an. unc. ij.
Anisorum
Rad. liliorum alborum unc. j. s.
Baccarum uel corticis lauri unc. j.

Efferueant simul in iure uerueccis, in quo spongia mollis intingatur, & cum ipsa ossis sacri caudæq; regio, nec

gio, nec non pecten tepenter foueatur. Poterit quoque si tardaret partus, & mora longior esset, aquilinũ lapidem, uel etiam corallum dextero cruri alligare pro facilitando partu, sed orto puero, & educta secunda illico alligata hæc remoueri debent, & si mulier adeo timida fuerit, ut animo deficiat, liniantur nares, & tempora cum elixeruite, uel cum uino maluatico, & græco, in quo uino buccella panis intincta pro reparandis uiribus exhiberi poterit; & si fortasse aluus antea suppressa nimium fuerit, fæcesque ob id duriores effectæ impedimento fuerint, leni suppositorio uti poterit. Multa alia ab autoribus proponuntur præsidia, ut sunt pessi, suffumigia, insessiones, & alia similia, quæ ut suspecta, ne fætum suffocent à me nunquã probata fuere. Verum si legitimus, naturalisq; partus fuerit, superflua dubio procul eiusmodi præsidia erũt, si mulier præsertim, simulatq; obstetrix se gerant, ut supra docuimus naturæ siquidem beneficio, & opere, deoq; opt. maximo à quo cuncta bona procedunt sui gratiam conspirante, omnia bene succedent, & tùm matris partus, tùm pueri exitus incolumis, prospereq; sequetur. Infantem cum obstetrix omni cum dexteritate, blandeq; suo in gremio receperit, si secundæ mox cum infante procidant, sic obstetrix se gerere debet, ut in sequente docebitur.

Tertius parturitionis status. Quid sit ab obstetrice obseruandum & agendum.

DOCVMENTVM QVINTVM.

NFANTE iam in lucem edito, & in obstetricis gremio recepto, nō amplius ut administra tantum, sed ut opifex ipsa obstetrix omni cum dexteritate, atque peritia officio suo fungi in tertio hoc partus statu profectò debebit. Si igitur secunda exitū infantis sequuta fuerit, quamprimum vmbilicum abscindere debet, & à secunda separare: duplicatum filum capiat, & pollicis latitudine uincire debet, & caute fideliterq; obligando, & ab ipsa ligatura ultra quatuor digitos forcipibus incidat, & eo resecto lana sucida, uel petia linea conduplicata, & rosaceo calente intincta super recisum umbilicū imponatur, & illud caudicis, quod ultra nexum remanet, uel cotone, uel molli linea petia obuolutum, ita super abdomen accōmodetur, ne fascia comprimatur, & sic donec pars nutrimento destituta flaccescat, & unà cum uinculo excidat. Quod si secundæ infantem sequutæ non fuerint, sed intus retentæ, obstetrix se gerere debet, ut sequenti cap. docebitur. In hoc tamen monenda est obstetrix, ut si illico orto infante ob labores in sui exitu, ut fere exanimatus uideatur; ut aliquando contingit, tunc perita obstetrix vmbilicale uinculum altius

tius prehendat, & vmbilicum versus (velut emungendo) tendat, ac vino in os sumpto in faciem infantis, & propè os, & nares ore suo exalet, & ipsi negotio incūbat, donec reuiuiscat.

Quid sit ab obstetrice agendum, si secundæ non procidant, & de infantis abluitione.

DOCVMENTVM SEXTVM.

I secunda ad infantis exitum non subsequatur, sed intus retineatur in primis vtendum est ex Hipp. documento lib. 5. aph. 49. sternutatorio naribus apposito, & subinde dū sternutatio promouebitur nares, & os manu apprehendantur, vt violentius aer ad vterum propulsetur, ad quod

Rec. castorei finissime puluerizati.

Piperis albi, & nigri similiter puluerizati.

Elleboris albi an. q. suff. fiat sternutatoriū ex castoreo namque, & pipere laudatur ab Aetio pro educēda secunda. Si vero ex sternutatorio secunda non proijciatur, quoniam aliquandò vteri fundo coniuncta reperitur secunda, quandoque vero seiuncta est, idcirco obstetrix peruncta sinistra manu oleis, & pinguedine iam dictis, in vterumq; immissa, tentabit blande, an secunda vteri fundo adhereat, vel seiuncta sit: si seiuncta reperiatur instar pilæ cōuoluta circa aliquam vteri

partem, vt Aetius docet eam blande digitis extendat, & explicet, & directam trahere blande tentabit. Si verò difficultas adsit in educendo ipsam, & aliqua eductioni renitentia aderit, vt sæpius cõtingit, tutius erit ab ipso opere obstetricem desistere, nec secundam dilaniare, neque vteri partes iam attritas contrectatione lacessire, & in tumorem attollere, ex quo inde nõ leuia incommoda, periculaq; puerperæ subsequi solēt. Præterea ne puer ita sordidus ab insueto ambiente aere diutius permanens ledatur, & non absque eius vitę dispendio incommoda patiatur, necnon vt in partu ex labore fatigata, lassataq; mulier aliquantisper refocilletur, & vires resumat, quamprimùm quæ superius, dicta sunt peractis, atque tentatis ijs quæ tentãda sunt circa secundæ eductionem, expediendus erit puer ab appendiculo secundæ, & vmbilicus resecandus erit, quo resecto, vt supra est dictum, caudex incisæ illius partis, quæ à secundis propendet cautè, & ex industria femori puerperæ adeò alligandus erit quominus fugere, & in fundum remeare valeat: nam si in vterum refugeret, ingentem noxam puerperæ, & vitæ dispendium afferre solet. Caueant igitur imperitæ, vt caudicem ipsum rectè, fideliterq; alligent, nè ob earum imperitiam puerpera periclitetur, vt sæpius contingit ob mulierculaum imperitiã, quæ ad hoc tam magni momenti officium temerè se accingunt. Resecto vmbilico eo modo, quo præcedenti cap. ostendimus, caudicisq; residuo, quod à secunda pendet enixè femori di-

ligenter alligato, puerpera in cubile ducenda erit, decenterq; locanda, atque à vinculis extricatus puer abluendus, prout sequenti capite docebitur.

Quid agendum sit tùm circa puerum, tùm circa matrem resecto vmbilico, & cum secundæ non procidant.

DOCVMENTVM VII.

MBILICO infanti resecto propè ignem ipse apportetur cauendo, ne in ignem ipsum inspiciat, nec alia lumina, ne ab insueto obiecto visum adeo feriente subita intuitione ledãtur oculi. Quamprimum abluendus erit, & à sorditie partus detergendus. Mater vero in lecto locata paulisper interim quiescat, donec ablutus fuerit infans, & in nutricis manibus delegatus. Obstetrices peritissimæ nonnullæ sunt, quæ salita tepente aqua nuper natos infantulos abluunt, & non absque ratione quandoquidem Gal. 1. de sanitate tuenda cap. 7. quãtum salsedo ea conueniat ostendens, sic inquit. Ergo recens is natus infantulus, cuius corporis constitutio omni nota vacat, primum quidē fascijs deligetur, sed toti corpori prius sale modicè insperso, quo cutis eius densior, solidiorq; ijs quæ intus sunt partibus reddatur, & quæ sequuntur. Aliæ vero infantem oleo rosaceo prius inungunt, mox tepente aqua portiuncula

vini admixta abluunt. Aliquæ vero, vt detergant vitellum oui accipiunt. Nonnullæ etiam in ipſa ablutione ſiccas roſis incoquunt, & ſic per quatuor dies inſequuntur, vt ſi qua pars tenelli corpuſculi contuſa in partu fuerit, vel quoquo modo preſſa dictis lotionibus digeratur, & partibus robur indatur. Deinceps lotiones ſubſequantur, prout in cap. de ſanitate tuenda fuit iam dictum, ſic loto infante, & linteamine, faſciaq; obuoluto brachijs prius, & manibus ad coxas extenſis, & cruribus, pedibusq; pariter protenſis, obſtetrix tũc melle hiſpano, vel alio ex optimo intinctũ digitũ ori infantis imponat, linguamq;, & palatum illiniat, vt à recrementis facilius repurgetur, & alimẽti vias ſuggẽdo iam exercere incipiat. His circa infantem probe adminiſtratis, & in cuna, vel lectulo eo locato, quamprimum obſtetrix puerperę negotio incũbat, & omni ope, & ſtudio ſe conuertat.

De reaſumendis puerperæ viribus à reſecto vmbilico, & educenda ſecunda.

DOCVMENTVM VIII.

VBI puerpera in cubile ſuo locata fuerit, & pauliſper quieuerit donec infantis negotio prouiſum fuerit, mulier ſic ex partus laboribus laxata, atque defeſſis viribus curabit obſtetrix, vt refocilletur, eiusq; vires reaſumantur, ut ad ſecundam educendam

ualidè

ualidè rurſus adnitti ualeat, ipſam igitur nutriat, uel recentibus ſorbilibus ouis, uel optimo iure capi, uel contuſo carnis eiuſdem cum ſeminibus, uel melonis, uel cucumeris, necnon pineis ſi oportuerit cõdito, & zaccharo dulcorato. Ab aſſumpto coctu facile cibo in cubile ipſo poſtquã pauliſper quieuerit, donec paucus ille ſumptus cibus coctus fuerit, uel digeſtus mulier ſic locetur, ut ceruix ſpatulæq; ac dorſus altiori loco ſituentur, dilatatis coxis, pedibusq; ad eas reflexis, obſtetrix uero decliuiori loco ſe adaptabit, & inũcta ſiniſtra manu in dictis oleis, & pinguedine tẽtabit iterum, an per collum deſcenſa fuerit ſecunda, ſin autem deſcenſa non fuerit abſciſſum ab umbilico caudicem inſequens, ſecũdam manu pertingat, ipſam manu apprehenſam non directe trahat, ſed hac, & illac blãde dimouendo ipſam trahere tentabit ſi cedat, ſin minus non erit amplius contrectanda, neque uiolenter trahenda, uel dilanianda, ne ſimul uterus procidat, uel neruoſæ illæ partes, vel ligamentorũ aliquod perfringatur, vnde ſanguinis fiat effuſio, vel eius putrefactio, vel corruptio ſequatur, & inde abſceſſus, vel cancer, vt ob imperitiam obſtetricum, vel chirurgorum contingere ſolet. Verum ſi forte contingeret quod viæ vteri anguſtiores effectę eſſent, à recepto frigidiori in partu aere, vel ob ſanguinis ſubſequutam effuſionẽ, in vtroque caſu obſtetrix balneatione hac vtatur; videlicet

Rec. maluam, camomelum, melilotum, lini ſemẽ, fœnum græcum an. q. ſuff.

Ferueant

Ferueant in iure veruecis, vel capi pinguioris, & cũ hoc decocto, & tertia parte olei cherini, vel amigdalarum dulcium addita, fiat ablutio simul, ac fomentatio cum spongia pudendis admota; hoc siquidem præsidio non modo frigefactæ partes calefient, & exsiccatę humectabuntur, sed lassabitur secunda, & si forte intumuerint vteri partes valde hoc proderit, & ad ipsius secundæ exitum non parum adiuuabit. Si his pręsidijs extrinsecus adhibitis secunda non procidat, hæc alia per os sumenda tentabit.

Rec. trociscorum de mirra scr.ij.

Cum vino maluatico vel græco exhibeatur sequẽti mane per horas quatuor ante cibum; vel sic

Rec. trociscorum de carabe, & eo magis si sanguis affatim efflueret dr.j. exhibe in vino, vt supra, quo præsidio est præcipue vtendum, vbi de nimio sanguinis effluxu concitando vereatur, vel sic

Rec. succi boraginis facta residentia depurati unc. iij. s. exhibeatur tepenter ad tres horas minus ante cibum:

Non desunt autores celebratissimi, qui dicũt quòd si granum aristolochiæ rotundæ femori alligetur, ad secundas educendas ualere, At si forte contingeret q̃d singulis pręsidijs iam traditis, & tùm obstetricis, tùm etiam medicorum omni ingenio, & ope secundę non exeãt, sed intus retineantur, quia præsertim vteri fundo pertinaciter inhereant, vt non raro contingere solet, non erit ob id formidãdum, quia paulatim putrescens ex se ipsa decidet, & puerpera liberabitur, eritq́; via

via hæc profecto melior, ac tuta magis, quàm secundam ipsam dilaniare, & ab vtero violenter manu discerpere cum non leui vitæ dispendio ipsius enixæ ob traditas superius causas; sic Paulus Aegineta monuit lib. 6. cap. 75. ita quoque Aetius cõsuluit serm. 16. cap. 24. Sic antea quoque Hipp. peruulgauit in suo primo de morb. mulierum nu. 76. & Auic. lib. 3. fen. 21. cap. 16. inquit. Et si non egreditur secundina, istis rebus tunc non sollicitemus, ex hoc ipsa enim post dies paucos resoluetur, & curret, sicut currit aquositas sanguinis. Verum quia hoc tempore dum putrescit caput replet, & tetri odoris grauitate stomacum peruertit, id circo iugiter odorata, & quæ subducendi secundam facultatem habent supponenda erunt; vt

Rec. bdelium, calaminta, sabina, thus, stirax, vnguis odoratus, lapis gagates, aristolochiæ vtriusque semina an. q. sufficit, supra carbones inijciantur, & muliere in sella sedente, pannisq́; circumtecta vterus suffumigetur, vel fiat sic

Rec. calamintæ, pulegij, sabinæ, arthemisiæ, dictami, radicum vtriusque aristolochiæ, ireos siccæ, iunci odorati, radicum maluarum, altheæ an. quantum vis; ferueant in olla, cum quo decocto fiat euaporatio, cui mulier insideat vndique pannis contecta, vt fumus, & uapor ab utero cõmode recipiatur; pręsidium eiusmodi ab Aetio, & Paulo satis laudatur. Poterit quoque puerpera, si secunda intus retenta iam putrescat, vt ea noxia corrigatur, quæ cerebro, & cordi, atque vẽtriculo per prauos uapores communicari solet, accipere

cipere vnam ex tassellis; vt infra sic

Rec. specierum diamargaritonis. } an.dr. s.
Specierum pliris arcotici.
Zaccari albi dissoluti in stillatitio cinamomi dr. x
Fiant tassellæ ex arte, de quibus capiat scr. ij. uel dr. j. pro uice, & haustulum uini superbibat. Et hęc de legitimo, & naturali partu.

Ad dolores post partum contingentes.

DOCVMENTVM IX.

POST partum creberrimi dolores, atque non leues puerperam cruciari solent, quorum binæ assignantur causæ, una uidelicet uteri, & totius alui perfrictio ob passos in partu labores: alia vero est illud ob menstrui sanguinis, & puerperij dum retinetur, vel dum effluit eius acredine, & mordacitate dolores, & ipsa tormina induit. In curatione dolores, & tormina sui leuamen indicāt, causa autem sui ablationem exposcit. Si igitur prout decet menses, & puerperia euacuentur, id totum est naturæ permittendum, si uero retineantur, uel lente nimium, & diminute effluant, sic natura ad ipsum motum adiuuanda erit; vt videlicet.

Rec. decocti anisorum, cinamomi, radicũ petrosellinarum an. q. suff. Feruent in brodio capi ad exactam coctionem, de quo iure.

Rec.

Rec. unc.v. Zaccaro dulcoretur, & tepide in aurora exhibeatur; uel sic

Rec. decocti iam dicti unc.v.
Specierũ diacymini.
Nucis muscatæ finissime puluerizatæ an.scr.j.
Croci gran.ij.
Misce capiat, ut supra.

Verum quoniam dolor ad se omnem curá trahit, in primis ad sedanda tormina sumatur sic;

Rec. succi amig. dulcium absque igne recenter extracti unc.iij. s.
Vini maluatici, uel græci unc.j.s.
Præmittatur uinum in cyato, & desuper oleum infundatur, & enixæ exhibeatur per tres, uel quatuor horas ante cibum; & si nihilominus dolores urgerent.

Rec. olei cherini unc.iij. intingantur petiæ lineæ, & uentri calentes applicentur; uel fiat sic

Rec. pellem arietis, uel ueruecis ex animali citissime extractam prope talamũ puerperæ, & abiecto capite, & cæteris extremitatibus, pelle ipsa adhuc calente totus venter, iliaq;, & dorsus parte interna circundentur. Hoc præsidio utuntur gallicæ mulieres, & à Ioanne Lebone in sua praxi celebratur, & in hac urbe à Magnatibus felicissimo successu fuit usum.

Ad

Ad febres ex lacte post partum.

DOCVMENTVM X.

OLENT puerperæ ob lactis exuberãtiam in uberibus dolore, & febriculis uexari, quibus sic subuenitur;

Recip. croci dr. j. ligetur collo, & ad mamillas suspendatur, vel sic.

Rec. pisciculum exsiccatum, qui dicitur Hippocãpus, uel equus marinus, & sic aridus collo, & mammillis appenditur. Lac namque hoc præsidio fugatur, & cum puerperijs per vterum repurgatur.

De partu non naturali, & quotupliciter à naturali decedere contingat.

DOCVMENTVM XI.

E naturali partu dum egerimus, cum uidelicet puer in caput, manibus, & brachijs ad femora protensis oritur, modò de non naturalis, & uitiosi partus formis prodeuntibus agendum uidetur. Non naturalis dicitur partus, quoties non dicta figura, sed ab ea diuersa quomodolibet appareat, ut si ambo pedes, uel unus tantum, & si una tantum manus, & brachium appareat, uel si conduplicatus infantis

venter

venter ori vteri, vel nates appareant, vel alterutrum latus. Causæ ut partus figuræ sic vitientur, geminæ ab Auicen. traduntur in lib. 3. fen. 21. vel videlicet propter corruptionẽ motus embrionis, vel propter multitudinem inquietudinis parturientis. Caueant igitur obstetrices, & assistentes mulieres, vt recte parientem in sedile, ac etiam in cubile collocent, & caueat ipsa pariens, nè in latus distorqueatur, & patientissima sit, & obediens, nè in eius vtero in discrimen suimet puerus distorqueatur, & à recto itinere deuietur. Quo pacto vero prouidendum sit, vt non naturalis ad naturalem partum reducatur, Paulus Aegineta in vniuersum docet sic, partim pellendo, partim adducendo, partim flectendo, partim in rectum agẽdo. Aetius nec nõn sermone 16. inquit. Hæc omnia de muliere ęgre pariente medicum percũctari ex obstetrice oportet, nec temere ad chirurgiam progredi: Neque vero obstetrici permittendum est, ut uterum diutius dilaniet, & paucis interpositis subdidit. Si vero totius fætus figura mala fuerit, prius ab osculo vteri in sublime eleuetur, & postea rursus ad osculum recta dirigatur, fiuntq; omnia placide, leniterq; ac citra compressionem oleo assidue locis affuso. Hoc enim ex salute tùm fætus, tùm parientis fuerit, & vterus ita illęsus manet. Hæc de prouisione, quæ in vniuersum singulo vitioso partui debetur: mox ad particularem cuiusque descendamus. In primis de eo non naturali partu agamus, in quo puer in pedes oritur. Partus eiusmodi si manus, & brachia ad femora protensa

tensa

tensa fuerint, à Paulo Aegineta naturalis censetur; quam opinionem sectatus quoque est inter recētiores Arnaldus de Villanoua. Aetius vero licet inter non naturales partus hūc referat, nihilominus minus suspectum esse attestatur. Obstetrix igitur oleis peruncta manu, & pudendo parietis immissa, curet omni debita dexteritate, & uigilantia, ut manus, & brachia à fæmoribus non distrahantur, sed recta ad ipsa femora protensa seruentur apprendendo ipsa, & firmiter tenendo, nè retrorsum abducantur, sed uterum excretrice impellendo, & pariente spiritus cohibitione infra se adnittente, & obstetrice coadiuuante ea forma puer in lucem incolumis Deo benedicto fauē te progrediatur. orto sic infante, cetera fieri, & administrari debent, ut de partu naturali de singulis docetur.

De vitioso partu, quando vnico tantum pede infans apparet altero intus retracto.

DOCVMENTVM XII.

SI vnicus pes tantum ad uteri os appareat, perdifficile sanè opus consequitur, quandoquidem ubi inferius prodire pedes percipiūtur, in sublime ipsos reflectere, caputq; deorsum difficillimum profectò sit, ac uerbis proferre longe facilius, quàm opere perficere existat. Verum si figuratio hæc manus,

manus, & brachia ad femora protensa habuerit, ut de præcedente est dictum, ad minus vitiosam, minusq; suspectam partus figuram reduci poterit: & idcirco duo sunt ab obstetrice peruestiganda. Primum est si pes alius intus non longe absit ab illo qui prodit, adeoquòd apprendi, & ipsum blande trahendo alio prodeunte equare valeat. Secundum est, vt obstetrix ipsa perquirat an manus, & brachia ad femora sint protēsa, vt supra est dictum, & si sic reperiatur tutius erit, si ab obstetrice reperto, & blande tracto abscondito pede, & simul ambobus adhesis, eo modo partus pergat, & cætera ab obstetrice perficiantur, vt de præcedente est dictum. Si vero forte cōtingat, quòd absconditus pes longius sit, quàm recte trahi, & alteri æquari valeat, vel si brachia, & manus in altum, vel quoquo versum distracta sint, tunc salubre magis fuerit, atque consulto potius egressum pedem in vterum sic repellere: pariens in lecto locetur, retro reflexo capite, scapulisq;, & natibus in sublime elatis, & tunc perita obstetrix extensa manu supra parientis abdomen leui compressione ad accommodum partū puerum adiuuet, & manu pellat, prout expedire visus videbitur. Cum sic per aliquod spatium permanserit, ad consuetum situm obstetrix mulierē redire faciat, capite videlicet, & dorso in sublime eleuatis, nates in decliuiori loco locentur, & tunc dilatatis coxis, & ad eas pedibus, cruribusq; reflexis, atque retractis, tunc perūctis digitis tentet obstetrix qua figura fuerit puer reuolutus, & si forte fortuna in caput reuoluatur, tūc

Deo fauente partui incumbat, & eadem perficiat, vt de naturali partu est dictum. Si verò in pedes similiter sequatur protensis prius ad femora manibus, & brachijs tētabit obstetrix occultum pedem reperire, & blande repertum trahere, quousque cum alio pede iam prægresso æquetur, & sic ęquis pedibus sequatur partus, & singula ab obstetrice perficiantur, quę orto infante perfici debent, vt de naturali partu est dictũ.

De vitioso, & non naturali partu cum manus vnica tantum extra vteri os apparet.

DOCVMENTVM XIII.

SI manus in partu in primis appareat, non est trahenda, vt Aetius monet, verum digitis humero infantis dextere admotis, manum ipsam, & brachium in conueniētem locum introducatur. Ita quoque inquit Paulus Aegineta lib. 3. cap. 76. vel si ob loci angustiam difficultas adsit in intromittēdo manum, & brachium infantis, mulier tūc in lecto locetur sic, vt in altum eleuetur anus, sed caput, ac spatulæ decliuiori loco situentur, vt commode intus remeet manus, & tunc obstetrix digitis ad pueri humerum admotis, brachiũ iuxta femur accommodet, vt in caput naturali figura oriatur puer, in quo partu singula ab obstetrice peragi debēt, vt de naturali partu explicatum fuit, tùm de ijs quæ circa ortum puerum,

rum, tùm etiam de his quæ circa puerperam sunt peragenda.

De vitioso partu cum ambæ manus apparent ad exitum præcedere caput.

DOCVMENTVM XIIII.

CVM in partu ad vteri os, vel per matricis collum ambæ manus præcedūt, & ad exitum se parant, vitiosus vtique, & laboriosus esset nimis partus, & periculo minime vacans obstetrix diligentissima hoc adueniente casu existat, & quia cereæ sunt, nimiumq; tenellæ fœtus partes, vt Gal. inquit, idcirco caueat, nè infantis manus, eiusq; brachia, suis manibus apprehendat, neque contrectet nisi cautè, & omni cum dexteritate, ne ob teneritudinē lassentur, vel distorqueantur, sed locata muliere in strato propè sedile, vel propè sellam, vt supra est dictum, ita supina locetur, vt promineant nates, & coxæ, sublimioresq; sint, caput autem, & dorsus decliuius inclinent, & dilatatis coxis, atque reflexis cruribus curet obstetrix, vt pueri manus in vtero regrediantur, quibus intus regressis, obstetrix tunc suis perunctis manibus vtrũq; humerum pertingat, & blandè, paulatimq; versus femora, brachia, & manus extendat, ac recte accommodet, sic namque partus Deo adiuuante ad naturalem redigetur, & puer tutò orietur; quo in lucem

edito singula perita obstetrix operabitur, prout suo loco de naturali partu est dictum.

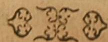
De vitioso, & non naturali partu cum puer conduplicatus exit.

DOCVMENTVM XV.

VER conduplicatus multipliciter in partu ad os vteri se profert, vel enim anterius conduplicatur in abdomine, & manibus, pedibusq; ad vteri ostiũ se vergit, vel eleuatis coxis ad os vteri procidit, vel flexa genua ad uteri ostium uergit. Sub quibus figuris uitiosus, admodumq; laboriosus sequeretur partus, si eiusmodi vitia obstetricali arte nõ corrigantur; & in primis de vitioso partu agamus cũ ambo manus, & pedes ad vteri ostium apparet, adeò namque uitiosa est hęc partus figura, ut impossibile sit partum ipsum sequi absque tùm pueri, tùm etiam matris uitæ dispendio. Quo uero pacto prouidendum sit, ut huiusmodi corrigatur error, non desunt qui doceant. O' utinam sic facile opus arduum perfici ab obstetrice ualeret, ut ab autoribns facile uerbis designatur: subiectum namque est fætus corpusculum in summa teneritudine constitutum, corpusculi membra veluti cerea sunt, & ad animalem motum minus apta, ipsorumq; vita ex leui quapiam occasione extinguibilis existit, modo autem in arcto adeò

adeò uteri loco, in quo velut in cęco carcere per plures menses conglobatus, & in se contractus perstitit intricatus tunc, & veluti irretitus cum sit, & à naturali partu deuiauerit obstetricis auxilio quàm maxime indiget. Verum cum manibus ipsis, & pedibus occluso vteri ostio vnicam intromittere manum obstetrici vix liceat, ad illud exercendum opus, quod in angusto ipso, & obscuro loco, vbi oculorum intuitus minime pertingit, ambas manus requireret, vterus vero cum maxime sensibilis existat, & tunc temporis ab ingentibus, sęuissimisq; doloribus torqueri, ac dilaniari contingat, & afflicto afflictionem addere impium sit, neque valeat sic defessa mulier vlterius labores absque vitæ eius dispendio sufferre; quantũ sit arduum eiusmodi opus, & quantum periculi afferant vndiq; manantes angustiæ latissime patet. Nihilominus tùm obstetrix, tùm etiam medicus recordari debent, quantum sit natura sagax, & in admirandis suis operibus nunquam deficiens, & continuò sic in Deo opt. maximo sperandum, qui cum summus sit opifex, sine labore cuncta regit, & mira cum prouidentia gubernat, vt Arist. inquit in suo lib. de mundo ad Alexandrum Macedoniæ Regem. Deo benedicto igitur, & Beatissimæ virgini mulieres preces fundant, & in eius auxilio confidant. Obstetrix igitur se ad opus accingens caueat, ne in eiusmodi laboribus perterrito vultu parientis faciem inspiciat, quemmadmodum, & cæteræ assistentes mulieres. Quamprimum igitur cum infantem senserit in manus, &

pedes prodire, tunc è sedile mulierem auferat, si in sedile tunc locata fuerit, & in strato prope ipsam locetur omni tamen adhibita cautela: locabitur sic, vt supina iaceat, & decliuiori loco capite, & dorso situetur, in sublime uero nates, & coxæ subleuentur, vt antea dictum fuit; sic locata tentet subinde obstetrix omni cum dexteritate, blandeq;, vt intus regrediantur manus & pedes pueri, atque interim cautè ac blãdè parientem ipsam conuolutando quoquo uersum expedire nouerit, manuq; dextera parientis abdomine extensa, qua parte expedire videbitur, ibi sensim comprimat, atque blandè compellat, sinistra alia manu interim in vterum immissa, pueri ad commodum locum membra sursum eleuando, quæ posterius prodire debent, & inferius, quæ primo viam capere debent, manusq;, & brachia ad ilia adherendo in quantum poterit illeso vtero, simulac infante, ad naturalem partum ipsum accõmodare omni ingenio curabit, nàm sic prospere cuncta succedent: si vero difficultas aderit in eleuando superius inferiores partes, vtpotè crura, & pedes faciliusque obstetrici fuerit, & tuto magis infantem cum pretensis ad femora, & brachijs, manibusq; in pedes ab vtero trahere, neque naturæ alienum hoc nimis fuerit, idcirco ad hoc moliendum improperabit, & in singulis se geret, vt de prima non naturali figura dictum fuit.

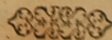

De vitioso partu cum puer anterius conduplicatus natibus ad partum procidit.

DOCVMENTVM XVI.

SI natibus infans ad sui partum procidat, à naturali partu multum deuiabit, & labore non leui, ac periculo minime vacabit: perita igitur obstetrix sinistra peruncta manu, & in vterum immissa anum infantis in altum subleuare blandè, cauteq; curabit, vt caput simul inferius ad exitum procidat, manus, & brachia ad ilia extendendo. Et si defessa fuerit pariens, & refocillatione indigeat, in strato locanda erit, & alimento aliquo reasumptis parientis viribus, obstetrix ab opere non desistat, quousque puer ad commodam partus figuram reducatur. Verum si cum omni studio, & opere ab obstetrice adhibito infantem in caput vertere non valeat, sed facilius in pedes ipsum vertere fuerit, id deniq; tentabit, quod tutius pro puero oriundo, ac pro ipsa parienti subsequi valebit; vbi autem, uel in caput, uel in pedes manibus ad ilia extensis cõuersus fuerit puer, singula deinceps administranda erunt, atque perficienda, prout de quolibet suo loco dictum fuit.

De vitioso partu cum infans vtroque genu ad nates pedibus conduplicatus in partum procidit.

DOCVMENTVM XVII.

IGVRA hæc difficilem partum fore ostendit cum caput erectum in sublime habeat, & ad vteri ostium flexa genua declinare percipiantur. Ad naturalem partum igitur cũ minime reduci valeat ob erectas superiores partes, idcirco ex vitiosis, prauisq; figuris minus praua seligenda erit, & quæ ad naturalem propius accedat, & erit conuersio in pedes, quæ faciliori negotio, tutiusq; succedet. Obstetrix perita igitur blandè in vterum dextera inserta manu, utrunque genu sursum impellat, ac eleuet, quousque paulatim ijs directis, atque extensis inferius pedes ad vteri ostium prorumpi cõtingat, manibus interim circa latera seruatis, sinistra tunc ambos pedes prehendat, & puerum ad exitum omni cũ dexteritate properabit, singulaq; subinde operetur, atque perficiat obstetrix, prout de naturali partu est dictum, tùm circa infantem, quemmadmodum & circa puerperam. Et hæc de naturali partu, perinde ac de non naturali dicta sufficiant.

Finis Secundi Tractatus.

IACOBI

IACOBI TRVNCONII MEDICI AC PHILOSOPHI.

Tractatus Tertius.

De conseruanda sanitate Infantis in manu Nutricis.

CAPVT PRIMVM.

Infantem in lucem ortum Nutrici & alicui Artis Medicæ perito quamprimum delegandum esse.

RTO iam infante, singulisq; ab obstetrice diligenter circa ipsum administratis, selectæ nutrici tunc curam, & eius regimen profecto committere licebit quæ ipsum alat, & singulorũ operum, quæ ad eius uictus rationem exposcuntur administra sit uigilantissima. Verum cum multæ, uariæq; sint externarũ rerum extrinsecus nobis occursantium causæ; à quarum iniurijs continuo lacessimur, & quod longe magis calamitosum est uitæ nostræ, non modo ab externis iniurijs, sed intus qui est nobis congenitus, familiarissimusq; calor, quo tanquam

quam primo instro alimur, nostraq; tuetur, ac regitur vita, is nihilominus natiuam in nobis humiditatem continuo depascendo, se ipsum, ac vitam nostram simul destruit, ac tandem extinguit. Qua de re cum perdifficile sit tot iniuriarũ retia, quę vndiq; nobis tenduntur defugere, optima ratione medendi ars necessario inuenta, exculptaq; fuit, vt qui in arte ipsa eruditus fuerit, quæ præsens est sanitas eandem tueri, atque seruare, quæ vero amissa fuerit, eandem restituere ipsa medendi arte valeat. Igitur cuiusq; infantis, cuius sanitatis conseruatio exoptatur alicui in arte perito cura hæc deleganda iure merito fuerit, vt in singulis operibus ad infantis regimen attinentibus nutricem ipsam instruat, opifex vero existat in ijs quę medicinæ artis negotium exposcunt. Et quoniam de sanitate infantium conseruanda est pręsentis tractatus intentio, in primis quid sanitas sit, sequenti capite ostendetur.

Quid sanitas, & quotuplex ea sit, eamque magnam habere latitudinem.

CAPVT SECVNDVM.

CVM medicinæ artis Gal. binas cõstituisset partes in suo 1. de sanit. tuen. alteram videlicet sanitatis tuendæ, alteramq; morbi profligandi facultatem appellasset, inferius subdit: Vtriusque facultatis inueniendæ communis ratio est, vt quidnam ea corporis

poris

poris affectio sit, quæ sanitas dicitur liquido constet: quandoquidem nec præsentem seruare, neque amissam recuperare si quæ ea sit penitus ignorare licet: & inferius subdens inquit, ostendimusq; similarium quas vocant partium sanitatem, calidi, frigidi, humidi, sicci simmetriam, idest conuenientiam inter se quandam esse, instrumentalium verò ex similiarium ipsarum compositione, numero, magnitudine, figuraq; constare. Alia quoque sanitatis definitio ab eodem Gal. traditur cit. lib. cap. 5. vbi inquit, sanitas est simmetria quædam, quæ duplex existit, & differentias ipsius explicat, inquiens hæc quidem exacta, optima, absoluta, & summa, alia paulo ab hac deficiens non tamen eatenus, vt animali sit grauis; sanitas quæ ab optima deficit, non paruam habet latitudinem, vt ipsemet Gal. testatur cit. lib. cap. 4. & 5. & quod in latitudine ipsa variæ, multæq; sanitatum differentiæ includuntur, inquit namque cit. loco; si ergo omnium qui sani sunt membrorum constitutio in simmetria consistit, constitutiones autem ipsæ variæ sunt, quandoquidem functiones sunt variæ, vtiq; multæ, variæq; ipsarum constitutionum simmetriæ erunt, quare etiam sanitates multæ, variæq; non ipsa communi omnium forma unde dictæ sanitates sunt, sed maioris, minorisque ratione inter se dissidentes. Constat igitur ex Gal. placitis, quod certus, & definitus ipsarum numerus, nõ est temere pronuntiandus, quandoquidem imperuestigabiles gradus sic erunt, quibus certò illæ intemperantiæ à Gal. passim traditæ desi-

tæ desi-

tæ designari, vel constitui valebunt. sed concludamus tandem secundum Gal. doctrinam, quod tota sanitatis latitudo in tres diuidatur partes, quarum singulæ non paruam habent vlteriorem latitudinem, quarum prima pars salubriũ est corporum, secunda neutrorum, tertia insalubrium vt Gal. ipse est autor in arte medica cap. 8. Singula hæc igitur recolligendo dicimus, sanitatem simmetriam quandam esse illius hominis, in quo reperitur, quæ simmetria cum homini ipsi conueniens proportio, & equalitas sit cuiusque compositionis, quæ in ipso reperitur; in quolibet vero homine triplex comperiatur compositio, prima uidelicet ex quatuor elementorum qualitatibus, & est in temperamẽto essentiali, siue indiuiduali dicto cuius nouem numero temperaturas Gal. tradidit; secunda est in structura partium, quæ fit ex similaribus. Tertia est in partium vnitate. Penes hæc tria genera compositionis tres dãtur equalitates in quolibet homine quousque eius functiones inculpatæ, & absque uitio edantur, sic autem inculpatæ erunt, dum equalitates ipsæ seruabuntur, at si quælibet carũ equalitas perfringatur, vitiabuntur functiones, & sanitatis in ægritudinem fiet commutatio.

Quot modis sanitas vitiari contingat.

CAPVT TERTIVM.

QVANDOQVIDEM conseruabitur cuiusque sanitas, si is qui talem susceperit curam modos

modos omnes quibus ea vitiatur compertos prius habuerit, vt Gal. monet citato nuper loco, sciendum idcirco est quod sanitas triplici modo vitiari cõtigit. Primo modo si similiarium eucrasia, quæ in quatuor qualitatum temperatura consistit, ęqualitas videlicet ipsi cui inerit homini conueniens, & naturalis, à naturæ suæ modo recesserit, & ad intemperantiam labatur, ita vt eius functiones, vitiari contingat, & ad ęgritudinem tendat, velut iam ægritudo ipsa accersita fuerit. Secundo modo vitiari contingit sanitas, si instrumenti cuiuspiam compositio, vel suæ æqualitatis ratio perfringatur. Tertio modo vero si utrarumq; partium videlicet, vel similarium, vel compositarum continuum dissolui, & eius naturalem æqualitatem perfringi cõtigerit, tunc siquidem vtriusque functiones necessario incommodantur, & idcirco communis morbus dicetur. At quæ sint causæ quibus sanitas vitiatur, & quæ sint signa quæ ipsam vitiatã ostẽdunt, in sequentibus, & suo loco dicetur.

Prima genera explicantur circa quæ is qui sanitatem infantis alicuius tueri studebit, suam exordiri debeat exercitationem.

CAPVT QVARTVM.

CVM pręsentis tractatus finis sit infantium sanitatem tueri, & idcirco artem qua id assequi curator quisque valeat, edocere hoc opere intẽdatur, explicato

explicato quid sit sanitas, & quotuplex ea sit, & quod magnam habeat latitudinem, nec non cum viderimus quot modis sanitas ipsa vitiari contingat, expedit modo ea prima genera ostendere circa quæ is qui custodire intendit, suam exercitationem exordiri, ac deinceps eandem perficere valeat. Quæ autem ea sint Gal. ostendit 1. de sanit. tu. cap. 15. vbi inquit. In tribus namque generibus sanitatis tuendæ studium, æque, ac medendi methodus cōsistit, corporibus videlicet, causis, & signis. Vt igitur iam posita vniuersalia mox particularibus applicare incipiamus, in primis quid circa corpus custodiendum explorandum sit, ab eo qui talem susceperit curā, & deinceps quid circa causas, & signa seriatim suo loco ostendetur.

Quid circa corpus, cuius sanitas custodiri debet sit explorandum.

CAPVT QVINTVM.

IN primis, vt ad particularia descendamus, debet qui tali negotio præfuerit; peruestigare quoad ipsi licebit, quæ sit infantis natura, vt quæ sit æqualitas, tùm eius temperaturæ, tùm compositionis, simulac partium vnitatis, quas æqualitates ab ortu infans adeptus fuit, in quibus æqualitatibus eius sanitas consistit: in temperatura namque expendendum erit, sub qua ex illis quæ nu. 9. à Gal. & cæteris autho-

authoribus statuuntur, locanda sit temperies tùm hepatis, tùm etiam cordis, atque cerebri, nec non ventriculi ipsius infantis; nam cognito singularum istarū principum partium temperamēto haud difficile fuerit totius quoque temperamentum compertum habere. In compositione autem peruestigari debet si adest debita partium conformatio, si debita, & condecens magnitudo, si sufficiens naturæ numerus, & si earum partium situs sit conueniens, adeo vt compositio illa debitam figuram, & condecentem habitudinem à natura exculptam proferat. In vnitate partium si partes ipsę recte vniuntur, & in soluta persistit ipsarum continuitas. His exploratis, obseruabit pariter quæ sit eius consuetudo, vt dormiendi, uigilandi, & meiendi, nec nō egerendi, & eius lactandi temporis. Et quoniam indiuidui natura per doctrinarum aliquam explorare non licet, sed per signa venanda sit quæ sensibus se præbent, idcirco ad signorum genus quibus infantis naturam probe dignoscere quisque ualeat modo accedamus.

Quid circa signorum genus sit peruestigandum.

CAPVT SEXTVM.

CVM signorum genus unum sit eorum in quibus sanitatis tuendæ studium ęque ac medendi methodus consistit: & cum supra uiderimus quid circa aliud genus corporis sit peruestigādum, id uero sit in-

sit infantis natura, & illius ab ortu adeptæ temperaturæ æqualitas, in qua eius sanitas consistit, simulac functionum integritas, & cum natura hæc, & temperaturæ æqualitas indiuidui sit, & indiuidui per doctrinarum methodũ cognitionem adipisci minime liceat, liceat uero per signa, sensuq; procedendo eiusmodi nancisci cognitionem, expedit idcirco, ut qui custodiæ præfuerit, circa infantem ipsum signa ea in primis obseruet, quæ infantis temperaturam ostendere ualeant, vt ijs sigillatim receptis dignoscat, quæ, & qualis temperatura ea sit, quam infans ab ortu in suis principalibus membris, nec nõ in vniuerso corpore adeptus fuerit. Cerebri temperaturam, vt primo uenemur capilli inspiciendi sunt, si subruffi, vel flaui, vel nigri existant, & si crispi, vel plani, si spissi, vel rari, & si celer, vel tarda sit eorum generatio, & si venæ oculorum, & frontis angustæ sint, vel magnæ, & si in facie rubicundus calor, vel albus cernatur, vel si ad nigrum, vel fuscum tendat, & si cerebri excremẽta per nares, & palatum, uel per oculos, & aures multa uel pauca excernantur, si somni longiores, uel breues existant, & si mentis perspicacitas, & sensuum promptitudo, uel potius hebetudo ex his & alijs cit. loc. à Gal. traditis poterit unusquisque cerebri temperamentum peruestigare. Hepatis vero temperamentum uenabitur ex ijs signis uidelicet, si adest latitudo, uel angustia uenarum, si abundantior bilis, uel pituita, si habitus corporis calidior sit, uel frigidior, si siccior, uel humidior, si sit corpus gracile, uel obe-

sum, uel pingue, si corporis ipsius mollities adsit, uel siccitas, & si pustulæ in capite, & facie, vel alia parte ex lactumine efflorescentes biliosæ sint, vel pituitosę; & per hæc signa, vel alia etiam à Gal. in arte med. sufficienter tradita interstinguere hepatis temperamentum, ac probe noscere valebit. Explorata hepatis temperatura facile ex hac vniuersi corporis temperatura comperta fuerit, quippe cum totius tẽperamentum hepatis temperiem sequatur Gal. autore in arte medica. Cordis vero, & ventriculi temperamentum omittitur, quod in tenella adeo hac ætate nõ facile dignosci valeat, idcirco de temperamento similarium partium ex quatuor elementorum qualitatibus compositarum hæc satis. Ad aliam quæ constat ex similaribus compositionem, si condecens ea fuerit, visu præcipue dignosci poterit inspiciendo, si conformatio ipsa concinnam habeat figuram ad suas functiones apta, & si instrumenti, vel organi condecens magnitudo existat, & si quæ compositæ sunt partes suum conuenientem, ac definitum similarium numerum ex quibus constant, sortitæ fuerint, ac etiam si partes ipsæ probe, & vt decet inter se cohereant, & recte collocatæ fuerint, & obseruetur tandem si instrumenti, vel compositi illius ratio ita se ha beat, vt conformatio, magnitudo, partium numerus, earumq; situs naturæ pręscripto coueniẽtia existant, & hæc de secunda compositione. Tertiæ vero compositionis quæ in partium vnitate, vel continuitate consistit, & est constitutio tùm similaribus, tùm etiã

instrumentarijs, & organicis cõmunis dicta, cum eius dissolutio, vtriusque partis functiones incommodet: hæc intuitu oculorum, & sensu tactus absque alio signo dignoscitur, vt si ipsarum partium sua adsit continuitas, & si adsit ipsarum adhesio, & coagmentatio illa qua ipsæ secundum naturam suam consistere debent. Hucusque, & per tradita signa quæ sit infantis temperatura, & sub qua ex octo illis intemperantijs à Gal. traditis in arte medica locanda sit tantummodo constabit, vt puta quod frigida sit, & humida, vel calida, & humida, vel quælibet alia ex dictis. At cum ipsarum intemperantiarum quælibet magnam habeat latitudinem sub qua plures reperiri possunt secundum magis, & minus tantummodo differentes, idcirco non sat est comperijsse temperamentum esse calidum, & humidum, vel frigidum, & humidum, vel aliud ex octo illis intemperaturis, sed etiam in quo gradu tale existat nouisse expedit, quandoquidem ignorato temperamenti gradu, nõ ualemus temperamentum ipsum conseruare, vt intendimus: oportet siquidem vt conseruemus, in gradu similia adinuenire conseruantia oportet, alioquin nõ conseruaremus, sed ipsum vel in maiorem, vel in minorem caliditatem, vel humiditatem, uel frigiditatem, vel siccitatem commutaremus prout præsidia ipsa, vel in intensiori, uel in remissiori gradu extiterint. Præterea in quo gradu temperamentum existat scire expediet, ut dignoscamus an adsit lapsus, uel qui dicitur neutrum decidentiæ, uel alius in una, uel

in am-

in ambabus qualitatibus, & si adsit lapsus, si talis erit ut correctore indigeat, uel præseruatore, at cum correctio, uel præseruatio ex contrario fieri debeat pari gradu ipsius lapsus, neutrum fieri poterit ignorato gradu, in quo temperamẽtum ipsum labatur. Veruntamen cum eiusmodi gradus elementorum tùm in temperatura ipsa, tùm etiam circa ipsa præsidia interstinguere, atque dignoscere sit ex ijs, quæ in arte medica difficillima sunt, & fortasse impossibilia, vt optimus ac præclarissimus ille Conciliator peruulgauit inquiens. Et quia ignoramus semper, & ignorabimus in æternum quantitates, & pondera elementorum, quæ sunt in composito. Et Auerroes in suo colliget cap. 24. inquit, & hæc mensura non potest com prendi per modum arbitrij: & rursus ò vtinam ego scirem cui rei habemus comparare mensuras elementorum, quæ sunt in illo, & quæ sequuntur. Gal. quoque in suo 3. methodi cap. 7. inquit. Ego contra si cuiusque priuatim naturam explorare ad vnguem scirem, vtique qualem fuisse Aesculapium mente concipio, talem me esse putarem; sed quoniam hæc fieri non potest, certe vt (quoad homini licet) quam proxime accedam, tùm ipsemet exercere decreui, tùm alios vt idem faciant adhortor. Quibus igitur signis, & quomodo id quod maioribus arduum ita fuit dignoscere, & impossibile ferè vt ipsi fatentur nobis per uestigare licebit? Vtique non alia via nisi qua maiores ipsi vsi fuere, & quam nobis docuere, videlicet ab editis operationibus, à temperatura cuiusque manã-

G 2 tibus,

tibus, & ab æqualitate temperatura ipsa in compositione partium, & in ipsarum vnitate consistente; quę æqualitas non ea est, quæ in summa, optimaq; temperatura consistit, sed ea quæ sub octo illis intemperantijs reperitur vnicuiq; conueniēs, & sibi propria, à qua operationes secundum naturam probeq;, & absque vitio manant. Ab operationibus igitur vel perfectè, vel diminutè, & imbecilliter obitis, temperamenti propria æqualitas, vel inęqualitas, & qualitatum lapsus (si à sua temperie recesserint, & nimium labantur ad ęgritudinem versus) vnusquisque artifex internoscere valebit, quandoquidem causę vicem ad actionem, constitutio præstat Gal. inquit in 1. methodi cap. 9. Et quemmadmodum perpulchro exemplo de oculo ostendit Gal. cit. lib. cap. Supponatur igitur quod in aliquo operationes sint secūdum naturam, in eisq; nullum adsit vitium, & probè edantur. Eiusmodi operationes indicant in corpore ipso esse ęqualitatem, in qua sua sanitas consistit, & idcirco conseruandum esse. Verum si in alio corpore operationes non ita exquisitæ fuerint, sed diminutæ, atq; imperfectæ, non tamen corpus illud egrotet, profectò in ipso corpore non æqualitatem sicut in priore, sed inęqualitatem adesse ex ipsis imbecillis actionibus indicabitur, & hanc non conseruandam, sed sensim corrigēdam esse indicabitur; quemmadmodum si imperfectiores sint ipsæ actiones temperaturæ lapsus indicabitur, & eius inęqualitas, & per consequens temperamentum ipsum ab vlteriori lapsu præseruandum ne

ne

ne ad ægritudinem tendat; & hæc circa signorum genus.

Circa causarum genus quæ venandæ.

CAPVT SEPTIMVM.

CAVSAE peruestigandæ sunt conseruatrices dum conseruanda erit temperamēti æqualitas, & correctrices vbi corrigere oportebit, ac etiam pręseruantes vbi præseruatio requiratur. Sed quoniam eas compertas habere non valemus, nisi quę, & quot ea sint quæ insalubres sunt, prius venati fuerimus vt Gal. monet cap. 2. & 4. 1. lib. de sanitate tuēda, vbi duplicem corruptionis causam in corporibus nostris assignat, alteram videlicet internam & à se, aliam extrinsecus incidentem. Eas autem quæ sunt à se, in duas subdiuidit, quarum prima est ob quam continuò corpus nostrum consumitur ob assiduum substantiæ defluxum, & est natiuus noster calor, qui licet nobis congenitus sit, & familiaris, adeò vt quoad viuimus nos alat, tueatur, ac regat, nihilominus suimet substantiam, simul ac nostram depascendo, seipsum simul, ac vitam nostram extinguit. Altera internarū causa traditur ab eodem Gal. cit. nuper loco, & est excrementorū prouentus qui prohiberi sanè nō valet, quandoquidem eius quod continuò substantiæ nostræ defluit, nullus alius sit modus causam corrigēdi,

& reaſſumẽdi quod defluxit, atque continuò defluit quam cibi, potionis, reſpirationis, & arteriarum motus ope, vt Gal. cit. loco aſſeuerauit. Et cum neceſſum foret, vt illud quod loco illius deperditur, adiungitur, & agglutinatur pro reſarcitione ſimile eſſet, nihil autem eorum, quę eduntur, bibunturue eiuſmodi prorſus ſit, ſed multas mutationes recipere debeat antequam corpori alendo ſimilis fiat, vt in ventriculo, in inteſtinis, in hepate, & in ſingulis particulis. In ijs ſiquidem locis ex cibo primum permutatur in chilũ, ex chilo in ſanguinem, ex ſanguine in ſubſtantiá nutriti non abſimilem; ex ijs autem mutationibus ſingulis ſua ſingula oriuntur excrementa, ex chilo ſiquidem ſuperuacaneũ ſtercus ad inteſtina craſſiora depellitur. ex ſanguinis commutatione excrementum eſt vrina, quæ è iecore, & venis in renes proiectatur, & ex renibus in veſcicã profunditur, & vnuſquiſque ſuperuacaneus humor, videlicet vtraque bilis. Ex eo autem quod ſingulis particulis aſſimilatur, excrementa ſunt vapores per cutaneos poros exhalantes, atque ſudores, ac ſordes quæ extrinſecus adhereſcũt, & hæc de excrementorum prouentu. Declaratis ſupra quæ ſint in corporibus noſtris corruptionis internæ cauſæ, ad alias modo, quæ extrinſecus nos occurſare ſolent, quæ euidentes, & neceſſariæ dicuntur accedere operepretium fuerit. Cauſæ ipſæ à Gal. dinumerantur 1. de ſanitate tuen. cap. 5. nec non in arte medica cap. 85. vbi ſic inquit. Quot igitur numero ſint ea, quæ ex neceſſitate corpus noſtrum alterant diſtinguẽ

tes proprium in ſingulis eorum ſalubrium cauſarum genus inueniemus. Ineſt igitur vnum quidem & ambientis aeris adheſu, alterum verò ex motu, & quiete totius corporis, & partium ſingularum. Tertium ex ſomno & uigilia. Quartum ex his quæ aſſumuntur, uidelicet cibus, & potus. Quintum ex his quæ excernuntur, uel retinentur. Sextum ex animi affectibus; & his neceſſe eſt aliquo modo affici corpus. His ſigillatim enarratis generibus idem Gal. docuit nos quo pacto ſingula hæc materia quoq; ſalubrium effici ualeat cit. loc. inquiens, omnia igitur iam dicta genera materiæ quædam ſunt inſalubrium cauſarũ, at uſu oportuno adhibito cauſæ fiunt conſeruatrices, atq; ſalubres, ſed ubi à modo deliquerint inſalubres redduntur. Quo pacto autem eadem materia modo ſalubrium, alias inſalubrium eſſe poſſit cit. loc. oſtendit inquiens, Vbi motum corpus deſiderat exercitatio quidem ſalubris eſt, otium autem inſalubre: cum uero eget quiete, otium quidem ſalubre, exercitatio autem inſalubris; & ita in ſingulis alijs generibus cõtingere dicitur. Singula namque opportuno dexteroq; uſu adhibita ſalubria fiunt, ſecus autẽ inſalubria redduntur, & hæc de cauſis. Et quoniam conſeruare ubi conſeruandum, & reſarcire, vel corrigere ubi corrigendum, & præſeruare ubi pręſeruandum expediet, neceſſe eſt vt ſanitas ipſa cuſtodiatur, atque ſeruetur quemmadmodum Gal. docet in ſuo lib. ad Traſibulum cap. 19. vbi ad hoc vt conſeruemus omnia hæc opera præſtanda eſſe oſtendit inquiens. At nunc

cum diffluat semper, atque dispereat aliquo præsente obseruatore indiget, qui & quod dissipatur, quantum, qualeq; sit cogniturus est, illicoq; tale ac tantum vicissim reponens instaurabit. Vbi autem causarum iam explicatarum materia ad hæc opera præstanda idonea petenda sit, sequenti capite ostendetur.

A quatuor generibus conseruantes causas, vt à quatuor fontibus scaturire.

CAPVT OCTAVVM.

QVATVOR esse genera sub quibus vniuersa causarum conseruatricum materia continetur Gal. ostendit primo de sanitate tuenda cap. vlt. vbi inquit. Causis autem super quibus sanitatis custodia perficitur, harum materiam quatuor generibus Iuniorum probatissimi sunt complessi: Admouẽdis, educendis, faciendis extrinsecus, incidentibus: & lib. 5. cap. 2. inquit. Quadruplex vero materiæ genus cũ sit, quæ sumuntur, quæ geruntur, quæ educuntur, quæ foris admouentur. hoc idem lib. ad Trás. cap. 4. & etiam lib. artis med. constitut. cap. 14. Ab his generibus igitur tanquam à quatuor fontibus vniuersa salubrium causarum conseruãtium materia scaturit, & idcirco à quatuor fontibus, & seorsum ab vnoquoque suam idoneam materiam qualem, & quantam, & quomodo, & quando oportuerit vnusquisq; hauri-

rire

rire poterit. His igitur positis vniuersalibus ad particularium exercitationem descendere iam tempestiuum videtur.

Infans proponitur sub cuius exemplo tuendæ sanitatis exercitatio fiat.

CAPVT NONVM.

QVANDOQVIDEM in vniuersalibus methodus, in particularibus vero exercitatio consistit, idcirco iam suppositis vniuersalibus, vt ad exercitationem ipsam accingamur, particularis infans seligẽdus est qui sit tanquàm metrum, & exemplar, sic vt ab ea quę fit circa ipsum exercitatio sanitatis custodiendæ vnusquisque edoctus, cæteris alijs, & ad proportionem cuilibet suam exercitationẽ (prout expediet) accommodare valeat. Infantem igitur accipiamus, & in primis temperaturam, eiusq; naturam exploremus, & idcirco ad signorum genus recurramus, quorum differentias supra cap. 6. explicauimus. In primis supponamus infantem ipsum à sui ortu iam mentem agere in cuius tenella ætate pauca sunt quæ in conspectum se proferre valeãt signa, nihilominus per ea, quæ se ostendunt, temperaturam, simulac naturam infantis ipsius (quoad nobis licebit) peruestigare studebimus. Si igitur infans carnosus sit, suiq; corporis laudabilis, & pulchra magnitudo adsit com-

paranter

paranter ad cęteros, & optima singularum partium conformatio in ipso spectetur, eiusq; color ex albo, rubroq; commistus sit, tangētibusq; calidior potius, quàm frigidior, molliorq; eius caro sentiatur; ex eiusmodi signis calidam, atque humidam infantis esse tēperaturam, quamuis in caliditate parum, & humiditate magis à mediocritate recedere rationabiliter vnusquisque artifex colligere poterit; iuxta Gal. placitum in arte medica cap. 57. Et cum temperamentum totius sequatur hepatis temperamentū, hepar ipsum eodem temperamento præditum non est ambigendum; & si capilli recti & subflauiq; sint, pluraq; excrementa, eaque mediocriter cocta, & somnum facile conciliet, & in eius facie, & capite pustulæ efflorescāt cum non leui pruritu infestantes. Ex his cerebrum ad calidum moderate, ad humidum vero immoderatius tendere facile coniectari poterit. Num vero temperatura ipsa, simul ac in partium compositione, nec non in partium vnitate æqualitas ea adsit, quę est vni cuique propria, & conueniēs constitutio ad suas functiones probè obeūdas de qua dictum est antea cap. 6. an potius inęqualitas in aliquo dictorum generum adsit, vel lapsus vnius, vel ambarum qualitatum in tēperatura ipsa, qui lapsus, vel inęqualitas vel correctione, vel pręseruatione indigeat, id plane ex infantis ipsius actionibus interstinguendum, & dignoscendum erit. Si namque & naturales, & animales, atque etiam vitales, quoad tenellæ eius ætati licet, rectè & absque vitio edantur, profectò ęqualitatem adesse in temperatura

ratura ipsa, atque in conformatione, & partium compositione, nec non in ipsarum partium vnitate recte concludi poterit. Et cum in ipsa æqualitate sanitas consistat, iuremerito ęqualitas ipsa conseruanda erit, Galenus siquidem, & ante ipsum diuinus Hippocrates in suo 3. apho. temperaturam eiusmodi adeo celebrauit, vt veris optimam atque laudatissimam temperiem æquari testatus fuerit. Et Galenus adeo temperamentum ipsum celebrauit, vt lib. 6. de sanit. tuen. cap. 3. dixerit; ijdem, & sanitate (vbi corpus ad robur peruenit) plus cæteris fruuntur, & cęteris qui parem agunt ætatem valentiores ad extremum vsq; senium sunt. Talem profecto temperamenti simmetriam, pulcherrimamq; corporis structuram Serenissimus Princeps ab eius fęlicissimo ortu adeptus est, vt spectatur ab omnibus qui Serenissimum Principem inspiciunt, quem Deus Opt. Max. per singulas ætates faueat, & cum optima sanitate, omniq; cum fęlicitate diutissime conseruet.

Quid agendum sit, vt infantis sanitas seruetur.

CAPVT DECIMVM.

QVI propositus est infans, vt ex eius æqualitate in temperatura in compositione, & in partium vnitate nec non per signa ostenditur, ipsum bene valere, & inculpata sanitate frui profectò dici potest. Præsens eius sanitas igitur conseruationem

seruationẽ indicat, & hic est principalissimus scopus ad quem omnis nostra intentio dirigi debet. Vt autẽ principalis hic scopus perficiatur, bini illi scopi attingendi sunt, atque perficiendi à Galeno positi in suo primo de sanitate tuenda cap. 3. vbi inquit. Atque ita geminum iam scopum salubris victus sermo noster exposuit. Alterum eius quod exhaustum est, reficiendi, Alterum excrementa expellendi: Qui enim geminos hos scopos ad vnguem perficere studebit, is optimus sanitatis custos erit, quemmadmodum Galenus expressit cit. nuper loco, vbi post paucis interpositis verbis subdit inquiẽs: Si enim in neutro sit erratum, nec quod exhaustum est restituendo, nec excremẽtis expellendis, & sanitate interim corpus fruetur, & vigoris tenorem quam longissime seruabit. Positis igitur binis his scopis, qui à nobis intus congenitis intusq; nos alterantibus oriuntur ex Gal. placito, mox alius additur à sex rebus non naturalibus dictis, quæ necessario corpori nostro occurrunt, emanans, & est curandum esse, vt sex res ipsæ non naturales dictæ, & earum singulæ quales, quantum, & quando, & quomodo oportet pro sanitate seruanda recipiantur. His præfixis scopis, vt iam exercitationem ordiamur ad primum scopum accedamus: scopus primus est reficiendum esse quod est exhaustum, vel quod cõtinuò diffluit, quod autem continuò diffluit substantia est calide innati, videlicet humidum primigenitum spiritu, & calore perfusum. Quod igitur absumptum est, & assiduè absumitur, natiua est humiditas vnà cum spiritu

spiritu quo perfunditur, & hæc ea sunt quæ absumpta & exhausta reficiẽda esse scopus ostendit. Sed cũ sit quod nisi inhibeatur immodicus æstus quo assiduo cor exardesceret incontinua ventillatione, & refrigerio ei opem feratur, & breui tãdem tempore hæc ex toto absumerentur, & vnà simul caloris extinctio sequeretur, idcirco reficiẽdum est quod absumptum ipsius substantiæ, & inhibenda est noua, nimiaq; absumptio per inhibitionem immodici æstus. Quibus autem singula hæc præstẽtur, id notius est, quàm vt à me ostendatur, cum à sagacissima natura id comparatum fuerit, ita vt vnumquodque animal statim in lucem editum mira Dei prouidẽtia, nullo edocente aerem hauriat, cibumq;, & potum sibi cõuenientem perquirat, & ore sumat; quemmadmodum Gal. ostendit 1. de sanit. tuen cap. 2. inquiens. Non enim vesci, bibere, aut respirare à quopiam vsquam discimus, sed statim à principio facultates in nobis habemus quæ hæc omnia citra docentem perficiant. Veruntamen quoniam aer, cibus, & potus inter insalubres causas quæ necessario corpus nostrum alterant à Gal. recenseantur 1. de san. tuen. cap. 5. nec nõ lib. de arte med. cap. 85. vbi subdit, quòd si opportuno vsu res ædem adhibitæ fuerint, causæ fiunt conseruatrices, sed vbi à modo deliquerint in salubres redduntur, necesse est tùm in ciborum, & potuum genere, tùm etiam in aeris differentijs ea seligere, quæ tanquam causæ sint conseruatrices, minime vero sanitatem alterantes, vel commutantes cum de sanit. tuen.

tuen. ac conseruanda præcipue tractetur. In primis igitur fontē illū petemus, qui dr̄ amouendorū, vel sumēdorū, & ab eo in primis aerē seligemus, qui sit purus vt Gal. monet cit. lib. cap. 11. optimum siquidem in pulmones trahere omnibus iuxta salubre est Gal. inquit cit. loco, vbi de aere puellis parando loquitur. Respuendus vero aer est, qui ob stagnum, vel vicinū flumen nebulosus fuerit, & qui editis vndique mōtibus in cauo loco clausus, nullum recipit perflatum vt Gal. monet cit. loco. Impurus verò si aer fuerit omni studio, & arte vitari debet. Aere sic selecto, coque inspirato, ac respirato tres præfixos scopos attingemus, primum videlicet reficiendi spiritum ipsum vitalem reasumendo, ac recreando; secundum vero excrementa expellendi cum respirato aere fuliginositates extra expellendo: Aestus quoque cordis, & natiui caloris ipso aere moderabitur, & tandem sic sanitatis ipsius infantis vna ex conseruantibus causa fuerit; & hæc de aere.

Quod substantiæ continuo defluit cibo, & potu infantis reasumendum, vel reficiendum.

CAPVT XI.

CVM aeream, igneamq; substātiam spiritum ipsum videlicet aeris respiratu tueri nobis necessario liceat, quemmadmodum Gal. docet 1. de sanit. tu. cap. 2. iam ostenderimus, quicquid modo siccioris

cioris substātiæ exhaustum fuerit, ac etiam humidioris, vt scopo reficiendi satisfaciamus, sic reficiemus, cibo sicciorem, potu vero humidiorem, vt pariter Gal. edocuit cit. loco. Et quoniam infantis substantia reasumenda est ab eodem fonte admouendorum pro idonea materia cibi, & potus: lac seligemus à matris, vel nutricis vbere sumendum, & quia si velimus seligere lac, oportet necessariò seligere nutricē, idcirco quæ, & qualis sit seligenda nutrix, & qualis lac eius esse debeat, & quo tempore, & quot vicibus lactandus ab ea sit infans, & quo regimine circa infantem ipsum Nutrix vti debeat in sequentibus ostēdetur.

Qualis debeat esse Nutrix, & quas conditiones habere.

CAPVT XII.

NVTRIX seligi debet quæ sit optime conformata, & boni habitus, cuius color sit ad album, rubrumque simul tēdens, vel aliqualiter ad fuscum; Aetas eius sit à vigesimo vsque ad trigesimū secundum annum, ipsaq; bis ad minus pepererit, & infantes sanos nutriuerit, & bene coloratos, & eius vltimus partus masculus fuerit, & debito tempore in aluo gestatus, caueatur uerò vbi acerbus, & non suo tempore fuerit eius prægressus partus, & tutius erit, si adhuc

adhuc viuat puer, vt inspici possit, & ex eius pręsentia, an nutrix ipsa probe alat attestari possit. Præterea sit ipsa nutrix lato thorace conformata, sintque eius vbera modicæ magnitudinis, mediocresq; sint ipsarum papillæ, quandoquidem paruæ difficile ab infantibus apprendi possunt, magnas autem infantis os non capit, palatumq;, ac linguam occupant, & suctionem, deglutionemque fatigant, vel impediunt. Eius habitudo haud molli carne, sed densa, & solida existat, quò robustior ea sit ad labores circa infantem obeundos aptissima. Caueatur si nimis ruffa sit, lentiginosa & alba. Eius inspiciatur corpus, si adsint pustulæ, vel scabies, vel si dentes ceciderint, vel si in eis adsit caries, uel nigredo, quæ singula ipsam destillationibus pronam ostenderent. Pręterea enixe curandum fuerit, vt peruestigetur an ipsa, vel eius vir morbo gallico vnquam passi fuerint, & curandum erit tandem, vt ea sit tam mente quam corpore sana. Cum talis comperta fuerit ad ipsius lactis probationem deueniendum erit. Lac nutricis debet esse aspectu candidum in qualitate, & gustanti, vel olfacienti suaue. Substantia debet esse æquabilis, mediaq; inter liquidam, vel subtilem, & crassam, quod sic experiri licebit. Lactis eius guttulæ vel in speculo, vel ĩ vngue instillentur, & si commoto, vngui hæreat vel persistat, coagulati, & crassioris signum erit: & si commoto unguem diffluat, aquosi lactis signum erit: sed si sensim diffluat, ita vt gutta decidens dum fluit in ima sui parte rotunda seruetur, & non æqualiter dispersa,

id opti-

id optimum in sua substãtia atque laudabile se ostendet. Dictas lactis conditiones Gal. laudauit 1. de sanit. tu. cap. 9. contrarias vero improbauit.

De regimine infantis à Nutrice seruando.

CAPVT XIII.

SI nutrix infantis ortui præsens extiterit, pro primo ciborum linctu parum mellis modice cocti, & despumati exhibeat, vt clarissimus ille Moschio Græcorum vetustissimus auctor edocuit, inquiens: talem cibum primo esse exhibẽdum, vt stomacum, & ventrem purgare valeat, & cum nutrire. Sunt qui palatũ, & linguam theriaca illiniunt, alij recente oleo amigd. dulcium: At cum tunc temporis ventres multis scateant recrementis, & præcipue fæculento illo, & nigro liquefactæ pici non absimile, quod meconium vocant ex iecore, & sanguine menstruo delatum, expedit priusquam infans lactetur, vt recrementa ipsa euacuentur, alioquin si antea lactaretur, facile sumptum lac ipsis excrementis immisceretur, & facile corrumperetur, & à corrupto lacte vapores in cerebrũ delati perniciosa infanti simptomata inferre solent, quemmadmodum peritissimus ille Gallorum Ambrosius Pareus in suis scriptis optime animaduertit, in suo inquã de hominis procreatione. Hac de re igitur, vt facilius meconium

H ipsum,

ipſum, & quæ in vtroque ventre ſuperfluunt recrementa euacuentur, linguaq́; , & fauces detergantur, & vt ea dulcedine ad ſugendum alliciatur infans, mihi admodum probatur, quod antequam papilla vberis ori infantis indatur, obſtetrix, vel vt Nutrix mel hiſpanum, vel ex noſtro ſelecto accipiat, & digito linguam, & palatum infantis illiniat. De tẽpore ab eius ortu quo ſit mel ipſum propinandum, Moſchio ille determinat, inquiens, quòd poſt omnem commotionem, & vbi infans quieuerit poſt octauam videlicet vel decimam horam à ſui proxime ortu, & hæc de primo alimento infanti propinando, quod & cibi, & medicamenti vſum præſtet. lacte deinceps infantem nutrix alere incipiat papillam exprimens, & guttulas aliquas in eius ore fundat, vt ſic ſenſim inſtillatum deglutire incipiat, & ad papillam ſugendum aſſueſcat. De quantitate alimenti, vel lactis puero exhibenda Gal. docet 1. apho com. 15. inquiens, quòd pueri plurimum habent calidi innati, idcirco pluribus indigent, & plura concoquunt. Hippocrates autem cit. 1. apho. 14. inquit. Qui creſcunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, alioquin corpus abſumitur. Et idem Gal. cit. lib. apho. com. 15. de quantitate ipſius alimenti ſic determinauit inquiens, oportet igitur alimenti quantitatem eſſe eius quod difflat quantitati proportionalem. Cum plurimum igitur ſit quod defluit, plurimum quoque eſſe debet alimentum, vt deperditioni par reaſumptio exiſtat. De tempore Moſchio ſic

inquit frequenter in die lactandus eſt infans, modo ex dextera, modo ex ſiniſtra mammilla quoniam ſemel quod ei ſufficiat ſumere nõ poteſt, laſſatur enim infans diutius lactando. Non igitur determinandus eſt modus, ſed viſus fuerit velle oportet eum accipere. Auicennas vero in 3. pri. doct. 1. cap. 2. inquit Bis aut ter in die ſugere mammillas debet ei ſufficere, & in primis non eſt multum lactandus. Hæc de quãtitate lactis puero exibendi, mox de tempore in quo infantem lactare conueniat, & in quo opportunum minime ſit ſequenti capite.

In quo tempore lactandus ſit infans, & in quo abſtinendus.

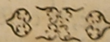
CAPVT XIIII.

MONET Gal. 1. de ſanit. tu. cap. 10. vt neque ante balneum, neque ante frictionem puello cibus exhibeatur, ſed cibus balneum ſequatur, neque ante lauacrum; igitur neque in ipſo lauacro lactetur puer. Cauere quoque debet nutrix, vt infantem minime lactet illico dum expergiſcitur à ſomno, ſed prius per vnicam vel duas vices lac è mammis exprimat, & poſtea lactet ſi neceſſitas aliqua vrgeat, ſin minus vrgeat, melius erit infantem non alere donec ieiuna poſt ſomnum extiterit, vt monet Auicennas 3. 1. doct. 1. cap. 2. Neque etiam infan-

tem lactet, postquam exercitio aliquo fatigata fuerit, & à calore per exercitium acquisito immunis fuerit. Quando vero primores dentes emiserit, tunc nutrix infantem assuescat ad solidiorem cibum sumendum, vt est Gal. placitum 1. de sanit. tuen. cap. 10. qualis est panis medulla, vel in simplici aqua, & modico sale, vel in iure paruæ pullæ feruefactæ, tali siquidem solidiori cibo robur, & firmitudo magis indetur, cũ namque diutius in ventriculo moretur, fit etiam vt flatus, quos recipit infans in sugendo lac, facilius, & citius à ventriculo, & intestinis propellantur. & sic ubiq; nutrices pro secundo cibo eiusmodi ferculum in pauca tamen quantitate per duas saltem uices singula die ante lactationem exhibere consueuerunt, in prandio uidelicet, & cena, & quantitatem eius cibi augendo prout in dies augetur infans. Nec desunt qui ipsis puellis offam panis exhibẽt in aqua, & melle maceratam, vt etiam autor est Auicennas, & alij cũ lacte maceratam, & alij cum uino ualde diluto, alij panem à nutrice commansum, quæ singula respuenda mihi uidentur præter panẽ illũ in aqua, uel iure feruefactũ: Vinum quoque, quippe cum halitu caput infantem repleat, ex quo ualde improbatur à Gal. cit. 1. de sanit. tu. cap. 11. Præterea à pane illo commanso à nutrice abstinendum uidetur, quandoquidem dum nutrices à suis mensibus non repurgantur, eisq; sæpe tùm à capite; tùm etiam à uentriculo ad os earum confluat excrementitia humiditas improbãdum uidetur quòd cibus ille excrementosa illa humi-

ditate imbibitus infanti pro nutrimẽto exhibeatur. Improbandum quoque esse uidetur panis in lacte macerati usus, cùm uel muliebre, uel aliud emunctum ualde sit alterabile ab ambiente aere ut Gal. asserit lib. 5. aph. com. 64. & ob id Gal. lib. 10. de simp. med. facul. inquit quòd lacte calido ab ubere uti debemus. Et cum eiuscemodi ætates rendundantiæ, fluxionumq; morbis, atque putredinis tẽtari soleant ut Gal. asserit lib. 6. de sanit. tu. cap. 3. ex quibus putredinibus lumbrici sæpius in eorum intestinis progignuntur, & alui fluxus, ob id ab alterato lacte pueros abstinendos esse putarem. Panis uero in aqua, & melle macerati, si puer annum iam agat non displiceret usus, ijs præsertim quibus aluus dura extiterit, & sua sponte non egerat. Et si potum aliquem exhibere velint nutrices, tutius aquam simpliciter decoctam, vel pulli stillatitium ipsa aqua linphatum exhiberem, potius quam vinum, & sic vsque dum caninos dentes emiserit. Per quot menses verò lactandus sit puer, plurimi vsque in decimum octauum mensem, aliqui etiam vsque in biennium, vt Auicen. cit. supra loco; & hæc de cibo, & potu infanti exhibendo, prout ex scopo ostenditur ad reficiendum.

De regimine quod Nutrici debetur.

CAPVT XV.

VTRIX non modo ad ea quæ dicta sunt, atque dicentur circa infantem ipsum administranda vigilátissima esse debet, sed etiam cauere debet nè circa res ipsas non naturales dictas in sua victus ratione vllo pacto delinquat, sed ea obseruet, ita vt ex tertio posito scopo ostenditur: sic namque Gal. monet 1. de sanit. tu. cap. 9. inquiens. De nutrice ipsa non minimã habendã esse curam, quid edat, quid bibat, quo pacto in sõno venere, exercitatione, se habeat: vt videlicet lac eius sit tẽperatũ, quale certe erit si sanguis optimus erit, nascitur autem eiusmodi sanguis ab exercitatione moderata, & cibis tùm boni succi, tùm iusto tempore, modoq; sumptis. Præterea potione tempestiua, moderateq; sumpta; hæc Galenus. A fonte eodem igitur admouendorum, uel sumendorum pro ipsa nutrice seligantur cibi qui sint boni succi, & eleganter alant, vt est caro pullorum, paruorum columborum, turturum, phasianorum, & cæterarum auicularum montanarum ex laudabilioribus: Inter quadrupedes, vt veruecis, lactantium vitulorum, hedinæ, & cæterarũ eiusmodi, quas potius elixas, quam assas comedere debet vnà cum ferculis ex ipsarum carnium iuribus, in quibus iusculis vel

lis vel

lis vel borrago, vel acetosa, vel lactuca incoqui poterunt, prout continuus vsus exposcet. Poterunt quoque in ipsis iusculis fercula parari, vt cum amigdalis, ordeo, orizza, si præsertim infantis nimium aluus flueret. Paruarum auicularum carnes assatæ conceduntur, ac etiam quandoque cæterorum animalium dictorum carnes, si tunc temporis infantis nimium flueret aluus, vt est dictum, poterunt quoque tunc temporis cum succo aranciorum malorum punicorum, agresta carnes ipsæ condiri. A puluisculis aromaticis abstinere debet nutrix, ne infantis caliditas augeatur, & humiditas sui temperamenti imminuatur. Abstineat à carne auium in aquis degentium, si præsertim infans humidam aluum habuerit. contẽtetur nutrix in qualibet mensa vnius tantum animalis carne, & de ipsa moderate comedat, nec varia cibaria perquirat. In die autem in qua non comeduntur carnes, comedat oua tremula recentia, & cum ijs, & pane, vel farina, & limonum succo ferculum parari poterit. Vti quoque poterit iure cicerũ rubeorum, vel alborum, vel ex orizza, amigdalis, & saccaro, nec nõ saxatilibus pisciculis, vti quoque poterit pro condimento dictorum vbi conueniat & per se, ipso butiro recenti. Inter obsonia vero pira cocta conceduntur, amigdalæ, passulæ, caricæ, vua pensilis, & à cæteris abstineat. Potus vinum sit subrubrum pauciferum, & odorum, sit in quantitate moderata, & aqua purissima limphatum: magnopere caueat ab immoderato eius vsu, ne infantis temperamentum

 perstrin-

perfringatur nimium calefaciendo, & ne caput petendo destillationes, & epileptica simptomata excitet. A vino autem abstinebit vbi gingiuæ prurigine tentabuntur, & eas dentes perforabunt, & eo tempore vel aqua cum cinamomo cocta, uel limphata, uel stillatitio pulli pro suo potu uti debebit. De uicibus sumendi cibum obseruet eius consuetudinem, sed parcius sumat. Et cum in mane surrexerit è cubile antequam infantem ipsum lactet aliquid cibi assumat, neque ieiuna infantem lactabit, nisi aliqua urgeat necessitas, & hæc de primo & 3. scopo perficiendis cibo, & potu satis.

Faciendorum Fons Secundus.

Somni & vigiliæ moderatus, & congruus vsus ab ipso fonte seligendus.

CAPVT XVI.

OMNVS, & vigilia cum ex conseruātibus sint causæ ab hoc fonte utrumq; decenter, & pro opportuno tempore seligendum fuerit. Cum namque is sit laborum omnium cessatio, corporisque, & animi requies, naturaliumq; functionum robur, & coctricis præcipue facultatis, idcirco pro sanitate infantis conseruanda utrumque (ut decet) seligendum erit. Nutrix igitur curet, ut infantem dormire

mire

mire sinat in nocte omni hora præter tempus illud, quo lac sumere debet. In die uero consuetis suis horis dormire sinatur, neque excitari permittatur. Et si forte contingat quòd horis suis cōsuetis dormire nō ualeat, papilla uberis ori indatur, & uocis modulatione, & cantu ei somnus concilietur, & si nihilominus somnus non concilietur, sed indesinenter ploret, nutrix ipsum in suis ulnis accipiat, & ambulando, leuiterq; hinc inde se & infantē cōmouēdo sōnum cōciliare curabit. Quod si adhuc uigiliæ instantia perseueret, & fletus cum inquietudine, tunc nutrix nō desistat ultro perquirere quid sit quod infantem ita discrutiet, & ad ignem accedendo, ipsum quamprimū à fascijs absoluat, & interim peruestigare non sinat, an nimius æstus, uel refrigeratio ipsum infestet: an arctius fuerit fascijs circūdatus, uel si pes, uel brachia, & manus, uel pars alia pressa nimium fuerit, uel distorta, an petiæ, & linteamina quibus inuolutus erat, uel à profusa urina nimium madefactæ, uel ab alui fæcibus sordidæ extiterint, & tandem sublato quod offendebat, uel præbito quod expetebat, ut Gal. docet 1. de sanit. tu. cap. 8. molestiam auferre tentabit. His peractis lauacro deinceps infantem abluat, & à sordibus mundet si opus fuerit, & mundis petijs inuoluat prout suo loco docebitur. Et si forte contingat quod singulis peractis ut puer quiescat & nihilominus puer inquietus, & cum ploratu persistat, tunc qui præfuerit peritus aduocetur, qui non amplius externam causam, sed internam peruestigare conabitur, &

tur, &

tur, & adinuenta causa conuenienti præsidio quamprimum, & expedite succurrat, & hæc de somno. Vigilia autem sit ante prádium per duas, vel tres horas, & post meridiem similiter, & in cæteris temporibus consuetudo seruetur, & hæc de vigilia.

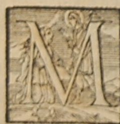
Pro Nutrice.

NVTRIX in nocte dormiat, sed caueat ne somno adeo se profundat, vt pueri querelas audire non valeat: idcirco somnolentiam nimiam vitet, & si quid puello expediret, administra sit vigilãtissima, & ei opem ferre ex repente vsu valeat. In mane etiam dormiat, si in nocte vigilasse nimium contigerit. Vigilet autem in meridie, & ab assumpto cibo, & hęc de somno, & vigilia nutricis.

Faciendorum fons tertius.

De motu vel exercitio, & quiete ab hoc fonte seligendis.

CAPVT XVII.

OTVS duo genera Gal. constituit primo de sanitate tuenda cap. 8. quippe aut à nobis ipsis, aut ab alio mouemur. Qui ab altero præstatur motus nauigãdo, equitando, vehendo, atque in cunis, lectulis pendentibus, & nutricis vlnis obitur.

Recen-

Recenter nati puelli primis motibus profectò inepti sunt, & inualidi: sed alijs tribus modis excogitata est dimotio, videlicet in cunis, in pendentibus lectulis, & in nutricis vlnis. Nutrix igitur à posito fonte his tribus modis sumptis ad exercitium infantem debitis horis seruatis, & tempore mouere debet, exercitando siquidem, vt inquit Gal. 2. de sanitate tuẽda cap. 9. insiti caloris augmẽtum animalibus excitati exercitiũ, necnon alimenti coctionem, distributionemq́; & superuacaneorum omnium expulsionem iuuat, & præfixo secundo scopo sic satisfacere videtur, & ad primum quoque perficiendum magnopere confert. Cũ igitur infans iam decimum mensem attigerit, tũc nutrix vt magistra, ad exercitij genus quod à se ipso fit, infantẽ exercere incipiet, eius brachia dextere apprehendẽdo ad incessum per soleum pedes, & crura mouere docebit, quãdoque etiam curriculo, & sic donec plenè edoctus pedibus suis, & ex se tuto progredi valeat. Immature verò cogendus non erit, neque immoderate, ne ipsius artus distorqueantur. Cum vero ad biennium accesserit, & suis pedibus, ac etiam accommodatis curriculis, & alijs vehiculis exerceri tũc poterit. Quantitas exercitij moderata sit, ne fatigetur, vel lassetur pueri tenellum corpus. Hora autem exercitij conuenienter est ante prãdium, & quoniam lac in mane sumptum non amplius in vẽtriculo morabitur, & similiter post meridiem vbi à somno excitatus fuerit, & vbi ieiunus ventriculus putabitur. Ieiunus vero maxime tunc fuerit, cum infans longum

satis

satis somnum conciliauerit: quod quidem à nutrice seruari debet, vt Gal. monet cit. lib. cap. 10. & hæc de corporis exercitio, mox de animi motibus quales esse debeant expendamus.

De animi motibus vel affectibus.

CAPVT XVIII.

SVB eodem faciendorum fonte continentur tùm corporis, tùm animi motus, & idcirco Gal. citat. lib. cap. 8. docet tùm corporis, tũ animi exercitijs puerorum calorem seruari debere. At cum infantes loquellæ adhuc expertes, non secus dolores suos exprimere valeant, quàm ploratu, iracundia, & inordinato eorum motu, & è conuerso quiete, & risu hilariq; gesticulatione salubres eorum affectus ostendant, idcirco vigilantissima debet esse nutrix in peruestigando quemcũque animi affectum ipsius infantis, quandoquidem si ipsis plorantibus, & iratis non succurratur, infans biliosus redditur, & febres accenduntur, vt Gal. monet cit. loco. Quo pacto autem infantium animi affectus explorandi sint, & quo pacto subueniendum supra ostendimus cap. 16. vbi de somno conciliando, & de instantia vigiliarum loquuti fuimus: si vero puer taciturus nimium extiterit, & ad motum tùm capitis, tùm cæterarum corporis partium, & ad gesticulandũ piger, & segnis se ostẽdat,

dat, quod quidem temperamento propositi nobis infanti non congruit, eiuscemodi naturæ puerorum à Gal. improbantur cit. loco cum ipsæ pituitosæ, frigidæq; se ostendát, quas subinde habitudines iecinoris, & viscerum obstructiones, comitiales morbi, àpoplexiæ, destillationum, fluxionumq; morbi plerumque excipiunt. Idcirco nutricis modulamine, & cantilenis, & letabundo aliquo sono, & corporis exercitio simul est infantis animus, eiusq; appetitoria pars ad moderatos sui motus excitandus, & prolectandus; & nutrix quandoque infanti ea offerat, quibus oblectari videbitur: quandoque etiam alter puer natu maior coram ipso, vel pila, vel alio modo colluctando, vel gesticulando, vel saltando puelli animum alliciat, vt ad motum, vel exercitium tùm animi, tùm corporis sic disponatur, & natura eius sic sensim corrigatur. Infanti vero nobis proposito moderatus sit motus, eiusq; congruus vsus existat, vt supra dictum fuit, & hæc de animi motibus.

De quiete infantis.

QVIES cum vna sit ex conseruantibus causis, ab eodem fonte accipienda est, quæ moderata esse debet, immoderata siquidem non parum molesta esse debet Gal. inquit citat. sup. loco, vt diximus de infantium segnitie. Calorem namque inertem, spiritus segnes, & actionum ignauiam immoderata

rata quies reddit. Quies igitur moderata sit, In nocte adsit, & ab assumpto cibo, vitetur autem in singulis horis, in quibus (vt supra ostenditur) exercitari debet.

Pro Nutrice.

QVANTVM conferat exercitium nutrici infantem lactanti Gal. ostendit primo de sanitate tuenda cap. 9. inquiẽs, quòd ex moderato exercitio optimus fit sanguis, & ex opt. sanguine lac fit ægregie temperatum. Vt nutrix exercitio vtatur imperant Authores ferè omnes inter quos est Paulus Aegineta lib. 3. cap. 13. Celius autem Aurelianus, & præcipuè vt à comitiali morbo prẹseruetur puer: Hali abb: Similiter iubet nutrici exercitium temperatũ, si igitur hiems fuerit, vel aeris inclementia, tunc per ædes nutricem se exercere expediet, & prẹsertim brachia, & superiores partes, quò sanguinis in lac cõuertendi maior fiat attractio, vt in suis vlnis infantem gestando, & eius linteamina, & fascias abluẽdo, & cętera opera obeũdo, quæ circa infantem ipsum, & pro eius regimine requiruntur. In cæteris uerò temporibus, ut uere, æstate, & autumno, poterit extra ędes, & per uiridaria mane, & sero ante cibum mediocri exercitio uti, & aeris amenitate frui. Otium atque desidiam maxime uitet, ut quæ insalubres causæ sint, & ad lac frigidum pituitosum, & crassum progignẽdum

aptæ, quod maxime propositi nobis infantis temperamento aduersaretur. Quies igitur sit in nocte, & in meridie ab assumpto cibo donec fuerit coctus, ac distributum sit alimentum: circa motus animi, singulos animi affectus euitabit, qui ei molestiam afferre valeant, & hilaris viuat, vt suis cantilenis puello letitiam parare valeat.

Fons educendorum.

Quæ euacuari debent, & quando, & quæ subsistere.

CAPVT XIX.

AB ea qua ducimur necessitate ad alendũ corpus cibo, & potu vt illud, quod substantię continuò defluit reasumantur, ab hac rursus alia oritur necessitas, & est excrementa progignendi, quæ ex ipsorum ciborum coctione resultant, & ex hac rursus alia videlicet, vt ad ipsorum excrementorum euacuationem necessariò compellamur. Iure merito igitur diuinus ille Hippocrates breuissimo verborum contextu, id peruulgauit inquiens. Medicina est adiectio; atque sublatio. Necessitates dictas luculẽter Gal. ostendit primo de sanitate tuenda cap. 1. 2. & 3. Vt igitur secundo posito scopo satisfaciamus, à posito educendorum fonte trahemus ablationem eorũ quę

superfluunt excrementa, quandoquidem ab admouendorum fonte iam cibum, & potum seligerimus, quæ adiectioni seruiant, vt primus positus scopus cõpleretur pro infantis sanitate conseruanda. Ea quæ expellenda sunt excreměta infantibus præcipue sunt vrinæ, alui fæces, narium muccus singulo mane; & quando opus fuerit oculos, aures, nares, & os diligenter detergat; & si vrinæ, & alui fæces sua sponte reddãtur, nutrix ad hoc diligentissima, & accuratrix maxime sit, vt infantem ab ipsis excrementis mundet, & abluat, & fasciæ, & linteamina quibus inuoluitur, mũda continuo teneantur. Verum si aluus sua sponte non egerat qualia, & quantum, & consueto eius tempore, curet nutrix, vt consueta fiat euacuatio per alum, & ad hoc adiuuandum, in principio sui prãdij, vel cenę accipiat prunas damascenas in iure veruecis, vel pulli incoctas, & saccaro conditas, & illico dum eas comederit iusculi illius parum superbibat. Infanti vero singulo mane antequam lactetur parum mellis modice cocti exhibeatur, & sic donec sua sponte venter eat. Poterit etiam infantis vmbilicus taurino felle illiniri. Et si hæc non sufficiant, balano vti poterit, vel celardone ex melle, & lacte, saleq; confecto. Interdum accipiatur pinna gallinæ, intingatur in oleo, butiro, & sale, melleq; simul mixtis, & summitate pinnæ illius molliori parumper complicata immittatur in ano infantis, hęc siquidem infantibus præcipue natu minoribus aluum facillime ciere solẽt; & si nihilominus per dicta pręsidia non ciatur aluus,

enemate

enemate aliquo leuiori vti poterit, vt sic.

Rec. Brodij pulli, vel veruecis unc. tres, vel quatuor prout maior, vel minor sit natu;

Mellis rosacei unc. s.

Butiri recentis dr. vj. vel unc. j.

Oui lutei dimidium.

Salis parum: m. infundatur ante lactationem, vel postea per tres horas; & hæc de euacuatione eorum, quæ retinenda non sunt. At si euacuarent ea quæ subsistere debent, vt per aluum alimentum crudum, & adhuc non coctum, vt in lienterijs contingit ob infantium, & puerorum voracitatem, sic subueniatur. In primis præcipiatur nutrici, vt ipsa cibis coctu facilioribus vtatur, & qui sint boni succi, suaque fercula pipere condire poterit, & in potu sit moderata: abstineat tunc temporis præcipue à pastaminibus, à frictuminibus, & à pomaceis fructibus, & singulis alijs crudum succum proginentibus. Caueat quoque ne à multa, vel crebra lactatione infantis ventriculum, vel grauet, atque fatiget, sed parcius illum alat, & per moderatas vices, & interualla vtatur ipsa vino rubro subadstringentia aliqua prædito, modo non sit acerbum, sed maturitate, & odore non careat, & sit pro consuetudine limphatum. Infantis verò stomacus hoc linimento illinatur.

Rec. olei nardini }
Olei masticini } an. unc. s.

Pulueris gariofillorum gran. vj.

Ceræ & vini stiptici parum; misce fiat vnctio mol-

I lis

lis cum qua vngatur ventriculus mane, & sero donec opus fuerit: vel sic.

Rec. olei de absintio
Olei de spico an. unc. s.
Spet. aromatici rosati gr. x.
Masticis gr. vj.

Ceræ quod satis est, fiat illinitio vt supra, & si cum lienteria adesset ventris dolor, & flatus.

Rec. olei rutacei
Olei masticini an. unc. s.
Pulueris aromatici rosati gran. v.
Pulueris cymini, vel anisorum gran. vj.

Ceræ & vini maluatici parum, vel aquæ vitis; misce & fiat vnctio mollis, cum qua illinatur vt supra. Poterit quoque si opus fuerit, & quod præscipta non sufficienter prosint vti hoc epithemate, vel fotu.

Rec. spet. aromatici rosati dr. ij.
Pulueris diacymini
Pulueris anisorum
Pulueris baccarum lauri an. dr. j. s.

Efferueāt simul in vino rubro absque aqua, quan. suff. & si grandiusculus puer fuerit pro vino rubro accipiat vini maluatici tantūdē cum tertia parte aquę mentæ, uel absintij, & cum molli spongia linea petia inuoluta fiat fomentatio toto ventri ante lactationem, vel alium cibum. At si alui effluxus alterius speciei esset, quoniam curationem, non amplius conseruationem, vel præseruationem, vel correctionem exposceret, ne operis intentum trascendamus,

mus, eius fluxus curatio suo loco, & in alia sequenti parte tradetur.

Fons eorum quæ extrinsecus occurrunt.

Aer ambiens qualis seligendus.

CAPVT XX.

VM corpora nostra in ambiente aere duplici ratione versari necessariò contingat, quia videlicet corpori nostro vndique circunfunditur, & nos ambit, ac etiam quia per anhelitum ab ipsis corporibus velimus nolimus ducitur, quemmadmodum Gal. ostendit in suo lib. ad Trasi. cap. 18. Idcirco licet à fonte admouendorum, vel sumendorum à nobis receptus fuerit aer, qui sit purus pro cordis, & caloris refrigerio, ac pro ipsum repurgando, exhaustumque spiritum recreando, vt suo loco patet, præstat modo aerem rursus seligere vltra id quod purus sit, eas habere qualitates, tùm actiuas, tùm passiuas, quæ pro conseruanda propositi nobis infantis sanitate conueniant. Deberet igitur temperamento infantis calido, & humido, aeris temperamentum simile esse, & non modo in qualitatibus, sed etiam in ipsarum pari gradu, alioquin si excederet, non conseruaret, sed augeret, & si deficeret rationem contrarij haberet, & sic potius alteraret, quam

conseruaret; oporteret igitur, vt aeris temperamentum temperamẽto infantis absimile in qualitatibus, & earum gradu non existat; vt per eundem Gal. patet lib. 3. meth. cap. 3. nec non lib. 11. cap. 3. & primo de sanitate tuenda cap. 7. vbi eos redarguit, qui putabãt calidas frigidis, & humidas siccis naturas esse seruandas; inquiens eos ignorare præcepta Hippocratis super 1. apho. apho. 16. vbi inquit. victus humidus &c. Præterea in lib. art. med. cap. 86. voluit calidiora corpora calidiorem victus rationem exposcere, & sic de cęteris combinationibus. At cum secus sentire videatur primo de sanitate tuenda cap. 11. vbi sic inquit. In quibus verò aliqua exuperans qualitas dominatur, ijs vtilissimus aer est, qui ei qualitati maxime est aduersus, frigidus calido, & calidus frigido, & sic de cęteris. Hoc idem ipsemet Gal. attestatur eodẽ primo de sanitate tuenda cap. 6. inquiens; quippe intemperies quæ intra sanitatis sunt terminos corrigere oportebit, ita ut quæ iusto sicciores natura sunt, humidiores reddas, & quæ humidiores sunt, sicciores, & quæ seq. Hoc idem expressit sup. 3. aph. com. 2. inquiens cum Hippocrate. Ad æstatem itaque frigidę, & humidæ naturæ optime afficiuntur, ad hiemem vero calidæ, & siccæ, sicuti & male afficiuntur æstate calidæ, & siccæ & quæ seq. Clarius adhuc idem expressit in comento subsequenti vbi sic inquit, & vt simpliciter dixerim, contrarij quidem ad cõtraria bene, similes autem ad similia male; quæ singula Gal. asserta sibi ipsis profectò contraria cum uideantur,

tur, non leuem afferunt difficultatem, vt citatis locis legitur. Nihilominus ad eiusmodi ambiguitatem tollendam sic dicerem, Galenus in opere de sanitate tuenda triplici uia, vel modo conseruandi utitur, vno videlicet modo, qui dicitur conseruatio, altero qui dicitur resarcitio, vel reasumptio, alio nec nõ qui dicitur correctio. Conseruationem, & resarcitionem per similia fieri in arte ipsa docetur, correctionẽ vero per contraria: conseruatione namque à simili vtitur, quoniam vult qualis ea fuerit æqualitas intra sanitatis limites talem conseruare. Resarcitione uero substantiæ quę continuò defluit, correctione uero cum æqualitas ipsa labatur, & ad ęgritudinem uersus tendat, & sic ut ad sui naturalem constitutionem redeat, uel ut ad melius commutetur, nam ij sunt scopi, qui à Galeno intenduntur in sanitate tuenda, quod ipse in suo 8. meth. ca. 9. apertissime expressit inquiẽs. Quippe duplex nobis in ijs qui sani sunt finis proponitur, nempe uel corpus sanum in pristina eius temperie tueri, uel etiam hanc meliorem reddere. Præterea conseruationem, quæ fit à simili, & eam, quæ fit à contrario ambas edocuit lib. 6. de sanitate tuenda cap. 3. Idemmet Gal. inquiens: quapropter si eorum, qui natura humidiores, calidioresq; sunt mutare temperamentum ad frigidiorem, siccioremq; speciem libet, contrariam his uictus rationem exhibeas oportet, sin id custodire placet similiter. His igitur suppositis neminem profectò mirari licet quod quãdo Gal. temperamentum, vel æqualitatem conseruare

docet, talem, qualis eſt à ſimili conſeruare edocuerit, cum unumquodque à ſimili tale quale eſt conſeruetur. Et quoniam idem Gal. uult corrigere æqualitatis lapſum, uel temperantiam aliquam in una, uel ambabus qualitatibus exſuperãtem, lapſum eius per contraria corrigendum, uel eãdem ad melius permutandam ſuo adhibito contrario edocuerit, ut ex citatis locis id quod dicitur clariſſime conſtat. Præterea neque pariter mirari licet ſi Gal. ſuper 3. aph. comento 2. dixerit, atque firmiter aſſeuerauerit, quòd frigidæ, humidæq; naturæ ad ęſtatem optime afficiuntur, ad hiemem uerò calidæ & ſiccæ, quemmadmodum & è conuerſo male afficiuntur calidæ, & ſiccæ ad ęſtatem, & frigidæ & humidæ ad hiemem. nam ibi cum loquatur de intemperatis naturis in utraque qualitate temperamenti excedẽtibus, vt legitur in ipſo com. nemini mirum uideri debet ſi Gal. dixerit intemperatas eiuſmodi naturas ad æſtatem optime affici, & ſuo contrario iuuari, meliusq; ipſarum exuperante frigiditate, nec non humiditate contemperata; ſicuti pariter quiſque minime mirari debet, ſi idem Gal. in eodem com. dixerit intemperatas naturas ad hiemem ſuo contrario refrigerari, atque humectari, & idcirco melius affici earum exuperante caliditate, atque ſiccitate contemperata, pariterq; ſi dixerit intemperatas ipſas naturas ſuo contrario iuuari, & bene ſe habere, ad ſimilia uerò deterius, & male ſe habere. Et ſi unuſquiſq; hoc fatebitur, qua de cauſa id quod apud omnes homines in confeſſo eſt, cũ præſertim ad ſenſum

pateat ipſi quoque Gal. fateri non licuit, fortaſſe ob id quod ſibimet repugnantia dixerit? hoc profectò non eſt temere dicendum, quãdoquidem nullibi locorum aliter Galenum ſentijſſe legitur, ſi namque in opere de ſanitate tuẽda dixerit, intemperatas eas naturas, quæ intra ſanitatis limites continentur, probeq; ſuas edunt actiones à ſuo ſimili conſeruãdas eſſe: quamuis de his loquutum fuiſſe, quæ non multũ à mediocritate recedunt dici poſſet, & nõ de illis, quę magis in temperamento exuperantes habent qualitates, nihilominus reſpondetur, quod Gal. ipſe docet modum conſeruandi unumquodque temperamentum, & per ſimilia conſeruari debere, cum ad hoc ut conſeruet, oporteat eſſe ſimile, alioquin ſi diſſimile eſſet alteraret, & commutaret, minime uero conſeruaret, & non propter hoc negauit umquam illud idẽ temperamentum ad melius commutari poſſe à ſuo contrario, immo idemmet Galenus quomodo idem temperamentum ſit à ſimili ſeruandum, ſi ipſum cõſeruare libeat, & quomodo per ſuum contrarium ad melius commutari ualeat illud idem temperamentũ, ſi quis illud cõmutare ſtudeat expreſſe docet cit. lib. 6. de ſanitate tuenda cap. 3. inquiens; Quapropter ſi eorum, qui natura humidiores, calidioresq; ſunt mutare temperamẽtum ad frigidiorem, ſicrioremq; ſpeciem libet, contrariam his uictus rationem exhibeas oportet, ſin id cuſtodire placet, ſimilem. Præterea illud idem in lib. artis med. cap. 86. Idem quoque cit. ſup. 1. aph. com. 16. ex Hip. placito. Idem quoque lib.

6.de ſanitate tuenda cap. 2.commutationem uero ad melius temperamentum per ſua cōtraria edocuit lib. 5.de ſanitate tuenda cap. 2. inquiens, quòd ſi in aliquo ſit erratum corrigendus eſt error: corrigendi omnis erroris communis ſcopus eſto contrarij exceſſus vſurpatio, cit. autem lib. cap.x.inquit. Quinetiam intemperies ipſas quæcūque adhuc intra ſanitatis fines ſubſiſtunt, ſi corrigere ſtudebis, contraria quodammodo victus ratione curabis. In ſexto vero de ſanitate tuenda cap. 3.inquit. In eo autem qui eſt in calido, frigidove ad intemperantiam lapſu contraria dare ſemper expedit, cum efficaciſſimę eiuſmodi intemperies ſint, quippe cum facile ſimilibus nutrimentis in morboſam intemperantiam abeant. In primo autem de ſanitate tuenda cap. 6. Gal. ita inquit, quippe intemperies quæ intra ſanitatis ſunt terminos corrigere oportebit ita, vt quæ iuſto naturę ſicciores ſunt, humidiores reddas, quæ humidiores ſunt ſicciores: pari modo quæ frigidiores ſunt, vt harum exceſſum caſtiges; quæ calidiores earum ſuperantiam ad moderatius reuoces. Hæc, qua ſalubris victus ratione fiant, procedente ſermone docebimus: hæc Gal. His igitur ſuo ſenſu examinatis dicendum eſt, quod cum Gal. vtrumque ſcopum ſanitatis tuendę in docendo oſtēdere voluerit, primum videlicet ſanitatis eius, quę nō imaginaria, ſed quæ ſenſu aduerti poſſit exacta, ſummaq; dicitur. Sui cuſtodiam per ſimilia docendo quēmadmodum, & eius quæ puerorum eſt, quam optimam cenſuit vnà cum Hip. lib. 3.aph. apho. & com.

18.& primo de ſanitate tuenda cap. 7. ſecundum vero ſeruauit ſingularum intemperantiarū, quę ab exacta illa nimium recedunt, & nihilominus in ampla latitudine continentur, correctionem per contraria docēdo, vt ipſemet Gal. annuit in ſuo primo de ſanitate tuenda cap. 6. vbi inquit. Nos interim ad eas quę inaperto ſunt reuertimur: quarum cum duplicem ſtatuamus ſubſtantiam, vnam de qua plane queri non ſit, alteram de qua queri liceat; de qua modo verba fecimus, ſuum vtrique ſcopum reddamus: nempe ei quam inculpatam diximus, exactam, abſolutamq; plane, quod vtique ſenſu aduerti poſſit cuſtodiam. alteri de qua conquerare nō exactam: quippe intemperies quæ intra ſanitatis ſunt terminos corrigere oportebit, ita vt quæ iuſto ſicciores naturæ ſunt, humidiores reddas: quæ humidiores ſunt ſicciores: pari modo quæ frigidiores ſunt, vt harum exceſſum caſtiges; quæ calidiores, earum ſuperantiam ad moderatius reuoces. Per ſimilia igitur optimas naturas, & quæ ad ipſas magis proxime accedunt, Per contraria autem intemperatas, & quæ ab optimis recedunt in citatis locis, & alijs Gal. ſeruandas eſſe docet; vt etiam patet ſuper 3. aph. cit. 2. & 3. com. vbi naturas, & ętates ad contraria tempora, loca, & victus genera melius ſe habere, deterius autem ad ſimilia ex Hip. ſententia expreſſe atteſtauerit. Idem quoque primo de ſanitate tuenda cap. 11. expreſſit, inquiens. Sed corporibus, quæ optimo temperamento ſunt, etiā optime temperatus aer eſt ſaluberrimus. In quibus vero

aliqua exuperans qualitas dominatur, ijs vtilissimus aer est, qui ei qualitati maxime est aduersus, & quæ sequuntur. Præterea intemperatas eas naturas, quæ non multum ab optima recedunt, per vtrumque scopum seruandas docet ad libitum curantis, ut expresse patet lib. 6. de sanitate tuenda cap. 3. vbi sic inquit. Vtique si seruare temperamẽtum studes humidis naturis humectante cibo maxime quadrante, siccis vero, eo qui siccet, sin alterare placet contrarijs, & paulo infra inquit. Quapropter si eorum qui natura humidiores, calidioresq; sunt, mutare temp. ad frigidiorem, sicciorem q; speciem libet, cõtrariam his victus rationem exhibeas oportet, sin id custodire placet similem. nulla igitur in Gal. verbis contradictio reperitur, & idcirco contradictionis crimine temere accusandus à nemine fuerit. At siquis fortasse rursus aduersus eundem Gal. obijciat, quòd diuersimode custodiendæ sanitatis artem edocuerit, propriumq; artis eius genus transcenderit, simul ac contraria præsidiorum genera vsurpãda esse doceat pro sanitate custodienda, vt qui modo similia, modo contraria celebrauerit. Quamuis id supra ex dictis magna ex parte constare valeat, nihilominus ad diluendam obiectionem, nõnullas rationes cum eodem Galeno adducam, quæ ipsum plenè excusatum ostendent. Inquit enim primo de sanitate tuenda cap. 5. Postea nãque quum editum in lucem animal est, perpetuo mutari eius temperamentum est necesse; quare si in temperamenti qualitate sanitas constituitur, qualitas autem

tem

tem ipsa non permanet eadem, nec ipsam sanitatem eandem seruare est possibile. In suo autem ad Trasib. cap. 19. hoc idem innuendo inquit. Cum vero aliquã tulum moderationem transierit, continuo quod deficit priusquam latius malum serpat resarciat, & paulo infra subdit. Verum si ex toto integrum, illesumq; corpus duraret tale qualeab initio creator fabricatũ reliquit, nequaquam correctore eguisset. At nunc cum diffluat semper, atque dispereat, aliquo præsente obseruatore indiget, qui, & quod dissipatur, quantum, qualeq; sit cogniturus est, illicoq; tale, ac tantum vicissim reponens instaurabit, & quæ seq. & lib. 5. de sanit. tu. cap. 2. inquit. Quod si in aliquo sit erratum corrigendum, porrò omnis corrigendi erroris communis scopus esto contrarij excessus vsurpatio. Et tãdem in arte medica cap. 86. sic inquit. Nam tale causarum genus naturales corrigit intemperantias. Alterum vero de quo supra diximus temperaturam conseruat. Est autem vtriusque vicissim apud medicos necessarius vsus. Nam cum plurimum suppetit ocij corrigere oportet, ac sensim ad meliora transferre, & sic de correctiuæ partis necessitate iam satis constat. Vnde digressi fuimus mox est redeundum. Conseruandum est infantis calidum, atque humidũ temperamentum non modo ratione ætatis, sed ab eius ortu in singulis suis particulis tale adeptum; & primo de actiua ipsa qualitate videlicet caliditate, quo pacto conseruanda sit expendamus. Conseruationem fiendam esse iam satis ex arte constat, quanquidem

quidem

quidem si dissimile fuerit in qualitatibus non conseruabit, sed commutabit alterando eum, si excedat, intemperantiam augebit, & ab optimo temperamẽto magis ipsa recedet; si verò aer ipse remissiores habuerit qualitates, rationem potius contrarij, & refrigerantis obtinebit comparanter ad temperamentum infantis, & sic non seruabit, sed commutabit vel in minus calidam, ac pariter minus humidam, vel in calidiorem, atque humidiorem. At cum perdifficile sit non errare cuilibet qui exquisite similia adinuenire putauerit, quandoquidem ipsemet Gal. 1. de sanit. tu. cap. 11. de pueris loquens inquit. Nec ipsos super quam par est humidos, calidosque fieri, quoniam eò iam caloris humorisq; peruenerunt, vt si paululum vtramque qualitatem auxeris, iam modum excesserint. At cum excessus omnis sit fugiendus Gal. inquit cit. loco, maxime hunc fugere expedit, ex quo non corpore modo, verum etiam animo damnum accedit. Præterea cum lapsus ipsi in primis, actiuisque qualitatibus præcipue contingere soleant, vt puta in calida intemperie, quippe cum efficacissimæ sint qualitates atque potentes, vt facile similibus nutrimentis in morbosam intemperãtiam abeant eodem Gal. authore lib. 6. de sanit. tu. cap. 3. Hac de re igitur ab Hip. & Gal. nõ recedens, sed suis autoritatibus addictus pro cõseruando infantis temperamento calido videlicet, & humido, & non multum in vtraque qualitate excedente ab ipso fonte attemperatum aerem seligerem: quandoquidem Hip.

& cum eo Gal. 3. aphorismorum aphorismo & com. 18. nec non Gal. lib. 6. de sanit. tuen. Puerorum naturam optimam statuerunt, & Hip. in 1. aphorismorum, & cum eo Galenus aphorismo, & com. 16. puerorum naturam inter inculpatas habuere, & per similia ipsorum temperaturas conseruari debere asseuerarunt, nec non idem Gal. 1. de sanit. tuen. cap. 7. illud idem asseuerauit. At cum idem Gal. 1. de sanit. tu. cap. 11. monuerit, quòd corporibus, quæ optimo temp. sunt etiam optime temperatus aer est saluberrimus; idcirco pro infantis sanitate seruanda attemperatus aer iure merito est seligendus, naturis siquidem bene temperatis optimum tempus tunc est, quando optimam habent temperiem Gal. inquit cit. loco aph. 3. com. 18. Et 1. de sanit. tuen. cap. 8. recte profecto inquiebat, qui curam infantis educandi suscipiet hunc plane vt aerem mediocritatis cõuenientisq; coniectorem esse oportere; quandoquidem difficillimum cum sit in arte temperamentorum ad vnguem gradus peruestigare, vt supra cap. 6. de signorum genere ostenditur; tutius procul dubio fuerit ad mediocritatem, & optimum temperamentum accedere pro conseruanda sanitate, quam modo quolibet excedere in caliditate, vel frigiditate, & ad excessum tendere: excedendo siquidem deterius temperamentum euadet, & ad morbosam intemperantiam propius accedet. Declinando autem versus mediocritatem ipsam tutius fuerit, & ad melius permutatio. Euitandæ autem sunt aeris intemperantiæ, & præci-

pue cum in frigore, vel calore, vel in humido sint excedẽtes, nam cum suturas latas habeant pueri ipsorum cerebro non leue detrimentum aeris inclementia sepæ intulit, & hæc de aeris seligenda temperie.

Idem Fons.

Quale sit lauacrum pro infante seligendum, & de eius commodo tempore.

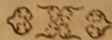
CAPVT XXI.

B eodem fonte lauacrum hauriendum erit, sed quoniam varia sunt, quæ parari solent, quale sit à nobis seligendũ disquiramus. Antiquiores laudant lauacra ipsa cum aqua salsa, & vino simul permixtis. Hodie vero vtimur aqua dulci, & præcipue in æstibus, cæteris verò tẽporibus aliquid generosi vini albi admiscent, quod lauacrum valde à me comprobatur, tùm quia partibus ipsis robur aliquod inditur, tùm etiam quia ab humido illo excremẽtitio partibus inherẽte obnoxij minus persistunt, cum exsiccationis alicuius non sit expers. De abluẽdi vicibus, dicimus toties abluendum esse infantem, quoties eius inuolucria, & linteamina cum infante simul sordida ob eductas alui fæces, & vrinas extiterint. Post lauacrum ipsum noua, mundaque linteamina, & fasciæ, decenter tepefacta, quibus lauacri humiditas

miditas probe exsiccari valeat, qua humiditate exsiccata, & sic prope ignem loto, & subinde lactato infante alio mundo linteamine, vel petia (vt dicunt) decenter calefacta inuoluatur, & munda quoque fascia omni cum dexteritate extensis membris cum cautela, & non arcte nimis circundetur. De tempore quo fieri commode lauacrum valeat vtique ventre uacuo, & cum ventriculi alimentum, vel distributum, vel saltim coctionem susceperit: tunc vero cõgruum id tempus censeri poterit, cum longum conciliauerit somnum, à quo excitatus, non fuerit denuo lactatus ante lauacrum. A frequenti nimis lauacro abstinendum fuerit, necessitate aliqua non vrgente, frequens namque lauacrum, vt Moschio ille græcorum vetustissimus monet, infantium corpus flaccidũ reddit. Pro nutrice verò, cùm sub eodem aere degere debeat eo ipso fruatur. Lauacris vero ea tantum vti debet, vt munda seruetur, & si caput pro eius cõsuetudine abluere velit, diligenter curet tepescentibus, vel calentibus lineis pannis caput ipsum probe exsiccare, & omni ingenio caueat, vt in abluitione ipsa destillatio aliqua non promoueatur, vt postea sibi, & infanti detrimentum afferatur. Et hæc de infantium sanitate conseruanda dicta sufficiant.

Finis Tertiæ Partis.

IACOBI

IACOBI TRVNCONII MEDICI AC PHILOSOPHI.

De curandis morbis quibus Pueri apprendi solent dum lactantur ex Hippocrate.

Tractatus Quartus.

CAPVT PRIMVM.

OLENT infantes,& pueri vt Hippocrates monet in suo 3. apho.24.& 25.plurimis morbis varijsq; simptomatibus tẽtari, quos affectus idem Hip. cit. locis reccensens inquit,vt oris ulcera, quæ ἄφθαι græce dicuntur, vomitus, tusses, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes,aurium humiditates, ab his ante dentitionem corripiuntur. Et cum iam dentire incipiunt gingiuarum prurigines, febres,cõuulsiones, alui profluuia,& præsertim dum caninos dentes edunt, quibus singulis curationem tradere post tractatum de ipsorum puerorum seruanda sanitate operæ prætium esse duxi. de aphtis igitur, siue alcula sequenti cap. pertractabimus.

De oris vlcusculis siue alcola Infantium.

CAPVT SECVDVM.

APTHAE, vel alcola vlcuscula sunt in summa oris parte infantibus efflorescentia, quarum binas Gal. tradit causas, vna videlicet mollities illarum partium ob quam neque tactum, neque lactis serosam partem substinere valent. cũ namque detersoriã facultatem cum serosa illa partẽ obtineat, nõ est mirũ quod ipsa detersione crebro illæ partes tentatæ vlcerentur, vt optime animaduertit Gal. in citatis locis. Sunt igitur causæ partium mollities, & nimia ipsarum detersio. Alia quoque addenda dictis uidetur causa, & est sucti iam lactis portio aliqua in ore infantis detenta, linguæ, & palato, vel circa fauces inherens, & à uaporibus tùm à ventriculo ascendentibus, tùm etiam à respirato calidiori aere adeo alteratur, atque corrumpitur, vt acredinem acquirat, qua acredine partes illæ putredini valde obnoxię facile exulcerantur; si antequam malum serpat partes ipsæ non detergantur, atque abluantur. Nutrix igitur dextera sit, & prouida, ut si senserit infantem in suggendo lac fatigare adeo vt ploret, & papillam respuat, & tunc diligenter oris partes internas inspiciat, & si viderit dictarum partium aliquam iam dealbatam, ibiq; veluti lac concretum pertinaciter inhe-

inherere, tunc sciat quod vlcuscula iam suboriri, & efflorescere incipiunt, & illico ad præseruandum se paret, & ad curandum si opus fuerit. In primis; & quam primum partes illæ albescentes sic illinantur.

Rec. mellis leuiter despumati dr. ij.
Diamoronis unc. s.
Aquæ plantaginis
Aquæ acetosæ an. unc. ij.

Misce cum molli, & munda petia linea digito nutricis obuoluta, & ipso linimento illita partes illæ liniantur, & leuiter detergantur. & si forte in radicibus linguæ, & circa gurgulionem vlcuscula ipsa suboriri ceperint, hoc linimento vberis papilla intingatur, & in ore ad suggendum indatur. vel fiat sic.

Rec. cotonis finissimi, & cum ipso fiat penicillus qui intingatur in ipso linimento, & cum ipso pars quæ affecta fuerit abluatur, vel detergatur. Proderit quoque diamoron cum aqua ordei in primis accipere, & cum ipso vlcuscula illinire, & subinde penicillo detergere: sed vt curentur quæ exulceratæ sunt partes, & præseruentur, quæ adhuc vlceratæ non fuerint.

Nutrix singulo mane antequam infantem lactet ipsi coclearis dimidium misturæ huius exibeat;

Rec. mellis leniter despumati, & modice cocti
Aquæ Borræ an. coclear j.

Misce exhibeatur infanti ante lactationem per aliquot spatium coclearis dimidium singulo mane, & sic per duos dies tantum. Debet nutrix tunc temporis

poris abstineri ab omnibus acribus, & salsis edulijs, & vinum sumat modice limphatum, & in modica quantitate. Caueat quoque, ne post exercitium, vel alium laborem, ac etiam vbi expergiscitur à somno infantem ipsū lactet, ni prius per duas vices lac ipsū è mammis emunxerit. & hæc de Aphtis.

De Vomitu Infantis curando.

CAPVT TERTIVM.

OMITVS est expultricis facultatis deprauatus motus ad ea quæ in capacitate ventris contenta ipsum contristant, quam citissime per stomacum vacuāda Gal. inquit 3. de simp. cau. cap. 2. Causa autem est multitudo ingurgitati lactis, vel alterius cibi cum eo vt Gal. voluit 3. aphorismorū com. 24. Curandum igitur ne ventriculus lactis copia grauetur, debet igitur nutrix longioribus interuallis infantem ipsum alere, atque curet simul, vt moderate magis lac ipsum sugat, & ne auide nimium ingurgitet. Nutrix ipsa quoque in suo cibo, & potu moderate se gerat, & interim poterit infantis ventriculum roborare si singulo mane, & etiam sero si oportuerit hoc linimento illiniat, ut non lassetur, sed eius facultates roborentur.

Rec. olei de absintio
Olei melini an. dr. iij.

Gario-

Gariofillorum gr. ij.
Ceræ parum; misci fiat vnguentum molle, cum quo ventriculus liniatur mane, seroq; si vsus exposcet.

De tussi curanda.

CAPVT QVARTVM.

VSSIS vt Gal. est autor in suo 2. de simp. cau. cap. 4. vehementissima est quædam efflatio, quo plurimus, celerrimusque foras actus spiritus attrahat, propellatque suo impetu quę vias suas obstruunt. uiæ autem, & instrumenta, quæ ab ipsa obstruente materia tentantur sunt fauces, aspera arteria pulmones, interioraque thoracis. In pueris verò causa eiusmodi tussis statuitur defluxus humiditatis in ipsorum capite scatentis, & ad partes ipsas illabentis. Ad est quoque genus aliud tussis à qua solent infantes infestari, & est à vermibus contingens, quoties vel ventris os, vel gulam morsu irritant, quemmadmodum non nulli attestarunt ut Gal. asserit in 6. de morbis vulg. com. 2. com. 17. quorum opinioni subscripsisset, si re vera ita accidere compertum sibi foret, vt legitur cit. loco. At cum ego id cōpertum habeam, & oculata fide testari valeam, hanc aliam causam afferre mihi libuit, à qua non rarò infantes infestari solent, & sicut prima quæ ob defluxum à capite

 oritur,

oritur, numquam humiditatis copiæ est expers, hæc alia tussicula sicca est, & ab ea nulla ferè propellitur humiditas. Aliæ præter dictas ab authoribus tussis species afferuntur, sed quia illæ nunquam fere infantes tentare solent, idcirco eas omittere decreui. Ad curam igitur eius quæ ex defluxu contigit modo accedamus. Quandoquidem indicationes curandi à natura curandarum rerum desumi debet. Curanda est tussis, hæc autem cum opus naturæ sit, sed ab his quæ naturam cogunt, & idcirco inter simptomata quæ præter naturam sunt adnumeratur, ut per Gal. patet lib. 2. de simpt. caus. cap. 3. & 4. quod opus infantes ipsi nemine docente, sed ex repente usu suapte natura perficiunt, qua de re cum sagacissima natura magna solertia hunc motum, qui tussis dicitur adinuenerit, ut Gal. cit. locis asserit, ad cordis tutelá, & instrumentorum eius himnis idcirco extollendam esse antiquiores peruulgarunt Tussis hæc sedari indicat, per remotionem excrementi obstruentis asperam arteriam, & cæteros pulmonis ductus, vel secus dictas partes afficientis tanquam eius proxima causa, causa hæc autem cum sit excrementum ad eas partes iam illapsum, indicat inhiberi antecedentem causam videlicet fluentium destillationem, quæ causam ipsam fouet. Destillatio hæc autem ut sedetur, euacuandam esse redundantiam indicat à fonte à quo effluit, uel ad ipsum fontem retrahendam, uel ab eo deriuandam. Fons ipse autem cum à cerebro redundantiam ipsam scaturiat, redundantia hæc autem ma-

gna ex parte fiat per uaporum frigidorum, atque humidorum à uentriculo, & toto corpore ad ipsum affluxu, & ex parte etiam ob intemperiem per affluxú ipsum in cerebro acquisitam, idcirco ut fons exsiccetur, & eius redundantia tollatur, & ut cerebri temperamentum ad pristinum redeat, affluxum prius inhiberi recta methodo indicaretur tanquam vltimum per resolutiuam methodum inuentum. At cum tussis in infantibus periculo non uacet, quippe cum ab eius causa respiratio impediatur, ex quo impedimento suffocationis periculum nó leue imminere soleat, impeditur sonus, & exagitatione ipsa comitiales morbos excitari contingat, & plurimos ab affectu ipso enecari, idcirco ratione urgentis legitima curatione ad illegitimam uersa, proximam causam quamprimum respiciendo primus qui præfigitur scopus est educendum esse, quod asperam arteriam, & pulmones occupat excrementum. Cæteri uero qui ex suis indicationibus eliciuntur, & interim perficiendi scopi sunt inhibendos esse uapores, & eorundem affluxum; euacuandam esse cerebri redundantiam, uel alio auertendam, uel deriuandam, cerebrum roborandum. Vt primo scopo igitur satisfaciamus, & quamprimum naturæ auxilium afferamus ad ea educenda, quæ spirandi partes occupant, hæc perscribuntur præsidia, & ut à facilioribus, leuioribusque incoamus.

Recipe olei amigd. dul. recenter, & absque igne ext. unc. j.

Olei amigd. amar. ſic extracti dr. ij.

Mellis deſpumati, & vt hac dulcedine alliciatur, uel Zaccari candi coclearis dimidium, cum hac mixtura papilla vberis liniatur, & ori indatur, vt cum lacte ſugat. vel ſic.

Rec. pul. didragachantis.

Spet. lhoc ſani, & experti an. dr. j. s.

Mellis deſpumati, & modice cocti unc. j. s.

Miſce, & de hac miſtura ſi annum iam attigerit sępius parum exhibeatur, vel ſi minor fuerit nutricis papilla aliquãdo illinatur. vel ſic ſi ad ſecundum annum iam accedat.

Rec. ſy. de Iſopo.

Sy. capillorum veneris an. unc. s.

Aquæ capillorum veneris vnc. s.

Miſce exibeatur infanti coclear j. pro vice ante alium cibum bis in die. Nutrix præterea ſi ſolidiori cibo, vt panis eſt in aqua, vel iure ferueſactus aſſuetus fuerit, cum ipſo ferculo oleum amig. dulcium aliquãtulum immiſceat, pectuſque infantis cum eodem oleo inungat, vel hoc alio linimento, vt.

Rec. olei amigd. amararum unc. j.

Axungiæ anatis, vel galinaceæ dr. ij.

Ceræ parum, & fiat vnctio mollis cum qua vngatur pectus infantis mane, & ſero. Præſtabit quoque ſi axungia galinacea pedum plantas prope ignem, anteaquam puer faſcijs obuoluatur, inungat mane & ſero. Interim dum hæc fiunt, alius quoque ſcopus eſt reſpiciendus, & vt vaporum affluxus in cerebrum inhibea-

inhibeatur, tùm circa infantem, tùm etiam circa nutricem nõ leuis cura adhibenda erit. Curet igitur nutrix, vt infans moderate alatur, & caueat, omninoq; vitet infantis nimiam ſatietatem, & nimiam lactis ingurgitationem, & optimo lacte alatur. Vt tale exiſtat, nutrix ipſa in cibo, & potu ſe gerat, quemmadmodum ſuo loco diximus, ſed parcius alatur. Conſtent ſua fercula ex amigdalis, orizza, farina ordei cũ iure carnium, & condiri poterunt, melle, butiro recenti, paſſulis, oleo amigd. nec non vti poterit caricis pinguioribus, pineis, appijs malis coctis & Zaccaro conditis. Ab erbaceis omnibus edullijs, & leguminibus, & ab obſonijs omnibus abſtineat. In prandio tantum potus ſit vinum album, nõ crudum, neque acerbum, & eius vnico cyatho decenter limphato contentetur, In ſero autem à vino abſtineat, & vtatur pectorali decocto, vel pulli ſtillaticio cũ modico melle, vel cum penidijs leuiter dulcorato, uel aliquibus guttulis deſtillati cinamomi, ſi dulcedinẽ reſpuere velit lumbricorum cauſa ſuper additis ipſi potui. Infantis ſtomacus hoc linimento inungatur.

Rec. olei de ſpico dr. vj.

Gariofilorum gra. iij.

Ceræ parum fiat vnguẽtum molle cum quo vngatur ſtomacus pueruli ſingulo mane. Curet præterea, vt ex conſuetudine infantis aluus eat, ſin minus ad proprium caput recurratur in præcedente parte cap. 19. & hæc de 2. ſcopo. Vt tertium ſcopum attingamus, euacuandum eſt à cerebro quod redundat excremen-

crementum. Euacuationum genera cum quædam sint, quæ insensibiliter, quædam vero sensibiliter euacuent. Quæ insensibiliter euacuāt arte parata præsidia in infantili ætate locum profecto non habent, vti sunt frictiones, ligaturæ, cucurbitulæ, ut quæ in tenella ætate non tollerentur. Interea uerò quæ sensibiliter euacuant medicamenta, ea quæ à toto ciunt, & uniuersalem euacuationem moliuntur in tenella ipsa ætate similiter non feruntur, ut quæ satis habent unde euacuentur. Verum cum cęteræ euacuationes, quæ à parte aliqua fiunt, uel reuulsionis gratia, uel deriuationis commode præstari ualeāt, idcirco à suo fonte præsidium quod à capite excrementi redundantiā euacuet, uel à thoracis partibus eam fluentem reuellendo, uel à uiciniori ab ipso cerebro deriuando tuto seligendum erit. Si igitur in infantis capite, ut singulis contingit lactuminis pustulæ, uel crustula lactea efflorescant, ut simul, & semel, & unico præsidio tùm retrahamus quod ad asperam arteriam effluit, tùm etiam ab ipso cerebro deriuemus, præstabit nouas pustulas excitare, ut materia illa in cerebro redundans ad cutim, & per ipsas pustulas deriuetur, & quod deorsum ferebatur, ad ipsas uitales partes per deriuationem ipsam sursum trahatur, & sensim euacuetur. Excitabuntur uero pustulæ, si nutrix in uertice capitis, uel in occipitio quotidie lactis nonnullas guttulas exprimat, & manu sua post aspersum. Lac occipitium versus trahat, ut quæ factæ essent reuirescant, & saniem fundant, & ubi non effloruere,
denuo

denuo excitentur, & ad saniosam illam materiam fundendam singula die leuiter proritentur. Quod si pustulæ, uel lactea crusta non appareat, & mundum sit caput, tunc si tussis molesta nimium esset, occipitium ad primam uertebram cādenti ferro inurerem, & emissarium efficerem per quod quæ continetur in cerebro redundantia deriuarem, & sic sensibiliter cōtinuo euacuarem, & si infans subaere Florentiæ degeret, eiusmodi præsidium nō prætermitterem, quādoquidem in hac urbe etiam qui sani sunt ad preseruationem fere omnes in occipitio inuruntur, cùm, quibus sic occipitium inustum non fuerit conuulsionibus crebro, & epileptico simptomate plurimos correptos fuisse, compertum fuerit. Præstabit quoque, ut nutrix sit diligens in curando, quod si muccus ad nares infantis labatur, nares ipsas leuiter detergat, & si forte sordes in earum foraminibus exsiccatę forent, amigdalino oleo liniat, & meatus ipsos repurget, ut muccum ex ipsis naribus repurgare omni ingenio, & dexteritate possit, quemmadmodum etiam ex ore si apparebit humiditas linguam infantis digito intincto melle deterget, & hæc de 3. scopo euacuandi. Quartus & ultimus scopus sic perficitur ut.

Rec. maioranæ.

Attriplicis, Bettonicæ,

Seminum peoniæ,

Macis. Fiat puluisculus ex singulis: misce, & leuis fiat aspersio super comissurā infantis. Et hæc de tussi satis.

De

De instantia vigiliarum pueris contingente.

CAPVT QVINTVM.

SI Puer vigiliarum instantiam patiatur, cum somni abundantia maxime ijs secundum naturam insit, vt in singulis patet, & Gal. etiam asserit 3. apho. com. 24. idcirco à vigilantissima nutrice diligenter perquirendum erit, ob quam causam somnus conciliari nō possit, & citra eius consuetudinem somnum nō conciliet. Vt igitur causa peruestigetur. Nutrix eius ita diligenter segerat, & ea diligentia, & ope vtatur, vt somnum puello conciliare valeat, vt in præcedenti parte conseruandi cap. 16. docetur. Verum si adhibita in id perquirendo diligentia, & ope ab ipsa nutrice, nihilominus infans in ipsa vigilia discruciari, & flere non desistat, tunc medicus accersitus, quæ sit passio ob quam puer vigiliarum instantiam sic patitur, diligenter explorabit. Gal. siquidem cit. nuper loco ob aliquam passionem id contingere attestatur. Et si fortasse ob gingiuarum pruriginem, ob ipsam dentitionem, vel ob ventris dolorem, vel à flatibus, vel à lumbricis contigentem, vel ob febrem eiusmodi passionem contingere compertum fuerit ad propria capita recurrendum erit, ibi namque dictarum passionum conuenientia præsidia adinuenire vnusquisque valebit. Nam breuitatis gratia, & ne superfluus in eadem repetēdo videar, quod semel præscriptum est, sufficiat.

De pauoribus in somno pueris contingentibus.

CAPVT SEXTVM.

ACCIDVNT pueris pauores, & terribilis somnus, quando concurrat ventriculi imbecillitas, & lactis ingurgitatio plurima. Facultas coctrix igitur se ipsa imbecillior reddita, plurimum ipsum alimentum cùm euincere, & concoquere, & in benignum vertere non valeat, fit vt corrumpatur, quo corrupto vētriculi morsus oritur, & sui oris præsertim ex cuius consensu ad cerebrum impertito, terribiles per somnum fiunt imaginationes, & hoc non modo puerulis, sed & adultis contingere solet. singula hæc Gal. asseuerauit cit. 3. apho. com. 24. Quam primum igitur, vt ad prædictionem veniamus, est malo succurrendum priusquam augeatur, quandoquidem comitialem morbum minatur. In curatione autem quoniam eiusmodi affectus per consensum oritur, inhibēdi sunt vapores qui à ventriculo subleuantur, & sursum petentes cerebro consensum afferunt, & imaginatiuam eius facultatem eorum prauitate effundentes, varijs, & expauescentibus imaginationibus intricant. Vt inhibeantur praui eiusmodi vapores, & consensus tollatur ventriculo propria affe-

affectione laboranti, & totius mali causæ prospiciendum erit. Prouidebitur autem si quod in eo corruptum est, & inutile excrementum reperitur, euacuetur, & simul prouideatur, vt infans nimium non ingurgitet, & ventriculi facultates sic degrauet, sed parcius ab ipsa eius nutrice alatur. ipsaq; nutrix parcior sit in suo cibo, & potu, & cibis boni succi vtatur. & pipere sua fercula condiantur, vt alias præscriptum fuit, porrò ventriculus eius roboretur, atque cōtemperetur. Parciori cibo à nutrice prouidebitur, euacuationi vero prouideatur partim naturæ cōmittendo, partim naturam ipsam adiuuando, sic;

Rec. mellis despumati, & optime cocti coclear vnum, vel dimidium prout minor natu, vel maior fuerit, exibeatur in mane antequam lactetur, vel per tres horas post assumptum lac ad minus, & sic sequatur prout opus fuerit, & si aluus sponte sua non egerat, ex melle & sale balanum paretur, vel ad præsidia suo loco adscripta recurratur. Interim ventriculus sic roboretur, vt 3. & ultimus scopus cum cæteris compleatur.

Rec. olei de absinthio
Olei de spico an. dr. iij.
Gariofillorum gran. iij.
Ceræ parum, misce & fiat vnctio mollis, vngatur infantis ventriculus, & eius ostiolum præsertim mane, & sero antequam nouum alimentum ei exhibeatur. Et cum infantes in concoctione ob validum caloris robur, planè cæteras ætates longe præstent Gal.

asse-

asserente 1. de sanit. tu. cap. 5. sperandum est, quòd prohibita infanti nimia lactis ingurgitatione, & si parcius alatur coctrix ipsa nō amplius grauata suum robur cito adipiscetur; & dum melius concoquet non amplius fiet sumpti alimenti corruptio, & sic vaporum sublatio cessabit, & tandem in puero quietus somnus cōciliabitur, facile namque vnumquodque ad suam popriamq;, naturam redit.

Vmbilici inflammati curatio.

CAPVT VII.

I infantis vmbilicus inflammetur, in primis diebus solo lacte ab vbere, tunc emuncto supra vmbilicum vtendum erit, & rosarum rubearum puluere paulisper locus inspergatur, sin minus inflammatio sedetur, oleo rosaceo omphacino vngi poterit, vel sic.

Rec. olei rosacei omphacini.
Olei amigd. dul. an. unc. s.
Cerussæ ablutæ in aqua rosarum dr. s.
Oui luteum vna cum albumine agitati dimidium.
Misce fiat linimentum cum petijs lineis mollibus, atque in hoc linimento intinctis vmbilico applicentur, neque eas exsiccari permittatur, vel sic.

Rec. vnguenti rosati unc. j.

Optime

Optime agitetur in mortario plumbeo, & cum eo liniatur vmbilicus.

De aurium humiditate in infantibus curanda.

CAPVT VIII.

QVAMVIS nonnulli autores inter morbos, qui proprie pueros exercere solent aurium dolorem recenseant, nihilominus vt Hip. placitum sectemur, aurium humiditatem absque. dolore concomitante ex ipsius contextu cit. 3. apho. 24. recipiamus. Dolor autem subsequi posset, si humiditas fortasse retineretur, at cum humiditas ea effluat, & non retineatur quemmadmodum Gal. in com. inquit per omnia foramina excernuntur, & vt in praxi quoque sæpius adnotauimus, & quæ excernuntur humentia sint excrementa putandum non absque ratione est, quòd nullum dolorem, vel saltim leuem afferat infantibus molestiam, modò excernatur, & intus humiditas ea minime retineatur: sed dubium oritur, an humiditas ipsa ab ipsius cerebri excretrice à cerebro propellatur, an potius humiditas ipsa non regulata ab ipsis facultatibus, proprio grauium motu ad aures labatur. In primis supponamus cum Gal. causam affectus istius superfluam non modo totius corporis, sed & magis cerebri propriam humiditatem esse, vt patet in com. cit. loco. Quod igitur à

natura

natura ipsa, & excretricis eius opus sit Gal. asserere videtur, cum dicit. Quare nõ absque ratione in puerulis, cum superfluitates abundent, per omnia foramina excernuntur; hæc Gal. Per illud verbum excernuntur denotatur, quod ab excernente facultate superfluitates illæ excernuntur. Ea siquidem quæ suapte natura, & motu grauium mouentur, per hæc verba potius exprimi debebat videlicet labuntur, decidunt, ruunt, viam capiunt, & cætera verba, quæ idem exprimunt. Præterea quod eiusmodi ad aures humiditatis motus sit ab ipsa natura, & eius excretrice facultate non autem grauium excrementorum proprio motu ostenditur ex hoc quod inferius, & ad decliuiorem locum versus centrum laberentur ipsæ humiditates videlicet ad colatorium, & ad nares tanquam ad patentiores, decliuioresq; vias, non autem ad latera, & ad nares. Neque obstare videntur Gal. verba in cit. loco vbi inquit, A natura autem aliena est expurgatio per aures, quãdoquidem ipsemet Gal. pluribus in locis secus sentire videatur, vt 1. de sanit. tu. cap. 13. vbi inquit. Cerebrũ plurimis, maximisque canalibus expurgatur, primum per aures vtrasque 2. per nares & palatum 3. per caluæ comissuras. Idem quoque asseuerauit lib. 2. ad Glauc. inquiens, cerebrum autem, atque eius membranas per palatum, & gargarionem, & nares, & aures. Idem quoque lib. 2. de locis aff. cap. 9. vbi inquit; cerebri vero redundantia per nares præcipue, nonnunquam vero per palatum, & aures uacuatur. Si igitur excrementum à

 cerebro

cerebro per aures euacuatur, per propriũ suum excerniculum profecto excernitur, vt ex dictis autoritatibus constat, & quoniam eiusmodi excrementitia humiditas in cerebro superabundat, vt in cit. 3. apho. legitur, idcirco sui euacuationem exposcens talis euacuatur, qualis euacuari debet. Et quoniam excernitur ab excernente facultate, vt ostenditur, & non per semetipsum labitur, videtur vtiq;, quod excretio dictæ humiditatis ad aures secundum naturam sit, & id circo adiuuanda potius, quàm reprimenda esset, vel alio pacto curanda. Ex aduerso autem, cum diuinus ille senex eiusmodi aurium humiditates inter passiones, vel morbos dinumerauerit, dicendum iure merito est, non secundum naturam, sed præter naturam esse. Ad ambiguitatem vero Gal. verba sic cõcilianda videntur. Vera quidem sunt Gal. verba super 3. apho. quod videlicet aliena sit, quæ fit per aures humiditatis expurgatio. Et vera pariter sunt Gal. uerba ex aduerso citata, quod videlicet aures excerniculum sint inter cætera per quod cerebrum expurgatur, sed non ab humiditate illa, & mucco, vel pituita, siquidem hæc per nares, & palatum tantummodo secundum naturam, & sensibiliter euacuãtur. Per aures vero sordes illa biliosa tantum, quæ cerea dicitur vt doctissimus Matthæus de gradu attestatur super 9. ad Almansorem in cap. proprio in sua commentatione inquiens. Primum quod cerulea humiditas, quæ cera hic appellatur naturaliter reperitur in vacuitate auris, quia superfluitas colerica, quæ decidit ex digestione

stione

stione cerebri, uel partium ei vicinarum, & transmittitur illuc tanquam ad emunctorium. Vetustissimus quoque Aræteus perpulchre, & elegãter, distinctéq; hoc idem asseuerauit, inquit enim sic. In omnibus item partibus humorum est creatio, ac separatio, sed aliorum alia singulis autem propria, vt puta in carne sudor, in oculis lachrima, in articulis, & naribus muccus, in auribus cypselis græce dicta; latine aurium marmorata, seu cerumina nominant; hæc clarissimus Cappadocius. Tandem igitur concludendum est eiusmodi humiditatis ad aures affluxum, facultatis opus esse, sed non rite obitum, naturæq; inclinationem non idoneam, & hæc de ambiguitate satis. Ad prædictionem modo redeamus, vt deinceps curatio explicetur. si humiditas ea intus nõ retineatur, ita ut ratione membranarum auditorij nerui inflammatio, febres, & dolor contingant, sed extra euacuetur, haud difficilis erit curatio; at difficilis sane foret, & periculo quam maximo non uacaret, si intus excrementum retineretur, & sensibiles ualde eas partes occuparet, & febris, dolorque subsequantur, ut Hip. asseuerauit in suo 3. prognosticorum textu 13. nec non magnus ille Celsus, & clarissimus Alexander Trallianus. Ad curam igitur infantis festinandum sic erit. In curatione quæ iam fluxa est ad aures humiditas per eas euacuari indicat, quæ autem adhuc non fluxit ad nares, vel ad palatum deriuari: licet tutius ad nares, quàm ad palatum fieret, quandoquidem pueruli ad expuendum sint expertes. Deinceps, ne

ulterius,

vlterius, denuoque redundantia progignatur, uniuerso corpore nec non uentriculo mandantibus, cerebroq; recipienti, & ex se ipso etiam progignenti recta methodo est prouidendum. Toto corpore, & uentriculo pariter prouidebitur, si nutricis tú ratione sui, quemmadmodum & circa infantem uictus ratio ad paulo ficciorem tendat, ipsaq; nutrix se parcius alat, & infantis nimiam uitet satietatem, curabit quoque, vt infans solidiori cibo paulatim assuescat. Cibus ipse panis sit in simplici aqua cum modico sale, vel in iure feruefactus, sitq; à iusculo commode expressus, & bis in die exhibeatur, antequam lactetur, vt in hora prandij, aut cenæ, ut se assuescat. Nutrix similiter à nimio iusculorum, atque uini potationis vsu inquantū poterit se abstineat, donec infantis superabundans humiditas, tùm in toto corpore, tùm etiam in cerebro corrigatur. Vinum namque haustum humectat nimium, & caput halitu replet Gal. inquit 1. de sanit. tu. cap. 11. Et si infanti ipsi uenter non eat sua sponte, & ex consuetudine, uel balano, uel leui enemate ciatur, prout in alio trac. de sanitatis conseruatione suo loco traditur. Interim cum in cerebro temperamenti ad humidius lapsum corrigere non ualemus, ni prius quam genita est iam, & in eo redundat humiditas tollatur, hæc autem tolli non possit in hac tenella ætate, nisi per deriuationem; idcirco pro deriuando ab ipso cerebro infantis caput in primis inspiciatur, si in eo pustulæ, uel crusta lactea, ut singulis contingit efflorescat, & si in eis sa-

niosa humiditas subsistat singula die cum dexteritate euacuentur, & si siccescant, aliquibus lactis guttulis superaspersis ab ipsa nutrice, & manu parumper eas fricando sic reuirescent, & latius excitabuntur & per eas à cerebro continua fiet deriuatio. Et si non absint pustulæ in capite, in occipitio vescicatorium sic applicabitur, & pustulæ excitabuntur.

Rec. pulueris cantaridum dr. s.

Fermenti mollioris dr. iiij.

Aceti acerrime q. s. misce fiat pasta, & emplastretur in alupta ad magnitudinem monetæ, quæ Iulius dicitur, & occipitio ad primam vertebram applicetur, ibiq; maneat donec vessicetur locus, & illico auferatur, & prius oleo tepenti, vel vino foueatur emplastrum, ne infans in eo auferendo dolorem sentiat, & facilius auellatur. Curet quoque nutrix, vt narium foramina sæpe comprimantur, & detergantur, & si exsiccatæ sint in eo sordes liniantur oleo amigdalarū dulcium & curetur vt ipsa foramina, & meatus aperti, & emolliti teneantur, vt ad ipsa excrementum deriuetur. Vt vero quæ iam ad nares fluxa est humiditas euacuetur, atque exsiccetur, & aurium intemperies per eiusmodi affluxum acquisita cōtemperetur, in primis præsidium ab Auicenna lib. primo fen. 3. doc. prima cap. 3. vsurpari poterit, quod in casu proprio sic vtitur.

Rec. vini rubri stiptici unc. j.

Mellis rosacei dr. ij.

Aluminis gra. iij. cum coto, uel gosipio inungā-

tur aures, & de hac mistura etiam intus instilletur. uel ex ipso Auic.

Rec. uini pontici unc. j. s.

Croci gra. ij. misce instilletur in aure.

Aetius vero sermone 4. cap. 12. simili hoc præsidio utitur inquiens. Alumen uino dilue, & lanam puram, ac mollem in ipso imbue, & in sole assicca; & rursus sic imbuatur, atque assicetur per tres uices: vsu uero expetente de ipsa accipe, & in aurem inde. Oribasius simili præsidio utitur in suo lib. 5. synopseos sic inquiens; Aurium humores exsiceat lana ex alumine imposita, aut uinum mulsum, aut uinum uetus instillatum, aut crocum, ex uino tritum. Poterit hoc alio uti præsidio.

Rec. rosarum rubearum dr. ij.

Baccarum lauri dr. j. s.

Ferueant simul in uino rubro, de quo stilletur in aure; uel sic.

Rec. croci integri gra. j.

Inuoluatur in coto, & filo ligetur, & pone in aure infantis, & singula die permutetur; uel sic.

Rec. cotum in quo steterit muscus q. u. & de ipso parum teneatur in aure, & permutetur ut supra. & si fortasse cum humiditate ipsa aliquis concomitaretur dolor, tunc.

Rec. olei amigd. amararum.

Olei amigd. dulcium an. unc. s.

Axungiæ anatis, uel galinaceæ dr. iij. Misce instillentur in aure duæ, uel tres guttæ pro uice, uel sic.

Rec.

Rec. olei amigd. amararum unc. j.

Olei camomilli lumbricati unc. s.

Croci gran. iij.

Misce instilletur in aure: & quoniam in hoc loco de apostemate aurium, & de alio ipsarum affectu pertractare non intendimus, quam de proposita aurium humiditate ab Hip. inter pueriles morbos apposita, idcirco de eius curatione præscripta hæc sufficiant.

De gingiuarum prurigine in dentitione infantium curanda.

CAPVT NONVM.

PRVRIGO, & gingiuarum dolor qui pueris contingit in dentitione, ineuitabilis est eorum passio. cum namque à natura institutũ, sit vt ad vitæ vsum dentes necessario oriantur, in ipsorumq; ortu necesse sit, vt dentes ipsi exitum parando gingiuas perforent, vt Gal. inquit 3. apho. com. 25. vbi subdit, quòd hi casus eueniunt, quemmadmodũ vbi stimulus infigitur carni, & sane plus inquit dentes affliguntur, quam stimuli. Hi siquidem semel firmati in membro quiescunt, cui ab initio infixi sunt. Dentes uero tantum procedunt, quantum augentur, & idcirco cum ineuitabilis sit eiusmodi in dentitione dolor, aliã nõ exposcit curam, quàm sui lenitionẽ, vt mulciatur igit' dolor & prurigo obtũdatur, fiat sic.

 Rec.

Rec. butiri recentis q. u. cum eo gingiuæ liniantur, uel sic.

Rec. axungiæ galinaceæ elissatæ q. u. gingiuæ liniantur, uel sic.

Rec. cerebelli leporis elissati q. u. & in ore teneat frustulum rad. Ireos m. valde siccatæ, & melle intinctæ, & oleo amigd. dul. cum aqua abluto illud liniatur, & in ore instilletur.

Rec. cerebelli leporis elissati uel assi q. u. cum eo liniantur gingiuæ, nam eiusmodi præsidium apud recentiores non tantum laudatur, sed ab antiquioribus ferè omnibus celebratur. Si uero prurigo potius infestaret puerum, quam dolor, videlicet pruritus ille cum molestia vt exponit Gal. cit. 3. apho. tunc.

Rec. olei non cocti, & purissimi unc. j.

Ceræ parum, misce fiat linimentum, cum quo gingiuæ illinantur, hoc siquidem præsidio vtendum esse Aetius, Paulus, Oribasius, & Auic. inter cæteros consultarunt, quemmadmodum etiam, & hoc alio.

Rec. mellis modice cocti, cum ipso gingiuæ illinantur. Aetius ille Capadocius optimus Gal. sectator hoc præsidium laudauit ad exitum dentium facilitandum, videlicet.

Rec. radicem colocinthidis siluestris canali argenteo circundetur, & collo pueri circundetur, ac suspendatur. Aliud nec non laudauit præsidium videlicet.

Rec. dentem viperæ masculæ, argenteo circulo circundetur, & collo suspendatur; laudauit quoque Aetius, vt pueri collo suspendatur Iaspis viridis coloris,

ris, vt stomacum contigat. hæc de præsidijs ad ipsam dentitionem facilitandam. Nutrix vero dum prurigo ipsa, & dolor, ceteraq; dentitionis accidentia inualuerint, à vino abstineat, & vel aqua cum cinamomo vtatur, vel stillatitio pulli cum eadem aqua limphatum, in cibo autem vtatur in prandio carne, & iure parui pulli, & in sero abstineat à carne, & utatur ferculo cum dicto iusculo, & tremulis recentibus ouis.

De febre infantium curanda à dentitione contingente.

CAPVT X.

EBRES quæ pueros exercere solent cum dentes eorum gingiuas perforare incipiunt, ex ephemerarum genere esse patet, cum ob dolorem præcipue, & vigilias ipsis accidant, ab ipsisque tanquam à manifesta, recentiq; procatartica causa ortū habuerint, id siquidem vnum, atque præcipuum ephemerarum indicium esse Gal. ostendit lib. 1. de diff. feb. cap. 7. Quo pacto autem ex dolore febres ipsæ accidant, Auicen. in 1. 4. tract. 1. cap. 27. ostēdit inquiens: dolor quandoq; calefacit spiritū adeo, donec inflammetur, & quæ sequūtur. De prædictione autem dicitur, quòd eiusmodi febres leui negotio curantur, modò sedetur dolor à quò vigiliarum instantia,

ſtantia, & ipſæ ſebres ſui duxere ortum, & quamprimum eſt cauſis occurrendum antequam ephemera in putridam degeneret, quod facile in ijs contingit, qui præcipue calido, & humido pollent temperamẽto vt Gal. monuit in ſuo 6. de ſanit. tu. cap. 3. In curatione ſedandus eſt gingiuarum dolor, & ſomnus conciliandus, & regenda eſt nutrix debito regimine victus, tùm circa ſe ipſam, quemmadmodum & circa infantem, vt docet Auic. lib. 1. fen. 3. doc. 1. cap. 3. De 1. ſcopo videlicet de ſedando dolore actum eſt in præcedente capite, ad quod recurratur: ſomnus vero cõciliabitur, ſi ſedabitur dolor, attamen ſi opus fuerit cortex, vel ſemina papaueris albi ĩ modica quãtitate ſumpta cum pane in aqua, vel iure afferueant, & demum abiecta pauperis cortice, infanti ferculum exibeatur ſuis conſuetis horis. uel ſi opus fuerit accipiatur unguenti populeonis q. u. & vngantur tempora, vel cum oleo de nenuphare vngãtur tempora, & nares infantis. Nutrix autem ſe gerat, vt præcedenti cap. traditur. In potu vero abſtineat à uino, & loco eius vtatur uino granatorum, vel ſucco cum aqua decocta, vel ſtillatitio pulli, uel cinamomi decocto. Si febris perſeueraret, & in putridam degenerauerit, debet nutrix ante cenam per quatuor horas ad minus ſumere priſanam ordeaceam cum ſeminibus comunibus, & ſaccaro, cui addatur ſtillaticij cinamomi guttulas tres, uel quatuor. In mane autem ſumat ſequentem ſyruppum.

Rec. ſy. acetoſi s.

Sy. de

Sy. de cicoreo s. an. dr. vj.

Aquarum cicorei, capillorum veneris, graminis an. unc. j.

Miſce capiat in aurora. Interim dum nutrix ſyruppos ſumpſerit, curet vt infans ſingula die, noctuque (prout eius conſuetudo extabit) alui beneficium habeat, & ſi aluus ſua ſponte non egerat, uel glande cũ melle, & ſale, uel leui enemate vtatur, vt ſuo loco diximus, poſt ſeptem, vel nouem ſyruppos, ſi dolor, & febris perſeueret, accipiat ſequens medicamentũ, & non lactet infantem quo vſque medicamentum ſuam non perfecerit operationem, ſed alia interim lactet infantem, ſi alio ferculo ſuſtineri non valeat. Medicamentum tale ſit, vt.

Rec. mane calabre }
Mellis roſacei } an. unc. ij.
Rhabarberi electi dr. j. s.
Cinamomi ſcr. s.

Infundatur rabarbarum in iure pulli, in quo efferbuerint paſſulæ corinthiades, & pruna damaſcena cum pauco cinamomi per noctem, & facta ſufficienti expreſſione cum dicta expreſſione, & eodem iure non ſalito fiat potio, quam tepide ſumat in aurora. ſuperdormiat, & tardet cibum per quatuor uel quinque horas. & altera die fiat enema comune, uel ſic.

Rec. caſſiæ recenter extractæ unc. j.
Diaſincionis dr. j. s.
Spet. hieræ ſimp. ſcr. s.
Cum Zaccaro formetur bolus, quem capiat in

mane

mane per dimidium horæ ante prandium, & infantem non lactet, donec aluus exoneretur.

De conuulsione infantium curanda.

CAPVT XI.

NTER passiones quibus infantes, & pueri infestari solent, & dum præcipue caninos dentes edunt ab Hip. recensentur conuulsiones, vt in 3. aphorismorum aphorismo 25. constat. Et quoniam multiplices, variæq; sunt conuulsionis differentiæ, interstinguendum in primis est de qua conuulsionis specie intelligi debeat. Conuulsio namque alia est vniuersalis, quædam alia particularis in quolibet particulari membro, uel in pluribus, non autem in toto corpore contingenti. Et rursus eius quæ vniuersalis est conuulsio, quædam perpetua dicitur, & eius læsio nihilominus ad rectricis animæ partes non pertingit. Altera vero, quæ non perpetua, & eius læsio rectrices partes occupat, & hæc epilepsia dicitur. Eius insuper quæ vniuersalis, & perpetua dicitur sub triplici differentia reperitur, vna siquidem emprosthothonos, alia episthothonos, altera tetanos: singulorum hæc diuisio à Gal. traditur in suo de simpt. diff. cap. 3. alia quoque differentia distinguuntur, quòd in ea conuulsione, quæ epilepsia dicitur faciei partes conuelluntur, in alia vero, quæ emprosthothonos, episthothonos, & tetanos dicitur, faciei partes illesæ seruantur. Causam reddit Gal. in 3. de locis affectis cap. 6. quòd in priori cerebrum affectum esse, in hac secunda specie vero dorsalis medullæ initium affici est fatendum. De qua modo cōuulsionis specie pueros infestari intelligat Hip. profecto interstinguendum uenit. Dubio procul sanè videtur, quòd de ea conuulsionis spetie Hip. loquutus fuerit, quæ crebrius pueros exercere, ac plurimos enecare solet, ob quam causam ab ipso Hip. in suo de aere, aquis, & locis cap. 2. puerilis morbus denominatur, & ab Auic. in 1. 3. tract. 5. cap. 8. Mater puerorum dicitur. Credendum etenim minime furit, quòd Hipocrates singulos morbos recensendo, quibus pueri infestari solent, eo in loco morbum prætermiserit, quo ipsi crebrius occupantur, & à quo plurimi interficiuntur, & qui tandem morbus ab ipsis pueris, tanquam eis familiarissimus ut dicam denominationem accepit. Hoc idem verba Hippocratis attestantur lib. de aere, aquis, & locis, vbi inquit. Pueri vero incidunt conuulsiones, quæ morbus puerorum, & sacer esse putant. De hac tantum igitur spetie, quæ epileptica dicitur pertractantes, quid ea sit in primis explicemus. Comitialis morbus est conuulsio omnium corporis partium non continua, sed per internalla quædam temporis facta, cum sensuum, & principalium operationum rationis scilicet, & memoriæ oblæsione ex crasso magna ex parte humore cerebri ventres obstruente, & spirituum trāsitum prohibente, prin-

principio neruorum ſe ipſum quatiente, ad expellenda, quæ ipſum occupant. Pars quæ præcipue afficitur cerebrum eſſe Gal. vbi de eiuſmodi affectu ſcripſit paſſim aſſeuerauit, & id pariter eius ſectatores omnes, & Auicennas pariter atteſtarunt, licet ex cerebri læſis actionibus id notius ſe manifeſtat, quam vt ab eis oſtendatur. Sed ſi tanquam ſimilaris, vel inſtrumentalis cerebrum ipſum afficiatur Gal. verba oſtendunt in ſuo 2. de ſimp. cauſis cap. 7. vbi inquit. Sicut apoplexiæ, & epilepſiæ ex pituitoſi ſucci multitudine in ipſius cerebri ventriculis collecta gigni videntur, & in ſuo 3. de locis aff. cap. 7. inquit. Ita hic quoque comitialem morbum ſolet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur: & idem 6. de morbis vulg. com. 6. in calce commentarij. Si quis autem curioſe magis qui ſit vẽtriculus, qui præcipue obſtruitur ſcire exoptauerit Gal. legat 3. de loc. aff. cap. 7. vbi inquit ſpiritum eſſe, qui in ipſius ventriculis, maximeq; in poſtremo continetur, quamuis non contemnendus ſit medius multis rationibus inducimur, vt hunc complectamur, duos vero anteriores deſeramus: & inferius inquit, Ita hic quoque comitialem morbum ſolet efficere, vbi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur, ſiue is medius ſit, ſiue poſtremus. Nihilominus idem met Gal. in 4. de loc. aff. cap. 2. inquit. Et in caro quidem anterior pars magis, in apoplexia, & morbo comitiali vtraque afficitur. Quis præter naturam affectus epilepſia ſit, aptiſſime oſtendit Gal. in ſuo de diff. ſimpt. cap.

3. vbi inquit. Si verò non ſolum totum corpus conuellitur, ſed principum quoque functionum prohibitio fiat, ſimptoma tale epilepſia nuncupatur. Simptoma igitur epilepſia eſt in genere noxæ functionum animalium ſingularum, nõ autem naturalium, ſenſibiles quidem, atque rectrices ablatæ, motrices uero deprauatæ leduntur. Fortaſſe apud Tirones ambigi poſſet, num motus ille neruorum, & muſculorum ad motum ſui principij conſequens in proximo epileptico, ſit inter ſimptomata locandus, & præter naturam, vel ſecundum naturam potius cenſendus. Membrorum ſiquidem totius corporis muſculi neruorum quibus inſeruntur motum ſequuntur. Nerui vero ad motum cerebri, & eorum principij mouentur. Cerebrum vero principium vnde motus à nullo, neque, ab aliquo mouetur, ſed à ſe ipſo, intendit namque natura tũc per ipſum motum ſuum aſſequi finem, qui eſt materiam ipſam grauantem, vel occupantem, ſiue ſtimulantem à ſe ipſo excutere, & tandẽ ſe mouendo opus aggreditur, vt à ſe noxium depellat. Quod autem talis ſit motus, & ratione hac vt vt dictum eſt ab ipſa natura fiat Gal. verba oſtendunt ſuper 3. de locis aff. cap. 7. vbi inquit. Hunc maxime affectum declarat neruorum principio ſe ipſum quatiente, quò excutiat id, quod noxium eſt: hoc idem Auic. prima tertij trac. 5. ca. 8. ſi igitur motus eiuſmodi voluntarie fit à cerebro, ſequitur quòd ſecundum naturam ſit dicendus, & minime ſimptoma; conſequens habetur ex Gal. verbis in capite præcedente

citati loci, vbi hæc inquit: constat conuulsionem in conuulsis partibus factam, hac sola ratione à motu secundum naturam differre, quòd præter volũtatem nostram fit: quibus verbis Gal. aptissime ostendere videtur, quòd conuulsiui motus, qui in partibus fiũt, & à spinali medulla originem habent in hoc tantum differunt à motu secundum naturam, quia ipsi præter voluntatem fiunt. At cum in hoc alio genere motus non sint præter voluntatem, vt ex Gal. verbis percepimus, & vt Auic. cit. nuper loco sequitur, quòd ab his quę secundum naturam sunt minime differãt. Ad ambiguitatis solutionem facilis responsio videbitur: Dicendum idcirco est, quod licet opus, vel motus quilibet à natura fiat, nihilominus cùm à causis, quæ sic mouere naturam cogant, motus isti contingant, inter simptomata quæ præter naturã sunt merito adnumerantur: vt autor est Gal. lib. 2. de simpt. c. 3. Additur quoque quod per destinata naturę ipsi excernicula motus ipse noxia non depellit, quæ vt autor est Gal. primo de sanitate tuenda cap. 13. sunt plurima, & primum per nares, & palatum, secundo per vtranque aurem, tertium per caluæ comissuras. Et ad faciliorem, exactamq; magis tironum intelligẽtiam de motibus ipsis, qui naturæ, & qui morbo, & qui vtrique adscribuntur, distincte loquar. Sciẽdum itaque est, quòd tripliciter expulsionem fieri contingit, quædam scilicet à natura tantum, & hæc duplici modo, vt cum expultrix à loco à quo expellit, & attrahens alia uirtus quod expellitur attrahit, & hic facilis

lis

lis est, & optimus motus à binis molitus facultatibus vt contingit, vbi chilus à ventriculo expellitur, & à proximis partibus idem attrahitur, vel fit à sola expultrice per decliuia, & in ampla loca, qui etiam naturalis dicitur motus, vt quando fæces ad intestina, vel vrina ad vessicam expelluntur: Secũdo modo expulsio alia fit à materia tantum, cum à natura vllo pacto regulari non valeat, & grauium motu materia ipsa ad decliuia loca, & centrum versus præcipitat, vel si materia tùm à contẽptrice, tùm etiam ab expultrice labefactatis vnà cum cæteris virtutibus deseritur, per proximiora loca scaturit, vt in sudore diaphoretico contingit, & horum vterque motus est malus, vel pessimus dicendus. Tertio modo expulsio fit ab vtroque, scilicet à materia, & ab ipsa natura, vbi videlicet materia vel sui mole, vel praua qualitate membrum grauat, vel eius naturam stimulat, & ad expellẽdum irritat, vel ea quæ expelli adhuc non deberent, vel quæ rite, recteq; ad propria excernicula nõ excernuntur, & idcirco motus eiusmodi, cum ex accidenti à natura molitus fuerit, & ipsa coacta, iure merito inter simptomata à Gal. & alijs recensentur: In pueris instantem accessionem hæc signa præcedunt, primo infantis creber ploratus, cum quo liuescunt labia, motus tremulus inferioris labij, creber corporis tractus, ac capitis in dorsum, tremor in manibus, vel pedibus per quædam interualla contingens, mutatio coloris per varias partes in fuscum, inordinatus linguæ motus. Signa vero præsentem affectum osten-

M dentia

dentia est motus conuulsiuus in toto corpore,& pręcipue musculorum faciei, spuma in ore cum non leui stertore, os, & oculi vnà cum facie distorquuntur. Inspiratio, & respiratio prępeditur,& totum corpus, & pręcipue labia liuescunt, concutiuntur dentes, & linguam sæpius mordent,& quemmadmodum vetustissimus Areteus tandem dici potest pueros quoque pulchritudinis inuidia perdit, & paulo infra inquit. triste medius fidius est ipsius inuasionis spectaculũ. Verum cum triplex sit affectus, vnus videlicet per essentiam in capite, alter verò per cõsensum ventriculi, vt ostendit Gal. de grammatico illo lib. 5. de loc. aff.cap.6. Alter verò, seu tertia species est,cum ab aliqua parte inceperit affectus, qui sensim ægro sentiẽte ad cerebrum ascendit,vt Gal. refert de duobus adolescentibus lib.3.de loc.aff.cap. 7. & cum à tertia hac epilepsiæ specie ferè nunquam infantes infestari videantur, idcirco hac omissa ad eius,quæ à ventriculo oritur indicia iam accedamus. Tunc timendum est de eminenti epilepsia,quando vermes excitantur, & pueros infestant; & quoniam sunt loquelæ, vt plurimum expertes, & ipsorum passiones exprimere nequeunt, hæc signa dum vermes infestant concomitari solent, videlicet narium manibus crebra confricatio, leuis tussicula, inanis ad vomitũ excitatio,à somno, clamore, & fletu illico expergiscuntur, labij inferioris agitatio,ventris dolor cum rugitu, & per interualla breuia tremore excutiuntur, & hæc de signis alterius epilepsiæ à vermibus excitatæ; mox eius quæ

per essentiam oritur in cerebro causas explicabimus. Cum epilepticum simptoma ad morbum in cauitate,aut in via consequi iam constet, quæ modo sit ea quæ obstruit causa peruestigandum venit. Quæ ea sit vt Gal. patefacit lib.3.de locis aff.cap.7. inquiens, crassum,lentumq; esse humorem. At cum tùm pituitosus humor, tùm etiam melancolicus crassæ sit substantiæ, expedit (quemmadmodum Gal. inquit cit. loco) interstinguere, quis dictorum sit, qui obstructionem ipsam efficit, cum ipsorum vnusquisq; ipsas cauitates,& ductus obstruere soleat; vt Gal. uoluit cit. loco: sed cum de epilepsia pueris contingente tantum pertractet,in quibus humiditas, non siccitas dominatur, idcirco pituitam humorem esse qui obstruit in eo per essentiam affectu, iure meritò est asserendum. Antecedentes plures sunt causæ, quas Gal. recenset in 3.apho.com.25.vbi accidentia enarrans ex decreto Hip. quæ pueris dum caninos edunt dentes contingere solent,inquit cõuulsiones autem eis accidunt,tùm propter hęc videlicet dolores, inflãmationes, febres, & vigilias, tùm propter crudum alimentum, & quia neruosæ partes nondum satis validæ sunt. Potest quoque accedere causa alia ex externis, videlicet aeris ambientis frigiditas. In alia vero quæ à vermibus contingit,licet non adsit materia crassa obstruens, nihilominus obstruuntur per adstrictionem uentriculorum,dum noxam cerebrum sentiens, in se ipsum contrahitur,ut expellat quod contristat, & tunc coarctantur uentriculi, & uiæ conni-

uent, & animalis spiritus præpeditur, quominus ad artus deferri valeat. Noxa autem cerebro contingit ex praua venenosa qualitate in ipsum cerebrum exhalante, ac ipsum feriente. Praua hæc autem qualitas ab vtroque ventre eleuari contingit, & à vermium putredine eis in locis excitata: Occupat hoc morbi genus inquit Paulus Aegineta, maxime pueros, eosque adhuc paruulos, deinde verò adolescentes, & iuuenes, minime senes, & decrepitos; & inter pueros qui sunt crassiores, & qui aluos duras habẽt Hip. 3. apho. & qui caput mundum ab vlcusculis habent, libro de sacro morbo magis periclitantur; hacq; ratione Hip. in suo de aere, aquis, & locis appellauit affectum hunc morbum puerorum, & ab Auic. in 1. 3. trat. 5. cap. 8. Mater puerorum dicitur. quemmadmodum & Serapio in proprio cap. De euentu autem Gal. 3. de locis aff. cit. supra loco inquit; Periculi magnitudinem ex anhelitus nocumẽto conijcere oportet. Auic. autem inquit cit. loco. Et illa, quæ apud quosdam proprio nomine dicitur mater puerorum interficit multum. Et quando continuatur paroxismi epilepsiæ interficit. Paulus Aegineta cit. loco inquit. In quibus igitur acutissimus est affectus, statim iugulat, & accessionum continuatione, & simptomatis uehementia. Vetustissimus Areteus cit. loco inquit comitialis morbus terribilis vtiq; in accessionibus, & peracutus, & perniciosus; quandoquidem accessio vna hominem rapuit. Hip. 11. in 6. epidemiarum com. 1. tex. 5. sic inquit. Infantium effulgescentiæ
cum

cum pubertate nonnunquam mutationes habent. In quibus Hip. uerbis non pauci decipiuntur in infantium perniciem diuinum senem nõ recte intelligentes. Credunt namque epilepticos omnes infantes ætatis sola commutatione persanari, & medici auxilio non egere; Gal. ita exponens inquit, Comitialis affectus autem à naturali intemperie prouenit, cum valde humidum cerebrum est, tuncque morbus iste puerulus appellatur. Vel accidit idem affectus pueris ob errata medici curationem postulans: quando uerò ob humiditatem oritur, plane infantes statim inuadit, desinitq; ætatis conuersione nullum nobis negotium facescens. Hæc Gal. expositio varium sibi ipsi Hip. efficit: quandoquidem in suo de sacro morbo secus sentire videtur, vbi sic inquit. Qui pueri parui sunt, & hoc morbo capiuntur, vt plurimum moriuntur. Idem Aristo. lib. 8. de hist. animalium cap. 12. Cum igitur infantes qui statim inuaduntur, paruuli præcipue sint, sequitur, quòd vt plurimum moriantur, neque ætatis decursu persanari valeant. Auicennas etiam hoc idem asseuerasse videtur, vt in prognostico diximus. Quod verò maius paruulis, & nuper natis periculum impendeat, duabus de causis Auic. asserit, vna videlicet ex paucitate sanguinis, & ex venarum constrictione altera, hoc idem Hip. lib. de sacro morbo. Celius Aurelianus hanc sententiam sequutus inquit in suo 1. Tard. pass. Nam vehementius afficit proximos natiuitati infantes, siquidem viribus inualidi passionum impetum tollerare nõ pos-

sunt.

ſunt. Ad ambiguitatem igitur ſic dicerem, quòd recte diſtinguit, & recte ſentit Gal. ad mentem Hip. cũ dicat puerulos illos ætatis commutatione perſanari, qui ob intemperiem eorum natiuam ad humidum labentem hoc morbo capiuntur, minime vero intelligendum ſit de illis, qui ob errata epilepſiam patiuntur. Sed non propter hoc intelligit. Hip. quod epileptici illi omnes ætatis commutatione perſanentur, ſed inquit, nonnunquam, quæ dictio ſonat aliquãdo, ergo non ſemper, ſed aliquando ipſorum alios nõ perſanari contingit, & illos perſanari ætatis commutatione tantum contingit, qui ab hoc ſæuo morbo forte fortuna, & Deo optimo maximo annuente euaſere, & ſuperſtites in pubertatem vſque fuere, quemmadmodum etiam clariſſimus ille Græcorum vetuſtiſſimus Areteus ſentijt, vbi perpulcre, & eleganter inquit. Interdum ſecunda fortuna euenit, vt per ſuccedentem prouectiorem ætatem abigatur, & hoc non abſque ratione dictum fuit, ſi ea in memoriam reuocentur, quæ de prognoſtico dicta fuere, & ea præcipue, quæ ex Hip. decreto ſuper lib. de ſacro morbo allegata fuere. Nam deo opt. max. annuente nonnunquam vt dicit Hip. puer cum tali morbo uſque in pubertatem ſuperſtes ſeruatur, & inde abigitur morbus, nonnunquam uero contingit, vt in infantia enecentur ab ipſo morbo, & ad aliam ætatem non pertingant, ut in dies uidemus. His igitur ita diſenſſis ponamus, ut medicus ad infantem ſit accerſitus, qui ſuæ ætatis iam ſeptimum agat menſem uel

etiam natu minor uel maior humidaq; temperie cõſtet, eiuſque cerebrum ualde humidum exiſtat, & ab epileptico ſimptomate correptus, ipſumq; uideat medicus in lectulo proſtratum, manuſque eius, & crura cum cæteris corpuſculi partibus conuelli, caputque, & faciem, præcipueq; os, & oculos hinc inde diſtorqueri, ſpuma ex ore manante, labijs liueſcentibus, & cum ſtertore quodam pene ſuffocari. Ita ſeuiter laceſſito puero quæritur ſi Medicus debeat acceſſionis tunc præſentis curationem aggredi, uel ipſi naturæ totum permittere, & nullum faceſſere negotium: ſecundo quęritur, dato quòd puer ipſæ naturæ beneficio, uel artis præſidio à ſimptomate illo liber tunc euaſerit, an deinceps Medicus ipſe debeat ad præſeruationem eiuſdem pueri ab eodem ſimptomate ſe accingere. Ad primum nonnulli Hip. autoritate innituntur lib. 6. epidemiarum comm. 1. tex. 5. dicentis. Infantium effulgeſcentiæ cum pubertate nonnunquam mutationes habent; hæc Hip. Deinceps Gal. verba in com. inſpicientes, vt retro eſt dictum temere putant infantes omnes epileptico morbo correptos, naturæ, & ætatis decurſui committendos, & nullum à medico negotium faceſſendum eſſe. Quibus ſic reſpondi debet, & 1. quod nõ recte ab eis Hip. verba intelliguntur, vt ſupra oſtendimus. Additur inſuper quod Hip. propoſitio, eiuſq; aſſertatio cum minime uniuerſalis ſit, neque uniuerſaliter prolata, uidelicet quòd in omnibus infantibus effulgeſcẽtiæ in pubertate mutationes habeant,

ſed cum dictione hac nonnunquam, quæ nil aliud
ſonat, quam ſi diceret interdum, & in quibuſdam cõ
tingere, ita ſentit Auic. in prima tertij tex. 5. cap. 8.
Non poſſunt per analogiam, neque aliter eorum opi
nionem comprobare, & eo magis, cum nutricum er-
rata circa infantem lateant ſemper, neque ab ipſis vn
quam fateantur. Non poteſt idcirco Medicus rectè,
tutoq; ea diſtinctione particulatim vti, quam Gal. in
com. ex Hip. verbis elicit, ita vt qui ob natiuam cere-
bri humiditatem, vel ob errata ipſo ſimptomate cor-
reptus fuerit internoſcere valeat. Vbi puer igitur pro-
ſtratus à ſæuo ſimptomate ſic diſcruciabitur, & medi
co anceps ſic morbi euentus, ob id quia licet ſola ęta
tis commutatione nonnunquam puerum perſanari
contingat, vt Hipp. cit. lib. 6. epidemiarum, vt pluri-
mum tamen moriuntur, vt lib. de ſacro morbo, vt ſic
Hippocratem cum Hippocrate declaremus, potius
& magis idcirco verendum erit, quàm cum ratione
ſperandum, & adhuc magis cum idem Hip. cit. lib. de
ſacro morbo de ipſis epilepſia correptis pueris præ-
dicens dixerit. Si aliqua ſpes eſt vt viuant, eſt ſi humi-
ditas ſit modica; Galenus verò non modicam eſſe at-
teſtatur in com. allegato 6. epidemiarum, ſed humidi-
tatem valde abũdare atteſtatur, vt eo in loco legitur.
Si ſic igitur, non profectò erit totum negocium natu
ræ permittendum, in quo vitæ diſcrimen ſic impen-
det; ſed miſello infanti quam primum à medico erit
præſidium ferendum, ne illud contingat quod Gal.
monet in ſuo lib. 10. methodi med. cap. 10. inquiens.
Qui

Qui vero mortiferam inſiſtere viam ſentit, is deſpe-
ratam ægrotanti ſalutem fecerit, & paucis interpoſi-
tis inquit; tanto profectò ſatius eſt pugnantibus præ
ſidijs certare, quàm nihil agere. Morbus præterea
non modo acutus eſt, ſed magnus quoque dicitur ab
Hippocrate, & Galeno aph. 5. com. 30. ac etiã Hipp.
lib. 6. de morb. vulg. com. 6. tex. 7. Quod vero acuti, &
qui magni ſunt morbi curandi ſint, hoc eſt notius,
quàm vt à me oſtendatur. Medicina ſiquidem eſt (vt
Hip. in ſuo de arte peruulgauit) morbos ab ægris in
totum tollere, & morborum vehementes impetus
obtundere. Verum dato quòd ipſe infans forte for-
tuna ex illis eſſet, qui ad Hip. & Gal. mentem nonnũ-
quam, vel interdum abſque medica arte, & ſola æta-
tis commutatione perſanari valet, quod ſane dubiũ,
& incertum erit, in quo errabit medicus ſi tanquam
adminiſter, & naturæ imitator, ea quæ naturam ipſã
cogunt functiones, & principes ledunt facultates gra
uant, & ad deprauatos motus irritant, ſpiritus interci
piunt, vias obſtruunt, & membra ipſa, & principalia
præcipue fatigant, & laſſant, animalemq; cum vitali
virtutem penè extinguunt, tollantur, & à conflictato
loco arceantur, atque auertantur; dicant quæſo? At
fateri liceat eis qui ſecus ſentiũt, quod hoc ſaltem lu-
crifaciet Medicus quod vt decet naturam ipſam ad-
iuuabit, & ab immaturo obitu infantem ipſum tutũ
reſtituet ſi fortaſſe ex illis eſſet, qui vt plurimum mo
riuntur, vt Hipp. atteſtatus fuit ſupra cit. loco. Vidi-
mus huc vſque quo pacto ratio, & maiorum autho-
ritates,

ritates, quid agendum ſit oſtendant, mox ad experimentum accedamus. In Florentiſſima hac vrbe præſertim Hipp. monitum experti in ſuo de ſacro morbo aſſerentis; Infantes paruulos, qui hoc morbo capiuntur vt plurimum ab eo necari, & cum, plurimi hoc ſæuo ſimptomate perempti in dies cernãtur, increbuit conſuetudo, vt ſingulis ferè ad pręſeruationẽ huius verendi ſimptomatis, occipitium inuratur, & ita plurimi hoc præſidio pręſeruantur, & è contra iugulentur, quibus ipſa inuſtio non adminiſtratur. Concludendum recte eſt igitur, quod tutius ſit cunctis pueris ſęuiſſimo ſimptomate correptis manu medica ſuccurrendum, quam medicorum pręſidio deſtitutos impie derelinquere. Quid modo à Medico agendum ſit oſtendamus. Sæuo ſimptomati, acutoq́; ac magno morbo infantis corpuſculum diſcrucianti præſidijs eſt occurrendum, anteaquam ab ipſo iuguletur, ſed quibus præſidijs? Fortaſſe cum ſuffumigijs naribus admotis, cum inunctionibus, & eiuſmodi anilibus, vt perperam nonnulli faciunt? minime profecto in ijs confidet qui Hip. monitis non fuerit oblitus, cum primo aph. 6. peruulgauerit extremis morbis extrema exquiſitè remedia adhibenda eſſe. Illa igitur ſtatim ab arte vſurpanda erunt, quæ ea opera præſtare valent, quæ peragenda ex ſuis indicationibus eliciuntur, vt ex ponendis ſcopis oſtendetur. Vt igitur ſimptomata ſedentur, curãdus eſt morbus quẽ ſectantur. Quiſquis igitur functiones motrices deprauatas, ac cæteras quæ ad ſenſum, & animales principes

cipes

cipes attinent iam ablatas, ad ſuam naturam, & abſque vitio reſtituere voluerit, vitalemq́; reſpirandi facultatem liberare, & penè eſtinctum infantem in ſanitatem reuocare, profecto cerebri ventriculos, eiuſque ductus ab obſtructione liberos reddere, ei oportebit. Ab obſtructione vero liberabuntur cerebri ventres, & eorum ductus, ſi excrementum tollatur quod ſui copia obſtruit, vel etiam ſua qualitate ferit, & excretricem ſtimulat facultatem, totiusq́; mali propria dicitur cauſa. Cum vero proxima hęc cauſa ab alia antecedẽte oriatur, & orta foueatur, vt eſt eiuſdẽ excrementi deſtillatio ſiue confluxus ab ipſo cerebri corpore. Confluxus autem à cerebro fiat, quia humiditas in eo redũdat, partim in ipſo genita, partim vero à toto in ipſum tranſmiſſa. Progignitur autem in ipſo ob frigidam, humidamq́; eiuſdem temperaturam. Hæc cerebri intemperies cum ortu prior fuerit, ſit autem peruestigatione poſtrema, ab hac curationem exordiri per methodum liceret. Verum quia ratione vrgentis valde ſollicitos eſſe debemus ob imminens ſuffocationis periculum, idcirco ab ordinaria, legitimaq́; curatione decedere licet, & ad illegitimam, ratione urgentis, propemodum accedere. Binæ igitur cauſæ ſunt, quibus quamprimum innitendũ fuerit, vt acceſſio ſedetur. Proxima videlicet, quæ iam fluxa eſt materia, & antecedens alia, quæ adhuc non fluxit: ſed in fluxu eſt vel fluxura. Ambæ ſui detractionem expoſcunt. Illa enim, quæ in uentres cerebri defluxit, & ductus obſtruit ad vicinia deriuari

poſtu-

postulat, ut Gal.2.ad Glauc.cap.2.& lib.13.meth.ca. 11.edocuit. Alia autem, quæ fluit à cerebro, cum repenter fluat, ad reuulsionem potius renitens fuerit, quam ipsi cedat, ex quo ad aliam partem ex vicinis facilius deriuabitur, quam sic fluens reuellatur, & retrocedat, vt magnus senex monuit in suo 6.de morb. vulg.com.2.tex.8.vbi inquit. Deriuare cedentem, trahere statim, renitenti cedere. Quæ vero fluxura est in insultu, & accessione ipsa tutius, & expedite magis ab ipso cerebro detrahi, & euacuari non potest, quam per deriuationem ad vicinia loca. Hac igitur ratione cum singulæ indicationes in deriuandi opus conspirent vnico tantũ instrumento, & ab vno tantum loco, & simul eodem tempore singula nobis opera præstabuntur, quæ singulæ affectus ipsius causæ exposcunt. Instrumentum est inustio per ferrum candens, locus vero inurendus est occipitium. Tempus verò quamprimum. Quamprimum igitur Medicus, vt lacessito puero opem ferat, & à strangulatione liberet perito chirurgico imperet, vt candenti ferro pueri occipitium inurat, hoc tamen seruato quòd blãde, & caute, omniq; cum dexteritate pueri caput, & reliquum corpus moueatur, neque nimium agitetur, sed tantummodo quousque inustioni commode appareat locus, quo inuento expedite, & omni cũ dexteritate inustio fiat. Quod autem hoc, tùm ad curandum, tùm etiam ad præseruãdum præ ceteris prę sidium sit saluberrimum, atque celebrandum; Magnus ille ac vetustissimus Areteus in cap.1. asseuerat, & in

& in dies sanatio ostendit quemmadmodum inquit Hip. & non modo in hac vrbe hoc verificari potest, sed vbique locorum, & apud omnes, qui in ipso optima ratione confisi ipsum experti fuere. Inter plurimos hoc præcipue vidimus in Serenissimo M.Principe, qui dum hoc sæuo morbo correptus adeo lacesseretur, vt in cessantibus conuulsionibus oris spuma manante, cum stertore, liuescẽtibus labijs, & ob simptomatis prolixitatem suffocari, & pene extingui Serenissimus puer videretur: Deo optimo maximo fauente, quamprimum inusto occipitio sedari ceperũt simptomata, & breui temporis momẽto à sęuo morbo liber euasit, & nõ absque ratione felicissimus fuit euentus, vt expositis hucusque liquido constat, nam iam fluxa materia vnà cum fluente, & fluxura, tùm à soluta continuitate partis, tùm ab ignei caloris vi cõfestim attrahentis ad vicinia illico facta fuerit deriuatio, & Dei summi opificis gratia accessio sedata, & Serenissimus infans optime persanatus. Infixo cauterio interim spernenda non erunt inter ea quæ collo suspenduntur, peoniæ radix quæ masculus dicitur, quę sit recenter extracta, cuius miras laudes Gal. Oribasius, & alij celebrarunt; & incidatur, & tanquam corona filo conserta, infantis collo suspendatur, & ventriculum vsque pertingat. Appensio smaragdi ab Alberto magno celebratur. Aliud quoque præsidiũ à multis celebratur, tùm in curatione simptomatis, tùm etiam ad præseruandum, & est lapis qui reperitur in ventriculo hirundinis qui diuersi coloris est, qui

qui argentea lamina circundetur, & colli applicetur: nonnulli primum lapidem ipsum corio vituli obuoluunt, & argenteo circulo circundatum collo patientis appendunt, de quo lapide sic Serenus Samonicus cecinit.

Aut lapis ex nido vaga quem congessit hirundo
Vellitur & nexu fouet, attollitque iacentem.

Proderit quoque ab occipitio vsq; ab ambas spatulas oleo irino, atque vulpino simul collum inunge re ipsis tepescentibus. Consueuere aliqui vbi seuiter vrgent simptomata, oleo de craneo patientis tempora subtiliter illinire. Proderit quoque ad excitandum in accessione ipsa summopere rutam aceto illitam, & infantis naribus admouere, quod quidem magis mihi arridet, quàm suffumigia, quæ à nõnullis naribus patientis indunt, quandoquidem cum calida sint effumantia ipsa, fit, vt duplici ratione obesse valeant, tùm quia vbi cerebrum petant materias eliquant, & fundunt, & sic in ventriculis defluxum augent, & cerebrum ipsum, & ventres præsertim magis occupant, & contractiones augẽt, & excretricem magis fatigant: tùm etiam quia inspirationem, ac respirationem impediunt magis, quod quanti sit detrimẽti Gal. in suo 3. de loc. aff. cap. 7. patefecit inquiens, Periculi magnitudinem ex anhelitus nocumento conijcere oportet. His peractis præsidijs si accessio sedata fuerit, & nihilominus somnolentus sit puer, & papillam non summat, quod quidem tùm defatigatam virtutem animalem, tùm etiam ob vapores à recrementis

mentis in publicas corporis sentinas delapsis, & in eo conflictu nimium agitatis, & in cerebrum ipsum effumantes contingere, non absque ratione coniectã dum sit, idcirco vt inhibeantur vapores, & excitetur puer, enema hoc infundatur.

Rec. Mellicrati vnc. iiij.
Butiri recentis unc. s.
Salis parum misce fiat enema. vel sic
Rec. iuris pulli saliti unc. vj.
Mellis despumati unc. s.
Butiri recentis dr. iij.

Misce de eo infundatur quãtum sufficiet ad infantis ætatem. Poterit si flatuum adesset copia cum anicis parari decoctum cum ipso iure. Si puer à deiecto enemate excitetur, nutrix tunc papillam melle modicè cocto illiniat, & ori infantis offerat, leuiter si oportuerit mammillam exprimendo donec sponte sugat. Prosequatur interim nutrix in lactando puerum suis consuetis horis, sed per biduum saltim puerum parcius alat, & singulo mane ante alium cibum infanti exhibeat parũ despumati mellis; videlicet coclearis dimidium. Interim caueat, vt pęoniæ radicẽ collo infantis suspensam, non remoueat, vel abijciat donec futurum nouilunium ad minus pertransierit, & per quatuor dies ad minus à die accessionis ipsa nutrix à vino abstineat, & cinamomo incoctam aquam pro eius potu accipiat, & hæc de cura, quæ in accessione ipsa exigitur.

Præser-

Præseruandos esse infantes à comitiali morbo neque in sola ætatis commutatione fidendum.

CAPVT XII.

SECVNDO querebatur si puerulus ob superfluam cerebri intemperantiam ad humidum epilepsia correptus, à primoq; insultu vel naturę, vel artis simul beneficio euaserit, deinceps in sola ætatis commutatione, & condecente alimento per nutricem sit sperandum, atque fidẽdum, vt authores plures asseuerarunt, vel potius curatione præseruatiua indigeant, & medicorum ope: Ad hoc dicendum quod puerulus nuper natus, qui non modo ratione ætatis abundanter humidus sit dicendus, sed etiã hoc nomine, quòd valde humida sit eius cerebri naturalis intemperantia, ætatis sola commutatione à comitiali morbo vtique persanari valebit, si prius ab hoc sæuo morbo non iuguletur, sed superstis ad alias ætates accedat; ita nemini ambigendũm censeo. Cum namque terrestre quotidie magis efficiatur animalis corpus, dum augetur vt Gal. asserit aph. 1. comm. 14. superflua ea cerebri humiditas totius mali origo, sensim aduentitio calore exsiccatur, & cum ætatis commutatione pariter commutatur cerebri temperamentum, & ita puerum à comitiali morbo ipso persanari contingit, vt authores tradunt. Ex aduerso dicitur qđ

cum perdifficile in arte sit temperamentum intra sanitatis limites contentum in eius simmetriam cõseruari, difficilius multo fuerit temperamentum quod non modo ętatis nomine, sed etiam ex proprio cerebri temperamento ita humidum sit, vt extra sanitatis limites decesserit, & ad ægritudinem iam lapsum, vel corrigere, vel cõmutare absque artis præsidio, & infantem ab ægritudine ipsa tutum restituere. Difficultatem hanc ostendit Gal. lib. 6. de sanitate tuenda cap. 3. vbi inquit. Verum cum humida victus ratio excrementa, & succorum abundantiam pariat, difficile est ita mediocritatem seruare, vt neque morbi incidant, neque senectus maturetur: hæc Gal. Quo pacto igitur præhumidum infantem ab humido victu cauere poterimus, ne humidi excessus augeatur, & qđ lapsum iam est corrigatur si victum alium præter humidum eis exhibere non liceat? quemmadmodum Gal. innuit lib. 1. de sanitate tuenda cap. 7. inquiens. Cibo eo potioneq; sunt nutriendi, qui humidæ quã maxime naturæ sint. Ad hunc modum & natura ipsa pueris consuluit, & lac matris in humentis alimenti vsum præparauit. Humidum igitur humido sic non corrigitur, sed maxime augetur. tale siquidem additum tale reddat amplius tale, ut in topicis. Eadem difficultas ab ipso Gal. ostenditur in suo ad Trasib. cap. 19. dicente: Talem medius fidius, & bene ualentibus perfectum artificem opus est minime cuiusque differentiæ, ac noxæ obseruatorem iuxta, atque emendatorem, & paucis interpositis idem asserens inquit: At

nunc cum diffluat, ſemper, atque diſpereat aliquo
præſente obſeruatore indiget, qui & quod diſſipatur
quantum, qualeque ſit cogniturus eſt, illicoque tale,
ac tantum viciſſim inſtaurabit. Si igitur in conſer-
uando medici negocium expoſcitur, ergo & magis
in corrigendo, vel commutando quod eſt ad ægritu-
dinem lapſum temperamentum. Adhuc difficulta-
tem hanc melius patefecit Gal. apho. vj. com. 2. in-
quiens. Humidioribus vero naturis ſenſibiles fiunt
ſuperfluitates, & præſertim cerebri, quoniam eſt na-
tura frigidius. Eos igitur qui ſunt humidiores ſiue
cerebro tantum, ſiue corpore vniuerſo, non contin-
git ſalubrem vitam omnis expertem noxæ traduce-
re, verum continuo deſtillationibus ex parua occa-
ſione capiuntur, & ſi ſuperfluitates eis deſcendant,
partes ſubiectæ offenduntur, fauces, guttur, aſpera
arteria, pulmo, gula, ventriculus; at ſi non deſcen-
dant, adde quod offenditur cerebrum, & cum ipſo
facultates eius omnes ipſi noxæ ſubijciuntur. Non
tuto igitur ſperandum videtur, quòd infantis tempe-
ramentum præ nimia cerebri humiditate ad ægritu-
dinem lapſum totque malis ob noxium ſola ætatis
commutatione, & abſque medici negocio ab ægri-
tudine hac epileptica perſanari valeat, & ab imminẽ
tibus alijs præſeruari, cum præſertim ætatis commu-
tatio non mutet corporis, & partium temperamen-
tum in matris utero adeptum, à quo præcipue comi-
tialis morbus oritur, licet ea commutetur humidi-
tas, qua prima ipſa ætas cæteras pollet, & quæ mor-

bi eiuſdem adiuuans eſt cauſa ob neruoſarum partiũ
imbecillitatem, cuius ipſa pariter effectrix cauſa exi-
ſtit. Quod verò ſuperflua epilepticorum humiditas
prę ſidium expoſcat, eiuſdem Galeni præcepta oſten-
dunt. In primo namque de ſanit. tu. cap. 6. inquit,
Quippe intemperies quæ intra ſanitatis ſunt termi-
nos corrigere oportebit, ita vt q̃ iuſto ſicciores ſunt,
humidiores reddas, quæ uerò humidiores ſunt ſiccio
res. Et aphor. primo cit. 16. inquit ſimplicem affe-
ctum ſimplici egere curatione. Et 1. de ſanit. tu. cap.
7. inquit, Quę aliquo morbo præmuntur, ijs contra
alterari & ad contrarium habitum trahi oportet. Ve-
rum quoniam prę cepta eiuſmodi in uniuerſum no-
tiora ſunt quàm ut à me oſtendantur in his perperam
immorandum non uidetur. Satis namque eſt nouiſ-
ſe quod morbus qui acutus, & magnus dicitur, cum
prę ſens fuerit profligari debet, prę caueri autem cum
imminens fuerit, & quod utrumque opus medici eſt
negotium, medicinæque artis ambę ſunt partes. His
præceptis igitur, non oblitus medicus nec non expe-
rimento edoctus, ut a ſęuo morbo tanquam procel-
lę fluctibus minime iactetur puer, ſed ab imminenti
periculo tutus emergat nec immature adeo diſrum-
patur ſtamen nõ modo ad curationem irruentis acceſ-
ſionis vt ab ipſa extrahatur liberq; euadat puer, ſed
etiam ad imminentem ut ab ea tutus ſeruetur, maxi-
me addictum eſſe debet; & idcirco poſtquam de cu-
ratione egimus mox de prę ſeruatione agere opere
prę cium fuerit. Neque ob id Hippocratis ſententię

super 6. epidemiarum nos aduersari, nemo dicere cũ ratione vnquam poterit, quãdoquidem antiqui diuiniq; illius magistri admirandæ doctrinæ addicti, illius præcepta perpetuo seruabimus, & sic fatemur cum ipso, quod infantium effulgescentiæ ætatis commutatione nonnumquam sanantur, vt cit. loco Hip. peruulgauit. Nos idcirco tum curationem tradere vt antea, tum præseruationem modò intendimus eorũ scilicet, quos sola ætatis commutatione persanari minime putamus minime vero illorum quos sola ætatis commutatione sanari tutò sperare confidereque valeamus. Hippocrates siquidem vt alias ostendimus perdictionem illam nonnumquam significare voluit infantium effulgescentias interdum vel aliquando sola ætatis commutatione persanari, interdum verò minime vt Auic. fen. 1. lib. 3. tract. 5. cap. 8. pariter sentit. dictio illa namque ad vtrumlibet refertur, ad illos uidelicet quos persanari aliquãdo contingit, & ad illos qui sola ætatis commutatione minime persanãtur: dubio procul namque hoc sequitur quod si infantes aliquando persanantur, aliquando etiam non persanantur. Cum igitur per Hippocratis verba, infantes, epileptico morbo aliquando nonnullos persanari sola ętatis commutatione nonnullos verò minime persanari recte intelligendum sit, de illis tantummodo pertractare tum curationem, tum præseruationem quos persanari minime putamus, & qui auxilio, & medici opere destituti antequam ad aliam ætatem accedant, ab hoc seuo morbo enecarentur

(ut sę-

(vt sępius contingit) si eis medica manus adiutrix citissime non foret. Præterea dicitur quod Hippocrates eo in loco non distinguit neque determinat qui sint infantes qui nonnumquam sola ætatis commutatione sanantur, & qui sint ij qui minime persanantur, nos verò cum circa particularem infantem in praxi versemur in præseruando quemadmodum in curando, præscire vtiq; non valemus, an qui in accessione torquetur puer euasurus sit, quemadmodum neque qui semel euasit an in futurum ab imminenti alia accessione præseruari ualeat, cũ pluries eiusmodi morbus repetere soleat; ut Authores ferè omnes tradunt, & inter cęteros Quintus Serenus, vbi inquit. Ipse deus memorat dubie per tempora lunę. Conceptum, talis quem sæpe ruina profudit. Qua de re cum anceps sit pueri euentus, quis nõ putabit tutius tunc esse artis præsidijs occurrere, quam impiè infantem deserere, & nihil agere? Nemo dubio procul si Gal. præceptis nõ fuerit oblitus, & præcipue lib. 11. meth. cap. 21. & eius quod Magnus Cęlsus elegantissime peruulgauit, inquiens suo lib. 2. cap. 10. Satius est anceps quam nullum tentare præsidium. Cum igitur noxium minus sit atque tutius puerum curare, qui ætatis commutatione fortasse persanaturus esset, quam non sanaturum deserere, & absque artis præsidio destituere, qui subinde à morbo ipso iuguletur, vt nemo inficias ibit, planum fit quod ab Hippocratis sententia minime recedamus. Præseruandus igitur est infans à comitiali morbo, qui-

bus

bus verò id ſit agendum, ſequenti capite oſtendetur.

In præſeruando infante à comitiali Morbo quid agendum.

CAPVT XIII.

DVPLICI de cauſa nuper nati infantes comitiali morbo tentari Gal. aſſerit lib. 6. epidemiarum, vel enim ob valde humidam cerebri temperaturã in matris vtero adeptam, vel ob nutricis errata. Cum variæ idcirco ſint imminentis morbi cauſæ, varia quoque erit ſua cuiuſque præſeruandi cura. Illi autem qui ob valde humidam cerebri temperaturam hunc morbum experiuntur, ſunt qui non nunquam ſola ætatis commutatione ſanantur autore Hip. cit. lib. 6. epidemiarum, quem vere ſectatus eſt Auic. fen. 1. lib. 3. tractatu 5. cap. 8. vbi inquit, dictos infantes quandoque ætatis commutatione nõ verò ſemper ſanari. Cum igitur eiuſmodi infantes quandoque ætatis commutatione ſanentur, quandoque verò non ſic perſanentur, ſed commoriantur, vel immature enecentur, vt ex authoritatibus dictis conſtat, & vt quotidianum experimentum nos docet; ipſorum autem præſeruatio tractari debeat, ſtatuendum in primis videtur, an intemperies eorum valde humida cum humido excremento aſſocietur

(vt credendum videtur) nec ne. Si diuini ſenis aſſerta legamus ſup. lib. de ſacro morbo cauſam explicantis qua infantes comitiali morbo capiuntur, & eius morbi per eſſentiam, euentum ſimul; tripliciter morbum ipſum oriri oſtendit, videlicet vel à multa humiditatis copia, uel à modica, vel à valde modica. Cum a multa oritur copia cit. li. tex. 9. ſic inquit. Et quicunque pueri parui hoc morbo capiuntur, vt plurimum moriuntur, ſi multus fluxus contingat, iſque humidus exiſtat, & quæ ſeq. Cum à modica eodem tex. infra ſic inquit, ſi vero modica exiſtens pituita in vtraſque venas defluxum fecerit, aut in alterius partis, ſuperuiuunt. Cum à valde modica eodem lib. tex. 10. loquutus fuit inquit. Quibuſcunque autem imperfectis, & valde modica pituita defluxerit, & ea in dextras partes: hi citra notæ impreſſionem ſuperuiuunt, verum periculum eſt ne morbus connutriatur, ac ſimul vigeſcat, ſi non his quæ comoda ſunt curentur; & his prædictis ſubdit, pueris quidem igitur ſic fit hic morbus, aut quamproxime huic modo. Alexander Trallianus quoque de eiuſmodi cauſa inquit, in eiuſmodi puerulis cerebri ventriculos humiditate repleri vt apertiſſime oſtendit in proprio cap. Præterea cum Gal. dicendum eſt, quod qui temperamento, & frigido, & humido, & cerebri præcipue exiſtunt, excrementis redundant, vt patet lib. de art. med. cap. 22. Ex his itaq; iam ſatis conſtat, quòd puerulì ipſi non nuda tãtum temperatura, ſed cum excremento ſimul cum ea redundante comitialem ipſum

morbum contrahunt. Quæ valde humida igitur tẽperatura cerebri reperitur, sui correctionem exposcit: quæ vero in cerebro superfluit humiditas à nobilissimo membro demi postulat; caputq; tandem roborari. Hæc sunt peragenda opera: Instrumenta vero, quibus ea peragenda sint in triplici genere cũ contineantur, in ratione uictus uidelicet, in medicamentis, & chirurgica manu, à quatuor fontibus haurienda erunt, & idonea seligenda. Neque ob id obstabit, si quis dixerit quòd Hip. sola victus ratione seruata per ætatis commutationem morbo comitiali pueruli persanantur, & alia non requirantur instrumenta, quandoquidem ultra id quòd satis superq; super eiusmodi negotiũ quælibet diluta fuit obiectio, amplius adhuc respondetur: quod si Gal. in hac re præcipue admittere non dedignentur, quod Gal. ad Hip. mentem sentiat iam pronuntiatum ab eo est, sententiam legant super 5. apho.com. 7. exaratam, vbi sic ad verbum inquit. Verum Hip. nunc solum eius meminit mutationis, quæ ex ætate fit, à qua docti, & formam victus unà cum medicinis inueniemus, ponderent uerba, & suimet lector iudex existat. A fonte igitur qui ea scaturit, quæ per os sumuntur pro cibo, & potu nutricis lac hauriemus, quod & si de humectantium genere sit, & à Gal. declaretur 1. de sanit. tu. cap. 7. correctio vero per contraria fiat, nihilominus, cum ex euidentibus necessarijsq; causis existat, tùm sanitatis, tùm morbi, & hoc solum alimentum pro puerulis ipsis alendis à natura fuerit

adin-

adinuentum, cum Alex. Tralliano dicamus, vt in proprio cap. dum inquit: Attamen iuuare nos curãq; habere oportet, vt lac nutricis benignum sit, & recrementis liberum. Pręstat tandem, vt curemus, quod vniuersa victus ratio nutricis ad calidum, pariterq; ad siccum moderate vergat. Cibi eius igitur sint boni succi, & qui leui negotio concoquantur. Carnes comedat laudabiles, caueatq; à nimio iusculorũ vsu, & in cœna potius assatas quam elixas carnes comedat. Vtaturq; sorbilibus ouis, & ex ijs cũ pane uel farina confectis in diebus præsertim, in quibus carniũ prohibetur esus, & tandem in cibo, & potu se gerat nutrix, vt in tractatu præcedenti de conseruanda sanitate proprio capite ostendimus, & sic in cæteris omnibus sex rebus nõ naturalibus, prout in singulis suis capitibus edocetur: hoc tamen addito atque seruato, quod vniuersa victus ratio, vt est dictum ad moderate calidum, ac pariter siccum adeo inclinet, vt quod humidum est cerebri valde temperamentum, sensim corrigatur, & eiusdem nouus vlteriusq; lapsus inhibebitur, & quod pro scopo habemus contemperamentum nancisci poterit, si cum hoc cęteri seruentur scopi. Vt scopo alio igitur euacuandi satisfaciamus, interim demenda est redundans humiditas à cerebro infantis. Nulli autem tuta magis euacuatio cogitari valet, & quæ facilius ab infantili ætate toleretur, vt in cura accessionis ostensum est, quam ea quæ per deriuationem ad vicinia efficitur per inustum occipitiũ quod præsidium à Magno illo Celso celebratur, vt

in

in suo de comitiali morbo legitur. Præsidium hoc siquidem nō absque methodo, & ratione, tùm ad præseruandum quemmadmodum etiam ad curandum celebratur, & in hac præcipue Florentissima Florentiæ vrbe, in qua cum familiaris adeo, & endimicus fere sit infantilis hic morbus, pauci existunt pueruli, quibus cum iam mensem agerent, & decrescente luna ad præseruationem, occipitium nō inuratur. Hoc namque præsidio, vt ante fuit dictum noxię humiditatis fit euacuatio, & à toto cerebro deriuatio, & eidē contemperamentum & robur præstatur: omni ingenio igitur curetur, & apertum teneatur emissarium, donec infans caninos dentes perforauerit. Alium deinceps fontem petentes qui ea quæ extrinsecus fiunt, si in capite vlcuscula, & crusta lactea non efflorescat, tum ad contemperamentum, tum ad robur hic puluis supra comissuram in coronali sutura aspergatur.

Rec. maioranæ, cipperi,
Sandaracæ, sem: peoniæ.
Bettonicæ an. q. sufficit puluerizētur subtilissime, & vt est dictum aspergantur. Et si infantis ventris beneficium non habeatur, tunc nutrix vberis papillam melle modice cocto illiniat, & ori ad sugendum indatur. Si verò grandior nata fuerit exhibeatur sic.

Rec. mellis albi modice cocti coclearis dimidium vel integrum, peoniæ gr. iij. exhibeatur infanti singulo mane ante alium cibum donec ciatur aluus, & tūc prosequatur eius exhibitio prout opus fuerit. nam qui .duras aluos habent, facile hoc morbo corripiuntur

tur

tur teste Hip. 3. apho. 25. si verò in capite infantis pustulæ, & crusta lactea efflorescat, & si cum humidiori cerebri temperamento comitialem morbum experti adhuc non fuerint, dum crusta ipsa lactea vigebit, occipitium inurere nō oportebit, modo seruetur quod per pustulas ipsas cerebrum repurgetur, Et si pustulæ ipsæ exsiccarētur lactis modicum super eas nutrix exprimat, & manu sua leuiter confricet, nam si reuiscēt, & saniosam humiditatem fundent, & hoc ad euacuādum sufficiet, vt Hip. docet lib. de morbo sacro tex. 7. vbi inquit; & quibuscumque quidem pueris erumpunt vlcera in caput, ipsi in progressu ętatis facillime degunt hìc enim abit, ac purgatur pituita, quam in vtero purgari oportebat. hoc idem Auic. in 1. 3. trac. 5. cap. 8. & qui sic purgati fuerint comitiali morbo ferè non apprenduntur: Quibus verò, & è contra, & quæ seq. Verum si pustulæ in capite efflorescant, & nihilominus eo morbo tentetur, ea quæ dicta sunt præsidia requiruntur, & victus ratio eadem seruetur. A singulis tandem causis externis pręcauendi sunt infantes, à quibus comitialem hunc morbum excitari contingit. quæ recensentur ab Auic. in 1. 3. cit. loco vt est vox timpani, vel tubæ, scopletorum, altus clamor, & à singulis quæ subitum timorem afferunt, & vigilia, & ira, frigus vehemens, & calor fortis, & malitia digestionis, & à cæteris excitantibus causis de quibus suo loco egimus.

De

De curando ac præseruando infante à comitiali morbo causâ vermium contingente.

CAPVT XIIII.

OMITIALIS is morbus de quo egimus per essentiã orto in ipso cerebro, nunc idem per consensum à ventriculo ductum puerulos crebro exercere solet, consensus verò à ventriculo per prauos vapores in ipsum cerebrum ascendentes impertitur. Eorum namque prauitate, & venenata fere qualitate cum cerebri ventres feriant, facultas verò noxam percipiens, expultricem naturalem excitat, & sic ambabus inuicem suum munus quò valeat fungentibus, contrahuntur, vt noxam à se depellant, & coarctantur simul ventriculorum parietes, & neruosæ partes conuelluntur, & ita sequitur in cauitatibus, ac ductibus adstrictio, & ex consequenti ea spiritus animalis interceptio, & sic à proximis his causis in cerebro conflictus oritur. Antecedens, atque primaria conflictus ipsius causa putredinis est minera, quæ vel à vermibus in superiori, vel in infero ventre existentibus, vel à corrupto lacte in eodem superiori vẽtre infantis auide nimium ingurgitantis, vel praua lactis qualitate contingit, & hæc primaria est causa à qua consensus oritur, & quæ totius mali origo est, & principium, vnde motus dici debet. Dignotione habita,

bita,

bita, sic prædici poterit, quòd non ita periculosus est eiusmodi affectus, neque adeo difficilis, cum nobilissimum membrum in se causam non contineat. Curatio erit quam primum aggredienda, vt ventriculorum, nec non cæterarum neruosarum partium conuulsio sedetur, quæ sedabitur, nec non ab ea præseruabitur infans, si praui illi vapores, qui animali facultati tristem efficiunt sensationem, & naturalem expultricem sic cogunt, inhibeantur; inhibebuntur verò si putredo ea euacuetur à stomacho, à quo tetri ipsi vapores exhalant, & si à vermibus putredo emergat, educenda vnà cum vermibus putredo fuerit, & vt facilius, tutiusq; extra ducantur eos enecare curandum erit, ne intestinis adhereant vt Gal. monet lib. 13. meth. cap. vltimo. Vt igitur putredo ipsa euacuetur, simul ac vermes retrahantur, vel etiam enecentur, & enecati, vel compositi extraducantur in primis infanti enema infundatur sic:

Rec. melicrati vnc. iiij.
Butiri recentis. vnc. j.
Aloes succotrini scr. j.

Salis parum misce fiat enema: Hoc enim præsidio si vermes intestinis adhereant eos educemus; & si in superiori ventre extiterint à dulcedine melicrati educentur, & allicientur, & amaro aloe fortasse enecabũtur, vel à butiro compositi foras educentur, nec non putredinis in ventriculo existentis ipso enemate fiet tractio. Vt vero scopus hic euacuandi compleri valeat,

leat,

leat, si corruptum lac, vel vermes, aut putredinis eorum minera in stomaco contineatur.

Rec. mellis modice cocti vnc.j.

Pulueris vermium terrestrium in vino albo lotorum, & exiccatorum scr.iiij.

Misce de hac mistura alternis diebus nutrix infanti coclearis dimidium exhibeat, & mensem vj si attigerit exhibeatur integrum, & si nuper natus, & paruulus fuerit, vel digitum, vel papillam illiniat nutrix, & ori infantis ad lingendum indat. Si grandiusculus fuerit puer, vt iam annum egerit, sic

Rec. rhabarbari ellecti parum acerbi q. u. & cum eo accipe saccari fini q.suf.& secundum artem fiat tragea, vel pezzicata vt vulgo dicitur, de qua exhibeatur puero. Præterea infantis vmbilicus vnguento hoc liniatur.

Rec. vessicam cum vrina apri intus simul in furno exsiccatam, & puluerizatam, de quo puluere accipiat sic.

Rec. pulueris supradictæ scr.iiij.

Olei amig. amararum persicarum vnc.j.s.

Farinæ lupinorum dr.s.

Ceræ parum, & aceti modicum: misce fiat linimẽtum, & infantis vmbilicus cũ eo liniatur, vel fiat sic.

Rec. pulueris dictæ dr. ij.

Olei amigd. amararum vnc.j.

Farinæ lupinorum dr. j.s.

Aceti parum.

Fermenti

Fermenti tenerioris q. suf. ad incorporandum: misce fiat emplastrum, & vmbilico infantis superponatur. Si affectus perseueret.

Rec. lapidis Bezoar ex vero, & non adulterato gr. ij. vel iij. secundum quod maior vel minor natu fuerit exhibeatur cum lacte, vel cum iure pulli, vel cum pulli stillaticio; exhibeatur in mane, vbi à somno expergiscitur. vel sic.

Rec. terræ sigillatæ ex electa gr.x. exhibeatur infanti cum iure pulli. Nutrix vero amara comedat, vt cicorium, allium, oliuas cõditas, & eius modi alia vnà cum laudabilioribus cibis, prout suo loco fuit dictũ. Satietatem nimiam vitet, à coitu abstineat, somnum meridianum vitet, & exercitium non dimittat, neque quotidianum alui beneficium, & tandem se regat vt suo loco dictum fuit. Debet quoque nutrix dum lumbrici puerum infestant alternis diebus sumere catapotia hæc, videlicet

Rec. pillu. de tribus scr.ij.

Formentur pillulæ tres, inaurentur, & eas capiat per horam ante cenam. Poterit quoque nutrix quousque vermes puerum infestabunt singulo mane per duas, vel per vnam tantum horam accipere sic.

Rec. conseruæ peoniæ vnc.ij. s.

Teriacæ vnc.s.

Oximellis squillitici vnc. j.s.

Sy. de hisopo vnc. j.

Amidi purissimi q. s. reformetur electuarium, de quo capiat nutrix singulo mane quantum castaneæ.

De

De curatione fluoris alui in dentitione contingente.

CAPVT XV.

ALVI profluuium in dentitione, & maxime dum caninos dentes edunt, pueros exercere solet Aut. Hip. lib. 3. aphorismorum apho. & com. 25. In eiusmodi affectu crebro, & liquidiora excrementa per aluum excernuntur, & idcirco simptoma est de immodice excretricibus, vel de exeuntibus mutatis. Causa vero, vt sic non rite, & plus iusto excernantur, & liquidiores ipsæ alui deiectiones, duplex à Gal. cit. loco statuitur. Vna quippe est coctricis attractricis, vel distributricis frustratio alia. Causas alias rursus eo in loco Gal. tradit, ob quas tùm coctio alimenti, tùm eiusdem distributio non recte fiat. Cum namque inter simptomata, quæ dentium perforationem sectantur dinumerasset gingiuarum prurigines, febres, conuulsiones, & consequentes dolores, & vigilias tandem inquit, Ad hæc omnia etiam ex necessitate ventris profluuia consequuntur. Planum fit igitur quod ex vigilijs ob dolorem, & febrem, & inflammationem contingentibus, cruditates in cerebro præsertim progignuntur, quæ deinceps ad gingiuas labũtur tanquam ad ægram, & imbecilliorem tunc partẽ, nec non ratione doloris, ad gingiuas ipsas attrahentis. Alui profluuium subinde oritur partim ob humiditatem

miditatem ipsam ex gingiuis in ventriculum, & intestina labentem, partim quoque ex coctricis vitio, quæ non bene concoquit, & attractricis, quæ non bene distribuit, quemmadmodum Gal. cit. loco asserit. Errant quidem facultates cum se ipsis ambæ imbecilliores redditæ fuerint ob dolorem, & cætera iam dicta simptomata dẽtium perforationem sectantia; Igitur fluoris alui curatio in hoc consistit, vt simptomata ipsa curentur tanquam causæ, à quibus hoc aliud simptoma oritur. Dolore siquidem sedato cætera simptomata pariter cum alui fluore sedabunt: quandoquidem ob dolorem, & vigilias in cerebro cruditates procreantur, quemmadmodum & in ventriculo, & facultates ipsæ naturales imbecilliores redduntur, & hac de causa tùm coctione, tùm etiam distributione frustrata ipse alui fluor contingit. Prima igitur curandi indicatio à dolore sumi debet, tanquã ab eo qui noxiam materiam ad partem ab eo conflictatam attrahit, & vires atterit, & cùm à causa quæ euitari non valeat hic pendeat, videlicet dẽtium perforatio, sedari saltim exposcit. Verum quia non facile sedari valet, ni prius humiditatis affluxus inhibeatur, qui gingiuas in tumorem attollit, & dolorem ipsum inuehit, & in parte ipsa inflammationem fouet. Vt vero inhibeatur affluxus demenda est quæ redundat, & etiam progenita est in cerebro humiditas, & deinceps roborandæ sunt partes, tùm quæ mandãt, tùm quæ recipiũt, & sic in curãdo effluxu ad gingiuas, & subsequentia simptomata alia. Tres erunt

seruandi scopi, videlicet sedandus est dolor, demenda est redundantia, roborandæ sunt partes, cerebrum videlicet mandans, & gingiuæ recipientes. Vt post modum alui fluor sistatur, simptomati priori, à quo mali origo ducitur, dum prouisum fuerit, inferiora membra roboranda erunt, vt ventriculus, intestina, & hepar, tùm quia à superioribus noxam receperunt, tùm etiam quia ab ipsorum facultatibus bona reddatur coctio, & recta fiat distributio, & ita à singulis ledentibus causis, quæ affliguntur liberatis partibus, & eisdem roboratis cessabit alui fluor, & persanabitur Deo fauente puer. Reliquum est igitur, vt sub eorum tertio qui positi sunt tres scopi, qui est roborandum esse respiciantur naturalia dicta membra, vt sic rationalis & per methodum fiet curatio: Ex primo scopo sedandum esse dolorem nobis ostenditur, quibus id agendum sit, in proprio capite de gingiuarum prurigine supra institutum fuit, vbi recurrat qui dolorem ipsum sedantia præsidia exoptabit; sequitur euacuandi scopus, Pars quæ euacuari debet est pueri cerebrum, quod euacuandum est, humida excrementi est redundantia. At cum euacuatio quædam sensibilis sit, insensibilis alia: vt hac via in sensibili fiat, nulla alia in tenella hac ætate accommoda magis & quæ tollerari valeat, quam ea quæ per victus rationem instituitur, vt qui sic satis habent vnde euacuentur dicebat Gal. sed cum in proposito nobis casu hæc nobis minime sufficiat, ea quoque moliēda erit quæ sensibiliter euacuat. Et quoniam eiusmodi ętas,

neque

neque eam quæ per medicamenta fit licet in casu nō expediat, neque per venæ sectionem minime tolleret, his idcirco omissis ad illud euacuationis genus, quod in eiusmodi ætate magis expedit, & tolleratur tunc accedamus. Vt inhibeatur confluxus à cerebro ad subiectas partes, tùm fluens, tùm fluxum, & in cerebro redundans humiditas, vel reuellenda est, vel ad vicinia deriuanda, & euacuanda. Si igitur in capite pueri sic affecti, pustulæ, vel crusta lactea efflorescant, nullum præstantius præsidium excogitari poterit, quam per ipsas pustulas quo natura vergit, materiam ad effluxum paratam, & quæ fluit reuellere. Hoc facile assequi poterit, si pustulæ ipsæ ad saniositatem iugiter ducantur, & interim detergantur. Vt hoc facilius præstetur nutrix singula die si opus fuerit, vt reuirescant super ipsas pustulas, lactis guttulas aliquas exprimat, & manu sua leuiter confricet occipitium versus trahendo, & ita die singula redundantis in cerebro excrementi reuulsio, simul ac euacuatio fiet. Verum si in capite pueri pustulas non efflorescere contingat, quoniam ex Hip. & Gal. iam supposuimus simptoma hoc à dētium perforatione oriri cum cæteris dictis affectibus, vt in cit. 3. apho. tex. & com. 25. quæ simptomata, & epilepticam conuulsionem præsertim vt præcaueamus, occipitij inustionem præ ceteris præsidijs celebrandam esse suo loco ostendimus; idcirco si ad eiusmodi præseruationem puero iam inustum fuerit occipitium, aliud negotium medico facessere non oportebit. sed emissa-

 rium

rium illud apertũ seruetur, vt suo loco dicitur; Quod si inustum infanti occipitium non fuerit, expediet vtiq; ipsum inurere, vt non modo ab alui fluore si perseueraret, verum & à cõuulsione epileptica quod magis refert, nec non à cæteris affectibus dentium perforationem sequentibus præseruaret. Modus vere inurendi, & locus inurendus, & tempus quo apertum emissarium seruari debet supra in capite de comitiali morbo ostenditur. Et si fortasse cum alui fluore leuia essent cætera simptomata, & non adesset suspitio de imminenti epileptico morbo, ob solum alui fluorem non esset caput inurendum, sed si euidenter cerebri destillatio fluori occasionem præberet vice cauterij vessicatoriũ in occipitio ipso administrarem, & ipso pro deriuatione, simulac euacuatione vterer secundum indigentiam, roborandum interim cerebrum fuerit sic.

Rec. pul. bettonicę.
Pul. maioranæ
Rutæ. sem. peoniæ an. scr. ij.
Pul. sandaracæ scr. j.

Misce de hoc puluere aspergatur supra comissuram coronalem, & alternis diebus remoueatur, & noua reiteretur. Gingiuis uero robur præstabit prout in cap. proprio de gingiuarum prurigine dicitur. Stomaco vero sic succurratur.

Rec. olei de absinthio
Olei masticini an. unc. s.
Pul. mentæ siccæ

Pul. corall. rub.
Terræ sigillatæ an. scr. s.

Ceræ & aceti parum: misce fiat unguentum molle cum quo ungatur stomacus mane & sero, sed cum vino stiptico calido illinitio iam facta detergatur, priusquam denuo illinatur: vel vngatur sic.

Rec. olei nardini } an. unc. s.
Olei de citonijs }
Spet. aromatici ros. g. vj.
Cornu ceruini vsti g. v.

Ceræ & aceti parum: misce & fiat linimentum cũ quo stomacus mane & sero liniatur, vt supra. Intestinis vero robur indetur si mane infantis vẽter abluatur cum uino albo in quo efferbuerint rosæ, mirtilli, baccæ lauri, mentha. postea ungatur infrascripto linimento.

Rec. olei mirtillorum
Citoniorum
Masticini an. dr. iij.
Spet. triasandalorum
Terræ sigillatæ
Cornu ceruini vsti an. gr. iiij.

Ceræ parum fiat linimẽtum quo regio ventris tepide, & subtiliter ungatur post lotionem.

Nutrix vero obseruare debet petias, & linteamina quibus puer obuolutus fuerit inspiciendo an excreta mutentur, & suo colore, uel flaua, vel crocea appareant, uel uiridia. notabit quoque ipsorum quantitatem, & si eiusmodi colore tincta appareant, & sic

perseuerent, aduocetur medicus qui accersitus inspiciat inspicienda, & tùm qualitatem, tùm quãtitatem deiectionis obseruet, & simul puerum tangendo obseruet an febris adsit. Quod si febricitet, dignoscat an causa dentitionis, an ob vermes, vel ob aliam putredinis occasionem, & si causa dentitionis, vel vermium, recurratur ad propria capita supra descripta, vbi singularum dictarum causarum sua curatio traditur. Interim verò, nè à biliosis illis excrementis intestina abradantur, uel exulcerentur, si perseuerent sic.

Rec. melicrati cum melle albo, & aqua borra cõfecti, vel aqua ordei unc. iiij. oui cum albumine dimidium m. infundatur enema. uel sic.

Rec. iusculi paruæ pullæ non saliti unc. iiij.
Oui dicti dimidium
Sy. rosati de rosis siccis dr. iij.
Misce fiat enema.

Venter quoque, & hepatis regio sic illiniri poterit.

Rec. olei mirtillorum
Olei melini an. unc. s.
Sandalorum rubeorum, & citrinorum an. gr. iiij.
Ros. rubearum gr. iij.
Succi cicorei parum.
Ceræ quod satis est fiat unguentum molle, quo ut est dictum liniatur. Verum si ab eiusmodi humoribus ob eorum acredinem intestina exulcerari cõtingat, uel abradi, quod dignoscetur à cruẽtis deiectionibus

nibus à conatu in egerendo, & à fletu ob tormina, & dolorem contingente, tunc de præsidio consulere debet medicus. signum namque esset tenasmonis, cui sic succurratur

Rec. lactis caprilli, in quo silices fluuiales ignitæ, vel ferrum candens extinctum fuerit.
Olei rosacei omphacini unc. s.
Sæpi hircini cum dicto oleo liquefacti unc. s. uel dr. ij. prout natu maior fuerit, lutei oui cum albumine simul parum: misce fiat enema, quod singula die reiteretur secundum indigentiam. Si uero enema nõ tolleraret infans sequens insessio, uel lotio fiat.

Rec. uerbasci
Bursæ pastoris
Plantaginis
Rosarum rub. an. m. j.
Fiat decoctio in uino rubro cum tertia parte aquæ borræ, cum quo decocto fiat lotio, uel insessio, prout ætas pueri tollerabit. Poterit quoque suffumigium eiusmodi parari, ut in perforata sede locatus puer ad anum fumigium tendat, & intus recipiatur.

Rec. therebintinæ
Picis grecæ
Masticis
Sem. uerbasci an. q. u.
Paretur arte suffumigium.

Et si primitus intestini recti dolor inualesceret, tunc pectem, & spinæ imum circa os sacrum hoc linimento ungatur.

Rec. olei masticini
Olei mirtillorum an. unc. s.
Sæpi hircini vel veruecis an. dr. j.
Terræ sigillatæ
Pul. uerbasci
Ros. rub. an. gran. v.
Ceræ quod satis sit, fiat linimentum, quo vtatur ut supra uel fiat sic,

Rec. oua tria cum albuminibus conquassata.
Croci gr. iiij.
Sæpi hircini uel ueruecis
Olei masticini an. unc. s.
Fiat frictatum quod supra pecten tepide apponatur, uel sic.

Rec. ueruecis Zirbum frigatur leuiter in sartagine cum pauco vino rubro, & de eo quantum infantis pectini conueniat recipiatur, & ros. rub. pulueribus aspersis desuper pectini applicetur tepenter, & vbi frigescat iterum calefiat, & iterum apponatur quandoquidem in eiusmodi doloribus, & premitu sedando mirum in modum valere conspeximus. Et si infans mensem iam septimum attingat poterunt infundi enemata ea formula qua supra descripsimus, uel sic.

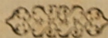
Rec. aquæ borræ calibeatæ unc. iiij.
Sepi hircini.
Olei rosati omphacini an. unc. s. uel olei dicti q. suf. ad fundendum, & incorporandum pinguedinem hircinam.

Lutei oui assati dimidium, & si quod per aluum deijcitur cruentum esset, tunc ouum non assetur, sed accipiat crudum cum albumine. uel alio enemate sic vti poterit, vbi mineralis ipsa aqua inueniri non possit.

Rec. iuris pulli galinacei, uel ueruecis non saliti in quo incocta sint plantago.
Bursa pastoris
Arnoglossa
Ordei torrefacti an. q. conueniat de quo decocto
Rec. unc. iiij.
Olei mirtill. uel rosacei omphacini unc. s.
Sæpi hircini dr. iij.
Lutei oui assati n. s. misce fiat enema quod omni cum cautela, & dexteritate infundatur.

Nutrix uero tunc temporis in sex rebus non naturalibus ita se regere debet, vt eius victus ratio astrictoriam facultatem habeat, ita vt singula eius fercula quæ incoqui debent, in calibeata aqua incoquantur, carnibus vero vtatur assis magis, quam elixis, & potius ex montanis auiculis sint, & in dumetis degentibus, quam cæterorum animalium.

Finis Quartæ partis.

Rec. olei masticini
Olei mirtillorum an. unc. s.
Sæpi hircini vel veruecis an. dr. j.
Terræ sigillatæ
Pul. uerbasci
Ros. rub. an. gran. v.
Ceræ quod satis sit, fiat linimentum, quo vtatur ut supra uel fiat sic,

Rec. oua tria cum albuminibus conquassata.
Croci gr. iiij.
Sæpi hircini uel ueruecis
Olei masticini an. unc. s.
Fiat frictatum quod supra pecten tepide apponatur, uel sic.

Rec. veruecis Zirbum frigatur leuiter in sartagine cum pauco vino rubro, & de eo quantum infantis pectini conueniat recipiatur, & ros. rub. pulueribus aspersis desuper pectini applicetur tepenter, & vbi frigescat iterum calefiat, & iterum apponatur quandoquidem in eiusmodi doloribus, & premitu sedando mirum in modum valere conspeximus. Et si infans mensem iam septimum attingat poterunt infundi enemata ea formula qua supra descripsimus, uel sic.

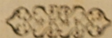
Rec. aquæ borræ calibeatæ unc. iiij.
Sepi hircini.
Olei rosati omphacini an. unc. s. uel olei dicti q. suf. ad fundendum, & incorporandum pinguedinem hircinam.

Lutei oui assati dimidium, & si quod per aluum deijcitur cruentum esset, tunc ouum non assetur, sed accipiat crudum cum albumine. uel alio enemate sic vti poterit, vbi mineralis ipsa aqua inueniri non possit.

Rec. iuris pulli galinacei, uel ueruecis non saliti in quo incocta sint plantago.
Bursa pastoris
Arnoglossa
Ordei torrefacti an. q. conueniat de quo decocto
Rec. unc. iiij.
Olei mirtill. uel rosacei omphacini unc. s.
Sæpi hircini dr. iij.
Lutei oui assati n. s. misce fiat enema quod omni cum cautela, & dexteritate infundatur.

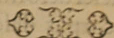
Nutrix uero tunc temporis in sex rebus non naturalibus ita se regere debet, vt eius victus ratio astrictoriam facultatem habeat, ita vt singula eius fercula quæ incoqui debent, in calibeata aqua incoquantur, carnibus vero vtatur assis magis, quam elixis, & potius ex montanis auiculis sint, & in dumetis degentibus, quam cæterorum animalium.

Finis Quartæ partis.

APPENDIX DE VARIOLIS, ET MORBILLIS

Eiusdem Authoris.

ARIOLAE, ET MORBILLI paruæ sunt pustulæ super carnem in cute efflorescētes, Gal. exāthemata nuncupauit. Hip. ἐξανθήματα Plinius papulas, arabes vero, & Latini omnes fere variolas, & morbillos hodie vocant. Morbus hic contagiosus est, ijsq; præcipue ipsorum contagium impertitur, qui alias eiusmodi morbum experti minime fuere. Plerumq; siquidem compertum est, & ad huc experientia comprobatur, quòd si plures in domo aliqua pueri reperiantur, simulq; in habitent, si ipsorum vnus hoc morbo ægrotauerit, ab hoc tanquam de vno in alium idem morbus vagans, cæteros non multo post tempus apprendit. Est præterea singulis hominibus adeo communis, vt vix nullus sit, qui sua vice ipsum non experiatur, ni præcox mors illum tollat aliquo alio præueniente exitiali morbo, vt in dies experimento obseruatur. Morbus hic quamuis

inter-

intercutaneus dicatur nihilominus non modo vniuersa cutis sed intimæ quoque partes vt os, aspera arteria, pulmones, & intestina hac labe tentari exulcerariq; solent. Morbi genus est in intéperie ob febrem, simul ac in quantitate, & aucta mole, quia singulæ subiectæ partes tument, est nec non in vitiata figura ob capitis, & faciei deformitatem, sed etiam ex eo quod vniuersum corpus deforme adeo cernitur, vt vniuersa cute in fetétes crustas soluta occlusis oculis, vt corpus omne quemmadmodum Doct. Ambianus exacte comparauit, non aliter contabescere, & nigrore torreri cernitur, quam si menses quatuor è furca pependissent, & idcirco morbo etiam occupantur comitiali, videlicet in soluta cótinuitate. Causa eiusmodi morbi, quæ proxima dicenda videtur praui sunt humores cutim attollentes in tumorem, & eandem exulcerantes. Antecedens vero expulsio est reliquiarum ex menstruo sanguine, quo altus fuit fætus à benigno separatarũ naturalis excretricis opere functa; separationis eiusmodi causa sanguinis est ebullitio: ebullitionem hanc Auic. in 1.4. recte comparauit inquiens. Per ebullitionem etenim non secus accidit, quàm in succo vuæ, vel musto qui dum ebullit, expulsa aerea spuma, & fece terrea rectificatur, atque purificatur vinum, & ita sanguinis purificatio contingit. Causa uero ebullitionem excitans est uel occulta aeris qualitas, vel præsentis tunc cæli status aduersa constitutio, vt præcipue est Austrina, uel prauus inspiratione attractus aer à prauo tetroque ua-

que ua-

que vapore ab vlceratis pustulis emanans, iisq; ad patiendum paratis contagium præstans. Alia causa prauam materiam à penitioribus partibus ad cutim propellens est naturæ, & excretricis eius robur, vbi à prauo hoc fomite, & quandoque simul ab humorum redundantia, ac indebito cibi, potusque usu consequente degrauata se ipsam exonerare cupiens, hanc molitur expulsionem, vt Auic. cit. loco author est, & Haly abb. lib. 8. suæ theoricæ inquit. Confortata autem super eas natura expellit ad corporis exteriora. Et Auenzoar lib. 2. trac. 7. inquit. Cum autem post natiuitatem natus incipit inualescere, & fortificari, natura cófortata expellit hunc humorem malum, & corruptum ad exteriora, & cum mouetur natura ad hanc expulsionem excitatur pro maiori parte febris, & quæ seq. Causa autem quæ subiectum dicitur, est materia quæ ebullit, atque putrescit, ex qua accenditur febris, & quæ expellitur, & expulsa cutim in pustulas subleuat, ipsamq; erodit. Reliquiæ sunt menstrui sanguinis ex quo in utero alebatur infans, & subinde in membrorum porositatibus, & in venis reseruatæ, vt tenet Haly abb. lib. 8. suæ theoricæ cap. 14. vbi sic ad uerbum inquit. Fætus namque in matrice sanguine pascitur menstruo, qui superfluitas quædam est corporis mulieris, quem natura ab hepate per uenas ad matricem expellit, quemmadmodum alio diximus loco, & paucis interpositis inquit. Fætus itaque ex meliori pascitur, & eo ipsius nutriuntur membra: reliquumque quod est

in eius

in eius remanet membris & uenis. Idem asseuerauit Auic. cit. sup. loco. Idem quoque Auenzoar lib. 3. tr. 3. cap. 4. vbi perpulchre ostendit qualiter fætus, nutriatur ex bono sanguine menstruo, nihilominus illius prauitatis portio reseruatur in membris ipsius fętus; deinceps subdit inquiens. Post exitum ipsius ab utero infans nutritur, & coadunatur naturalis calor in ipso, & natura eius augmentatur, & confortatur, & conatur digerere, & subtiliare prædictū humorem malum, atque nociuum, & ipsum exterius expellere, & quæ seq. hoc idem Auuerr. sentijt in suo 3. colliget cap. 8. Præterea quod fætus, ut plurimum uitioso sanguine nutriatur, extat Gal. placitum in suo 1. de simpt. caus. cap. 7. ubi inquit, Hoc autem auctius redditum tùm ipsum ampliore nutrimento utitur, tùm non solum quicquid in uenis optimum est, id trahit, ceu prius dixi, sed etiam qui plus indigeat eius quod vitiosum est, aliquando vnà trahit. Hac morbi istius supposita causa ambiguitas oritur eaq; non leuis. Non desunt namque inter recentiores præcipue qui de hoc morbo pertractantes, sicuti nouum esse statuant, nouam quoque eiusdem causam, atque à ceterorum diuersam sententiam afferant. Dicunt namque eiusmodi morbum tunc oriri cepisse, cùm cæli uitio, uel aeris nequitia tempestate quadam eiusmodi labes hominibus comuniter impertita fuit, vnde si omnes qui ab illis, qui tunc temporis ægrotarunt, successiue orti fuere, proprietatem contraxere ex semine, quam & nati natorum, & qui nascentur

ab illis,

àb illis contractam habuisse, & in posterum etiam successiue habituro s existimāt. De tēpore quo idem morbus suboriri ceperit, eo tempore dicunt & illo sub æuo, quo authorum Arabum qui de hoc morbo scripta prodidere, scola vigebat, & non antea. Verum hæc illorum opinio multis conuincitur, tùm rationibus, tùm etiam authoritatibus: quod à me dictum eorum pace veritatis indagandæ studio potius, quam cauillandi, ab eis recipiatur. Peruestiganda enim est variolarum, & morbillorum præcipua causa, quæ in singulis hominibus comperiatur ob quam singuli, homines hoc morbo apprehenduntur, siquidem morbi qui comuniter cunctos homines apprendit comunis quoque debeat esse causa. At de proprietate quam ipsi dicunt à patris semine fuisse contractam sic dicēdum videtur, videlicet, Quod proprietas hæc perperam variolarum, & morbillorum causa statuitur, cum absque hac à principio subortū fuisse hunc morbum statuant, à quo primi illi correpti fuere homines his tantummodo concurrentibus causis, videlicet aeris vitiū, uel cæli nequitia, & ichores in ipsorum corporibus scatentes. Præterea sic dicitur, quòd cum nouus hic morbus, vt dicunt, surrexit, dubio procul nō omnes homines apprehēdit, & nō omnes ægrotarunt, sed eorum aliqui illęsi perstiterunt, quod minime ab eis negandum uenit, alioquin vt ostendit Gal. in 1. de diff. feb. cap. 4. & Haly abb. 1. suæ theoriæ cap. 11. sequeretur quòd omnes sub æstiuo sole ægrotarent, & in pestilentijs morerentur, quod

tanquam

tanquam absurdum concludit Gal. vt destruat illud ex quo sequitur. Si sic igitur est, quod in pestilentijs & aeris, vel cæli uitio non omnes homines ægrotant, necessario concludi poterit, quòd non omnes homines tunc temporis ægrotauerint, nec subinde omnes homines proprietatem illam ex semine patris cõtraxerint, & nihilominus hoc morbo omnes corripiantur, sequitur quod proprietas hæc tanquam frustatoria, & minime necessaria ad uariolarum, & morbillorum morbum procreandum concurrat. Neque aeris insuper uel cæli vitium uariolarum, & morbillorum præcipue ea causa dici poterit, ut ex dictis authoritatibus constat, & quemmadmodum aptissime ostendit Auerroes in suo 3. colliget cap. 8. vbi de variolarum causa pertractans inquit. Et non potest dici ut fiant à causis extrinsecis, quia illæ non sunt necessariæ in omni homine. Vt singuli homines in qualibet tempestate ab eodem morbo minime capiantur causam reddit Gal. in 1. de morb. vulg. in principio inquiens: Quoniam sanè non parum distant ad inuicem corpora per connatas naturas, per ætates, & per varias viuendi formas. Haly abb. vero hoc idem asserens inquit in 1. suæ prac. regalis disp. Diximus quòd pestilentiales morbi nõ accidunt omnibus hominibus, immo quæ fiunt passiones à complexionis aeris mutatione in eorum corporibus inueniuntur, quorum complexio consonat complexioni aeris in eo tempore. Et quæ fiunt à mutatione substantiæ mali aeris, tunc temporis parati ad suscipiendas has

passio-

passiones, & morbos quos prauus aer inducit. Concludendum est recte igitur, quòd causa ea, quæ aeris, vel cæli virio oritur minime potens sit, cùm per se sola neminem ledat in alia cõcurrat causa, quæ aptitudo dicitur ad patiendum ut Gal. attestatur cit. lib. de dif. feb. cap. 4. inquiens, quòd nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest, cui sententiæ se subscripsit Haly Abbas lib. 5. suæ theoricæ cap. 11. Quæ vero aptitudo sit quæ corpora ad patiẽdum disponit Gal. sub exemplo ostendit cit. loco inquiens, supponatur igitur vt in exemplis in ambiente quidem aere nonnulla pestilentiæ semina contineri, ac ea corpora, quæ ab ipso contingunttur nonnulla quidem esse varijs superfluitatibus plena iam ex se ipsis ad putrescendum paratis, & hæc ad patiendum habilitatem habẽt, quæ habilitas est superfluitatum abundantia. Deinceps Gal. quę habilitatem non habent ostendit inquiens. Nonnulla autem pura, atque inutili materia carentia & hæc habilitatem ad patiẽdum non habent. His positis puris, & impuris corporibus deinceps idem Gal. inquit. Cogita quomodo vtraque corpora affici sit necessarium ab eo quem inspirant aere putredinoso. An non rationabile est inquit ille, illa quidem statim à prima inspiratione principium putredinis sumere, ac plurimũ in malo procedere? quæcunque autem munda sunt, & superfluitatibus carent nonnulla nihil mali sentire, nonnulla uero minimum, ita ut ad naturalem habitum facile habeant regressum? Deinceps vt id confirmet am-

P plius

plius quod exemplo ostendidit rursus ostendens inquit. Sic, & cum aeris temperamenta à naturali habitu ad caliditatem atque humiditatem fuerit immodice conuersa, pestilentes quidem oriri morbos est necessarium, plurimum verò eisdem laborare quicunque fuerint superflua pleni humiditate, quemmadmodum qui moderatis laboribus se exponit, ac victu vtitur moderato in omnibus eiuscemodi dispositionibus nullam omnino sentit offensionem. In primo de morbis vulgaribus in principio hoc idem asserens inquit. Cur igitur in vnaquaque tempestate non omnes eodem morbo capiuntur? quoniam sanè non parum ad inuicem distant corpora per connatas naturas, per ætates et per varias viuendi formas. Cum igitur ampla sit sanorum hominum latitudo, sub qua eorum corpora ad inuicem per dictas rationes plurimum distent illi tantum aeris vel cæli uitio patiuntur, qui aptitudinem ad patiendum cōtinent. Aptitudinem verò in se continent, quorum corpora excremētis redundant. Illi verò aptitudinem hanc ad patiendum non habent, quorum corpora excrementis vacant. De his Haly Abb. loquens inquit lib. 5. suæ theoricæ cap. 11. Eorum etenim complexio mali aeris complexionem exuperat, eiusque frangit inimicitias. Et Gal. de ijsdem loquens in 1. de diff. feb. cap. 3. inquit. Et qui boni sunt habitus, ac bene difflantur, & quiescunt, & ventriculum, atque hepar calefaciunt, his febrire est impossibile: nam in eisdem residet ventriculi, atque hepatis partibus quod-

cunque corruptum est, ac paulatim per tempus coquitur, atque optimum fit. Cum itaque excrementorum redundantia in corporibus habilitatem, vel aptitudinem præstet ijs ad patiendum, duplexque in corporibus nostris excrementi genus reperiatur, vnū videlicet quod ciborum esum, & potionem consequitur authore Gal. 1. de sanit. tu. cap. 4. Aliud verò ex vtero matris vnusquisque deferat, videlicet sanguinis illius menstrui reliquiæ, ex quo altus in vtero fuit, & subinde in membrorum porositatibus, & in venis reseruatæ. Primum excrementorum genus in ijs tantum redundans reperitur, qui in cibo, & potu, atque in cæteris sex rebus non naturalibus tanquam intemperantes delinquunt, & ipsarum debitum regimen minime seruant. Non reperitur autem in ijs qui boni sunt habitus, & circa res ipsas probè se gerentes debitum regimen seruant, quos Haly abb. studiosos dominos suæ sanitatis appellat in sua regali dispos. cit. nuper loco. Hoc aliud vero in singulis ortis hominibus, & adhuc non ortis reperitur, cuilibet siquidem tùm generationis, tùm nutritionis, tùm augmēti vnum ex primordijs extitit. Exponendum idcirco venit, quòd ex dictis excrementorum genus vniuersalis ea causa sit, vt vniuersalis hic variolarum, & morbillorū morbus cunctis hominibus sua vice impertiatur. Et in primis duo supponenda sunt, quæ tanquam requisitæ cōditiones tùm variolarum, tùm morbillorum morbo, tùm etiam eius causæ debentur. Vnum est quod sicuti morbus hic singulos ho-

mines apprendit, ita & eius causa in singulis reperiri debet. Secundum vero est, quòd quemmadmodum morbo huic proprium est semel tantum quemlibet tentare, vel bis ad summum, quoniam materia praua à morbo prima uice ex toto dissipata non fuerit, ita & causa eiusdem morbi talis debet esse naturæ, vt semel à natura depulsa, & à primo morbo dissipata denuo repullulare nō valeat, nec amplius morbū ipsum excitare. His suppositis primo an ad excrementa illa quæ à dictis recentioribus Ichores dicuntur, atque sanguinis pars subtilior, atque crudior sit causa ipsa referenda, vel potius ad aliud excrementi genus, vt Arabes tradunt videlicet ad mēstrui sanguinis recrementa, vel eorumdem ichores. Ichores dicunt esse partes subtiliores, atque crudiores sanguinis. Si sic ichores intelligant, morbillorum causam neutiquam attingere videntur cū potius ex feruescente bile morbilli procreentur, minime vero à crudo humore, qui sua natura frigidus dicitur, vt optima ratione conijcitur, & ut per Gal. verba colligitur 1. de alim. facul. cap. 2. pituitæ siquidem potiusquam alterius succi crudus ichor naturam redolet. Præterea non facile recipitur, quòd uariolarum pustulæ ex subtiliori parte sanguinis procreentur, vt in quibus crassior materia subesse videatur, quæ eas in tumorem attollit, & cum præcipue ijs disruptis, vel perforatis crassus, glutinosusque, & lentore non expers sanies uel ichor emanet; cauaq; & indelebilia pustularum ipsarum quælibet ex se relinquere soleat. Dicent fortasse non

de cruditate ea dictum intelligendum esse, quæ alimentorum coctioni opponitur, quæ fit in ventriculo, in hepate, & venis, sed de cruditate ea dictum intelligi debeat, quæ generali magis sensu dicitur de vitiosis illis humoribus, qui cum à natura adhuc euicti non fuerint, crudi idcirco dicuntur, cocti autem tunc dicuntur, cum à natura euicti præparatiq; fuerint. Si ita igitur ichorum cruditas intelligi debeat, cum quilibet humor ichorem sibi proportionatum, & naturæ suæ non absimilem in se contineat, vt Gal. asserit lib. 6. epidemiarum commentario 2. com. 37. possunt idcirco ichores ab vnoquoque ex quatuor humoribus emanare, vt cit. loco legitur. tùm ex Platonis, tùm ex Hip. decreto, & præcipue de ijs qui ex bile diffluunt de quibus Gal. Hip. verba in 2. epid. prolata cit. sup. loco refert, vbi inquit. Et sub cute ichores creabantur, inclusi autem calescebant, & quæ sequuntur. Quamuis tamen in hoc significatu recipiātur, nihilominus neque ichores ipsi, neque humores à quibus defluunt causam esse possunt, quam disquirimus nisi ex menstruo dicto sanguine ichores ipsi fuerint emanati, vt infra ostendetur. Quod humorum abundantia, quæ ex indebito victus regimine in corporibus cumulatur, vel eorundem humorum ichores causam esse non valeāt morbi illius qui singulos homines apprehēdit, hoc notius est, quàm vt à me ostendatur, quandoquidem non omnes homines superfluitatibus se replent, nec pariter eorum corpora recrementis scatent, sed aliqua magis, aliqua minus,

nonnulla verò excrementis vacant, & munda dicuntur cum authore Gal. cit. loco distent inuicem corpora per connatas naturas, per ætates, & per varias uiuēdi formas. In illorum namque corporibus abundant exccremēta, qui in debito regimine delinquunt, & præcipue in cibo, & potu. Excrementis verò vacant illorum corpora, qui in cibo & potu atque in cæteris rebus nō naturalibus probe se gerunt, & optimo regimine vtuntur & idcirco boni sunt habitus. Cum igitur eiusmodi superuacaneorum abundantia, vel plenitudo in singulis corporibus minime reperiatur ob id neque aptitudo, neque proprietas dici poterit, quæ comuniter in omnibus hominibus insit, vt inesse oportet in ijs qui variolarum, & morbillorum morbo corripiuntur, secus namque, & qui boni sunt habitus, & quorum corpora ijs excrementis vacant, & qui in victus ratione optime se gerunt, vel infantes sint recenter nati sub selecta, accuratissimaq; nutrice, vel ablactati, & sub alio eiusmodi curam gerente educati, nihilominus cùm nullus hunc morbum effugere valeat, sed ipsi quoque ægrotare debeant, sequitur idcirco quòd absque aptitudine ea, quam necessariò ad patiendum concurrere vult Gal. & absque proprietate quam ponit Auicennas, nihilominus ipsi ægrotarent; quandoquidem maiorum dictis repugnaret, cùm idem Gal. dicat. Quandoquidem nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest. Et Auicennas dixerit agens validum cum peruenerit, & non adsit patientis præparatio nō

fit actio,

fit actio, neque passio: At cum absurdum sit à maiorum assertationibus recedere, planumq; sit, & apud omnes confessum, quod inter omnes homines, vbicumque corpora dantur pura, & superfluitatibus carentia, nec non alia impura, & superfluitatibus minime carentia, cum ampla satis sit sanitatis latitudo. Et quod superfluitatibus scatēt eorum corpora, qui malo indebitoq; victus regimine vtuntur, sicut illorum corpora munda sunt, & superfluitatibus carent, qui debitum in sex rebus non naturalibus regimen seruant, & domini studiosi sunt in custodia suæ sanitatis, vt inquit Haly. abb. omnes tamen hoc variolarum, & morbillorum apprendi contingat, alia idcirco perquirenda causa erit, quæ cunctis hominibus comunis sit, postquam excrementorum dicta plenitudo cum in cunctis comuniter hominibus minime reperiatur, omnes tamen hoc morbo ægrotant, si ab alio aliquo præueniente prius non enecentur. Sed tandem, vt absque contradictione aliqua agnoscant qui secus tenent, quòd neque excrementorum prouentus, neque eorundem ichores minime causam esse, ut singuli homines variolarum, & morbillorum morbo apprendantur, dicant ipsi quæ excrementorum abundantia, uel ichorum in nuper natis infantibus reperiri potest, præter sanguinis menstrui recrementa, vel ipsius sanguinis ichores? & nihilominus ab hoc morbo apprehenduntur. Amplius quid de infantibus ijs dicent, qui hac labe coinquinati ex matris vtero exijsse visi fuere? vt clarissimus Ambianus

 notauit.

notauit. Non alia igitur quæ cunctis comunis sit causa venari, reperirique unquam, & à nemine poterit, quàm menstrui sanguinis reliquiæ in quolibet orto infante, & qui adhuc oritur reseruatæ: vt recte Arabes senserunt. & hæc de materiali causa, quæ subiectum dicitur, causa vero prauam hanc relinquiarum materiam à probo sanguine separans est ebullitio, ebullitionis, atque putredinis causa est attracti aeris vitium, vel crassities ac humorum lentor, vel eorundem copia obstruens, & prohibita transpiratione ebullitionem, atque putredinem excitans. prauam ipsam separatam materiam expellens causa est natura ipsa excretricis ope. Finalis causa est à praua mensium reliquiarum materia sanguinis repurgatio. Formalis vero est materiæ illius ebullitio, atque putredo, & ex ea pustularum in cute efflorescentia; & hæc de causis. Quod insuper antiquorum æuo notus hic variolarum, & morbillorum morbus fuerit patet non modo apud Arabes, sed etiam apud Græcos. Diuinus ille senex in suo 1. epid. commentario 1. tex. 38. & 4. de hoc meminit morbo, nec non lib. 4. eiusdem operis sub nomine ἐντίμακτω, ac etiam li. 6. eiusdem operis, & etiam lib. 7. tex. 94. vbi historiam tractat, ac enarrat filij Timonacti duos menses agentis, & hoc morbo correpti. Inter Arabes verò Auic. Haly abb. Rasis, Moses, Auenzoar, & alij. Quod sub æuo iam dictorum autorum, & apud ipsos non nouus morbus, sed antiquus reputaretur, Testis est Haly abbas, qui in regali sua dispositione lib. 8. practicæ cap. 14.

vbi de

vbi de hoc morbo pertractans inquit. Quam antiqui dixerunt carbones adustos, Græci autem filias ignis vocarunt. His ita discussis, & enarratis causis ad signa tandem accedamus. Signa variolarum, & morbillorum exitum præcedentia, & quæ significant eas de proximo erupturas, vel pustulas apparere hæc præcedunt, videlicet febris de genere sinocharum, capitis dolor, oculorum rubedo, & illacrimatio, tussicula, narium pruritus, pandiculationes crebræ, vniuersi corporis punctiones, & tremores, concussiuiq; motus, pauores in somno; Vbi vero iam apparuerint, capitis grauitas, tumet facies, clauduntur oculi, tumet quoque vniuersum corpus, si variolæ fuerint, atque deforme redditur, albescunt subinde pustulæ, & in fætentes crustulas effusa sanie desiccantur. Præterea sequitur raucedo uocis, & spiritus difficultas, si asperæ arteriæ, uel pulmonum partes hac labe fuerint affectæ, & disenteria subsequitur si intestina exulcerauerint pustulæ, & si fauces deglutitio impeditur. hæc de signis. Tunc salubris euentus erit, vt de prædictione agamus, cum febris antecedat non valida, & si dum pustulæ exeunt imminuatur febris, si celeriter efflorescant, citoque maturentur, & si paucæ sint, & decēter eleuentur. Morbillorum vero salubris erit euentus, si non admodum sit intensa febris, & materia decenter expellatur, citoq; digeri incipiat. Perniciosus vero iudicabitur, si plurimæ sint pustulæ, & inter eas vel cineritio, uel nigro colore ex ijs aliquæ apparuerint, & eo magis si plures sic scatere videantur, &

tur, &

tur, & si plures simul cohereant, & decenter non eleuentur, & si eleuatæ fuerint, antequam maturescant depressæ videantur, quod in variolis perniciosum valde est signum, cum quo nullum fere euadere vnquam vidimus, & eò magis si intensa febris prosequatur, si raucedo adsit, si spirandi difficultas superuenerit cum sicca tussi, si intestinorum tormina, & disenteria, hæc namque intestina, illa vero pulmones, & asperam arteriã affectas partes esse indicia planè ostẽdent, & sæuissimum esse atque pernecabilem morbum, & hæc de prædictione. Curatio iam genito variolarum, & morbillorum morbo debetur, sed imminentis, vel futuri præseruationem moliri perperam profecto videtur, & in ijs præcipue, qui morbum hunc semel experti adhuc non fuerint. Primo quia cum eiuscemodi variolarum, & morbillorum efflorescentia naturæ sit expulsio, vt fere autores omnes fatentur, & præcipue Arabum omnium scola, ac etiam quia naturæ opera cum præsertim sibi noxia impedire non valeamus, neque etiam valentes deberemus, hac etiam ratione, quia aeris inclementia in tempestate aliqua non nisi difficulter euitari possit, cum tùm respirare non valeamus, ac subinde quia in infantibus præcipue, quæ in eis reseruatæ sunt menstrui sanguinis reliquiæ à natura tantum, ab arte minime euacuari valeant, vt in plurimis obseruatum fuit, quibus ob alterius prægressi morbi curationem per pharmacum, ac nonnullis etiam per venæ sectionem euacuatio facta fuit, nihilominus neque ab

que ab

que ab ipsa euacuatione, neque ab ipso morbo dissolutæ menstrui illius sanguinis reliquiæ vnquã fuere, sed in aliud tempus eiuscemodi morbi tentati fuere, & à natura ipsa, depulsa praua materia ab hoc morbo postea correpti euaserũt. Nihilominus vt in aliud tempus tardetur, vel mitis atque saluber magis sit futurus, vel imminens hic morbus, & à maiori eius putredine, ualidisque febribus quisque præseruetur, debito victus regimine utendum erit, ut perpetuo obseruari debet. Primum aer cum coinquinatus fuerit, & ad hanc labem excitandam propensus quo maxime poterit euitandus erit, & in salubriorem commutandus. Cauendus est quilibet ipsius aeris excessus, & præcipue calidioris, uel humidioris, qui si à præsenti tunc cæli statu talis, & non aliter condonetur, uel sub temperato magis, & clementiori cælo se transferent, uel arte moderandus erit, ut Gal. monet lib. 9. methodi cap. 14. ut qualis exigitur talis reddatur, ex quo idem Gal. inquit domus seligendæ sunt quæ ex ipsis eas præstent qualitates, quæ in salubris aeris qualitatibus aduersantur, uel arte nostra parari debent. Primo igitur selectis ædibus ut exigitur, curandum erit ut fenestræ quæ septentrionem respiciunt apertæ teneantur, vt borealibus, & aquiloniis ventis aer ambiens in ædibus repurgetur, frigidamq;, ac siccam temperiem acquirat, ad frigiditatẽ nihilominus moderate vergat, & minime excedat, ne poros condẽset, uel intus repellat. Quæ uero austrum inspiciunt, occlusæ omnes teneantur, & ut ambiens aer clemens

magis,

magis, atque gratus reddatur, si aeris qualitas ad calidum nimis uersa fuerit ædes leuiter aceto rosato, & aqua lampha irrorandæ erunt, & gratæ redolentibus floribus, & frondibus inspergendæ vt rosis, violis, aranciorum floribus, gelsiminis, & virgultis similibus, modo aeris moderata frigiditas non excedatur dictis iam de causis. Si verò ad humiditatem nimiam versa fuerit aeris ambientis temperatura, ignes in ædibus, vel prope ędes in quibus pueri morantur redolentibus, & suauiter odoratis incendantur ignes, & propius incendantur si hiems fuerit, vt cum lauro, cupresso, pino, iunipero, & eiusmodi alijs. vel odorata fiant suffamigia vt ex rosis, lauandulis, storace, isopo, maiorana, gariofillis, & similibus, & nutrix domi se contineat, nec vbi sunt ægri accedere non audeat. Arte sic paratis ædibus, ac prout exigitur contemperato ipsarum ambiente quo cibo nutriri debeant, & quo potu, à suo fonte sic seligendum erit; Cibus si infans sit lactens sit lac sanæ, selectæq; nutricis. Eius nutricis verò cibi sint in actiuis qualitatibus attemperati, & boni chimi, coctuq; faciles, & qui eleganter alát, vt in suo loco de seruanda sanitate est dictum; hoc tamen curare debet, vt exiccanti aliqua moderata facultate non sint penitus expertes. In potu verò vtantur vino paucifero, & decenter diluto sic in præseruádo: in curando vero uitentur ab ipsa nutrice excrementa singula cibaria, atque calidiores carnes, & dulciora alimenta. Si vero ablactatus sic puer, eius cibus sit panis decoctus, vel stuphatus in iure parui pulli abiecto

magna

magna ex parte iure in quo efferbuerit, vel maceratus fuerit panis. Poterit quoque eis exhibere ferculum ex luteo oui, & pauco succo limonum, vel agrestæ, & panis lotus quandoque poterit, quandoque oua recentia sorbilia ipsis exhibere, & se ex magis adultis fuerit nõnihil ex laudabilioribus carnibus eis exhiberi poterit in quibus oxalida folia aliqua fuerint incocta. Poterit quoque eis exhiberi ferculum quandoque ex farina ordei in furno præparata, quod ferculum ex iure paruæ pullæ confecti, ac melle sale pauco condiri poterit, poterunt quoque passulis vti, & tandem cum victus moderamĩne regantur, qui ad siccum moderate vergat, & nimiam societaté vitent. tùm lactentes infantes nutricis regimine, tùm etiam qui iam ablactati fuerint, & hæc de regimine eorum qui à variolis, & morbillis pueros præseruare studebunt. Ambiguitati cuidam quæ per obiectionem quorundam excitari posset, responsionem modo afferre abs re non fuerit. Diximus quod in præseruando pueros ab imminenti variollarum, & morbillorũ morbo victus ratio ad exiccantem moderate vergere debet, quod quidé Gal. verbis repugnare videtur, quandoquidem in primo de sanitate tuenda cap. 7. Gal. inquit: Haudquaquam itaque siccandi sunt pueri, si modo in his nulla præter naturã humiditas subest, qualis in raucedine & quæ sequuntur. Hipp. nec non 1. aph. 16. idem peruulgauit inquiens. Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & alijs qui tali victu uti consueuere, qui-

bus

bus verbis monet Hip. quòd neque ratione temperamenti, neque ratione conſuetudinis pueri nequaquam ſunt humectandi, quod Gal. in commento atteſtatur inquiens, oportet enim naturam eorum fouere per humida non eodem quo morbos modo demoliri. Obiectioni ſic reſponderi poteſt, quòd quamquam de præſeruatione agatur, quæ præſeruatio ſanitatem ſupponit, quæ ſimilibus ſeruanda eſt, nihilominus cum aeris temperatura ad immodicam humiditatem verſa fuerit, & ob exceſſum in humidis corporibus vereatur, vt ſanitatis latitudo ad morbum iam prope accedat, & idcirco de imminenti eo morbo inter pueros pręſertim vereatur, vt Haly abb. inquit, ob id artis curatiuę caput neutiquam ignorare debemus vt idem Gal. 1. aph. cit. loco, ſed ſciendum eſt quòd animaduertit Hip. doctrinam, qua nos docet, quod quæcũque morbis præſentibus recte peragũtur, aut incipiẽtibus, aut imminentibus præuertenda eſſe vt Gal. aſſeuerauit nos monens in ſuo de curandi ratione per ſanguinis miſſionem cap. 9. Hac de re igitur quia ſi morbus iam præſens eſſet, non ſimilia, ſed contraria expoſceret, vt idem Gal. docet cit. primo de ſanitate tuenda cap. 7. idcirco ipſo imminente non eſſe vltra pueros humectandos, ſed potius exiccãdos iam ſatis conſtat, & ſic in cęteris rebus non naturalibus dictis. Somnus ſit moderatus, & pro conſuetudine; reliqua verò vt de ſeruanda ſanitate ſuo loco dicitur, ita regãtur, & hæc de præſeruatione. Curatio vero iam correptorum ſic fiat. Aer talis ſeligi, vel parari debet, vt

de

de præſeruatione eſt dictum. Cibi vero & potus ſi infantes fuerint adhuc lactentes non alius ſic quam optimum lac à ſana, ſelectaq; nutrice ſumptum, quæ nutrix probe ſe gerat in ſex rerum non naturalium vſu. Aere fruatur quem infanti conuenire dixi, In cibo verò, & potu, & cæteris ſe gerat, vt ſupra de præſeruatione diximus præterquã quod donec morbus ſtatum pertrãſierit à carne, & vino ſe abſtinere debẽt, & præcipue à carne pulli donec febris omnino ſedata fuerit, & corticis ceciderint, & calor recedat inquit Haly abbas, & vti pane in iure laudabilium carnium paruæ pullæ, ouis recẽtibus ſorbilibus, ptiſana ordeacea, lentibus bis coctis, paſſulis corinthiadis, caricis, pinguioribus, dactilis, potus ſit aqua cinamomo caricis decocta, & ſic à carne, & vino abſtineat donec maturæ fuerint variolarum puſtulæ, & quouſq; morbilli per halitum digeſti fuerint. Si verò ablactatus ſic puer ferculum ei exhibeatur ex iure paruæ pullæ in quo efferbuerint oxalidæ folia in quo vel ferueat panis, vel maceretur, prout puello magis fuerit accomodum. Poterit quoque parari ferculum ex eodem iure cum oui recentis luteo, & ſucco limonum, vel aranciorum, vel granatorum muzorum, poterit quoque ferculum parari ex ordei farina in clibano potius prius excocta, atque decenter exiccata, quæ iocunditatis gratia melle parum cocto poſſet dulcorari, quẽmadmodum cætera cibaria condiri laudauit Paulus Aegineta, & præcipue pro ciẽda aluo, ſed hoc improbatur ab Auenzoar cum dicat, quòd cum puer adhuc

eſſet,

esset, & variolarum morbo ęgrotaret absente eius patre, & quorundam consilio mel accepisse ex quo detrimētum adeo recepit, quòd mirum fuerit, quòd ab ipso morbo euaserit, & idcirco de melle toto vitę suæ tempore recordatum fuisse, ne facile igitur assumptū mel in bilem uertatur, & eius bilis putredine intestina abradere ualeat, in morbillis præcipue ab eo abstinere, & potius ferculum ipsum cum pauco zaccaro dulcoratum succo limonum, uel aranciorum nonnihil admiscerem: sed in ualeolis in quibus adstricta foret aluus pauco melle in ipso uterer. Poterit quoque aliquando puello buccella panis loti cum aceto, uel succo limonum, uel aranciorum, uel granatorū consperso. Potus sit uel aqua pauco cinamomo decocta, uel aqua ordei, & cum ipsa aqua pulli stillaticium. Potus quoque conueniens erit aqua capillorum ueneris, cicerbitæ, lētium excorticatarum biscoctarum balneo mariæ destillata, & ipsarum quęlibet maxime fuerit accomoda: Vinum autem eis protinus interdicatur donec maturæ fuerint uariolarum pustulæ, uel morbillorum euanuerint. Somnus & uigilia utrumque moderatum sit, & ex consuetudine. Quies seruanda potius est, & corporis labor, uel agitatio euitāda, ac prohibenda ne ebullitio magis seuiat. Si aluus adstricta nimis fuerit, melle utere aliqualiter cocto cum quo lactentis pueri lingua iblinatur, uel nutrix sui uberis papilla, & infantis ori indatur si uariolæ sint, & non morbilli quicquid dicat Auenzoar. Poterit etiam nutrix pruna damascena iure incocta comedere

medere zaccaro aliquantisper dulcorata, necnō passulas corinthiadas, & ficus pinguiores, & iura in quibus incocta fuerit superbibat. Quod si sic aluus nō egerat infantis vmbilicus taurino felle inungi poterit. Qđ si minus ciatur aluus, poterit pinna galinacea in sūmitate butiro, vel oleo peruncta, ipsaq; summitate cōtorta in anum intermitti balani vice. Si vero ablactatus sit puer, & grādiusculus sit, & ex dictorū præsidiorū vsu venter nihilominus ciatur, poterit enema sic parari,

Rec. aquæ borrę, vel iuris gallinacei vnc. vj.
Olei rosati omphacini vnc. j. s.
Zaccari rubei, vnc. s. misce fiat enema quo intestina abluātur. Ira & excādescētia caueatur ex qua sanguis, & bilis magis inde ferueāt, & simptomata augeātur; quo pacto id cauere debeat Gal. docet 1. de sanit. tu. ca. 8. inquiēs fiet hoc prebito qđ expetit, & sublato qđ offendit: Et si ex lactētibus sit. Nutrix quoque animi molestias summopere caueat sed hilaris sit, & vocis modulamine, ac cātilenis, & papilla vberis ori indita infantis dolorem, & quamcunque molestiā lenire studeat, & ita rōne victus prouidendum erit, medicamentis verò vt infra. Confortanda est, & roborāda natura, vt eius principalia membra, & cor præcipue, & est hic principalissimus scopus. Secundus est variolarum, & morbillorum ichores, & labem ab intimis ad extimas partes cutaneas depellere. Primo scopo hucusque ratione victus præscripta prospeximus: Secundo verò medicamentis prospiciendū fuerit simul

ac naturam adiuuando, vt prauam materiã ad cutim propellere valeat, quod quibus agendum sit Haly Abb. & Auicen. docuerunt sic, videlicet

Rec. ficuum citrinarum dr.vij.
Lentium decorticatarum dr.iij.
Lacce ablutæ
Dragantis dr.ij.s.
Sem. fœniculi dr.ij.decoque in lib.j.s. aquæ ferueat ad tertias consumptionem, percoletur, & de hac in potu exhibeatur, vt ætas consentiet, vel sic

Rec. lentiũ semicoct.& abiecta prima aqua vnc.ij.
Caricarum pinguium nu.ij.
Semin.fœniculi dr.iij.
Capill.veneris m.s. Fiat decoctio ad tertias, de qua puero exhibeatur in mane ieiuno stomaco, nec nõ in sero parum pro vice per hæc namq; medicaméta attenuatur sanguis obstructa aperiũtur, & febrilis calor a partibus cordis, & variolarũ, & morbillorũ materia ad cutim propellitur, vt author est Auic. cit.loc. si vero ex lactentibus sit infans, decocti eius modi eius nutrici exhibeatur ciathus, ac ẽt in sero, per tres vel quatuor horas ante cęnã; & si grandiusculus fuerit infans ipsi nec nõ exhiberi poterit coclear vnũ ad sorbendũ in mane priusquã lactetur, & sic prosequatur quousque praua illa materia ad cutim propulsa fuerit, & albescere pustulæ incipiãt. Sed quia multoties cõtingit oris partes, & asperã arteriã, nec nõ pulmones hac labe tẽtari, & quãdoque intestina, & præcipue cũ malũ

altius

altius serpit, vel cum iam efflorescentes pustulæ retrocedentes delitescunt, & intus remeantes intimas eas partes labefactãt, ob quam labem intus sæuientẽ misellis infantibus intestinorũ seuissimi cruciatus cõtingunt, & spiritalibus partibus hac labe scatentibus anhelatione inhibita misere suffocantur. Plerunq; etiam oculos praua hæc materia occupare solet, & pustulas procreare quibus disruptis sub cornea pus colligitur, & vlcera adeo sequiunt, vt pure humoribus deturbatis & perfrictis mẽbranis, & indelebilib. cicatricib. deturpatis sępius miselli infantes obcecare solẽt. Omni ingenio igitur pręcauendũ ẽst, atq; enixe curandũ, vt intimæ ipsæ partes quẽadmodũ, & oculi illęsæ pręseruẽtur, oculis verò (antequã pustulæ circa eos efflorescãt) sic prouidendũ erit, vt crebro hoc linimẽto illinãtur.

Rec. aquæ rosarum
Prunorum an.vnc.j.s.quibus infunde
Sumach loti, & aliqualiter fracti dr.j.s.
Ligetur in petia linea munda, & in dictis aquis infusa oculi sæpe illinantur. vel sic

Rec. albuminis oualis decenter infracti vnc.j.
Aquæ rosarum vnc.j.s.
Croci gr.j.in quibus aquis scutũ aureũ infundatur vt ex vsu apud Florẽtinas mulieres existit, & hoc pręsidio sępius oculi tãgantur simul ac illinãtur. Si oris partes, vel asperã arteriam, & pulmones pustulæ occupare cęperint, quòd visu discerni poterit, & si gutturis, & asperæ arteriæ lædantur ex vocis raucedine, & spiran-

di difficultate conijcitur, tunc succurratur sic

Rec. diamoronis vnc.s.
Vini granatorum vnc.j.
Aquæ ordei
Aquæ plãtaginis an. vnc. vj. misce fiat gargarismus ijs qui adulti magis fuerint, quo sæpe gargarizentur, minoribus verò digito nutricis oris partes illinantur, vel Nutrix ipsa vberis papilla hoc linimẽto prius oblinita ori infantis indatur, vt simul cum lacte præsidium eiusmodi in fauces, & asperam arteriam labendo recipiat, quod erit secundum indigentiã reiterandum, vel sic

Rec. vini granatorum
Diamoronis an. dr. ij.
Ordei sufficienter decocti extractæ emulsionis tãtundem; misce fiat mistura qua vt supra est dictũ oris partes illinantur, & cum eadem vberis papilla oblinita infanti ad suggendum exhibeatur. Si verò intestina lædantur, & adsit fluxus alui tunc.

Rec. decoctionis plantaginis, armoglossæ, bursæ pastoris, verbasci, balaustiorum, rosarum, citoniorum, aliquando in aqua borra, vel currentis fluminis q.s. albuminis oualis cõfracti vn. s. misce abluãtur intestina. Verũ antequã vlterius progrediamur, quęritur vtrũ pro minorãda praua materia, & ex parte inhibẽda antecedẽte causa ad ebullitionẽ putredinẽq; parata sit ægris sanguis mittẽdus nec ne, idcirco quibus, & qñ mittẽdus sit, & quibus non mittendus

ratione expendamus. Si puer qui ægrotare hoc morbo cœperit iam ad annum proxime accedat, calidiq; ac humidi sit temperamẽti latasq; uenas habuerit, robustisq; uiribus sit pditus, & cũ hoc plurib. recremẽtis abũdet, & idcirco intẽsa febre corripiatur, vt ex pulsu & vrinis ac faciei, oculorumq; rubedine tunc dignosci poterit, fueritq; in secunda, vel ad summum in tertia die suæ ægritudinis, & antequam pustulæ subortæ fuerint, morbi magnitudinem, & accidentium sęuitiam verentes, vt noxia materia minoretur, & natura exoneretur, cruribus applicandæ sunt sanguisugæ, & pro tenore virtutis est sanguis detrahendus, & pro ætatis ratione. Et Auicenna citato loco similiter inquit. Et si phlobotometur vena nasi confert, & tuetur partes superiores a malitia variolarum, & est magis facile inter infantes. At clarissimus ille Paulus Aegineta optimus Galeni sectator secus sentire videtur cum 1. lib. cap. 6. dicat. Primum sane nullum facescere negotium oportet vbi verò probè ad summa eruperint, tunc iam curare tentabimus, & quæ seq. Huic sententiæ adhereo magis, & libentius subscribo, quippe cum puerorum, & non adultorum curationem pertractemus. Cum enim ad exalandos succos pueri maxime propensi sint, & satis habeant unde euacuentur autore Gal. Eis neque debetur sanguinis missio, nec tolleratur: & adhuc minus requiritur cùm tam propter exuberãtem innatum calorem, tùm ob cutis raritatem pororumq; latitudinẽ suapte

natura facillima sit eis excremẽtorum depulsio, & superuacaneorum euacuatio, & tunc præcipue cum ad eiusmodi expulsionem, seipsam iam accinctam esse putamus. Nihilominus cum Medicus artifex sit sensatus, à natura, & robore, nec nõ à magnitudine morbi illius qui ægrotabit indicationes mittendi sanguinem, vel contra indicantia Medicus tunc presens prosequi recte valebit, vt veteres præcipiunt, & hæc de mittendo sanguine. Interim dum albescere pustulæ cęperint opus id naturę permittatur donec probe maturæ fuerint, & quæ maturæ se ostendẽt acu aureo perforentur, ita ut sanies extrahatur, cauendo tamen ne plures simul, & eodem tempore perforentur, sed paulatim illæ tantum pungantur, quæ maturę magis apparebunt, postquã apertæ fuerint cum coto detergantur vsque dum saniem fundent. disruptis, vel perforatis pustulis, atque detersis, erunt deinceps saliẽdæ cum aspersione aquæ rosarum salitæ, vel sic

Rec. decocti tamarisci, rosarum, lentium q.s. saliatur decoctum cum quo detersæ pustulę saliantur, hoc tamen cauendo ne illæ pustulæ saliantur, quę de recẽti perforatæ fuerint ne dolor proritetur, quemadmodum neque aperiendæ, neque saliandæ sunt, quę maturæ non fuerint, ne dolor siue apostema contingat, vt Auic. docet cit. pluries loco. Et si hiems fuerit proderit ut idem docet sindonem tamarisco suffumigare, & cum eo leniter puellum inuoluere. Verum si cũ difficultate pigræq; pustulæ maturentur docet idem

Auic. vt accipiatur tela rara, & consuatur admodum culcitræ, quæ postea impleatur farina rizi, milij ordei, fabarum, super quam dormiat puer, & si forte exulcerentur pustulæ, liniantur unguento albo cum caphora, vel vt maturescant fiat sic inter cætera medicamenta.

Rec. foliorum & radicum maluæ, caricarum pinguium an. q.s. fiat decoctio in simplici aqua, cum qua decoctione tepente cotone madefacto quæ immaturæ videbuntur contangantur, uel fiat sic

Rec. hidrelei ex præscripto decocto, & dulci amig. oleo parati q. suff. utatur ut supra. Hoc namque præsidium tùm ex se, tùm etiam ex accidenti supparabit quandoquidem quæcunque cõcoqui oportet occludi cõuenit, vt Hip. monuit lib. 6. epid. com. 2. tex. 24. quod paratum sic hidreleum optime prestabit cũ lentore quodam expers non existat. cum quo cutis spiracula quæ in pueris transpirantia ualde sunt infarciat, atque obstruat, spiritumq́; ac calorem natiuum intus cohibeat, nec dissipari sinat, & præter hoc quod cutis spiracula suo lẽtore infarciat ex quo cohibitus intus calor se ipsum augescit, maturat, & pus ipsum efficit, & suo tẽperamento moderate calefacit, humectat, ac lenit. Et cum puerorum calor sit plurimus, & eorundem naturalis uis satis ualida, ualidiora alia præsidia paranda non videntur, sed vel in eius robore fidendũ vel in eisdem præscriptis persistendum.

De delendis vestigijs variolarum.

PVSTVLARVM cauitates quæ ex praua materia per saniem euacuata relinquuntur ex quibus turpissime, ac indelebiles cicatrices subsequuntur, impleri postulant Gal. autore 3. meth. cap. ij. vbi inquit omnis quæ præter naturam est cauitas impleri postulat. Quibus præsidijs id agendum sit idem Gal. cit. lib. ca. 3. docet inquiens. Et quod siccet, & q̃d expurget. At quantum, & quo gradu exiccans, & quo detergens esse debeat idem cit. loc. ostendit inquiens. Cuius igitur ordinis erit medicamentum, quod carni producendæ sit aptum, quodq́; modice tùm siccare, tùm detergere proposuimus? certe primi ordinis. Quippe quod super hunc fuerit, ita ut non modo humoris qui influit redundantiam consumit, sed etiam affluentem sanguinem ipsum populatur: id refici carnem ceu materiam eius absumens prohibebit. Qualia verò hæc sint medicamenta, quæ modice siccent, & quæ sic detergant. Idem Gal. eodem in loco recenset inquiens. Porrò talis ostensum est thus, & ordeaceam, & fabaceam farinam, & quæ seq. Vt igitur quę adsunt pustularum ulceratarum cauitates postquam a sanie uel sorde detersæ fuerint, & anteaquam in callú obducantur, & antea quam cicatrizentur, singulo mane cum detersæ cum gosipio uel cotone fuerint, uel

saliatæ cum iam dictis decoctis, ut supra præscriptis, tunc temporis hoc præsidio utendum erit uidelicet

Rec. farinæ ordeaceæ, farinæ fabarum an. unc. s.
Thúris in tenuissimum pollinem redacti dr. j.
Lactis nutricis, mellis rosacei an. partes ęquales formetur linimentum, quo cauitates illę cum coto illinatur mane & sero, ut supra dictum fuit, & cú oportuerit ordeacea aqua facies abluatur, uel hoc alio sarcotico.

Rec. far. fabarum, cicerum lentium decorticatarú, ordei lupinorum an. dr. j.

Misce de hoc puluere inspergatur supra ulcerum cauitates semel in die, sed prius nutricis lacte madefiant, & farina superaspergatur. Et si úlcera ipsa dolorosa essent, & dolore pueros infestaret tunc sic

Rec. unguenti albi camphorati unc. j.
Pul. amidi
Litargiri an. unc. s. misce cum hoc unguento illinátur quæ magis dolorosę, uel cruentæ apparebunt; poterit nec non hac aqua uti ut

Rec. amigd. amararum mundatarum
Lentium decorticatarum an. lib. j.
Mirrha unc. ij.
Ouorum lutea assata nu. 24.
Misce instillentur simul, & cum extracta aqua coto intincto pustularum cauitates illinantur, & hæc de sarcoticis.

Vt cicatrix obducatur.

LCERATARVM partium repletis cauitatibus ad epulotica medicamenta transeundum erit, quæ summam carnē siccent, atque conuenienter consolident vel obdurent ut sic

Rec. litargiri

Cerussæ an. dr. s.

Olei mirtillorum uel masticini unc. j.

Misce fiat unguentum quo faciei præsertim pustularum vestigia illinantur, sed prius uino rubro stiptico tepente madesiant in quo balaustria, rosæ, mirtilli efferbuerint, & hæc de epuloticis.

FINIS.

DE PRAVIS FEBRIBVS CVM PETICVLIS QVÆ ANNO MDXC. ET XCI. PER ITALIAM VAGARVNT

Epistola.

IACOBI TRVNCONII MEDICI AC PHILOSOPHI

Ad D. Iohannem Baptistam Adiunctium Burgensem Medicum eruditissimum.

FFLAGITASTI mihi vir doctissime, vt prauæ huius febris quæ per hanc urbem, & extra cum multorū strage grassatur, tum mores tibi significem, tū etiam si quod præsidiū inter cętera compertum habeatur, quod praui huius morbi vires atterat, & quo tutius citiusq; ei insistere valeamus. Quod quidem abs te expetitum nosco, tamquam a solertissimo viro praui huius morbi naturam, tū etiā eius causæ uniuersalitatem explorante, vt prudētis, & generosi Medici consilium esse debet, qui medicam-

hanc artem recta methodo, & ratione exercere (ut iã
pridem abs te actum noui) proficiebitur. Vt igitur
tibi morem, vt cupio, geram, ad ea explicando quæ
poſtulas, mox calamo manum admoueo. Quę modo
uagantur febres, epidemicas eſſe, & in vulgariũ mor-
borum genere reponendas a nemine quidem ambi-
gendum puto. Ipſarum ſi quidem calor tamquam
ſordida humiditate merſus non admodum ſua acredi
ne ſenſum feret, ſed mitis primo, & ad morá acris tan
gentibus ſe oſtendit. Pulſus & paruus, & non admo-
dum frequens minusq́; quam in alijs ex putredine fe-
bribus percipitur. Febris in quolibet ęgro in forma
duarum tertianarum ſpuriarum, atque duplicatarum
progreditur: ſingulo die namque acceſſit una, noctu
uero alia repetit, & alternatim inuaſionis horæ ſe re-
ſpondent. Vrinæ primis diebus ſanorum. ſimiles ſe
oſtendunt, licet paululum crudiores; In tertia die ve-
rò vt plurimum, vel quarta & alijs ſeptima craſſæ, &
albæ turbulentesq́; redduntur: quibus apparentibus
exanthemata uel maculæ apparere iam incipiunt in
dorſo ſub alis, & in brachijs, & paulatim ſparſimq́;
per vniuerſum corpus: aliquibus rubræ, aliquibus li-
uentes, aliquibus nigræ efflorеſcunt: In aliquibus etiã
maculæ illæ altera die, vel parum ultra retrocedunt, &
deliteſcunt, alijs verò in dies magis efflorеſcũt. Sym-
ptomata, quę ſequuntur vel concomitãtur citra enar-
rata ſunt prima die viriũ lapſus, vt vix caput vel aliud
membrum attollere valeant, ad ſomnum inclinatio,

capitis

capitis grauitas, & non abſque dolore primis præci-
pue diebus, qui dolor maculis efflorеſcentibus ceſſa-
re ſolet, ſed delirium quibuſdam ſubſequitur. Obſur-
deſcunt aures, a naribus ſanguinis ſtille decidũt, ocu-
li rubent, atque ingraueſcunt, turbulentesq́; fiunt, &
in aliquibus toruus videtur aſpectus, lingua circa ini-
tia in medio exſiccata, & ad latera lẽtore quodam al-
bicans cernitur, & in morbi vigore non nullis humi-
dior apparet, fauces, & palatum aliquibus vlcuſcula
occupant, manus tremulæ, & prope morbi vigorem,
vel in ipſo vigore alui fluxus contingunt, in quibus
humentia, & aquoſa, & quãdoque chiloſa, & ſimpte-
ptica vel colliquantia, & valde fetẽtia deiecta exiſtũt.
Quæ prauæ huius febris cauſæ ſint, ita coniecimus.
Magis proxima, & effectix profecto ingens eſt putre-
do ad corruptionem tendens, prauę huius putredinis
excitans cauſa, dubio procul humidior eſt aeris intẽ-
peries, & occulta quæpiam eius praua qualitas vt ex
magni Hippocratis decreto in 1. de morb. vulg. legi-
tur vbi ſic ad uerbum ſcriptum reliquit. Morbi uerò
fiunt partim a victu, partim a ſpiritu, cuius actratione
viuimus, utroſque hoc modo diſtingues: Vbi multi
uno morbo homines corripiuntur eadem tempeſta-
te, cauſam illi attribuere debemus quod eſt maxime
commune, & quo præcipue omnes utimur, id autem
eſt quod reſpirando attrahimus; tunc enim uictũ cu-
iuſque noſtrum, nequaquam in cauſa eſſe manifeſto
conſtat, cum morbus omnes iuxta attigit tã iuuenes,

quam

quam senes, tam fœminas quam uiros, perinde uinũ ac aquam bibentes, tam qui mazam, quam qui panẽ comedunt, tam qui parum, quam qui multum laborant, & quæ sequuntur. Iis uerbis Galenus maxime addictus recte conclusit, cœlum non uictũ vulgarium morborum omnium causam esse. At cum tempestate hac, plures tum homines, tum mulieres, tam iuuenes, quam seniores, & tam ciues quam agricolas, & agrestes homines, praua hæc febris per urbes & castra, atque per rura vagans eodem tẽpore apprehẽdat, iure merito non à uictu qui tam uarius, atque dissimilis inter omnes extitit, ut dissimili potius, & sporadicis morbis quam hoc uulgari morbo singuli apprehendi debuissent. Aeris itaque manifestum uitium austrina fuit cõstitutio ipsum humidiorem reddens, quæ aeris intemperantia quantum ualeat ad uulgares morbos procreandos Hippocrates: in 3. epid. in principio inquit, Annus austrinus pluuius, & quę sequuntur. Galenus in commento rationem reddens inquit. Et uidetur putredo omnis ex materia quidem gigni humida. Idem quoque super 3. aph. com. 15. inquit superfluæ humiditates per imbres intra corpus collectæ putrefiunt. Eidem sententiæ se subscripsit Haly Abbas in 1. practicæ suæ reg. disp. cap. 26. subscripsit quoque princeps Arabum in 1. 4. cit. nuper loco, ubi inquit: Pestilentiales uerò fiunt ex aere turbido, & humido, luculentius autem inter cæteros sententiam hanc propalauit Magnus Hipp. in 3. aph.

inquiens

inquiẽs ex anni temporibus, quod in totum dixerim siccitates imbribus sunt salubriores, & minus mortiferæ. Aliam, quam occultam occurrere censemus Auic. innuit citato nuper loco vbi inquit, & principium harum alterationum sunt formæ ex formis cœli facientes esse necessarium, illud cuius aduẽtus ignoratur, & paucis interpositis inquit: Immo oportet vt scias, quod causa prima longinqua ad illud sunt figuræ celestes, & propinque dispositiones terrestres, & his traditis causis deinceps quo pacto eiusmodi causæ læsionem inferant perpulcre ostendit inquiens: Et quoniam necessariò faciunt virtutes agentes cœlestes & virtutes patientes terrestres, humectationem vehementem, aeri eleuantur vapores, & fumi ad ipsum, & sparguntur in ipso, & putrefaciunt eum cum caliditate debili. Et quoniam fit aer secundum hunc modũ venit ad cor, quare corrumpit complexionẽ spiritus, qui est in ipso & putrefit, quod circundat ipsum de humiditate, & accidit caliditas egressa a natura, & spargitur in corpore causa fluxibilitatis suæ, & fit febris pestilentialis. Accedit quoque quod aer ambiens a respirato aere ægrorum, labefactari & coinquinari ualet, & hæc de causis vniuersalibus extrinsecis, mox de intrinsecis quid sentiam tibi aperiam. Quoniam nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest dicebat Galenus 1. de diff. feb. cap. 4. alioquin circa canis ortum omnes ægrotarent, & in pestilentijs morerentur, sed magnam in generatione ægritudinum

partem

partem habeat eius qui passurus est habilitas corporis, quam sententiam Auicennas etiam sequutus inquit: Agens solum cum peruenerit, & patienti nō est præparatio, non fit actio, neque passio. Habita igitur notione cōmunis illius causæ, quæ cunctis communicatur, quæ modo sit hæc habilitas vel præparatio ad patiendum corpora disponens mox venit peruestigandum. Causa, quæ præparans dicitur, & quæ habilitatem ad patiendū corporibus præstat, illamet vtique dicenda est, quæ subiectum putredinis, & materiæ dicitur, vt Arabum princeps ostendit in 1.4. sic inquiens, & præparatio corporum in quo sumus de passione est vt sint plena humoribus malis, nam mūda non forsitan patiuntur ex illo. Galenus vero in suo 1. de diff. feb. cap. 3. sub exemplo perpulcre id ostēdit inquiens, supponatur igitur vt in exemplis inambiente quidem aere nonnulla pestilentiæ semina cōtineri ac ea, quæ ab ipso corpora contingunt nonnulla quidem esse uariis admodum superfluitatibus plena iam a se ipsis ad patiendum paratis, nōnulla autem pura, atque inutili materia carentia, & rursus illa, quę superfluitatibus plena sunt addatur hoc, quod in multis corporis partibus obstructio foraminum adsit in vitaq; ociosa, & multis crapulis degerit ac rei venereæ vsibus immoderatis, & in his, quæ necessario cruditates progignunt assuetus fuerit: Reliquis verò mundis corporibus, & superfluitatibus carentibus adsint præter hæc bona, libera eis sit perspiratio, ob-

structionibus

structionibus adstrictionibusq́; meatuum careát, exercitia etiam sint moderata, & victus moderatus. His denique suppositis puris, & impuris: corporibus, cogita (inquit ille) quomodo vtraque corpora affici sit necessarium ab eo quem inspirant aere putredinoso. An nō rationabile est, inquiebat ille, illa quidem impura statim à prima inspiratione principium putredinis sumere ac plurimum in malo procedere? Quæcunque autem munda sunt ac superfluitatibus carent non nulla quidem nihil, non nulla verò minimum mali sentire ita vt facile ad naturalem abitum habeát regressum. Deinceps idem Galenus tanquam solertissimus subdit. At hic quidem sermo in vno profertur exemplo sed nihilominus in omni genere causæ veritatem complectitur. Causa igitur, quæ corpora ad patiendum disponit redundantia est excrementorum. Ratio autem ob quam munda corpora à communi ledente extrinseca causa nō patiantur ab Haly Abb. lib. v. suæ Theoricę cap. x1. explicatur, vbi sic inquit, Eorum etenim complexio aeris complexioné exuperat eiusq́; mali frangit inimicitias, & si ita non fieret, vt dicimus certe omnes vna infirmarétur peste & eodem tempore perirent. Quæ autem excrementitia hæc materia sit, quæ sua quantitate, & qualitate peccat in eiusmodi febribus, vtique cum iam nouerimus eas in forma duarum tertianarū nhotarum progredi, profectò bilem pituitæ portione admixtam putredinis materiam, & subiectum esse nemo fuerit qui

 ambigat,

ambigat, & sic de causis, & morbi huius dignotione. Qualis vero eorum qui ægrotant a nobis expectetur euentus in vniuersum tibi significabo. In aliquibus namque salubris at in plurimis perniciosus euentus ipse prædicitur, si quidem ita subsequi in dies obseruamus. Salubris etenim speratur in quibus pauca scatere recrementa cóiectamur, & in ijs præcipue qui boni sunt habitus, & quorum corpora obstructionibus carentia facilis in eis perspiratio dignoscitur, & in quibus die critica exanthemata illa, & maculę efflorescunt rubræ, & cum leuamine ęgrotantis: quę persistant, neque citius delitescant: Sperenturq; magis, si cum mentis constantia virium robur persistat, & ęger ad ea quæ sibi offeruntur medico obediens, & promptus fuerit, neq; quæ sibi offeruntur alimenta respuat. Speratur quoque si in statu, & die critica copiosa per aluum deiectio fiat cum ægri tollerantia. Obseruauimus namque quod plures quibus sic effluxit aluus quamuis alba quandoque, & vt chylosa valdeq; fetentia deiecta fuerint ex huiuscemodi effluxu quemmadmodum, & ex non ita prauis, plures saluatos fuisse cóperimus modo nó in principio sed in morbi processu, & circa statum eiuscemodi effluxus apparuerint. Per vrinarum quoque copiam aliquando felix sequutus est euẽtus nihilominus cum ex ijs infidum sit iudicium, & fallax sæpe idcirco medici decepti fuere cũ post copiam vrinarum effluxam ipsarumq; color, & sedimentum non multum a laudabili distarent, attamen

men

men ægri non pauci periclitarunt, & idcirco nó in ipsarum copia sperandũ erit sed si in die critica effluxerint, & cum leuamine ægrotantis & cum cæteris salubribus indicijs. Ex aduerso autem de malo euentu prædicimus si exanthemata in morbi principio apparuerint, & cito delitescant, vel si persistant, & in dies liuescentia vel nigra apparuerint ná sic apparentibus pauci euadunt, vt experiméto compertum habemus. Periclitãtur quoque quibus praua illa materia ad cerebrum defertur vnde delirium sequatur, Rubescant oculi, obsurdescant aures, è naribus stillæ decidant, manus tremulæ fiant nisi cum his præcipue viriũ robur persistat, & oblatis cibis nó aduersentur, & ijs substineantur, ex ijs namque præter spem multorum nónullos euasisse obseruauimus. Euentus quoque malus expectatur, si ex illis, qui circa ægrum assistũt, quis cótagium acceperit nam vigilijs, & cæteris laboribus eorum viribus iam defessis licet qui primo ægrotabat persanetur illi vt plurimum virtute non persistente moriuntur vt sæpius obseruatum fuit, & hæc de prænoctione. In hoc morbo curando quemmadmodum, & in cęteris duplex. Indicatio imprimis nobis suggeritur morbi videlicet sublatio, & virium custodia: & cum quę à viribus inter omnes alias indicationes primum obtineat locum, & idcirco cæteris præferenda sit, vt Galenus voluit in suo lib. I X. Meth. Med. cap. X I I. & non absque ratione cum quæ a viribus sumitur Indicatio duplici nomine præferri de-

 beat,

beat,& primo quia ab ipso ortu,& etiam nobis sanis existentibus scopum hunc reficiendi, quod exhaustū est vt vires custodiantur Galenus præfixit 1. de sanit. tuen.cap.3. secundo quia medicorum. Arabum princeps in prima quarti tract.2.c.8.inquit. Curans enim vt sciuisti est virtus non medicus, & cum ipsa deficit non valet curatio. A virium indicatione proxima est, quę ab affectibus quos curare proponimus datur, postea deinceps reliquæ. Vt modo custodiantur vires custodienda est ipsarum substantia, quæ triplex est videlicet, spiritus, solidæ partes, & benigni humores. Custodietur autem quælibet substantiæ pars dictarum si dum exhauritur, quælibet resarcita fuerit. Quantum verò reassumendum sit,& quantum resarciendum Galenus ostendit lib.xi.meth.cap.v. vbi inquit. Tantum adijcere oportet quantum est de robore virium imminutum. Quo verò instrumento docet Galenus primo de sanitate tuenda cap.2. & 3. spiritus videlicet aere, solidiores partes cibo, humidiores potu. At cum instrumenta hæc in sex rebus non naturalibus contineantur a suis fontibus quodlibet ipsorum sua condecenti qualitate, & quātitate ac vbi expedierit, seligendum atque hauriendum, iure meritò fuerit. Ad vires custodiendas igitur consilium primo dirigentes,& ab immodico febris estu,& exuberantis bilis feruore spiritum tueri atque eundem recreare primo intendētes,& idcirco vti refrigerationem ad hæc præstanda nāciscamur, pro primo instru

mento

mento aerem seligimus qui in primis qualitatibus ad frigidum moderate vergat ne excedēdo cutaneos poros condenset, & exanthematibus quæ tunc temporis efflorescere debent recludatur via: in passiuis verò qualitatibus ad putredinem, & ad aeris vitium iam suppositum consilium tendentes aerem ipsum ad siccum vergentem, & omnis impuritatis expertem seligimus, & si talis à præsenti cœli statu non condonetur, tunc in ædibus talē arte paramus quemmadmodum Galenus docet lib. ix. Meth. Med. cap. xiiii quo in loco inter cætera domos seligēdas esse docuit quæ ex se ipsis eas præstent qualitates, quæ insalubris aeris qualitatibus aduersentur, & si tales non adsint arte parari debeant. Cum igitur humida fuerit quæ præcessit aeris constitutio, & adhuc talis cum aliquo occulto vitio persistat, prauarum febrium eiusmodi est auctor. Vt arte igitur contemperetur,& purificetur aer curamus vt fenestræ quæ septentrionem respiciunt aperte teneantur, occluse verò quæ austro percutiuntur: Insuper vt aer ipse ambiens in ædibus salubris magis, atque gratus reddatur hyemali tempore lignis redolentibus ignes accendebamus, vt ex lauro, pineis, iunipero, & eiusmodi alijs vel suffumigia parauimus ex lauandula stirace Gariofillis, & similibus nunc verò in estibus solium thalami aqua rosarum, aqua lampha, & aceto optimo irroramus, vel ex eisdem & saccharo gratæ fiant euaporationes, & quandoque per solium flores prosternimus, & virides frō-

 des

des, vt rosas uiolas Aranciorum flores, & folia limonum Gelsimini nostrales dicti, & huiusmodi alia, & hæc de aeris contemperamento. Dum aere sic spiritum tueri recreareq; studemus; Interim quoque solidas ægri partes cibo, atque humidiores potu tueri resarciriq; pariter curamus. Verum si nobis sanis existentibus cuiusque hominis substantia continuo depascitur eaq; cum triplex existat spiritus uidelicet solidæ partes, & qui benigni dicuntur humores: spiritus autem aere substantia solida cibo, humidior potu indies refici necessariò debeat multò magis eęđem substantiæ partes, reassuntione, uel resarcitione in ægris indigeat, cum maior in eis dictarum partium ex solutio fiat: Tantumq; ad nutrimenta adijcere oporteat quantum est de robore uirium imminutum authore Galeno lib.x .Meth.cap.5. Et cum multa in hac mali moris febre, substantiæ deperditio fiat multum quoque ad nutrimenta adijcere oporteret, ut uires custodiantur. Sed quoniam duplex indicatio in medendis morbis nobis suggeritur uirium custodia scilicet, & morbi sublatio. Idcirco in cibando ęgrum non leuis illa oritur difficultas à Galeno prætacta lib. 1. ad Glauconem cap.x.ubi binos illos proponens scopos inquit; Quoniam uires longius laborare debent, prouidendum est pro uiribus ne morbus augeatur & ne ægrotantis uires prosternantur. Difficile uero est seruare utrumque inquiebat ille, quoniam inædie quidem quantum prosunt ad morbi coctionem, tantum
uel

uel etiam amplius uiribus efficiunt: Cibi uero in quãtum ægri robur adaugent, tantum coctiones impediunt hæc Galenus. At longe magis eiusmodi augetur difficultas in prauis eiuscemodi febribus cum citra id quod in genere sint duarum tertianarum spuriarum ipsarumq; duplicatarum in quibus viris longius laborare debent, Galeno authore citato nuper loco, additur quoque prauitas, & magnitudo morbi. Magnus quippe dici debet, tum ratione prauorum simptomatarum, & eiusdem morbi seuitiæ, tum ratione cordis quod præcipue obsidetur, & cæterorum membrorum principalium quibus eiusdem morbi simptomata impertiuntur cum magna virium in ipsis membris insidentium imbecillitate, qua posita magna adiectione, & largiori cibo indigerent ægrotantes, ex aduerso autem cum morbus magnus sit, & ad coctionem contumax, atque rebellis tenuiorem cibum exposceret quãdoquidem cibi coctiones impediunt, vt Galenus monuit citato nuper loco primo ad Glauconem, ad quam difficultatem sic dicerem, quod etiam ratione morbi in quo subest ingens putredo, vel corruptio, vt in eiusmodi febribus, & etiã ratione, quia ad coctionem rebellis est morbus, alendi sunt ægri in morbi initio præcipue, & vsq; in tempus prope statum, largiori cibo potius quàm tenuiori: Et in primis ratione virium, quæ in morbo hoc maxime labuntur, tum etiam ratione prauitatis, ob quam humores non modo putrescunt, sed ad corru-
 ptionem

ptionem accedunt de qua corruptione Galenus lo-
quens in primo Aphoriſm. comm. xvii. inquit, ſi
enim vires laborantis debiles fuerint, & ea quæ eſt in
corpore diſpoſitio ſit ex corruptione humorum pa-
rum alimenti, ſæpius talibus afferemus: Parum quia
non poteſt virium imbecillitas tantum ſimul alimen
ti ſubſtinere: ſæpius autem quoniam multis indiget
diſpoſitio; nec obſtat quod morbus ſit ad coctionem
rebellis quia non eſt expectanda coctio vbi non ad-
mittitur, ſed nihilominus à natura ipſa, & arte euinci
praua morbi materia, atque depelli profectò valebit.
Quamobrem cum prauæ iſtius materiæ depulſio in
ſtatu fieri ſoleat, tunc temporis tenuiori cibo vtendũ
erit iuxta Hippocrais præceptum primo Aphoriſ.
Aphoriſmo viii. Imo parum ante illud erit cibus
ſubtrahendus, vt idem Hippocrates monuit citato li-
bro Aphoriſ. x. Cauſa autem ob quam in ſtatu ſit te-
nuiſſimo victu vtendum, Arabum princeps nos edo
cens inquit, vt natura in cibo non occupetur cum
ipſa impugna ad morbum profligãdum pro viribus
ſe aduiti deberet, prius vero vberius victus adhiben-
dus eſt vt æger ſufficiat. Hippocrates inquit citato lo
co. Auic. verò in prima quarti tract. 2. cap. 8. nos ite-
rum monens inquit. Verum eſt tibi neceſſarium cũ
in hoc, in omnibus ſpeciebus, vt ſit principium tui
regiminis groſſius, & poſtremum tui regiminis per-
ueniens ad ſtatum ſubtilius, & gradatim procedens
in eo quod eſt inter illa, ita vt virtus ſit conſeruata
vſque

vſque prope ſtatum, & ſuperius dixerat, dignior ho-
rarum ad ingroſſandum ſcilicet alimentum eſt hora
in qua virtus nõ eſt valde occupata in materia, & eſt
principium ægritudinis. Reſpectu virium igitur in
principio largius eſt alendum, & ſic gradatim quouſ-
que ad ſtatum morbi prope accedamus tunc tempo-
ris namque ratione morbi, vt eius materiæ tum co-
ctio vbi admittitur, tum præparatio eiuſdemq; a na-
tura depulſio fiat, & non occupetur in cibo ſicut mo
nuit Arabum princeps, ſubtrahendus eſt cibus, & te-
nuiori vtendum eſt, vt citato loco monuit magnus
Hippocrates. Quo pacto autem alimenti quantitas
in principio morbi, & vſque in ſtatum ſit ægro per-
ſcribenda, vel metienda hoc medico coniectandum
reliquit Hippocrates aphoriſmorum primo aphor. 9.
vbi inquit. Coniectari autem oportet an æger cum
victu ſufficiat perdurare donec morbus conſiſtat, &
quæ ſequuntur. Ex quibus coniecturam eiuſmodi
medicus ſumere recte debeat, vt recte cuilibet ægro
ſua præſcribatur victitandi forma, adeo vt cuſtodian-
tur vires, & morbus pariter profligetur, magnus Hip-
pocrates pluribus in locis peruulgauit, ſed præcipue
in ſuo, de ratione victus commentario 2. text. 36. vbi
hæc inquit, Conijcere autem oportet, & robur, &
morbi cuiuſque ſpeciem, hominis item naturam atq;
ægrotantis in victu conſuetudinem, non in cibis ſolũ
verum quoque, & in potionibus. His maiorum pla-
citis recte obſeruatis vnaquæque cibandi ægrum dif-
ficultas

ficultas demitur. Cum igitur ad ægrum accedimus hac mali moris febre correptum quod quam primũ per enarrata ſigna conijcimus, & tamquam experientia edocti dignoſcimus, ex inde ægri natura eiusq; robore, & in victu conſuetudine exploratis, quod ægritudinis ſtatus non prope adſit, ſed vt in aliquibus vltra decimum quartum, in nõ nullis vltra vigeſimum prorogatur, vt etiam in dies obſeruamus coniectantes, & ſub inde indicationibus receptis, vt à viribus cuſtodiendas eſſe, à febre refrigerandum, & modice madefaciendum, à putredine educendam eſſe ab obſtructione aperiendum ab obſtruente materia tollendam, vel prius præparandam à prauitate alexipharmacis inſiſtendum, deinceps ad inſtrumenta vſurpãda, quibus ea quæ nobis indicata ſunt perficere valeamus, omne conſilium dirigentes pro reaſſumptione reſarcitioneq; ſolidarum partium, nec non humidarum, quæ continuo vt diximus exoluuntur, ita inſtituimus, videlicet; Vt in prandio ſumat panem in iure paruæ pullæ ferueſactum, & ouum ſorbile ante ipſum ferculum, & in ipſo iure boraginem, uel cicerbitam, uel oxalidam incoquendam imperamus: In potu uerò pulli ſtillaticium magis delicatis corporibus cæteris uerò aquam decoctã exhibemus; In meridie uerò ad quinque horas à prandio eiuſdem ſtillaticij ciathum ſingulis exhibemus; in cęna uerò idem ferculum, quod in prandio ſimiliter exhibetur. & ſic procedimus per duos primos dies, & quouſque mi-

norata

norata ſit materia perleniens pharmacum, uel per uenæ ſectionem. Minorata ſi quidem, quæ noxia eſt materia, tunc incipimus vberius ægrotantem alere, & in prandio ſi ex delicatis ciuium corporibus ſit, vel ex nobilioribus lautis cibis, & optimi vini potui aſſuetus, capi iura concedimus, & vini aquæ dimidio limphati ciatum condonamus, & ſi vires non admodum validæ fuerint, in meridie ptiſanam portiuncula pulli contuſi addita exhibemus; in ſero autem vt abſtineat à vino imperamus, & ſtillaticium exhibemus, cuius etiam circa mediam noctem ciatum exhiberi concedimus. Si vero ex robuſtioribus corporibus ſit, & vino non admodum aſſuetus, nec exquiſitis cibis, ferculo iam præſcripto, & luteũ oui addimus, ut poſt ipſum ferculum in prandio, & cœna ut ſumat buccellam panis loti acetoq;, & ſaccaro aſperſi, ut Florentię parare conſueuimus. & in meridie ſolum ptiſanam ordeaceam abſque contuſo exhibemus, & ut à uino, tum in prãdio, tum in cœna ſe abſtineat imperamus, & ſic procedimus hac uictandi forma, quo uſque ad morbi uigorẽ ægrum propè accedere dignoſcamus. Tunc temporis, ut Hippocratis præcepta ſeruemus cibum ſubtrahere incipimus, & ægrum à uino arcemus, & à ptiſana contuſum auferendum iubemus, & robuſtioribus panem lotum interdicimus, & ſingulis ita cibum ſubtrahimus, ut ſolo ferculo ex pane ferueſacto in iure paruæ pullæ, & luteo illo ui contenti exiſtant cuius ferculi in ipſo uigore quantitatem etiam

minuen-

minuendam iubemus, & sic quo usque morbi status perduret, & donec natura ipsa uictrix morbum debellasse, & ad declinationis tempus iam accessisse nouerimus, tunc ægrum reficere, & uberius alere incipimus. At iam audio imperitorum turbam obstrepentem, qui doctrina Hippocratica, & cæterorum maiorum placitis penitus ignari, non tantum uerbis, sed opere grauius aberrant cum in singulis ægris, & quocunque morbo ægrotantibus nulla habita distinctione morum, & naturæ morbi, neque ægroti uirium, & eius naturæ atque cõsuetudinis eiusdem in uictu, neque morbi eiusdem tẽpora distinguentes futurumq; statum minimæ præcognoscentes, quod tam magni est manenti in hunc abusum deuenerunt, ut illico cũ ad ægrum accedunt, & præcipue prauis his febribus laborantem singulis eandem deitationem imperant, & eandem per totum morbi uigorem, & usq; in uniuersalem morbi declinationem prosequuntur nulla, ut diximus habita distinctione temporum morbi tãquam si unum calepodicum omnibus inseruire hominibus uelint, uel quod longe peius est cum indifferenter singulis ægrotis à principio morbi solũ ferculũ ex pauco pane in iusculo paruæ pullæ feruefacto & luteũ oui, & sic in prãdio, & cœna exhibeãt, & ĩ meridie ptisanam instituant, & singulis carnẽ, & uinum interdicant, & ita prosequentes tam in delicatis nobilium corporibus quam in rusticis, & agricolis, & tam in illis qui imbecillioribus constant uiribus quã in

in robustis, unde sæpius cõtigit quod cum ad statum proxime accedunt ad quod tempus vires seruari substineriq; deberent, & in quo tempore cibus subtrahẽdus esset, ipsorum egrorum plures iam cibi consueti abstinentia, & morbo eiusq; simptomatibus imbecilliores redditi adeo inuia deficiunt, & adeo illis vires labuntur, vt medici ipsi tunc cogantur cibum addere vt eos reficiant in quo tempore tenuiori victu vtendum esset ne virtus ipsa fatigetur, & à pugna morbi in cibo occupata distrahatur vnde fit, vt vires magis fatigentur in pugna, & validior fiat morbus, cum non leui ægrotantis detrimento, & sæpius cum eius vitæ dispendio. Iam patet igitur, quod si Hippocratis, & Galeni, & cęterorum maiorum pręceptis boni isti viri addicti essent minime sic errarent, si namque Hippocratem legissent in primo aphorismorum aphoris. 8. 9. 10. vtique nõ ignorassent quod in statu tenuissimo victo vtendum est, & quod in morbi principio, & ante statum vberior est victus adhibendus; Et si futurum statum non præcognoscant, vt ex ipsa victitãdi forma ostendunt, ipsum præcognoscere quantum referat Galenum legant in primo de crisi cap. 3. vbi inquit. Generosi autem medici, atque arte Hippocratica digni, est officium, futurum statum pręcognoscere cum omnem victus rationem ad ipsum inspiciens instituat: & lib. 3. cap. 5. eiusdem operis inquit. In nulla re adeo exercitandus est medicus quantum in status præcognitione. Præterea neque sic errarent si Galenum

Galenum legiſſent ſuper 1.aphoriſmorum commento 17. vbi monet quod vbi eſt humorum corruptela multis tunc indiget diſpoſitio, & ſi acceſſiones impediant quod raro, & plura exhibenda ſunt. Et adhuc minus ſi Galenus legiſſent lib.x1.methodi dicentem, Hoc tempore etiam vires roborare quo putredinem ſuperantes ſuccos concoquant. Præterea neque nobiliores viros ægrotantes qui vini optimi potationibus ſunt aſſueti a vino penitus arcerent ſi Hippocratem legiſſent in ſuo de uictu acut.commentario 2.ſæpius citato ubi uult, quod conijcere oporteat ægrotãtis naturam, & eius in victu conſuetudinem non in cibis ſolum, uerum & in potionibus. Neque in futurum etiam uinum penitus interdicent, ſi Galenum legant aphoriſmorum lib.7.cõmento 56. ubi inquit Et cum hoc omnes humores optimos reddit. At quis hoc anno nõ obſeruauit, quod ex eiuſmodi febribus plures ex uilioribus, & agricolis ſaluati ſunt, quam ex ciuibus, & nobilioribus quorum plures periclitarũt? Cuius rei potiorem cauſam non coniector hac uidelicet. Ciues cum mollioris habitus fuerint, & lautis exquiſitisq; cibis uiniq; potationibus largius ali conſueti fuerint. Ruſtici uerò, & agricolæ denſioris habitus, & laboribus aſſueti, & qui ſolo pane eoq; furfuraceo, uel agreſtibus cibarijs, & herbaceis edulijs pauci, & praui nutrimenti, & qui aqua pro eorum potu uti aſſueuerant, cum panem in brodio pulli feruefactum, & oua ſorbilia deguſtaſſent, & pulli ſtillaticium

& quan-

& quandoque uinum abſque medici conſilio uti ſolent potauerint: In iocundum, & melioris ſucci cõmutato ipſorum alimento recreantur ipſorum ſpiritus, atque vires, & ſuſtinentur magis demiſſis præſertim aſſuetis laboribus, vires eorum cum morbo validius colluctarunt, & idcirco ipſorum plures ſuperſtites fuere, & à prauo morbo euaſerunt. Delicatis verò hominibus exquiſitum, & lautum eorum alimentum in modicam panis quantitatem in iuſculo paruę pullæ feruefacti, & vnicum oui luteum, & in ordeaceam ptiſanam commutatum, & in aquam præſtantiora vina fit verſa vice vt ex defectu lauti liberalioriſq; alimenti, & vi morbi, & ſimptomatum vt breui momẽto temporis concidant eorum uires, & adeo labantur vt in itinere deficiant & ad pugnã in ſtatu reſurgere non valeant, & ſic perduntur ipſorum plurimi. Ex ipſis verò nonnulli perſanati fuere, quibus vires vberiori cibo reaſſumptæ fuere, & vſque in ſtatum ſeruatæ, & quibus eorum conſuetudini à peritis medicis aliquid condonatum fuit; & hæc de victu quem febriẽtibus inſtituimus pro viribus cuſtodiendis.

Inſtituto victu in quantitate pro uiribus cuſtodiẽdis condecente, & in qualitate intemperiei febris aduerſante eandem febrem reſpicientibus putredo deinceps ſe offert tanquã eius proxima cauſa, quæ educi debet, vt pro tertio ſcopo habemus, perduci autem hæc recte non valeat ni prius antecedentem eius cauſam inhibeamus videlicet humorum affluxum qui

ad

ad putredinem parati existentes euacuari indicant, uel saltim in principio minorari, ut facilius putredo inhibeatur nec non facilius obstructiones liberentur quemmadmodum Galenus lib.x i i .Meth.cap.x. nos monuit. Quo autem instrumento id fieri ualeat Galenus citato lib.cap.xv.optime edocuit, ubi in omnibus putredis uenæ sectionem saluberrimum esse præsidium peruulgauit (leuata namque dicebat ipse) quę corpus nostrum regit natura exonerataq; eo quo ueluti sarcina præmebatur haud ægre quod reliquum est uincet.Itaque proprij muneris non oblita,& concoquet quod concoquendum est habile, & excernet, quod potest excerni hæc Galenus.Veruntamen quoniam in eiusmodi febricitantibus in uentriculo, & primis uenis multas scatere cruditates, vel corruptos humores coniecimus uenæ sectionem; idcirco in aliquibus moramur, quo usque medicamento aliquo leniente,& noxiam materiam minorante, ea,quæ in dictis partibus exsuperant, sublata à nobis fuerint: Quod medicamentum ex cassia, & electuario dedactilis conficimus, & ægrotanti propinamus. Verum quoniam eorum, quæ in medio sunt corpore prouidentia,vt Galenus asseuerat loco proximo citato,vbi sanguis detractus non est, maximum plane est malum; vbi vero detractus est non maximum inquiebat ipse. Idcirco, altera sequenti die primum inspecto dorso. & cæteris partibus,si exanthemata,vel maculę adhuc non effloruerint ad venæ sectionem accingimur,

mur,& scopo educendi putredinem iam factam necnon eos humores qui ad ipsam suscipiendā parati essent educamus nec non ēt ex parte refrigerandi scopo satisfaciamus, vt præcipit Gal.cit.loco & si cætera consentiunt hiecorariam secamus, & pro tenore virtutis sanguinē detrahimus, sed vt moderata sit detractio apprime curamus ne vires labefactemur, quæ cū prauo morbo,& longius colluctari debēt sed aliquid ad curationis spatium reseruamus,ne postea necessitate vlla intempestiue nutrire cogamur,vt Gal.nos monuit citato nuper lib.cap. 14.& eo magis quoniam si qua spes est in viriū robore seruatur. At si primis diebus exanthemata forte appareant antequam vena secetur de mittendo sanguine, vel non mittendo certāt medici. Nōnulli siquidem valde se decipientes putāt excretionem illam semper à natura propellenti fieri postquam per ebullitionem ab estuante calore febrili in sanguine facta fuerit sequestratio, sicuti cōtingit in variolis, & morbillis; & idcirco eandem expulsionem adiuuare conantes suspectā habent venæ sectionem vtquàm ad centrum trahat illud quod iā ad cutis circumferentiam expellitur: alij vero dicūt expulsionem illam minime criticam esse, neque à natura molitam tunc temporis, cum materia cruda sit,& coctionem vllam minimè experta, & motum eius ratione simptomatis potius quam naturæ factū dicūnt, & se fundāt in placitis Galeni quod in principijs morborū si quid excernitur nihil ratione naturæ excernitur, cum namque natura ipsa à causis morbum facientibus

bus grauatur, & humores sunt crudi, impossibile est aliquid bene secerni Gal. inquit aphoris. lib. 4. comm. 22. & idcirco, nil sperantes, neque fidentes in expulsione ipsa cum præcipue videant ægrum nil iuuari ex ea sed quo magis expellũtur exanthemata, magis augeri febrem cũ suis simptomatibus, & eò magis quia multi obiere quibus confertim per totũ corpus exanthemata effloruerant: vnde potius materiæ illius prauæ exuperantiam intus, & extra coniectantes circa principaliora membra latitantem viresq; præmentẽ vt iam positos scopos compleant venam secant, iecorariam, vel medianam in dextero cubito, & moderatam faciunt detractionem, ægroti vires, & futurum statum consultò inuicem metiẽtes, & illico sanguine detracto, vt quæ iam ad cutim effloruerint exãthemata, vel quæ in via fortasse ad cutim promota forẽt nõ retrocedant imò persistant, & magis trahãtur, uel cocurbitule applicantur, vel frictione fiunt circa crura, & nates, & circa dorsum, & spatulas, & sic nos vtimur quo ad scopum euacuandi simul ac refrigerandi scopum inspicientes. Verum hoc præcipue seruamus, vt non secemus venam ea die, qua exanthemata efflorescere ceperint, sed sanguinis missionẽ differimus quousq; sequatur exitus ab internis partibus ad cutaneas ne prauæ materiæ intercipiatur exitus, sed tunc cucurbitulas applicamus cũ scarificatione, & frictionibus vtimur, manus fricantis cum elisir vitæ madefaciẽdo vt magis rubescat cutis, & facilior exanthematibus paretur exitus. Quod si per ipsam expulsionem non

leuetur ęger sed potius post multarum apparitionem morbus increscat, & augeantur simptomata tunc in expulsione minime fidentes de sanguinis missione consulimus, & venam cubiti secamus, vt supra diximus: vel si imbecilliores sint vires ano hirudines applicamus, & postea cucurbitularum vsum, & frictiones prosequimur, vt supra est dictum. Celebrata sanguinis missione ad residuum præparandum accingimur, vt noxia materia facilius euinci valeat. Ad hoc siruppum seligimus, vt de cicorea simplici de acido citri acetosum simplicem, & quãdoque oximelitem, vel siruppum de duabus radicibus, & similes cũ decocto, vel stillaticio cicorei, acetosę, capillorum veneris, sonci, capraginis, seminum citri, scordei, & similium quibus siruppis cinamomi stillaticij guttulas singulis addere solet, & de more exhibemus, & sic prosequimur. Verùm si circa epar obstructio aliqua, vt singulis ferè contingit hippocundrium occupauerit quod exalbicantibus fecibus dignoscimus necnon ex dolore aliquo in tangendo ab ægrotante percepto loco siruppi cicoracei simplicis cõpositũ accipimus, vel in siruppo iam dicto. Reobarbari scrop. infundimus, & ita prosequimur; Et si forte contingit in processu morbi quod quę apparuerint exanthemata citius delitescant, & subinde simptomata inualescant prauaq; materia cerebrum petat eiusq; functiones interpellare incipiat, vt ex delirio & surditate oculorumq; grauitate dignoscitur, & quia somnolenti fiũt & manus

tremulæ eis videntur, subtiliantur vrinæ, & quandoque magis crassescunt, & turbulentiores fiunt spirãdi difficultas, & cætera eiusmodi simptomata subsequũtur in quo casu non modo cocurbitulis vtimur dorso spatulis natibusq;, & cruribus applicitis: sed cum hæ prodesse minime videantur ad hirudines confugimus ano eas applicantes felici admodum successu: Reuellimus namq; a principalibus membris simulq; materiam prauam educimus, quæ licet morbus nondum ad statum accedat nihilominus, quia rebellis est materia, & coctionem non admittit eam tuto sic euacuamus, & a principalibus mẽbris per eiusmodi præsidium recte auertimus, & ad vncias decẽ plus, vel minus pro virtutis robore detrahimus. Interim dũ hæc moliuntur simul, & semel prauitati occurrimus, & vires tueri eas roborãdo pro posse adnitimur: ad quod agendum alexipharmaca seligimus quę suis, tùm manifestis, tùm occultis qualitatibus venenatæ materiæ aduersentur, & substantiæ nostræ familiaria opitulãtiaq; existant. In quorum alexipharmacorum cẽsu seligimus, lapidem Bezoar qui ex optimis, & non adulteratus sit, cornu rinoceroti, vnicornum, & radix quæ contriherba dicitur ex nouis Insulis transportata. Theriaca, electuariũ Alchermes pro diuitibus necnõ electuarium de Gemmis pro nobilioribus, & magnatibus bolum quoque Armenicum seligeremus pro magno præsidio si ad nos adulteratus non transportaretur, & ex his singula die exhibemus in mane, & in

sero

sero, & in media nocte, vel in aurora ante siruppum sub hac forma videlicet.

Rec. lapidis bezoar ex veris, & non adulteratis.

Si ex orientalibus sit gran.vj. vel vij.

Si verò ex occidentalibus sit gran.x.

Exhibe per horam unam, uel per duas horas ante cœnam, uel ante prandium sic. Accipiant aquæ capillorum ueneris, uel sonci, uel capraginis, uel aquę lamphæ, uel stillaticij pulli guttulas quatuor ponatur in cocleare, & desuper aspergatur puluis tenuissimus ipsius lapidis, & ore accipiat, atque deglutiat eger, & illico quatuor denuo guttulas apponantur in ipso cocleare, vt si quid de lapide in ipso relictum fuerit iterum deglutiat.

Si in sero eger acceperit lapidem bezoar, circa noctis dimidum,

Rec. Cornu rinoceroti finissime derasi, gran.x. uel xij. exhibeatur cum stillaticio pulli, & cum dimidio uini albi an. quantum sufficit ægrotanti exhibeatur.

Item Rec. Electuarij Alchermes unc.s.

Confectionis ex acido cytri unc.j.s.

Diaboraginati unc.ij.

M. & de eo exhibeatur quantitate castaneæ.

Per duas horas ante prandium.

Verum si ex nobilioribus, uel magnatibus fuerit.

Rec. Electuarij de gemmis scr.j.

Deglutiat æger, & vini albi cum tantundem.

Stillaticij pulli haustulum superbibat ad quantitatem scilicet vnius coclearij.

Si verò ex pauperibus, vel agricola fuerit eger tunc
Rec. Conserue boraginis unc.ij.
Conserue buglossi vnc.ij.
Theriacę andromaci vnc.s.
Cōserue acidi citri j.vnc.s. m. de quibus capiat per horam ad minus ante prandium quantitate castaneę.

Vtimur quoque felici cum successu boli illius ex insula Elue optima præparatione purificati, & sigillo magni Ducis, & imagine Diui Francisci insignito ab aromatario magni Ducis, de quo bolo, vel terra Elue reperitur albus, & ruber ad flauum vergens, quibus indifferenter vtimur felici successu: de hoc siquidem, tā nobilioribus, quam vilioribus hominibus vtimur in ptisana in contuso in sorbilibus ouis exhibere, vel cū pauco vini albi, & stillaticio pulli. & in hoc magis cōfido, quàm in eo bolo quod ad nos aliūde transportatur. & ita dictis modis ea terra vtimur.

Vtimur quoque radicis illius, quæ à nouis insulis ad nos transportatur quæ dicitur contriherba de qua exhibemus a dr.s. vsque ad integram, optime pulucrizatur, & egro exhibetur eo modo, & forma quo de cæteris pulueribus est dictum. Radix hæc namque sudorem prouocat, & magni iuuaminis reperitur si legiptima veraq; sit, & non secus fuerit: dictis sic alexipharmacis per os sumptis vtimur, vt prauitati insistamus, & egri robur custodiamus.

Ad eandem intentionem extra vtimur oleo magni Ducis quod contra venena dicitur optimo feliciq; successu non minus, quàm in cæteris pestilentibus

bus febribus, elapsis temporibus copertum fuerit. ex hoc namque subtiliter liniuntur pulsus manuum, & in pedibus, & cordis regio quo modo inferius dicetur de lenitione fienda post epithema. Circa tempora pulsus hoc oleo minime liniunt, quia apud nonnullos suspectum habetur ob nimium eius caliditatem ne ad cerebrum materia trahatur. Eo sic vtimur, vt postquam dictæ partes prima vice linite fuerint singulis sex horis iterum liniri debent, sed prius quàm vngantur; Cum elisir vitæ primo illinuntur subtiliter dictæ partes, tum ut prioris inunctionis detersio fiat, tum vt paretur penetratio ipsius olei.

Ad corroborandum, atque tuendum hoc epithemate vtimur.

Rec. spec. epithime cordialis temperatarum dr. vj.
Aquarum cordialeum lib.iiij.
Aquæ rosaceæ vnc.ij.
Vini maluatici unc.iij.
Aceti optimi unc.j.s.
Mosci leuantini gran.iiij.
Ossis de corde ceruí scr.j.
Misce fiat epithema cordi mane, & sero ante cibū & pluribus uicibus cum panno sericio reiteratis detergatur locus, & exiccetur, & hoc linimēto ungatur.
Rec. Therices electe Andromac.
Vnguenti rosacei an.unc.s.
Boli orientalis non adulterati scr.ij.
Oleì contra venena dicti dr.j.
Elisir vitæ dr.j.s.

Aceti rosacei dr.ij.

Misce liniatur regio cordis post epithema.

Dum sic prauam materiam præparamus, & alexipharmacis insistimus enemata alternis diebus administranda curamus ipsaq; validiora, vt intestina a praua materia mundẽtur,& vt uenenati uapores, & praua materia unde eleuantur deorsum a principalibus membris reuellantur sic.

Rec.Decocti maluarum,florum camomeli, Anisorum, finiculi an.quantum suff.fiat decoctio de qua

Rec.lib.j.s.

Olei rosacei completi unc.iiij.

Mellis violacei unc.iij.s.

Oui luteum,Hieres. unc.s.

Salis dr.ij.

Misce fiat enema, & infundatur per horam ante cibum cauendum est à iusculis, & pinguedinibus ob putredinem. & si eger non exeat extra cubile, sed in patella qua vtimur Florentiæ enema deijciat,multum laudo ne insurgendo nimium fatigetur,vel animo uti solent, deficiat. & dum enema deiecerit buccella panis parumper assi in vino decenter infusa ei condonetur cum haustulo vini superbibendo. Dum hæc fiunt quoniam solent varijs accidentibus febrẽ hanc prauã sectãtibus infestari idcirco eis sic succurrimus. Et quoniam vlcuscula oris aphtæ dictæ.sepe infestari in hac febre solent.

Rec.Aquæ borrę si facultas adsit,& cum ipsa os,& fauces colluantur,& quandoq; gargarizetur. uel sic.

Rec.

Rec.Aquæ ordei

Aquæ plantaginis an. unc.vj.

Diamoronis dr.ij.

Mellis rosacei dr.iij.

Misce fiat gargarisma,uel collutio.& instrumento argenteo, quod linguicula dicitur interim os & fauces detergãtur,uel cocleare argenteo. vel sic alio gargarismate.

Rec.Aquæ plantaginis unc.x.

Vini, vel succi granatorum amabilium dulcedine aliqua non expertium unc.j.s.

Aquæ rosacee unc.s.

Misce fiat collutio, uel gargarisma. vel sic

Rec. Aquæ plantaginis

Arnoglosse an.unc.iij.

Portulace

Decoctionis sebesten unc.iij.

Vini citoniorum unc.ij.

Misce fiat collutio vel gargarisma.

Solent quoque sępius fauces à prauis, & feruentibus uaporibus inflammari ex quo affertur molestia, & difficultas deglutiendi nõ secus ac in ulcusculis dictis quibus sic subuenimus.

Rec.Aquæ ordei

Plantaginis

Portulace an.unc.iiij.

Aceti rosacei unc.j.s.& quandoque

Aquæ rosacee unc.s.

Misce fiat collutio, uel gargarisma.

Solent

Solent sępius in eiusmodi febribus egrotantes delirare, vel somnolentes fiunt ob uapores ascēdentes, & cerebrum petentes quibus sic succurrimus, & primo, vt a somno excitentur.

Rec. Castorei dr.s.
Mitridati dr.ij.
Succi rutę parum.
Misce illinantur nares, vel sic.

Vt auertantur uapores a cerebro frictionibus utimur spatulis dorso, & usque ad crura, & quandoque cucurbitulas applicamus: & quibus bifariam iuuamē sequitur quia retrahitur a cerebro infra tum etiam bonus sequitur tractus ab intimis ad extimas cutaneas partes prauæ materiæ intus latitantis, & ex retractione uaporum, tum somno, tū delirio occurrimus, & si hæc non contulerint sanguisugas ano applicamus, uel medicamēto aliquo noxiam materiam euacuamus prout magis expedire præsenti medico uidetur qui egri uires cum morbo, & eius statu recte conferre ualet. Solemus etiam cum materia cerebrum petere incipiat, & accidentia ipsa minari, in crura uessicatorium admouere loco quo cauteria infigūtur, sic

Rec. pulueris cantaridum scr.ij.
Euforbij recentis dr.s.
Fermenti, & aceti acerrimi an. quantum sufficit.

Fiat pasta quæ applicetur, ut dictum. Febrientibus ferè singulis in augumento morbi urina intercipi solet, & quamuis cupiditas adsit nihilominus urina non proiectatur, & frustra matellam accipiunt quibus

bus sic subuenimus.

Rec. olei de scorpionibus vnc.j.
Vngatur pecten tepide, vel sic.
Rec. Pautariæ
Si simbrij
Camomillæ
Anisorum
Dauci
Maluæ
Violariæ
Petroselini, vel appij

Fiat decoctio in aqua cum tertia parte vini greci cum qua fomentetur pecten cum spongia, & post fomentum cum oleo de scorpionibus inungatur.

Pręstabit quoque non modo in reddendo vrinam sed etiam in reuellendo prauam materiam à nobilioribus membris, & ad crura euacuanda vti puluere cātharidum ea forma, vt supra est præscriptum, & si ad crura appositum medicamentum ad vrinam prolectandam minime sufficiat. Sufficiet dubio procul si ad exortum spinæ applicetur, nam quibus capiti applicatum à me fuit eiusmodi medicamentū ob alios affectus persanandos singulis urinarum copiam promoueri expertus fui. quod nimirum cātharidarum facultati est adscribendum: Siti ingenti quandoque febrientes cruciantur quibus sic subueniendum.

Rec. Medullæ acidæ citri conditę eius quę Neapoli electissima parauur cocleare unum in aqua frigida semel madefiat, & ægrotanti exhibeatur, ut teneat in lingua

lingua, & paulatim deglutiat, vel sic.

Rec. eiusdem confectionis coclearis dimidium di-spergatur in aqua decocta, vel stillaticio pulli ad mẽsuram dimidij ciathi, & sitienti ad potandum exhibeatur, vel sic

Rec. Radicis lactucæ saccaro conditæ, & in orbiculis concisæ, & in decocta aqua decenter infundatur, vt à saccaro abluatur, & à dulcedine mundetur, & ex illis orbiculis æger vnum teneat in ore ad libitũ permutando.

Transacta decima quarta die, & nulla crisi subsequuta, & aluus soluta, vt in multis solet, minime fuerit neque adsit vrinarũ copia, & ea quæ expectari potest coctio in vrinis apparuerit, & iam deletis exanthematibus prauam materiã educere consuluimus medicamento aliquo, quod virtutem non fatiget, neque insignem faciat agitationem, & clementiora seligimus. Recipimus idcirco sic.

Rec. Mellis rosacei solutiui vnc.iij.
Mannæ calabræ vnc.j.s.
Rhabarbari electi dr.j.
Agarici optimi scr.ij.
Zinziberis, salgemme, spice an.gran.vj.

Infundatur Rhabarbarum, & agaricus in decocto cordiali, & facta sufficienti expressione Rhabarbari, leuiter exprimatur Agaricus cum dicta expressione fiat potio breuis cui addatur,

Aquæ cinamomi dr. j. s. exhibeatur in aurora sed die præcedenti fiat enema.

Et aliud

Et aliud enema fiat alia die subsequenti a die assũpti medicamenti, & enema sit lotiuum.

Educta quę euacuari potest noxia materia statu adhuc non accedente iure capi sorbilibus ouis, & contuso in ordeacea ptisana, & vino in prandio modice sumpto, & decenter limphato quemmadmodum à principio minorata materia ordinatum fuit, sic ægrũ reficere studemus, vel saltim substinere vires quousq; ad statum accedamus. Vbi vero ad statum accedere morbum dignoscimus ex auctis simptomatibus, & sub inde morbo ipso in suo vigore consistẽte, cibum illico detrahimus, & ægrum à vino, & pulli contuso arcemus, & solo ferculo iam dicto alimus, & sic prosequimur donec status, & morbi vigor perdurauerit. In declinatione autem, & post sequutã crisim vberius ægrum alere, & decenter reficere curamus. Verum si post sequutam crisim quæ per aluũ, & vrinas in eiusmodi febribus, vt plurimũ sequi solet morbi reliquiæ remansissent ægrum cauentes à nimio cibo, & potu iusculũ ei paramus paruæ pullæ in quo petroselinas radices, cicoreum soncum ac parum cinamomi incoquendum iubemus, & saccaro dulcoratũ singulo mane ægro exhibendum instituimus, & sic per aliquot dies, & tãdem pręparata materię residuo si expedire videatur naturaq; per se ipsam recrementorum residuum non expellat medicamentum aliquod exhibemus, vt quæ relicta sunt recrementa euacuentur, & à Diacatholicone melle rosaceo saccherino & Rhabarbaro electuarioq; de dactilis dulcibus non recedimus

ne

ne defessas iam vires amplius fatigemus, & quia hæc satis esse videntur. Victus rationem tandem instituimus qua tanquam conualescentes vti valeant, neque in sex rebus non naturalibus delinquendi eis occasio præstetur. Habes tandem vir doctissime quid sentiã tum circa dignationem, tum circa prognosticum, tũ etiam circa curationem vagantis prauæ febris, quæ si nõ ea eloquentia, & methodo, vt fortasse expectabas, exarata fuere, ea nihilominus hilari fronte recipias tanquam à senescente trũco ædita, & ab homine, qui te vehementer diligit. Expectabo interim vt vicissim mihi significes an febres quæ istic vagantur, & cõterrancos meos, vt audio, seuiter angunt eiusdem speciei sint, an diuersas esse conieceris quod mihi significare non te pigeat. Interim vale amicorum optime, & me uti soles ama. Ex Florentia die XXII. Aprilis MDXCII.

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM NOTABILIVM, QVAE IN TOTO HOC OPERE CONTINENTVR.

A

R

S

T

V

F I N I S.

REGISTRVM.

+ ABCDEFGHIKLMNOPQRST.

Omnes ſunt Quaterniones, præter T duernio.

FLORENTIAE,

APVD PHILIPPVM IVNCTAM,

MDXCIII.

Cum Licentia Superiorum, & Priuilegio.